

International Science Group

ISG-KONF.COM

VII

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL
CONFERENCE "SCIENCE AND PRACTICE, PROBLEMS
AND INNOVATIONS"**

Ottawa, Canada

February 25 – 27

ISBN 978-1-63732-138-6

DOI 10.46299/ISG.2021.I.VII

SCIENCE AND PRACTICE, PROBLEMS AND INNOVATIONS

Abstracts of VII International Scientific and Practical Conference

Ottawa, Canada
February 25 – 27, 2021

Library of Congress Cataloging-in-Publication Data

UDC 01.1

The VII International Science Conference «Science and practice, problems and innovations», February 25 – 27, 2021, Ottawa, Canada. 220 p.

ISBN - 978-1-63732-138-6

DOI - 10.46299/ISG.2021.I.VII

EDITORIAL BOARD

<u>Pluzhnik Elena</u>	Professor of the Department of Criminal Law and Criminology Odessa State University of Internal Affairs Candidate of Law, Associate Professor
<u>Liubchych Anna</u>	Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development National Academy of Law Sciences of Ukraine, Kharkiv, Ukraine, Scientific secretary of Institute
<u>Liudmyla Polyvana</u>	Department of Accounting and Auditing Kharkiv National Technical University of Agriculture named after Petr Vasilenko, Ukraine
<u>Mushenyk Iryna</u>	Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of Mathematical Disciplines , Informatics and Modeling. Podolsk State Agrarian Technical University
<u>Oleksandra Kovalevska</u>	Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs Dnipro, Ukraine
<u>Prudka Liudmyla</u>	Odessa State University of Internal Affairs, Associate Professor of Criminology and Psychology Department
<u>Slabkyi Hennadii</u>	Doctor of Medical Sciences, Head of the Department of Health Sciences, Uzhhorod National University.
<u>Marchenko Dmytro</u>	Ph.D. in Machine Friction and Wear (Tribology), Associate Professor of Department of Tractors and Agricultural Machines, Maintenance and Servicing, Lecturer, Deputy dean on academic affairs of Engineering and Energy Faculty of Mykolayiv National Agrarian University (MNAU), Mykolayiv, Ukraine
<u>Harchenko Roman</u>	Candidate of Technical Sciences, specialty 05.22.20 - operation and repair of vehicles.

TABLE OF CONTENTS

AGRICULTURAL SCIENCES		
1.	Liubych V., Stratutsa Y. THE IMPORTANCE OF TRITICALE IN DIVERSIFICATION OF GRAIN PRODUCTION	10
2.	Галевич О.Є. АНАЛІЗ ВИДОВОГО СКЛАДУ РОДИНИ ASTERACEAE В ОЗЕЛЕНЕННІ ДАХІВ МІСТА ЛЬВОВА	13
3.	Станкевич С.В. АМЕРИКАНСЬКИЙ БІЛИЙ МЕТЕЛИК (HYRHANTRIA CUNEA (DRURY, 1773) В УКРАЇНІ	16
ARCHITECTURE, CONSTRUCTION		
4.	Кононенко Г.Ю. ВАЖЛИВІСТЬ АРХІТЕКТУРНОГО ОСВІТЛЕННЯ	20
ART HISTORY		
5.	Северин В.Д., Северин Н.В. СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО СТВОРЕННЯ РЕЕКСПОЗИЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ЛІТЕРАТУРНО-МЕМОРІАЛЬНОГО МУЗЕЮ-ЗАПОВІДНИКА ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ	22
BIOLOGICAL SCIENCES		
6.	Скляр Ю.Л., Клименко Г.О., Кузнецова Ю.О. ПРОВІДНІ ОЗНАКИ ЦЕНОЗІВ ФОРМАЦІЇ РОТАМОГЕТОНЕТА NATANTIS ВОДОЙМ БАСЕЙНУ ДЕСНИ ПІВНІЧНОГО СХОДУ УКРАЇНИ	25
CHEMICAL SCIENCES		
7.	Tkach V., Kushnir M., da Silva A.O. LA DESCRIPCIÓN TEÓRICA DE LA DETECCIÓN ELECTROANALÍTICA DEL FÁRMACO ORNIDAZOL, ASISTIDA POR EL COMPUESTO DE POLI(5-AMINO-1,4-NAFTOQUINONA) CON LAS NANOPARTÍCULAS DEL SULFURO DE COBRE	28

ECONOMIC SCIENCES		
8.	Балан В.Г. НЕЧІТКІ КОГНІТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СТРАТЕГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВАМИ	31
9.	Беляєва Л.А., Лукин В.А. ОДИН ИЗ МИФОВ О БУХГАЛТЕРИИ В ИНТЕРПРЕТАЦИИ Я.В. СОКОЛОВА	36
10.	Грицьков Є.В., Зубарев Д.В. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОДІЇ СТЕЙКХОЛДЕРІВ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ: СУЧАСНІ АСПЕКТИ	39
11.	Назаренко Н.А. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТІВ РИНКУ ПРАЦІ	41
12.	Оляднічук Н.В. ЕКОНОМІЧНЕ ТА АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ І АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ ЗА ВИПЛАТАМИ ПРАЦІВНИКАМ	45
13.	Смолич Д.В. ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ МОТИВУВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВА	50
GEOGRAPHICAL SCIENCE		
14.	Machak V., Pet'ko L. THE PANTHEON. ROSE PETALS AND THE FILM "ROMAN HOLIDAY"	53
HISTORICAL SCIENCES		
15.	Chubina T., Korotiaiev S. UKRAINIAN INTELLIGENTSIA IN THE 19TH CENTURY: PECULIARITIES OF EXISTENCE AND SOURCES OF FORMATION	69

JOURNALISM		
16.	Smus A. JOURNALIST, MEDIA WORKER AND PROFESSIONAL ETHICIST. DEFINITIONS OF COVERAGE OF PRESIDENTIAL CAMPAIGN – 2019 IN TV SPACE OF UKRAINE	79
17.	Горчикова А.О., Вишневецький М.Я. SMM-ПРОСУВАННЯ ЗМІ В ПОПУЛЯРНИХ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ	84
LEGAL SCIENCES		
18.	Балишев М.В. ФІНАНСОВО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК САМОСТІЙНИЙ ВИД ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ПУБЛІЧНОМУ ПРАВІ	87
19.	Бондар В.В., Шевченко Н.Л. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	91
20.	Рудниченко С.М., Бездольний М.Ю., Красіловська О.Ю. АКТУАЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ГРОМАДИ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ	95
21.	Середа О.Г. ПРАВО НА ПРАЦЮ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА	99
22.	Туряниця В.В. ФЕНОМЕН ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ У ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВОМУ КОНТЕКСТІ АРТУРА РІПШТЕЙНА	105
23.	Шевченко А.Є., Кожевнікова А.С. ПОНЯТТЯ ТА ПРИЧИНИ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ	109
MANAGEMENT, MARKETING		
24.	Гвоздь М., Мірошник Р., Kisiólek A. МАРКЕТИНГОВА АКТИВНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	112

25.	Дорошко В., Пшенична Є., Чуб А. ПОЛІТИКА УПРАВЛІННЯ ПОТОЧНИМИ ВИТРАТАМИ ТА СОБІВАРТІСТЮ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА	115
26.	Кліпкова О.І., Цебенко О.О. ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ	118
27.	Осовська Г.В., Семенюк Т.В., Шнайдер В.О. ДІАГНОСТИКИ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТА ЗА МОДЕЛЯМИ АЛЬТМАНА, СПРІНГЕЙНА, ТОФФЛЕРА, ЛІСА	120
28.	Ремезовська-Ільченко Л.В., Ковальська К.В. ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ОРГАНІЗАЦІЇ	125
MEDICAL SCIENCES		
29.	Barannik S., Barannik C. INFLUENCE DE L'INFECTION DES VOIES UROGÉNITALES SUR L'ÉTAT DES FONCTIONS COPULATIVES ET REPRODUCTIVES DE L'HOMME	129
30.	Bogachuk M. IMMUNOCORRECTION IN THE COMPLEX TREATMENT OF PURULENT-INFLAMMATORY DISEASES OF SOFT TISSUES ON THE BACKGROUND OF TYPE 2 DIABETES MELLITUS	134
31.	Tashchuk V., Nesterovska R. THE NEUTROPHIL-TO-LYMPHOCYTE RATIO IN HEART FAILURE	139
32.	Рейзвіх О.Е., Іванов В.С., Кордонець О.Л. МАРКЕРИ ЗАПАЛЕННЯ ТА АНТИОКСИДАНТНОГО ЗАХИСУ В РОТОВІЙ РІДИНІ ДІТЕЙ З РІЗНИМ ІМТ ДО ТА ПІСЛЯ ЗАСТОСУВАННЯ ЛІКУВАЛЬНО-ПРОФІЛАКТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ	141
33.	Слюсарев О.А., Друпп Ю.Г., Ракша-Слюсарева О.А. ТРАНСПЛАНТАЦІЙНА КОРЕКЦІЯ ПОКАЗНИКІВ АУТОСЕНСИБІЛІЗАЦІЇ ПІСЛЯ ОВАРІОЕКТОМІЇ В ЕКСПЕРИМЕНТІ	145

34.	Фурман В.Г., Ізюмець О.І., Стецун О.О. ОСОБЛИВОСТІ КЛІНІЧНОГО ПЕРЕБІГУ ІНФЕКЦІЙНО-ЗАПАЛЬНИХ УРАЖЕНЬ КИШКІВНИКА ПІД ЧАС МУЛЬТИМОДАЛЬНОЇ ХІМІОТЕРАПІЇ ГОСТРОГО ЛІМФОБЛАСТНОГО ЛЕЙКОЗУ У ДІТЕЙ	149
PHARMACEUTICAL SCIENCES		
35.	Іванченко Н.О. ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ МІЖ ХІМІЧНИМ СКЛАДОМ СІСНОРИУМ ІНТУБУС L. ТА ЙОГО ПРОБІОТИЧНОЮ ТА ПРОТИДІАБЕТИЧНОЮ ДІЄЮ	151
PHILOLOGICAL SCIENCES		
36.	Palamarchuk K. FORMING STUDENTS' ENGLISH LISTENING AND READING SKILLS	154
37.	Запухляк І.М. СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З КОМПОНЕНТОМ «ЗЕМЛЯ» В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ ТА КОМПОНЕНТАМИ «EARTH», «GROUND» ТА «LAND» В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	157
38.	Максименко О.С. ФУНКЦІОНАЛЬНА ЗНАЧИМІСТЬ АБРЕВІАТУР В АНГЛОМОВНІЙ МОРСЬКІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ	161
PHILOSOPHICAL SCIENCES		
39.	Мельник Л.М. ФІЛОСОФІЯ ПЕРЕОСМИСЛЕНЬ	165
POLITICAL SCIENCE		
40.	Мазурчук А.В. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИКИ – ДИФУЗІЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ТА ЦИФРОВОГО ПРОСТОРУ	170

PSYCHOLOGICAL SCIENCES		
41.	Hoshovska D., Hoshovsky Y., Finiv O. СПЕЦИФІКА САМОСВІДОМОСТІ ЖІНОК : ДЕПРИВАЦІЙНИЙ ДЕЛІНКВЕНТНО-ПЕНІТЕНЦІАРНИЙ РАКУРС	174
42.	Власова Н.В. РАЗВИТИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНЫХ СПОСОБНОСТЕЙ ОБУЧАЮЩИХСЯ ОПОСРЕДОВАННЫМИ ФОРМАМИ ПОЗНАНИЯ	180
43.	Полянничко О.М., Совгіря Т.М., Коротя В.В. ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ СПОРТСМЕНІВ У ВЕЛОСПОРТІ ВМХ	186
44.	Пономарьова В.Л., Захарченко В.В. РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ВИГЛЯДІ КАЗКОТЕРАПІЇ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	189
TECHNICAL SCIENCES		
45.	Ivanov I. METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF ASSESSING THE QUALITY OF URBAN TRANSPORT SERVICE	193
46.	Makarov V., Kaplin M., Perov M. AREAS OF MODERNIZATION OF THE COAL INDUSTRY	198
47.	Torina V., Filatov S., Stratu M. MATHEMATICAL STUDY OF CYLINDRICAL-PISTON WEAR GROUPS BY THE METHOD OF BOUNDARY ELEMENTS	203
48.	Шахова О.В. ЕНЕРГІЯ З НІЗВІДКИ	208
TOURISM		
49.	Калатинець Г.О., Редько В.Є. ПОТЕНЦІАЛ «КИШЕНЬКОВИХ ПАРКІВ» У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМ УРБАНІЗАЦІЇ	211

50.	Тарасова В.В., Ковалевська І.М. ОЦІНКА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ РЕЛІГІЙНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	216
-----	---	-----

THE IMPORTANCE OF TRITICALE IN DIVERSIFICATION OF GRAIN PRODUCTION

Liubych Vitalii

Doctor of Agricultural Sciences, Professor
Uman National University of Horticulture

Stratutsa Yaroslav

Postgraduate
Uman National University of Horticulture

According to the Eurostat data [1], grain crops are one of the world's major sources of food, which makes up about 300 million tons annually. Gross grain production in Ukraine, according to the State Statistics Service (2019), amounted to 75.1 million tons [2]. Products of grain processing are consumed worldwide [3, 4]. Triticale (X *Triticosecale* Wittmack) is a kind of grain culture of technogenic origin, obtained through the hybridization of wheat and rye. It was created for the combination of industrially valuable properties of parental forms. It has high growth energy, resistance to cold, and a high content of rye protein and medium bakery characteristics of wheat gluten. This crop has a series of technological advantages compared to wheat and rye. Triticale usually develops well under conditions of abiotic stress compared with wheat [5]. In addition, triticale is characterized by high resistance to fungal diseases [6]. However, plants do not have resistance against the damage by *Claviceps purpurea* [5]. Biochemical indicators of triticale grain vary in a wide range. However, by the content of dietary fibers (pentoses, β -glucan), it is inferior to the grain of wheat, rye, and barley.

The grain contains more lysine compared with wheat [10, 11]. The content of gluten in the triticale grain is by 20–30 % lower compared with wheat [12]. The grain contains more dietary fibers. The products of triticale grain processing are of high culinary quality [13]. World production of triticale is more than 20 million tons per year, half of which falls on Germany and Poland. Despite the high technological properties of grains, triticale flour is not widely used in the food industry. A significant part of the triticale grain is used for feeding farm animals [5].

Triticale grain has high dietary properties [14]. The constituents of the grain positively influence the intestines, reduce the release and absorption of glucose, control cholesterol content in the blood. It is obvious that triticale grain products will have a similar effect on the human body. Therefore, in order to take advantage of the beneficial nutritional properties, it is necessary to conduct research into the quality of grain products from triticale. In addition, goats production is attractive for investing due to a low risk of capital investment. Taking into consideration large volumes [2, 5] of triticale grain production and its high technological properties, there arises the need to search for some rational ways of its processing. Insufficient information on cereal

properties of the triticale grain leads to a decrease in the efficiency of processing productions [15].

The currently known way [18–20] of intensification of the technologies of grain processing due to its fractionation for triticale is not used, and the level of research into this issue is insufficient. Therefore, priorities include:

- description of the mechanism of multiple rubbing out of the triticale grain of various fractions in hulling machines of periodic action, depending on the hydrothermal treatment;
- establishment of dependences through a comprehensive analysis;
- application of reliable organoleptic evaluation to reduce a subjective factor.

Improvement of parameters of hydrothermal treatment and dehulling of different fractions of triticale grain will make it possible to predict more accurately the indicators of groat production. In addition, it is necessary to optimize the groats yield at high quality indicators. Therefore, it is relevant to conduct appropriate scientific research.

References:

1. Agriculture, Forestry and Fishery Statistics – 2016 Edition. [(accessed on 10 September 2018)]; Available online: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-statistical-books/-/KS-FK-16-001>.
2. Areas, gross harvests and yields of agricultural crops by their types and by regions in 2019. Access mode: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Burdo, O., Bandura, V., Zykov, A., Zozulyak, I., Levtrinskaya, J., Marenchenko, E. (2017). Development of wave technologies to intensify heat and mass transfer processes. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 4 (11 (88)), 34–42. doi: <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2017.108843>.
4. Iorgachova, K., Makarova, O., Khvostenko, K. (2018). Effect of flour made from waxy wheat on the structural–mechanical properties of dough for hardtacks without sugar. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 5 (11 (95)), 63–70.
5. Furman, B. J. (2016). Triticale. Reference Module in Food Science, 3, 298–303.
6. Kiseleva, M. I., Kolomiets, T. M., Pakholkova, E. V., Zhemchuzhina, N. S., Lubich, V. V. (2016). The differentiation of winter wheat (*Triticum aestivum* L.) cultivars for resistance to the most harmful fungal pathogens. *Agricultural biology*, 51 (3), 299–309.
7. Jimenez, L., Morales-Osorio, A., Martinez, M. (2018). Forage yield, chemical composition and in vitro gas production of triticale varieties (*x Triticosecale* Wittmack) preserved by silage or hay. *Acta Agron*, 67 (3), 431–437.
8. Daribayeva, G., Magomedov, G., Iztaev, B., Zhexenbay, N., Tyussyupova, B. (2019). Preparation of triticale flour by ion-ozone treatment for pasta quality improvement. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 4 (11), 64–73.
9. Liubych, V. V., Polianetska, I. O., Novikov, V. V. (2014). Physical properties of winter triticale grain depending on its size. *Scientific Works of Odessa National Academy of Food Technologies*, 46, 23–26.
10. Mergoum, M., Singh, P. K., Pen, R. J., Lozano-del, A. J., Cooper, K. V., Salmon, D. F., Macpherson, H. (2009). Triticale: A “New” Crop with Old Challenges.

Cereals, 267–287.

11. Kaplan, M., Kökten, K., Akçura, M. (2014). Determination of silage characteristics and nutritional values of some triticale genotypes. *Turkish J. Agric. Nat. Sci.*, 1(2), 102–107. Available online: https://www.researchgate.net/publication/301549379_Determination_of_Silage_Characteristics_and_Nutritional_Values_of_Some_Triticale_Genotypes.

12. Karl, F. (2017). Technology of main ingredients – water and flours // Wafer and Waffle. 2017. P. 115–121.

13. Wrigley, C, Bushuk, W. (2017). Triticale: Grain-Quality Characteristics and Management of Quality Requirements. *Cereal Grains*, 174–194.

14. Salmon, D.F., Mergoum, M., Macpherson, H. (2004). Triticale production and management. *FAO Plant Production and Protection Paper*, 179, 27–36.

15. Laskowski, W., Górska-Warsewicz, H., Rejman, K., Czeczotko, M., Zwolińska, J. (2019). How Important are Cereals and Cereal Products in the Average Polish Diet? *Nutrients*, 11 (3), 66–79.

16. Liubych, V., Novikov, V., Polianetska, I., Usyk, S., Petrenko, V., Khomenko, S., Zorunko, V., Balabak, O., Moskalets, V., Moskalets, T. (2019). Improvement of the process of hydrothermal treatment and peeling of spelt wheat grain during cereal production. *Eastern European Journal of Enterprise Technologies*, 3 (11 (99)), 40–51.

17. Lorenz, K., Lee, V. A. (2009). The nutritional and physiological impact of cereal products in human nutrition. *CRC Crit Rev Food Sci Nutr*, 383–456.

18. Petrenko, V., Liubich, V., Bondar, V. (2017). Baking quality of wheat grain as influenced by agriculture systems, weather and storing conditions. *Romanian Agricultural Research*, 34, 69–76. Available online: <https://www.cabdirect.org/cabdirect/abstract/20183008263>

19. Liubych, V., Oliinyk, O. (2021). Output of flattened cereals from emmer wheat after the radiation with high-frequency field. Theoretical and scientific bases of development of scientific thought. Abstracts of V International Scientific and Practical Conference. Rome, Italy, 21–23.

20. Liubych, V., Oliinyk, O. (2021). Application of electromagnetic field to produce flattened cereals from spelt wheat grains. Trends and directions of development of scientific approaches and prospects of integration of Internet technologies into society. Abstracts of VI International Scientific and Practical Conference. Stockholm, Sweden, 20–22.

АНАЛІЗ ВИДОВОГО СКЛАДУ РОДИНИ ASTERACEAE В ОЗЕЛЕНЕННІ ДАХІВ МІСТА ЛЬВОВА

Галевич Оксана Євгеніївна

аспірант кафедри ботаніки, деревинознавства та недеревних ресурсів лісу,
Національний лісотехнічний університет України, м. Львів, Україна

Зелені дахи стають все більш поширеним видом озеленення у містах. Їх переважно влаштовують на новобудовах або існуючих модернізованих дахах. Такі системи виконують екологічні, естетичні та економічні переваги і активно пропагуються. Озелененні покрівлі класифікують на інтенсивні та екстенсивні, залежно від їх призначення та характеристик. Їх влаштування відбувається за допомогою різних технологічних шарів та змінною товщиною залежно від типу даху та місця розташування. Основні шари, знизу вгору, систем зелених дахів, як правило, складаються з покриву даху, гідроізоляції, дренажу, фільтра, ґрунтового шару та рослинності.

Останні розробки у галузі озеленення покрівель свідчать про необхідність створення цілих екосистем на даху з високими показниками стійкості рослинного вкриття, що можна досягнути лише за рахунок добору видів відповідних біоморф. Функціонування зелених дахів контролюється не тільки окремими видами, а й їх угрупованнями, а тому характеристика рослинності зелених дахів є способом відбору видів для зелених дахів. Рослинний шар сприяє охолодженню даху, відбиваючи та поглинаючи сонячне випромінювання, утримування стічних вод. Підбір асортименту рослин для озелених дахів має ряд критеріїв, які потрібно обов'язково враховувати під час посадок, адже це впливає на естетичність та довговічність рослинних композицій.

Дослідження видового складу рослин плоских зелених дахів міста Львова проводилося впродовж 2016-2020 років на 26 об'єктах методом облікових ділянок. Визначення видів рослин та їх культиварів проводилося з допомогою спеціалізованих визначників (Доброчаева, Котов & Прокудин, 1987; Колесников, 1974; Кохно, 2001, 2002; Cheers, 2003). Латинські назви судинних рослин наведені за таксономічною електронною базою даних The Plant List. Зони морозостійкості наведені за категоріями USDA – зонування Європи (Heinze, Schreiber, 1984; Find Plants by Hardiness Zone; Климатическое зонирование).

Аналізуючи видовий склад культивованих видів озелених покрівель екстенсивного типу в місті Львові, можна відзначити родину *Asteraceae* Bercht. & J.Presl, яка налічує 11 видів та 5 культиварів (табл.).

Видовий склад родини *Asteraceae* плоских зелених дахів м. Львова

№	Вид	Культивар	USDA – зона
1.	<i>Anaphalis triplinervis</i> (Sims) Sims ex C.B.Clarke	‘Sommerschnee’	3
2.	<i>Artemisia stelleriana</i> Besser	‘Boughton Silver’	4
3.	<i>Chamaemelum nobile</i> (L.) All.	‘Plena’	4
4.	<i>Inula ensifolia</i> L.		5
5.	<i>Leontopodium nivale</i> (Ten.) Huet ex Hand.-Mazz.		4
6.	<i>Leucanthemum vulgare</i> (Vaill.) Lam.		3
.	<i>Liatris spicata</i> (L.) Willd.	‘Alba’	4
8.	<i>Liatris spicata</i> (L.) Willd.	‘Kobol’	4
9.	<i>Matricaria breviradiata</i> (Ledeb.) Rauschert		8
10.	<i>Santolina chamaecyparissus</i> L.		6
11.	<i>Solidago canadensis</i> L.		3
12.	<i>Rudbeckia hirta</i> L.		3

Аналізуючи дані табл. можна відзначити, що родина *Asteraceae* характеризується різноманітністю рослинного складу для використання озеленення покрівель. Щодо характеристик культиварів, то вони квітучі, декоративно-листяні та мікроскопічні. Культивари трав використовують для створення композицій на у всіх системах зелених дахів. Серед них переважають квітучі трави, які створюють хоча й короткочасний, проте сильний декоративний ефект. Дані види є невибагливими у догляді, що дуже важливо при проектуванні екстенсивного типу озеленення дахів. Серед представлених видів домінують вихідці з Америки (переважно Північної).

Територія міста Львова лежить у межах підзони ба, яка характеризується діапазоном мінімальних температур від -20.6 C до -23.3 C . Проте відомо, що із просуванням на схід і зростанням континентальності клімату у культурі виживають більш теплолюбні рослини, ніж це визначено USDA – зонуванням. Розподіл видового складу культивованої флори родини *Asteraceae* за USDA-зонами показав, що для озеленення дахів найбільше використано видів 3 (з діапазоном мінімальних температур -37.2 C - -40.0 C) і 4 (-31.7 C - -34.4 C) USDA-зон.

Очевидно, що існує потреба в розширенні знань про основні фактори, що впливають на ефективність рослинності зелених дахів, особливо в помірному кліматі. Підбір асортименту рослин потрібно здійснювати з урахуванням їх декоративних якостей та рівнів морозостійкості.

Список літератури

1. Cheers, G. (2003). *Botanica. Das ABC der Pflanzen*. Köln: Könemann.

2. Climatic zoning. Winter hardiness zones. Retrieved from: <http://www.diy.ru/post/2969/>.
3. Dobrochayeva, D.N.; Kotov, M.I.; Prokudyn, Yu.N. (1987). *Guide to higher plants of Ukraine*. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian]
4. Find Plants by Hardiness Zone. Retrieved from: <https://www.gardenia.net/plants/hardiness-zones/>
5. Heinze, W., & Schreiber, D. (1984): A new mapping of the hardiness zones for woody plants in Central Europe. *Messages from the German Dendrological Society*, 75, 11-56.
6. Kokhno, M. A. (2001). Dendroflora of Ukraine. Wild and cultivated trees and shrubs. Gymnosperm. Kyiv: Phytosocial Center. [in Ukrainian]
7. Kolesnikov, A.I. (1974). Decorative dendrology. Moscow: Lesnaya promyshlennost. [in Russian]
8. The Plant List. Retrieved from: <http://www.theplantlist.org>

АМЕРИКАНСЬКИЙ БІЛИЙ МЕТЕЛИК (*HYPHANTRIA CUNEA* (DRURY, 1773) В УКРАЇНІ

Станкевич Сергій Володимирович

кандидат сільськогосподарських наук, доцент
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

Американський білий метелик (*Hyphantria cunea* Drury = *H. textor* (Harris)) належить до класу Insecta (Комахи) ряду Lepidoptera (Лускокрилі, або метелики) родини Arctiidae (Ведмедиці).

Комаха є широким поліфагом, пошкоджує понад 300 видів плодових, декоративних, лісових та інших культур. Основними живителями шкідника є яблуня, шовковиця, черешня, слива, вишня, виноград, груша, горіх волоський, клен ясенелистий, клен гостролистий, айлант найвищий, хміль. Другорядними рослинами-живителями можуть бути будь-які види родів: клен (*Acer*), яблуня (*Malus*), шовковиця (*Morus*), слива (*Prunus*), груша (*Pyrus*).

H. cunea – надзвичайно шкідливий вид. Гусениці шкідника повністю об'їдають листя на деревах, обплітаючи гілки павутиною. Така дефоліація насаджень призводить до порушення процесів обміну у рослинах та їхнього ослаблення, у підсумку знижується врожайність і захисна, декоративна, естетична функція насаджень, погіршуються умови існування фауни. Окремі рослини ослаблюються та гинуть, особливо при багаторазовому пошкодженні.

Батьківщиною американського білого метелика є Північна Америка. У 1939–1940 рр. шкідника випадково завезли з вантажем з Північної Америки до Європи (в Угорщину). В Україні *H. cunea* вперше виявлено у 1952 р. в Закарпатській області. А з 1966 р. відбулося поступове розповсюдження його в інші області країни.

На цей час шкідник широко розповсюджений у багатьох країнах Європи (Австрія, Болгарія, Боснія та Герцеговина, Іспанія, Італія, Молдова, Польща, Росія, Румунія, Сербія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Україна, Франція, Хорватія, Чехія, Чорногорія, Швейцарія), Азії (Азербайджан, Грузія, Індія, Іран, Казахстан, Киргизстан, Китай, Корея (Південна і Північна), Туреччина, Японія), Північної Америки (Канада, США), Центральної Америки (Мексика) та Океанії (Нова Зеландія) (рис. 1).

В Україні вперше був виявлений у 1952 р. у Закарпатській області. Зараз американський білий метелик поширений у 22 областях: Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська, Чернівецька.

Рис. 1. Світовий ареал *Nyphantria cunea* Drury

В Європі, у тому числі і в Україні, *N. cunea* розвивається у двох генераціях на рік. Зимують лялечки в прихованих місцях. Вихід метеликів з лялечок зазвичай відбувається у вечірні години. Масовий літ спостерігається вранці. Літ припиняється за зниження температури до 13 °С. Період льоту триває 20–30 днів, масовий літ – 11–14 днів. Самки живуть весною 2–11 діб, влітку в середньому 6 діб. Самці живуть 1–4 доби. Метелики не живляться. Літ генерації, яка перезимувала, відбувається в травні, літньої – у кінці липня – на початку серпня. Через 1–2 години після спарювання самка на нижній бік листків відкладає яйця. Плодючість самки 200–2000 яєць, у середньому 450.

Оптимальні умови для розвитку яєць: температура 23–24 °С і відносна вологість повітря 75 %. За зниження вологості до 30–50 % ембріони та щойно відроджені гусениці гинуть. За температури нижче 12 °С тепла припиняється вихід гусениць з яєць. Через 1–2 год. після відродження гусениця починає житись і будувати гніздо. У кінці 5-го віку гусениці залишають гніздо і розповзаються по всьому дереву. Кількість віків залежить від умов існування і коливається від 6 до 8 (за деякими даними до 11). За температури 19 °С фаза гусениці триває 38 днів, за 23 °С – 28 днів. Перед залялькуванням гусениці активно пересуваються в пошуках укриття. Зимуює діапазуюча лялечка в пухкому сірому коконі з волосків гусениці в тріщинах під корою дерев, у сухому листі, рослинних рештках, тріщинах будівель, парканів, у ґрунті. Основна частина лялечок в ґрунті розміщена на глибині 3–5 см, окремі особини заглиблюються на 15 см. Деякі гусениці літньої генерації заляльковуються на листі в кроні дерев. Частина лялечок (до 10–15 %) має тривалу діапаузу і вихід метеликів з них відбувається через рік. Значна частина лялечок гине в осінньо-зимовий період у результаті впливу зовнішніх умов, паразитів, хвороб і хижаків.

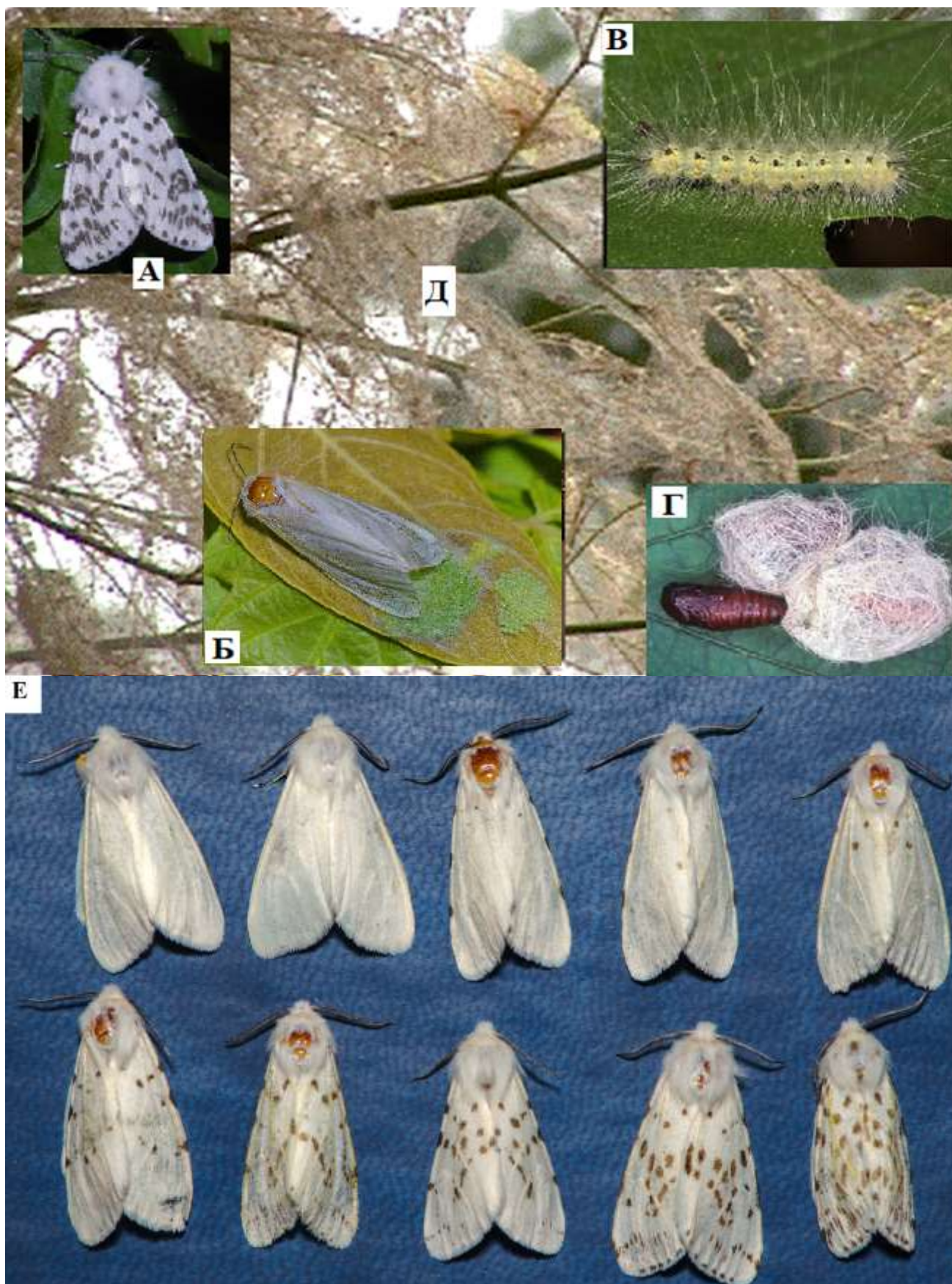

Рис. 2. Американський білий метелик:

- А) імаго з плямами на крилах; Б) імаго з білими крилами поряд із кладкою яєць;
В) гусениці; Г) лялечка в павутинистому коконі; Д) павутинисте гніздо;
Е) варіації забарвлення самців

Для своєчасного виявлення та діагностики шкідника необхідно знати його морфологічні особливості.

Имаго: має розмах крил 20–36 мм при довжині тіла 9–15 мм. Крила чисто білі (рис. 2, А) або білі з темно-коричневими плямами (рис. 2, Б). Метелика слід відрізнити від золотогуза (*Euproctis chrysorrhoea* L.) у якого кінчик черевця вкритий золотистими волосками, і вербової хвилівки (*Stilpnotia salicis* L.), яка майже вдвічі більша (розмах крил 35–55 мм) і має гребінчасті вусики, тоді як в американського білого метелика вони у самця дворядно-гребінчасті, у самки – дворядно-пилчасті.

Яйце: кулеподібне з плоскою основою, розміром 0,5–0,6 мм (рис. 2, Б).

Гусениця: 1-го віку світло-жовта, завдовжки 1,0–1,5 мм, доросла – 30–40 мм. Тіло гусениці старшого віку густо вкрите щетинками і волосками, на спинній частині є два ряди чорних бородавок і три ряди оранжево-жовтих бородавок з боків (рис. 2, В).

Лялечка: видовженояйцеподібної форми, завдовжки 10–15 мм у білому павутинистому коконі (рис. 2, Г). Шви між члениками черевця обмежені характерними рядами грубих крапкоподібних ямок. Кремастер злегка роздвоєний, на ньому 15 цвяхоподібних відростків.

Основна ознака пошкодження – наявність на деревах павутинних гнізд. Гусениці 1–2-го віків утворюють гніздо з декількох листочків, які обплетені павутиною. У кінці 5-го віку гусениць гніздо може досягати розміру 1,0–1,5 м. Також на присутність шкідника може вказувати грубо об'їдене листя (рис. 2, Д).

Поширюється транспортними засобами, при перевезенні сільськогосподарської продукції та промислових вантажів. В останньому випадку шкідника часто виявляють у пакувальному матеріалі. У пошуках статевого партнера і місця для відкладання яєць самка може летіти в середньому на відстань до 250 м.

Метеликів виявляють візуально в процесі обстеження насаджень, також відловлюють на світлові пастки за температури повітря вище 15° С. Гусениць знаходять за характерними павутинними гніздами, лялечок – у ловильних поясах, різних сховищах.

Для запобігання занесенню американського білого метелика слід проводити детальний огляд імпортованих та вітчизняних вантажів, пакувального матеріалу, транспортних засобів, які надходять з карантинних зон, регулярно обстежувати багаторічні насадження. Вивіз плодів і садивного матеріалу із заражених господарств, населених пунктів потрібно узгоджувати з карантинною інспекцією.

ВАЖЛИВІСТЬ АРХІТЕКТУРНОГО ОСВІТЛЕННЯ

Кононенко Ганна Юріївна

Старший викладач

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Архітектура повинна створюватися для життя і сприйняття не тільки в денний, але і в нічний час, і виглядати при цьому не простим повторенням денного, а мати свої характерні образно-емоційні якості, тому художнє підсвічування будівель і споруд є однією з найцікавіших різновидів архітектурного освітлення. Це можна вважати зоровим станом і архітектурним чином міського середовища.

На сьогоднішній день архітектурне освітлення відіграє важливу роль в тому, як люди сприймають і розуміють архітектуру.

Архітектори і дизайнери, які розробляють екстер'єри мають можливість користуватися різними інструментами для того, щоб підкреслити красоту об'єктів і приховати їх недоліки. Тому організація архітектурного освітлення залишається одним з найбільш затребуваних інструментів для спеціалістів.

В корені неправильно вважати, що підсвічування будови – це дуже легко. Перед фахівцями, які відповідають за його організацію, постає складніше завдання. Вони мають на меті створити унікальний вигляд будівлі в темний час доби, акцентувати увагу спостерігачів на архітектурних перевагах об'єкта і замаскувати наявні недоліки. Освітлення, про який йде мова, здатне перетворити будову на справжній витвір мистецтва.

При проектуванні будь-якої будівлі сьогодні, обов'язково, проектується і підсвічування фасадів. Щоб грамотно і красиво виглядало фасадне освітлення, потрібно враховувати всі тонкощі і нюанси самої будівлі. Світильники, підсвічування легко обслуговувати, і при необхідності замінювати. Електропроводка обов'язково повинна бути прихованою, тому підсвічування монтують або під час капітального ремонту, або при будівництві.

Розробляючи концепцію архітектурного підсвічування будівлі, фахівці застосовують такі підходи:

1. Прагнуть до того, щоб зовнішній вигляд споруди вночі був максимально схожим на його вигляд в денні години. Цей підхід є актуальним, якщо будівля має історичну цінність.

2. Створюють специфічну нічну підсвітку фасаду будівлі, реалізуючи контурбраз, який не має аналогів в умовах природного освітлення.

На сьогоднішній день існує безліч способів декоративного освітлення фасадів:

1. загальна заливка фасаду світлом
2. локальне освітлення (акцентное)
3. контурне освітлення фасадів

4. приховане підсвічування
5. динамічне підсвічування
6. комбінована підсвічування будівель

Фасад будівлі - це його візитна картка, і чим вище значимість об'єкта, тим, відповідно більше вимог до його архітектурного вигляду. Люди завжди прагнули будувати будівлі, що відрізняються один від одного, і кожен архітектор завжди боровся за унікальність, індивідуальність і оригінальність ідеї. Але в темряві будь-, навіть саме витончене і багате будова зникає, і разом з ним втрачається неповторний характер всього архітектурного ансамблю. Архітектурна підсвічування фасадів будівель дозволяє зробити акцент на найбільш значущих деталях, підкреслити особливості, ізачастую приховати недоліки. Саме тому найвідоміші пам'ятки мистецтва, такі як Ейфелева вежа в Парижі, Букінгемський палац в Лондоні, Собор Святого Сімейства в Барселоні вночі освітлюють вогні, як би кажучи про те, що про таких величних будівлях не варто забувати і вночі.

Підсвічування об'єкта відноситься до основних видів зовнішнього освітлення, саме тому вибір типу підсвічування вибирається індивідуально, тому що залежить від декількох факторів, наприклад, від архітектурних особливостей об'єкта, його розташування, погодних умов, енергетичних можливостей. Пам'ятки культури, найчастіше нараховують багаторічну історію мають складний архітектурним будовою. Наявність ліпнини, фасаду з пілястрами, еркерів, складних колон або портиків багаторазово ускладнює завдання для освітлювача.

Кожен елемент вимагає різного підходу, тривалого підбору форми і види освітлення, щоб максимально вигідно підкреслити його архітектурну цінність.

Архітектурне освітлення так само важливо, як і сама архітектура. Використання різних матеріалів, кольорів і текстур з різними типами освітлення може вплинути на те, як люди себе почувають і як вони сприймають простір та саму будівлю. Будь то природне або штучне світло, воно дозволяє оцінити архітектуру і помітити аспекти, які люди не побачили б без освітлення.

У проектування архітектурного підсвічування вкрай важливо досягти балансу. Створена підсвічування не повинна суперечити загальній стилістиці, але при цьому їй необхідно вигідно виділяти потрібні елементи.

Штучне світло стає все більш інформативним, без якого немислимий прогрес людської цивілізації, а інформаційно-світлові технології активно впливають на архітектуру і з часом цей вплив буде посилюватися, тому вони повинні вже сьогодні враховуватися при проектуванні будинків і споруд.

Підводячи підсумки можна сказати, що вдавшись до підсвічування фасаду, пам'ятки архітектури або цілого ансамблю в історичній забудові міста можна залучити до нього увагу перехожих, змусивши по-новому поглянути на вже звичні краси історичної забудови міста.

СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО СТВОРЕННЯ РЕЕКСПОЗИЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ЛІТЕРАТУРНО-МЕМОРІАЛЬНОГО МУЗЕЮ-ЗАПОВІДНИКА ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Северин Віктор Дмитрович,

Кандидат мистецтвознавства, старший викладач
Харківська державна академія дизайну і мистецтв

Северин Надія Василівна

Кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри гуманітарних наук
Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут”

Музейна експозиція сьогодення покликана акумулювати, зберігати та презентувати життєвий досвід, що накопичувався впродовж століть у галузі науки, техніки, культури, мистецтва наступним поколінням. Дослідники зазначають, що сучасне суспільство орієнтоване на видовищність та сценографію в усіх соціокультурних процесах, що, безумовно, стосується і музейних експозицій [1; 2]. Реалізація зростаючих вимог до організації музейного середовища неможлива без застосування новітніх технологій, які відкривають нові можливості у рішенні дизайну музейних експозицій. Інтер'єри сучасних музеїв вже не є набором вітрин, вони презентують глядачеві видовище, виставу, де провідну роль відіграють інноваційні технології.

Музеї України на сучасному етапі є центрами духовного відродження нації та тісно пов'язані з інформаційно-комунікативним простором сучасної культури. Тому метою нашого дослідження стане розгляд концептуально-візуальної пропозиції у створенні реекспозиції національного літературно-меморіального музею-заповідника Григорія Сковороди на Харківщині. Це питання для українців сьогодні є актуальним. З одного боку, тому що Григорій Сковорода – це відомий український філософ, просвітитель, поет, педагог, український «мандрівний університет», «український Сократ», основоположник української класичної філософії, один із основоположників філософії любові, гуманізму й антропоцентризму. Ми, його нащадки, маємо пам'ятати і цінувати його, пишатися ним як однією з найосвіченіших постатей свого часу, вивчати його філософську спадщину – софіологію та «філософію серця», його філософську концепцію, яку прийнято називати «вченням про три світи і дві натури» і яка зробила його всесвітньо відомим і шанованим.

З іншого боку, це наш земляк, який пішки обійшов усю Слобожанщину (Слобідську Україну, куди входить і місто Харків), і як мандрівний вчитель та філософ вчив людей грамоті, чесності, добру, «сродній праці», любові до бога,

умінню пізнавати себе, бо й сам Сковорода все життя намагався пізнати самого себе у собі.

Неподалік від Харкова у селі Сковородинівка зараз знаходиться Літературний музей-заповідник Г. Сковороди, який був відкритий у 1972 році. У 2012 році він став Національним літературно-меморіальним комплексом Г. Сковороди. Його діюча експозиція була створена у 2006 році. Вона розміщена у трьох залах, невеликому коридорі та меморіальній кімнаті і презентує твори Сковороди, деякі його особисті речі (годинник, чорнильницю, посохи, байки й інші написані ним твори, ескіз фонтану тощо); інформацію про його дитинство, навчання у Києво-Могилянській академії; подорож до угорського міста Токай з метою закупівлі кращих сортів вина для царського палацу; про мандри Польщею, Прусією, Німеччиною, Італією та відкриття класичної римської землі – колиски Ціцерона, Сенеки, Катона; про педагогічну діяльність у Переяславському колегіумі, приватне вчителювання та подорожі Слобожанщиною. У першому залі на початку експозиції відвідувача зустрічає скульптурне зображення Г. Сковороди, що стоїть ніби біля воріт життя. Рамою для нього слугує зруб-брама, перев'язана рушником з українською вишивкою. Ці символічні ворота ведуть глядача у зал «пізнання». Експозиція насичена аудіозаписами української духовної музики XVIII ст. та піснями самого Григорія Сковороди, який, мав чудовий голос, грав на флейті і сопілці. Музика була невід'ємною частиною його філософії і життя.

Тож сьогодні назріла потреба створити концепцію та розробити реекспозицію Національного літературно-меморіального музею Г.С. Сковороди. Така необхідність пояснюється тим, що 3 грудня 2022 року українська спільнота буде відзначати ювілейну дату – 300-річчя від дня народження Григорія Сковороди. Оновлена експозиція має розкрити глибинну та багатосимволічну філософію українського мислителя шляхом впровадження в неї сучасних інноваційних технологій – медіаінсталяцій, ІТ-технологій, лазерних установок, голографічних зображень, саунд-арту, цифрового мистецтва та ін. Головне завдання музейної експозиції полягає у створенні віртуальних зображень засобами сучасного технічного, інтерактивного мультимедійного обладнання, проєкційних, голографічних та LED-технологій.

У дизайнерів вибудувалося нове бачення – синтез існуючої експозиції та інноваційного підходу у рішенні музейного простору, у якому буде надано перевагу використанню сучасних цифрових технологій, які сприятимуть розкриттю головної ідеї експозиції, розширенню інформаційного поля музейного предмету і музейної експозиції. На відміну від існуючої експозиції, де присутній демонстраційний тип, при якому відбувається монолог, відвідувач "читає" експозицію [3], у новій експозиції буде переважати інтерактивний тип, коли відбувається діалог і відвідувач взаємодіє з експозицією.

У зв'язку з тим, що більшість відвідувачів музею – це діти шкільного віку, варто використовувати видовишно-ігрові та інші методики організації їх поведінки та діяльності. Це також пов'язано з тим, що діти краще сприймають

і швидше орієнтуються у віртуальній реальності. У відповідності до реалій сьогодення, формування привабливого образу музею, розширення його аудиторії за рахунок використання сучасних художніх засобів, врахування об'єктивних потреб людей у свій вільний час поєднувати пізнання з розвагою, змушує сучасні музеї поєднувати різні методики створення музейної експозиції.

Експозицію літературно-меморіального музею доцільно організувати таким чином, щоб будь-який відвідувач міг легко в ній орієнтуватися. Для цього служить система покажчиків, змістовних текстів і етикетажу. При вході до залів музейної експозиції доцільно розмістити інформаційні сенсорні кіоски з сенсорними дисплеями, які надаватимуть вичерпну інформацію для самостійного ознайомлення з музейною експозицією.

В організації музейної експозиції доцільно застосувати сучасні технології, серед яких є створення голограм з живих об'єктів, а також систему голографічного проектування відео, яка дозволяє створювати рухомі тривимірні об'єкти в реальному оточенні сценічних конструкцій. Завдяки цьому експозиція може вирішуватись як сценічний майданчик, де реальні персонажі можуть з'являтися на сцені і одночасно взаємодіяти з віртуальним зображенням Григорія Сковороди. На нашу думку, доцільне використання голографічних кубів, які можуть прикрасити експозицію та об'ємно відобразити особисті речі Сковороди – улюблену книгу Біблію, окуляри, сопілку, скрипку, флейту, які надсилав Григорію Сковороді його друг з Петербурга Михайло Ковалинський.

Використання нових прийомів орієнтовано на досягнення гармонії між експозиційним предметом і його оточенням, на легкість сприйняття інформації учасниками дійства, що дозволить представити предмет в контексті віртуального простору. Такий сучасний підхід дасть змогу краще розкрити життєвий шлях українського просвітителя, вшанувати його історичну спадщину і надати широкі можливості вивчати його творчий шлях у ХХІ столітті.

Література:

1. Тітінюк Ю.О. Методика художнього формування сучасної музейної експозиції // 17-ті Сумцовські читання: Комунікаційний підхід у музейній справі як відповідь на потреби соціуму / Ю.О. Тітінюк. – Харків: Майдан, 2011. – С. 19-29.
2. Чеснокова М.Н. Эволюция музейной экспозиции как знаковой системы: [текст] автореф. дис. на соискание науч. степени канд. культурологии: спец. 24.00.03 – музееведение, консервация и реставрация историко-культурных объектов / М.Н. Чеснокова. – Санкт-Петербург: 2010. – 29 с.
3. Plokhotnyk V. Semiotic models in museum communication / V. Plokhotnyk, L. Mitrofanenko // Muzeológia a kultúrne dedičstvo, 2018, 6:1:21-31.

ПРОВІДНІ ОЗНАКИ ЦЕНОЗІВ ФОРМАЦІЇ POTAMOGETONETA NATANTIS ВОДОЙМ БАСЕЙНУ ДЕСНИ ПІВНІЧНОГО СХОДУ УКРАЇНИ

Скляр Юрій Леонідович

к.б.н., доцент

Сумський національний аграрний університет

Клименко Ганна Олександрівна

к.б.н., доцент

Сумський національний аграрний університет

Кузнецова Юлія Олександрівна

студентка

Сумський національний аграрний університет

Майже половина території Північного Сходу України належить до басейну найбільшої притоки Дніпра – р. Десни. У складі фітоценозів водойм, що розташовані на даній території, велике функціональне значення мають укорінені рослини з плаваючими на поверхні води листками – прикріплені птолофіти [1–4]. До їхнього числа прикріплених птолофітів належить і *Potamogeton natans* L.

Однак цей вид на теренах Північно-Східної України не дуже часто трапляється у водоймах басейну р. Десни, разом з тим не втрачаючи здатність відігравати провідну роль у складі фітоценозів у статусі домінанту чи спів домінанту. Угрупування із *Potamogeton natans* за домінантною класифікацією відповідають наступній схемі:

Тип – водна рослинність *Aquiherbosa*

Клас – справжня водна рослинність *Aquiherbosa genuina*

Формація –

Асоціації – *Potamogeton natans* – *Elodea canadensis*,

Potamogeton natans subpurum,

варіант з *Spirodela polyrrhiza* та *Lemna trisulca*.

У межах досліджуваного регіону ценози асоціації *Potamogeton natans subpurum* зростають в руслах річок та заплавлених озерах. Угрупування характерні для місцезростань з товщею води 10 – 130 см, швидкістю течії 0 – 0,08 м/с, прозорістю води до 85 см, мулистими донними відкладами. Загальне проективне покриття становить 45 – 70%, проективне покриття домінанти коливається від 35 до 65%. В угрупованнях виявлено 17 видів макрофітів: вільно плаваючі на поверхні води – 2, вільно плаваючі в товщі води – 2, прикріплені занурені – 7, прикріплені з плаваючим листям – 2, повітряно-водні – 4. Окремі ценози нараховують від 2 до 8 видів.

З вільно плаваючих птолофітів іноді зустрічаються *Spirodela polyrrhiza* та *Lemna minor*. З вільно плаваючих занурених макрофітів поодинокі зростають *Ceratophyllum submersum* та *Lemna trisulca*. З прикріплених занурених – *Elodea canadensis*, *Potamogeton lucens*, *P. praelongus*, *P. obtusifolius*, *P. compressus*, *P. perfoliatus*. З прикріплених птолофітів іноді поодинокі – *Polygonum amphibium*. З повітряно-водних рослин досить часто – *Sagittaria sagittifolia* з проективним покриттям до 5%, інколи – *Sparganium emersum*, *Sium latifolium*, *Phragmites australis*.

Ценози *Potamogeton natans subpurum* варіант з *Spirodela polyrrhiza*, *Lemna trisulca* виявлені в заплавах озер. На відміну від ценозів типової асоціації з непроточних водойм, дані угруповання виявлені лише на піщано-мулистих донних відкладах та в місцях з більшою товщею води (90 – 120 см), з прозорістю 75 – 80 см. Кількість видів в угрупованні 6. Загальне проективне покриття становить 80 до 95%, проективне покриття *P. natans* – 25 – 35%, *S. polyrrhiza* – 20 – 30%, *L. trisulca* – 15 – 35%. Крім того, тут виявлені види макрофітів яких не було відмічено в асоціації *Potamogeton natans subpurum*: *Nuphar lutea*, *Stratiotes aloides*, *Potamogeton pectinatus*.

Порівняно з іншими регіонами [5–7], де в монодомінантній асоціації *Potamogeton natans* відмічено не більше 4 – 5 видів рослин, на досліджуваній території її флористичний склад значно багатший. Деякі автори [6–8] вказують на незначне поширення і навіть рідкісність даної асоціації, що також відмічено нами в регіоні досліджень.

Ценози асоціації *Potamogeton natans* – *Elodea canadensis* зростають в руслах річок. Угруповання характерні для місцезростань з товщею води 45 – 100 см, швидкістю течії 0,1 м/с, прозорістю води до 100 см, мулистими донними відкладами. Загальне проективне покриття становить 60 – 100%, проективне покриття *P. natans* – 15 – 60%, *E. canadensis* – 30 – 40%. В угрупованнях виявлено 9 видів макрофітів: вільно плаваючі на поверхні води – 2, вільно плаваючі в товщі води – 1, прикріплені занурені – 3, прикріплені з плаваючим листям – 1, повітряно-водні – 2. Окремі ценози нараховують від 4 до 6 видів.

З вільно плаваючих птолофітів в ценозах досить часто зустрічається *Spirodela polyrrhiza* з проективним покриттям 5 – 10%, іноді – *Lemna minor*. З вільно плаваючих занурених макрофітів поодинокі – *Lemna trisulca*. З прикріплених занурених – *Potamogeton obtusifolius*, *P. crispus*. Група прикріплених птолофітів представлена лише *P. natans*. З повітряно-водних рослин досить часто зростає *Sparganium emersum* з проективним покриттям до 10%, інколи – *Sagittaria sagittifolia*.

Ценози асоціації *Potamogeton natans* – *Elodea canadensis* в межах регіону досліджень зустрічаються рідше ніж ценози *Potamogeton natans subpurum*. Ця особливість проявляється і на всій території України [8–10].

Дослідження показали, що розглянуті угруповання із домінуванням або спів домінуванням *Potamogeton natans* – це досить своєрідні угруповання водної рослинності Північно-Східної України, які, як і біорізноманіття у цілому, потребують охорони.

Список використаної літератури

1. Корелякова І.Л. Огляд вищої водної рослинності Десни від Макошиного до гирла // Десна в межах України: Сан.-гідробіол. та гідрохім. характери-стика. – Київ. – 1964. – С. 87 – 94.
2. Дубина Д. В., Мороз С. А. *Nymphoides peltata* (S. Gmel.) Kuntze на Україні // Укр. ботан. журн. – 1977. – Т. 34, № 4. – С. 398 – 402.
3. Дубина Д. В., Семеніхіна К. А. *Trapa natans* L. на р. Десні // Укр. ботан. журн. – 1978. – Т. 35, № 4. – С. 371 – 374.
4. Дубина Д. В. Распространение, экология и ценология *Trapa natans* (Tra-paceae) на Украине // Ботан. журн. – 1982. – Т. 67, № 5. – С. 659 – 667.
5. Кочев Х., Йорданов Д. Растительност на водоемите в България. – София : Издателство на Българската академия на науките, 1981. – 184 с.
6. Распопов И.М. Высшая водная растительность больших озёр Северо-Запада СССР. – Л.: Наука, 1985. – 200 с.
7. Черная Г.А., Гребенюк Е.С. Редкие ценозы высшей водной растительно-сти р. Згар (Бассейн р. Южный Буг) // Четвертая Всероссийская конферен-ция по водным растениям (тезисы докладов). – Борок, 1995. – С. 78 – 80.
8. Дубина Д. В., Шеляг-Сосонко Ю. Р. Плавни Причерноморья. – Киев: Наук. думка, 1989. – 272 с.
9. Дубина Д. В., Чорна Г. А. Рід *Potamogeton* L. у флорі України // Укр. ботан. журн. – 1987. – Т. 44, № 5. – С. 90 – 99.
10. Зеров К.К. Формирование растительности и зарастание водохранилищ Днепровского каскада. – Киев: Наук. думка, 1976. – 142 с.

LA DESCRIPCIÓN TEÓRICA DE LA DETECCIÓN ELECTROANALÍTICA DEL FÁRMACO ORNIDAZOL, ASISTIDA POR EL COMPUESTO DE POLI(5-AMINO-1,4-NAFTOQUINONA) CON LAS NANOPARTÍCULAS DEL SULFURO DE COBRE

Tkach Volodymyr

Doctor en Química, Investigador
Universidad Nacional de Chernivtsi, Ucrania

Kushnir Marta

Maestra en Química, Profesora de Química
Gimnasio Municipal #5, Chernivtsi, Ucrânia

Adriano O. da Silva

Doctor en Química, Profesor Adjunto
Universidade Federal do Oeste do Pará, Campus Jurity, Brasil

Ornidazol (Fig. 1) es uno de los fármacos usados para el tratamiento de infecciones de protozoos. Este fármaco puede ser usado también para el tratamiento de infecciones microbianas, siendo su actividad semejante a la de metronidazol, pero menos eficiente. Es un derivado imidazólico:

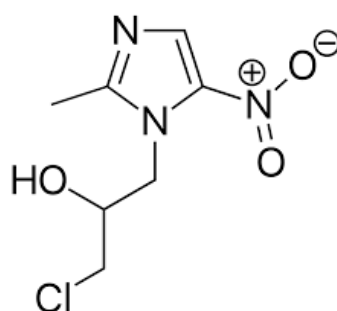
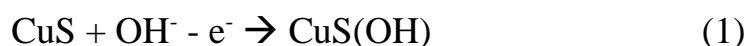

Fig. 1. Ornidazol

Su acción se hace dependiente de la concentración en el organismo. Otrosí, existen varios efectos colaterales, asociados a su función, como vértigos, cefaleas, trastornos gastrointestinales, dolor local durante la perfus. Así, el desarrollo de métodos de su detección rápida se hace una cuestión necesaria, y los métodos electroanalíticos podrían darle un buen servicio.

Poseyendo grupos electroactivos, ornidazol es capaz de oxidarse y reducirse. En el primer caso, se sugiere el empleo de modificadores de electrodo como oxihidróxido de cobalto y sulfuro de cobre en medio básico. En el otro caso, la oxidación se hará tanto por el hidróxido, como por el nitrógeno (Fig. 2), lo que podrá provocar inestabilidades electroquímicas, que pueden influenciar el comportamiento del sistema.

Así, el objetivo general de este trabajo es describir teóricamente el comportamiento general del proceso electroanalítico de la detección electroquímica del ornidazol sobre el compuesto de poli (5-amino-1,4-naftoquinona) como mediadora y estabilizadora y nanopartículas de sulfuro de cobre como sustancia activa. En el medio básico el sulfuro de cobre suele oxidarse, formando el sulfohidróxido, según la reacción (1):

constituyendo la etapa electroquímica.

Como el cobre trivalente es un oxidante fuerte, su acción sobre el ornidazol se hará tanto por el nitrógeno, como por el grupo –OH. Así, esquemáticamente el proceso electroanalítico se expondrá como en la Fig. 2:

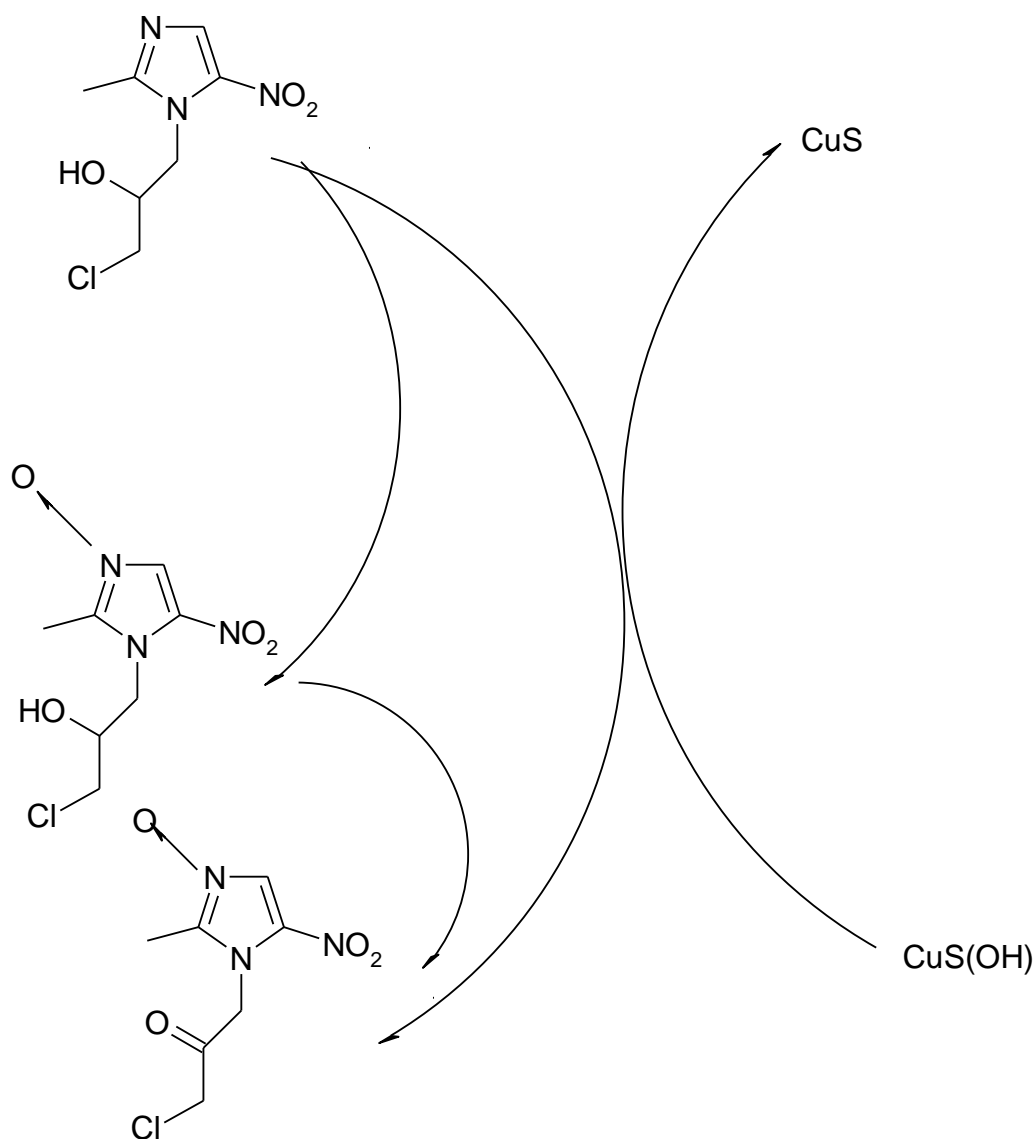

Fig. 2. Esquema del proceso electroanalítico

Para describir el comportamiento del sistema se hará necesario analizar el modelo de tres ecuaciones de balance (2):

$$\begin{cases} \frac{dc}{dt} = \frac{2}{\delta} \left(\frac{\Delta}{\delta} (c_0 - c) - r_{11} - r_{12} \right) \\ \frac{dc^*}{dt} = \frac{2}{\delta} (r_{11} - r_{12}) \\ \frac{d\theta}{dt} = \frac{1}{G} (r_{11} + r_{12} - r_2) \end{cases} \quad (2)$$

Cuyo análisis confirma la eficiencia del proceso electroanalítico, asistido por el material compuesto poli(5-amino-1,4-naftoquinona) – nano CuS para la detección de ornidazol.

НЕЧІТКІ КОГНІТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СТРАТЕГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Балан Валерій Григорович

к. ф.-м. н., доцент

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Складність процесів ринкового середовища, його динамічність і важкопрогнозований характер зумовлюють необхідність перегляду й вдосконалення традиційних методик управління, недостатньо ефективних із точки зору врахування характеру наявної і прогнозованої інформації, а також розробки й застосування нових інструментів, інноваційних підходів в управлінні підприємствами відповідно до сучасних викликів.

Одним із таких новітніх підходів, який застосовується у менеджменті й, зокрема, у стратегічному управлінні для розробки, аналізу й обґрунтування рішень слабоструктурованих проблем, є когнітивний підхід.

Про цікавість до даної тематики та її важливість свідчить зростаюча кількість публікацій та проведення кожного року Міжнародних наукових конференцій серії ICCM: International Conferences on Cognitive Modeling Series, метою яких є забезпечення провідної міждисциплінарної платформи для дослідників, практиків та викладачів з метою презентації та обговорення останніх нововведень, тенденцій та проблем (теоретичних та практичних), та рішень, прийнятих у галузі когнітивного моделювання. Зазначимо, що у цьому році конференції ICCM 2021 будуть проведені у Канкані (4-5 квітня), Дубаї (29-30 червня), Барселоні (16-17 серпня), Баку (4-5 жовтня) та Бангкоці (16-17 грудня).

При застосуванні когнітивних технологій множина процесів, які відбуваються в організації, описується у вигляді моделі експертних знань про закони й закономірності її функціонування як відкритої системи, з переважанням суб'єктивних оцінок, нечіткої інформації та лінгвістичних значень. У рамках когнітивного підходу способом опису експертних знань про досліджувану систему, про процеси, які відбуваються в ній, є когнітивна модель, яка допускає формальне представлення у вигляді когнітивної карти. Когнітивною картою називається причинно-наслідкова сітка, яка відображає суб'єктивне (ментальне) уявлення дослідника про систему у вигляді множини семантичних категорій, які називаються факторами або концептами, і множини причинно-наслідкових зв'язків між ними. Активне використання нечітких когнітивних карт (Fuzzy Cognitive Maps (FCM)) у якості засобу моделювання систем обумовлене можливістю наочного представлення аналізованої системи й легкістю інтерпретації причинно-наслідкових зв'язків між концептами. Вони дають змогу оцінити тенденції й тренди, пов'язані з функціонуванням системи і розвитком, і виявити значущі фактори, що здійснюють найбільший вплив на зазначені процеси.

У [2, 3] наведено розгорнутий опис структури когнітивної моделі, заснованої на найбільш вживаних нечітких когнітивних картах Силова [6], і загальних принципів їх формального представлення:

- модельована система описується кінцевою множиною концептів і причинно-наслідкових зв'язків між ними;
- концепти можуть виражати як відносні (якісні), так і абсолютні (вимірювані) характеристики системи;
- когнітивна карта системи представляє собою зважений орієнтований граф, вершини якого відповідають концептам, а дуги – причинно-наслідковим зв'язкам;
- з концептами зв'язуються змінні стани, які можуть набувати значень, виражених за допомогою деяких шкал, у межах установлених обмежень;
- причинно-наслідкові зв'язки можуть бути позитивними або негативними. Збільшення значення змінної стану концепту-причини призводить до збільшення значення змінної стану концепту-наслідку при позитивному причинно-наслідковому зв'язку, і до зменшення цього значення при негативному;
- причинно-наслідкові зв'язки відрізняються за силою. Сила зв'язку може бути постійною або змінною в часі. Чим вона більша, тим сильніше зміна стану концепту-причини впливає на стан концепту-наслідку;
- серед концептів можна виділити: цільові (які необхідно привести в заданий цільовий стан); керовані (стан яких піддається безпосередньому управлінню); спостережувані (стан яких не може задаватися безпосередньо, і визначається зміною станів концептів-причин); зовнішні (стан яких піддано впливу з боку зовнішніх факторів, не відбитих у моделі);
- поточний стан системи описується станами всіх її концептів;
- вихідний стан системи задається вектором початкових станів концептів;
- існує деякий цільовий стан, що описується вектором станів підмножини цільових концептів, у який необхідно привести систему або максимально до нього наблизитися;
- під впливом на концепт розуміється припустима зміна його стану щодо поточного;
- під керуючим впливом на систему розуміється вектор впливів на підмножину керованих концептів. Множина керуючих впливів скінчена, оскільки число керованих концептів скінчене й зазвичай невелике, також обмежений діапазон можливих їхніх значень і крок зміни цих значень;
- під зовнішнім впливом розуміється вектор припустимих впливів на підмножину зовнішніх концептів;
- сценарій описує зміну стану системи, викликану керуючими й зовнішніми впливами на неї.

Застосування в стратегічному управлінні нечітких когнітивних технологій на основі нечітких когнітивних карт, які дають змогу здійснювати імітаційні модельні експерименти шляхом зміни складу й значень базисних факторів і характеру причинно-наслідкових відношень між ними, є досить перспективним та має потужний потенціал. Це пояснюється тим, що FCM дають змогу досліджувати поширення зовнішніх і керуючих впливів по когнітивній карті й

вирішувати широке коло завдань, пов'язаних з визначенням пріоритетних управлінських рішень, оцінкою досяжності цілей управління, розробкою альтернативних стратегій управління, пошуком ефективних (у тому чи іншому сенсі) управлінських заходів. Зазначимо, що нечіткі когнітивні карти були розроблені в 1986 р. Б. Коско [7] і є результатом інтеграції двох наукових напрямків – нечіткої логіки («fuzzy logic») і системної динаміки («system dynamics»). На відміну від простих когнітивних карт FCM являють собою нечіткий орієнтований граф зі зворотними зв'язками, вузли якого є нечіткими множинами. Направлені ребра графа не тільки відображають причинно-наслідкові зв'язки між концептами, але й визначають ступінь впливу (вагу) концептів, що зв'язуються. Однією з переваг когнітивних моделей є те, що вони дають змогу досліджувати проблематику стратегічного управління на якісному рівні, не залучаючи для цієї мети важкодоступну й не завжди достовірну кількісну статистику. Це надзвичайно важливо в умовах швидкозмінного бізнес-середовища й зростаючих темпів технологічних інновацій. Особливо цікавими з цієї точки зору є нечіткі когнітивні моделі, в яких використовується динамічний аналіз, теорія якого заснована на апараті лінійних динамічних систем. Динаміка імітується шляхом задання в дискретні моменти часу послідовних імпульсних впливів на керовані фактори (фактори-причини) і моделювання сукупності цих впливів на цільові фактори (фактори-наслідки).

У табл. 1 для лінгвістичного оцінювання рівня потенціалу застосування інструментарію нечіткого когнітивного моделювання у стратегічному управлінні підприємствами автором використана наступна п'ятирівнева термножина $T = \{VL, L, M, H, VH\}$, де VL – дуже низький рівень (Very Low), L – низький (Low); M – середній (Medium); H – високий (High); VH – дуже високий (Very High).

Таблиця 1

Матриця нечіткого оцінювання потенціалу застосування нечіткого когнітивного моделювання у стратегічному управлінні підприємствами

Процеси стратегічного управління	Лінгвістична оцінка
Стратегічний аудит макрооточення	VH
Стратегічний аналіз мікрооточення	VH
Конкурентний аналіз	VH
Стратегічна діагностика внутрішнього середовища	H
Формування стратегічних цілей	H
Формування стратегічних альтернатив	M
Оцінювання стратегічних альтернатив	VH
Впровадження стратегії	H
Стратегічний контроль	VH

Зазначимо, що у рамках нечіткого когнітивного моделювання існує можливість цілеспрямованої генерації ефективних стратегій, що суттєво розширює простір стратегічного пошуку й створює передумови для переходу до нової парадигми стратегічного вибору: конструювання кращих стратегічних альтернатив розвитку підприємства з урахуванням основних процесів, що відбуваються як на підприємстві, так і в його зовнішньому середовищі, зокрема

– пошук оптимальної стратегії, що задовольняє певним нечітким нормативним обмеженням на деякі параметри внутрішнього або зовнішнього середовища підприємства;

– пошук стратегії, спрямованої на досягнення визначених цілей (наприклад, максимізація прибутку підприємства, ринкової частки підприємства тощо) при наявності обмежень на значення деяких інших вершин (наприклад, фінансові ресурси, часові обмеження, кваліфікація персоналу й ін.);

– конструювання різних варіантів стратегії, включаючи стратегію «саморозвитку» підприємства й різні стратегії «керованого розвитку»;

– прогнозування поведінки підприємства (його цільового образу) для кожного з варіантів стратегії;

– прогнозування поведінки підприємства (його цільового образу) при різній динаміці факторів (різних сценаріях розвитку) зовнішнього середовища тощо.

Зазначимо, що найбільш цікавими для застосування в стратегічному управлінні є узагальнені нечіткі когнітивні карти [1, 4, 5, 7], які можуть бути представлені за допомогою нечіткої причинно-наслідкової сітки виду $G = (E, W)$

, де $E = \{e_1, e_2, \dots, e_p\}$ – множина концептів, $W = \{w(e_i, e_j)\}$ ($i, j = 1, 2, \dots, p$) – множина зв'язків між ними. Кожний концепт e_i ($i = 1, 2, \dots, p$) характеризується

терм-множиною лінгвістичної змінної $T_i = \{T_i^1, T_i^2, \dots, T_i^{m_i}\}$, де m_i – число типових станів i -го концепту. Для опису кожного терма T_i^k будується терм-множина із функцією належності $\mu_{T_i^k}(x)$. Зв'язки між типовими станами кожної

пари концептів задаються нечіткими змінними, які описуються відповідними нечіткими множинами. Різновид узагальненої нечіткої когнітивної карти визначається обраною формою функцій належності (трикутна, трапецієвидна, гаусова тощо), способом нечіткого логічного виведення (за Мамдані, Сугено, Цукамото, Ларсеном), процедури дефазифікації й деякими іншими параметрами й властивостями.

Для формування й використання FCM можна скористатися наступною послідовністю кроків:

Крок 1. Визначення списку концептів, що характеризують деякі події, дії, величини й/або цілі.

Крок 2. Визначення терм-множини для опису кожного концепта.

Крок 3. Визначення ступенів впливу між кожною парою концептів або завдання функцій належності на кожному термі.

Крок 4. Побудова нечіткої когнітивної карти.

Крок 5. Аналіз й інтерпретація FCM.

Список літератури:

1. Борисов В. В., Федулов А. С., Федулов Я. А. «Совместимые» нечеткие когнитивные модели: прямые и обратные задачи. Нечеткие системы и мягкие вычисления. 2016. Том 11. Выпуск 2. С. 103–114.

2. Захарова А. А., Подвесовский А. Г., Исаев Р. А. Нечеткие когнитивные модели в управлении слабоструктурированными социально-экономическими

системами. Информационные и математические технологии в науке и управлении. 2020. № 4 (20). С. 5–23.

3. Захарова А.С., Глызин А.А. Нечеткое когнитивное моделирование слабоформализуемых систем и процессов. Фундаментальные исследования. 2014. № 9-3. С. 511–515.

4. Караев Р.А. Когнитивный анализ и выбор стратегических целей предприятия. Бизнес-Информатика. 2019. Т. 13. № 4. С. 28–38.

5. Караев Р.А., Микаилова Р.Н., Сафарли И.И., Садыхова Н.Ю., Имамвердиева Х.Ф. Когнитивные инструменты для динамического анализа бизнес-стратегий предприятий. Бизнес-информатика. 2018. № 1 (43). С. 7–16.

6. Силов В.Б. Принятие стратегических решений в нечеткой обстановке. М.: ИНПРО-РЕС, 1995. 228 с.

7. Kosko B. Fuzzy cognitive maps. International Journal of Man-Machine Studies. 1986. Vol. 1. P. 65–75.

ОДИН ИЗ МИФОВ О БУХГАЛТЕРИИ В ИНТЕРПРЕТАЦИИ Я.В. СОКОЛОВА

Беляева Л.А.

к.е.н., доцент, доцент кафедры учета и налогообложения
Харьковский национальный университет им. В.Н.Каразина

Лукин В.А.

к.е.н., доцент, доцент кафедры учета и налогообложения
Харьковский национальный университет им. В.Н.Каразина

Бухгалтерский учёт традиционно распределяется на «учет как мысль (наука) и как действие (практика)» [1, с.9], то есть в зависимости от научно-практической направленности. Причём подсистема «наука» (счетоведение по Я.В. Соколову) является обеспечивающей для подсистемы «практика» (счетоводство) в том смысле, что любое решение для практики должно продумываться, прорабатываться учёными и только после этого какая-то часть этих разработок может реализоваться в практическом учёте путём имплементации в нормативные документы разного уровня.

С этим утверждением полностью согласована следующая мысль Я.В. Соколова: «... действию всегда предшествует, мысль», а значит «... счетоведение порождает и развивает учетную мысль, а счетоводство, воплощая ее, создает учетное действие, первое – причина, второе – следствие» [1, с.11]. Однако далее, описывая четыре мифа традиционной бухгалтерии, Я.В. Соколов о первом из мифов делает вывод, что «бухгалтерский учёт не может рассматриваться как единая система» [1, с.483].

С этим выводом нельзя согласиться в полной мере и Я.В. Соколов приводит три довода в подтверждение данного тезиса:

« (а) счетоведение описывает *сущность* хозяйственного процесса, раскрывает его истину, счетоводство раскрывает его *существование* и не ищет истину, оно стремится добыть столько сведений, сколько достаточно для принятия решений...

(б) счетоведением и счетоводством занимаются, как правило, разные люди... Счетоведение только кажется понятным, но в своей основе сложно и малопонятно. Напротив, все, что связано с счетоводством, должно быть ясным, простыми понятным каждому бухгалтеру и каждому человеку, на которого он работает...

(в) ... В счетоведении любой факт *задан*, задан как задача, которую нужно решить, в счетоводстве он *дан* как данность, которую нужно описать и объяснить» [1, с.483-484]

Да, действительно наука «глубоко копает», а для практики важна ясность и конкретность. Чем яснее написана инструкция для бухгалтера-практика – тем проще ему работать. Да, действительно счетоводством и счетоведением занимаются, как правило, разные люди. Да, действительно в науке и практике

учёта каждый факт хозяйственной жизни исследуется (рассматривается) по-разному.

Но на самом деле в этом процессе исследования (пункт (а) по Я.В. Соколову) не учтён еще один этап. Сначала возникает проблема, которую нужно решить. И лишь потом над её решением начинают работать и учёные, и практики. И практики часто вынуждены обращаться к учёным. Дело в том, что есть проблемы чисто научные, которые действительно «описывают сущность хозяйственного процесса», но для практики учёта они не существенны, а есть практические, прикладные проблемы, где нужно взаимодействие учёных и практиков.

Например, в чём сущность двойной записи? Практики используют двойную запись, не задумываясь о её сущности, а для учёных – это проблема, которая решается ими не один век; или ещё одна проблема: когда возникла двойная запись – несколько столетий назад, или несколько тысячелетий назад? (см. [2]). К проблемам, без решения которых практики не могут полноценно работать, относится, например, такая: как отразить в учёте новые явления хозяйственной жизни – сначала эти явления исследуют учёные, а потом на базе их исследований разрабатываются стандарты международные и национальные, инструкции и т.д.

Но это только часть связей между этими двумя подсистемами учёта. Единство системы определяется не только перечисленными, а всеми связями между подсистемами. А их кроме этих перечисленных трёх, которые вроде бы отсутствуют между подсистемами можно насчитать ещё несколько.

Во-первых, результаты многих научных исследований всё-таки воплощаются в практику учета, а значит, прямая связь между наукой и практикой существует. Во-вторых, есть учёные, которые не только занимаются наукой, но одновременно и практикой учёта. И это даже плюс для учёного – он лучше «чувствует» проблемы практического бухгалтерского учёта. В-третьих, кроме того, что наука «описывает сущность хозяйственного процесса» [1, с. 483] она ещё и указывает направление развития практики. Именно из научных исследований практика черпает те идеи, которые потом и воплощаются в стандарты, положения, инструкции, то есть в те документы, которыми в своей текущей деятельности пользуются практики.

Но вот цели у этих подсистем действительно разные. И если цель практики учёта обычно формулируется в нормативных и законодательных актах (например, в Законе Украины «О бухгалтерском учете и финансовой отчетности в Украине»), то с определением цели для науки сложнее.

Этот вопрос в большей степени интересует учёных. Его рассматривал и Я.В. Соколов – по его мнению, это «раскрытие содержания хозяйственных процессов и связи между юридическими и экономическими категориями, с помощью которых эти процессы познаются» [1, с. 14]. По мнению авторов, более корректной является следующая формулировка этой цели: цель науки бухгалтерский учёт (или бухгалтерии) – разработка теоретических положений, которые способствуют развитию практики бухгалтерского учёта, адекватной уровню развития экономики в стране (или в мире).

Литература:

1. Соколов, Я. В. Основы теории бухгалтерского учета [Текст] / Я. В. Соколов. – Москва : Финансы и статистика, 2000. – 496 с.
2. Цыганков К.Ю. Происхождение бухгалтерии: античность или средневековье /К.Ю. Цыганков // Международный бухгалтерский учет 2017, т. 20, вып. 5. с. 244-257.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОДІЇ СТЕЙКХОЛДЕРІВ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ: СУЧАСНІ АСПЕКТИ

Грицьков Євгеній Володимирович

к.е.н., доцент кафедри Підприємництва та бізнес
адміністрування
Харківський національний університет міського
господарства імені О. М. Бекетова

Зубарєв Дмитро Васильович,

аспірант кафедри Підприємництва та бізнес
адміністрування
Харківський національний університет міського
господарства імені О. М. Бекетова

Для формування та реалізації стейкхолдерних відносин на будівельних підприємствах застосовуються сучасний інструментарій у формі організаційно-економічний механізм взаємодії стейкхолдерів.

Запропоновано визначення організаційно-економічного механізму взаємодії стейкхолдерів будівельних підприємств, який характеризується як сукупність взаємопов'язаних елементів, що визначаються економічним та організаційним забезпеченням, метою, завданнями, відповідним організаційним підрозділом розробка й реалізація якого спрямована на зростання ефективності взаємодії між зацікавленими особами для зміцнення фінансового стану будівельних підприємств.

Запропоновані напрями розробки та реалізації організаційно-економічного механізму управління взаємодією стейкхолдерами будівельних підприємств: формування організаційно-економічного забезпечення взаємодією стейкхолдерами будівельних підприємств; застосування результатів оцінки інтегрального показника рівня стейкхолдерних відносин; визначення інтегрального показника фінансового стану будівельних підприємств; застосування результатів економіко-математичного моделювання впливу інтегрального показника стейкхолдерних відносин на узагальнюючий чинник фінансового стану будівельних підприємств; розробка та реалізація організаційних заходів щодо формування партнерських відносин між стейкхолдерами будівельних підприємств характеристика відділу управління взаємодією стейкхолдерами; розробка та реалізація заходів підвищення ефективності стейкхолдерних відносин; визначення та застосування напрямів зміцнення фінансового стану будівельних підприємств.

Розроблений організаційно-економічний механізм взаємодії стейкхолдерів є закритою системою, в якій формуються й реалізуються економічне й організаційне забезпечення, що дозволило побудувати підґрунтя для прийняття

обґрунтованих управлінських рішень, сформувані основу для розвитку будівельних підприємств шляхом підвищення ефективності взаємодії із зацікавленими особами та зміцнення їх фінансового стану. У рамках організаційно-економічного механізму запропоновано здійснити перехід від агресивного стейкхолдерного середовища до партнерських відносин на основі застосування сучасного економічного й управлінського інструментарію.

У результаті дослідження удосконалено організаційно-економічний механізм взаємодії стейкхолдерів на основі економічного і організаційного забезпечення, створення відділу управління взаємодією зацікавлених осіб, що дозволило підвищити ефективність стейкхолдерних відносин, забезпечити зростання показників фінансового стану будівельних підприємств та перехід від агресивного стейкхолдерного середовища до партнерських відносин.

Організаційно-економічний механізм взаємодії стейкхолдерів забезпечує реалізацію стратегічних контурів розвитку будівельних підприємств та об'єднує організаційну й економічну складові стейкхолдерних відносин.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТІВ РИНКУ ПРАЦІ

Назаренко Н.А.

здобувач

Інституту демографії та соціальних досліджень ім.М.В.Птухи

Глибокі зміни ринків праці в частині його організації, структури зайнятості, трудових відносин на перше місце висувають перед економічною наукою питання еволюції ринку праці та регулювання трудових відносин. Розподіл і використання робочої сили все більше набуває ознак транскордонного, тому зростає роль дослідження особливостей державного регулювання ринку праці в національних рамках. Ефективність функціонування ринку праці є однією зі складових глобального індексу конкурентоспроможності, що підтверджує актуальність дослідження.

Якість робочої сили, рівень її кваліфікації є фактором росту продуктивності праці і ефективного функціонування економіки. Загострення ситуації на ринку праці в значній мірі пов'язано з динамікою попиту і пропозиції робочої сили. Динаміка змін на ринку праці свідчить, що узгодження попиту і пропозиції робочої сили в певній мірі здійснюється за рахунок стихійних внутрішніх регуляторів [1]. До сих пір не створені умови для зародження в економіці нових виробництв, які в перспективі могли б забезпечити якісні зміни в національній економіці відповідно до глобальними викликами та формування основи для ефективного функціонування ринку праці.

Перехід підприємств на інноваційний шлях розвитку обумовлює кардинальну зміну підходів в управлінні персоналом за допомогою формування його нової системи розвитку, орієнтованої на управління процесами зайнятості, безробіття та соціальної зацікавленості в результатах праці кожного рівня цієї системи.

Теоретичною основою процесу підготовки висококваліфікованого, практико-орієнтованого і професійно адаптованого трудового потенціалу молоді як найважливішого аспекту формування ринку праці в епоху тотальної комп'ютеризації є фундаментальні праці і прикладні розробки вітчизняних і зарубіжних вчених в області управління людськими ресурсами, менеджменту, економіко-математичного моделювання, соціології, теорії організації і управління, економіки, психології, а також законодавчі і нормативні акти, дані офіційних органів статистики[2].

Метою дослідження є детальна характеристика проблем формування кадрового потенціалу молоді, що вирішуються в ході інноваційного розвитку освітнього процесу відповідно до міжнародних викликами, і формування вітчизняного ринку праці.

Безумовно, державні інтереси або потреби світової економіки переважають над будь-якими іншими і перевиробництво, наприклад, юристів чи економістів на будь-якому етапі існування будь-якої державності можна вважати негативним

економічним явищем [3]. Тільки узгоджені дії в області вдосконалення координаційної політики формування державного замовлення на підготовку фахівців будь-сфери діяльності в контексті з комерціалізацією освітнього процесу дозволяють припустити досягнення бажаного позитивного результату. Зокрема, актуальним є формування механізму державного регулювання зайнятості, завданням якого виступає стимулювання створення робочих місць, підвищення рівня зайнятості населення, підготовка професійної кваліфікації працівників та поліпшення умов організації та нормування праці.

Неопрацьованість і відсутність поступальної динаміки в цьому питанні привело до тих наслідків, які зараз явно простежуються - розбалансованість ринку праці і відсутність якісної системи підготовки професійних кадрів. Реалії вимагають одних фахівців, а система освіти готує зовсім інші кадри. Невідповідність вимог ринку і підготовки фахівців веде до дисбалансу суспільства і негативним тенденціям в цілому, бо здобули освіту фахівці не можуть влаштуватися за фахом, оскільки ринок праці в них просто не потребує.

Що стосується правового регулювання сфери профорієнтації молоді, то тут також слід зазначити, що в сучасному законодавстві відсутнє чітке законодавче регулювання профорієнтаційної роботи з молоддю, що, в свою чергу, породжує слабку взаємодію держави, органів освіти з освітніми установами, яке призводить до низьких показників результатів професійного самовизначення молоді.

Аналіз чинного законодавства дозволяє визначити ряд прогалин і істотних проблем в регулюванні цього питання. Одним із шляхів вирішення цього є розробка і здійснення комплексу організаційних, нормативно-правових та економічних заходів регулювання профорієнтаційної діяльності. У зв'язку з новими напрямками державної стратегії розвитку приходить усвідомлення того, що професійна орієнтація молоді являє собою задачу державного рівня і зумовлює подальші перспективи держави в цілому [4].

Нормативно-правових актів, що існують на даний момент, недостатньо для того, щоб реалізувати успішну роботу по професійному самовизначенню молоді. Існуючі закони, підзаконні акти та інші нормативно-правові акти не містять в собі конкретних цілей, завдань, очікуваних результатів, які повинні бути реалізовані і досягнуті на території України. Учасниками професійної орієнтації є загальноосвітні організації, служби зайнятості населення, центри розвитку освіти, роботодавці, педагоги-профорієнтологи.

Важливим проявом вдосконалення організаційно-економічного механізму формування та використання кадрового потенціалу підприємств є і інтеграція сфери освіти, науки і виробництва. системи вищої і середньої спеціальної освіти, покликаних адекватніше задовольняти потреби економіки в фахівцях та науковцях, виступати в ролі центрів інноваційного розвитку, культурного і соціального прогресу, умов формування ринку освітніх послуг і праці, відкритої економіки. У зв'язку з цим належить розвивати такі нові напрямки економіки, як економіка навчального та науково-дослідної установи, ринки освітніх послуг та наукової продукції, ринки фахівців і певних категорій працівників масових професій [5].

Стратегії розвитку навчальних і науково-дослідних установ повинні виходити з необхідності розвитку таких напрямків їх діяльності, які здатні забезпечити подолання економічної кризи, розширення в суспільстві інтересу до науки, освіти, інноваційного розвитку, більш кращому забезпеченню підприємств кваліфікованими фахівцями. Основні напрямки інтеграції науки, освіти і виробництва, на наш погляд, могли б мати такий вигляд (рисунок 1).

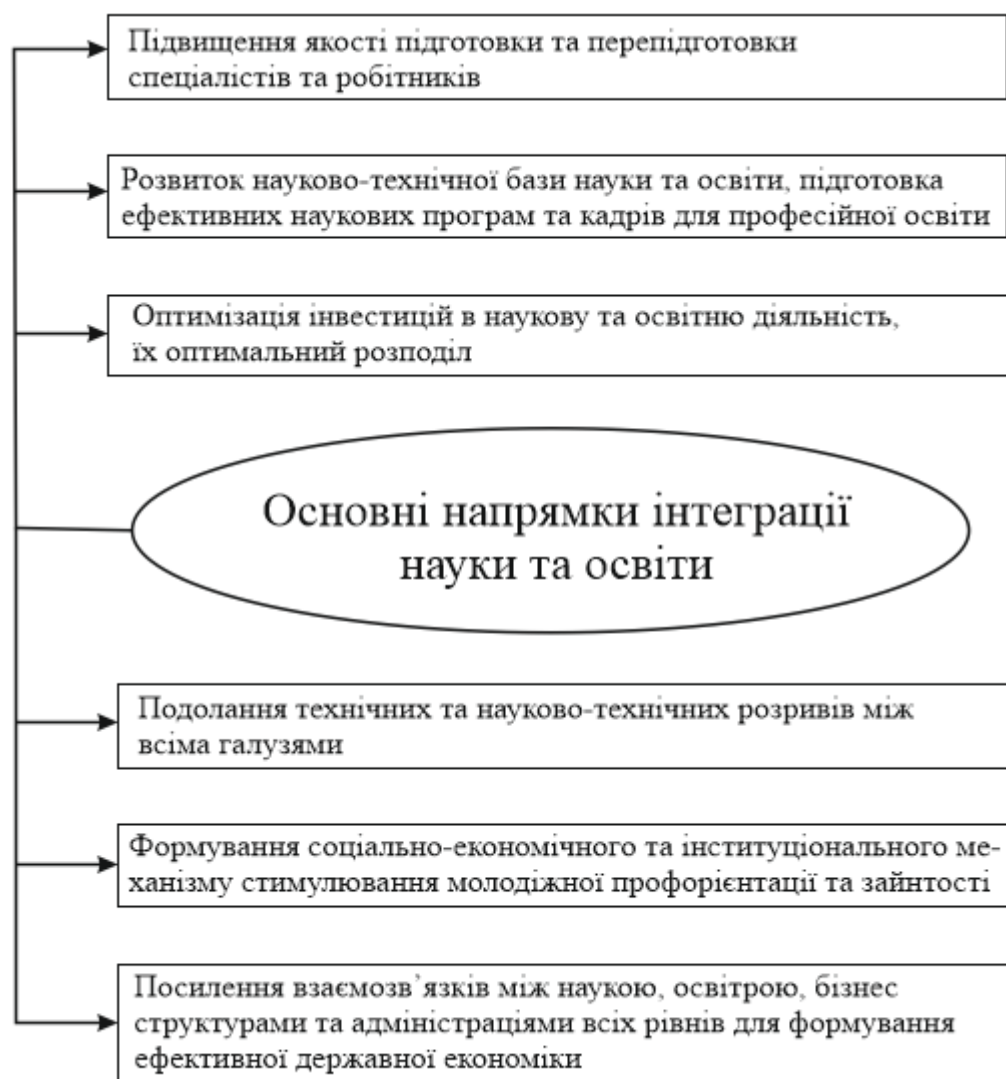

Рисунок 1. Напрямки інтеграції науки, освіти і виробництва.

Зі схеми на рисунку 1 видно, що мова перш за все повинна йти про оптимальний рівень фінансового забезпечення науки і освіти. Важливість інвестицій в їх розвиток досить висока через комерційну та мультипліційну ефективність.

Дуже важливо мати трудові кадри з професійно-технічною підготовкою, зацікавлених у розвитку підприємств і галузей, з високою конкурентоспроможністю і професійними навичками. З цією метою було б корисно в усіх галузях економіки та промисловості, по регіонах створити центри

професійного розвитку на чолі з висококваліфікованими кадрами, здатними безперервно, інтенсивно, глибоко вдосконалювати галузеві технології виробництва і використовувати досягнення світового та вітчизняного прогресу. Вони могли б стати точками реального, практичного економічного і соціального зростання галузей, розробки концепцій їх розвитку, підвищення кваліфікації молодих фахівців і робітників відповідного напрямку, обміну досвідом з молоддю, організації та проведення семінарів. В першу чергу їх слід створювати при навчальних закладах, науково-дослідних інститутах, в передових підприємствах.

На закінчення варто відзначити, що в сучасний період держава, суспільство і бізнес повинні надавати особливого значення утриманню талановитої молоді в Україні та розвитку людського потенціалу. Як показує практика, успіху досягає той, хто швидко і своєчасно реагує на виникаючі потреби ринку, підтримує і розвиває в собі прагнення до вдосконалення, пізнання нового, оскільки сьогодні відбувається стрімке старіння того, що ще вчора нам здавалося абсолютним нововведенням. І та молодь, яка сьогодні визначається зі своєю професією і майбутнім, завтра буде визначати пріоритети і вектори подальшого розвитку держави.

Список літератури:

1. Мазурок П. Методологічні та інституціональні основи визначення інфраструктури ринку праці України // Регіональна економіка. – 2005. – №1. – С. 51–56.
2. Волкова О.В. Соціально-економічні детермінанти ринку праці України: монографія / О. В. Волкова. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. – 376 с.
3. Лісогор Л. С. Трансформація ринку праці: можливості реалізації інноваційних змін в сучасних умовах / Л. С. Лісогор // Вісник Прикарпатського університету. Серія : Економіка. – 2015. – Вип. 11. – С. 177–183.
4. Шаульська Л. В. Реалізація потенціалу конкурентоспроможності фахівця в умовах кризового стану ринку праці / Л. В. Шаульська // Вісник Донецького національного університету. Серія В. Економіка і право. – 2014. – № 2. – С. 97–101.
5. Маршавін Ю. М. Регулювання ринку праці України: теорія і практика системного підходу: монографія. – К. : Альтерпрес, 2011. – 396 с.

ЕКОНОМІЧНЕ ТА АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ І АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ ЗА ВИПЛАТАМИ ПРАЦІВНИКАМ

Оляднічук Н.В.

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет садівництва

Заробітна плата та інші види виплат працівникам є індикатором рівня ефективності виробництва, продуктивності праці, конкурентоспроможності продукції, а також характеризує соціально-економічний рівень життя працівників. В сучасних умовах ринкового середовища заробітна плата та інші виплати забезпечують не лише відтворення робочої сили, але й сприяють відтворенню суспільного виробництва. Рівень нарахованої заробітної плати виступає одним із основних регулятивних важелів ринку праці. Відповідно до Податкового кодексу України, заробітна плата – це основна та додаткова заробітна плата, інші заохочувальні та компенсаційні виплати, які виплачуються (надаються) платнику податку у зв'язку з відносинами трудового найму згідно із законом [1]. Закон України «Про оплату праці» трактує суть заробітної плати як винагороду, обчислену, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу [2]. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам» характеризує поточні виплати працівникам як виплати (окрім виплат при звільненні та виплат інструментами власного капіталу), які підлягають сплаті в повному обсязі протягом дванадцяти місяців по закінченні місяця, у якому працівник виконував відповідну роботу [3].

На результати діяльності суб'єкта підприємництва вагомий вплив має економічний аспект в управлінні персоналом. Належна організація оплати праці, формування чисельності персоналу, його професійно-кваліфікаційного складу, ефективне використання персоналу за рівнем освіти та кваліфікацією є основними економічними важелями, що сприяють високоефективному виробничому процесу. Питання розрахунків з працівниками за заробітною платою та іншими виплатами займають особливе місце в обліково-економічній роботі суб'єкта підприємства.

Питання обліку і аудиту розрахунків з працівниками завжди знаходяться в центрі уваги науковців, серед яких: Бунда О.М., Матяш Ю.М., Мудрик М.В., Очеретько Л.М., Хохлова А.І., Старченко Н.М., інші. Проте ряд питань обліково-аналітичного характеру щодо розрахункових операцій з працівниками недостатньо вивчені і потребують поглибленого дослідження.

Обліково-аналітичне забезпечення – це сукупність облікових і аналітичних процесів, об'єднаних в обліково-аналітичну систему та спрямованих на задоволення інформаційних потреб користувачів шляхом перетворення первинної інформації в узагальнюючу згідно з визначеними цілями.

Відображення фактів господарських операцій за розрахунками з працівниками має передбачати систематичне опрацювання економічної інформації та приведення її до вигляду, спроможного задовольнити потреби користувачів різних рівнів (рис.1).

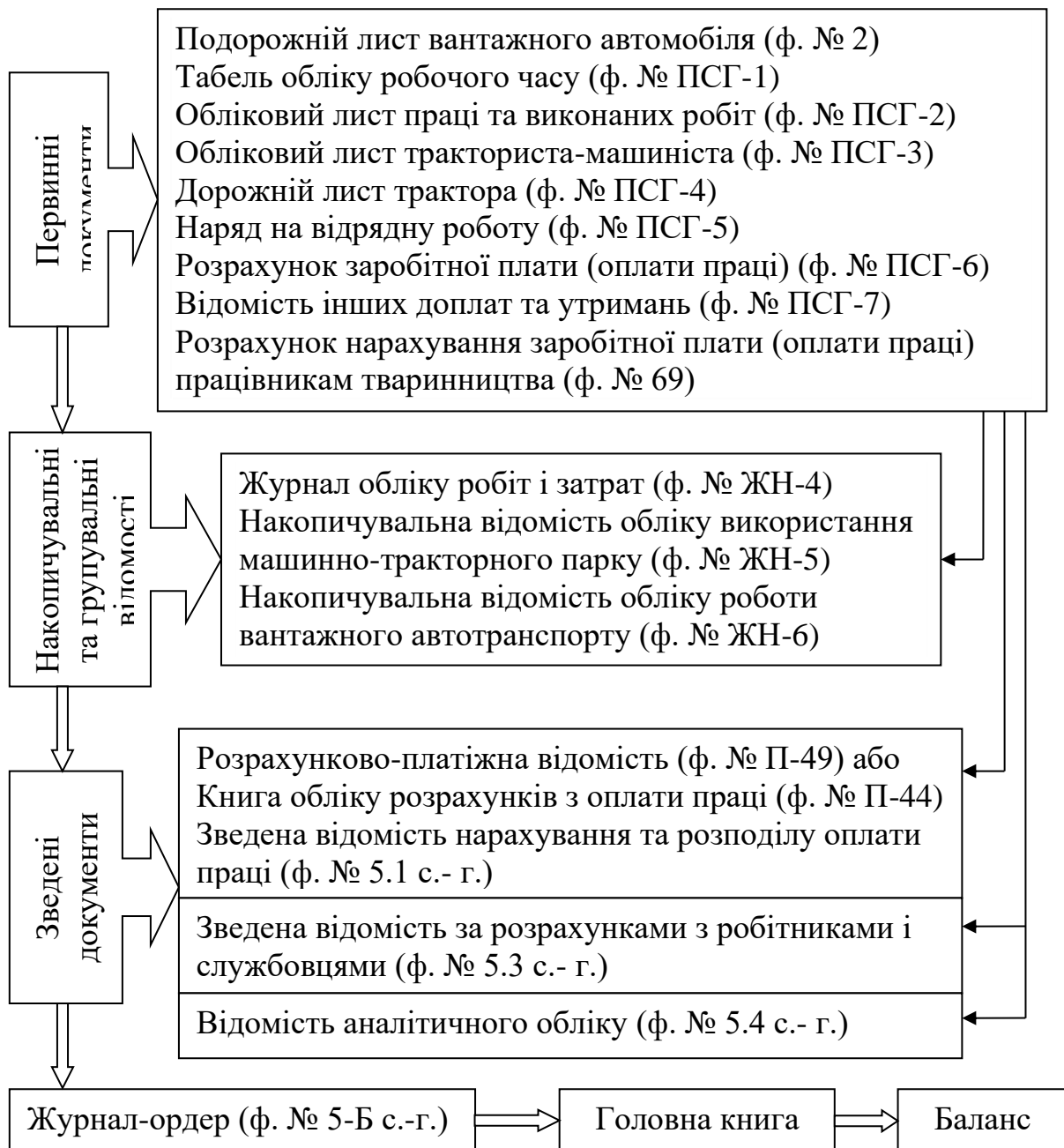

Рис. 1. Алгоритм обліково-аналітичного забезпечення розрахунків за виплатами працівникам

Дотримання алгоритму обліково-аналітичного забезпечення сприяє формуванню первинних, накопичувальних, групувальних і зведених документів, забезпечує належну організацію праці облікових працівників суб'єкта підприємництва та сприяє одержанню неупередженої економічної інформації за розрахунками з працівниками.

З метою забезпечення достовірності даних з обліку праці та її оплати, відображеної у первинній документації, реєстрах синтетичного та аналітичного

обліку, фінансовій звітності, а також загальну оцінку діючої системи формування інформації щодо оплати праці та інших виплат працівникам, їх відповідність законодавчим і нормативним актам, доцільним є здійснення внутрішнього аудиту даної ділянки обліку. Предметом аудиту праці та її оплати, інших виплат є господарські процеси та операції, пов'язані з розрахунками за виплатами працівникам, а також відносини, що виникають при цьому на підприємстві та за його межами. З метою забезпечення належного внутрішнього аудиту та досягнення мети його проведення необхідно чітко сформулювати об'єкти аудиту (рис. 2).

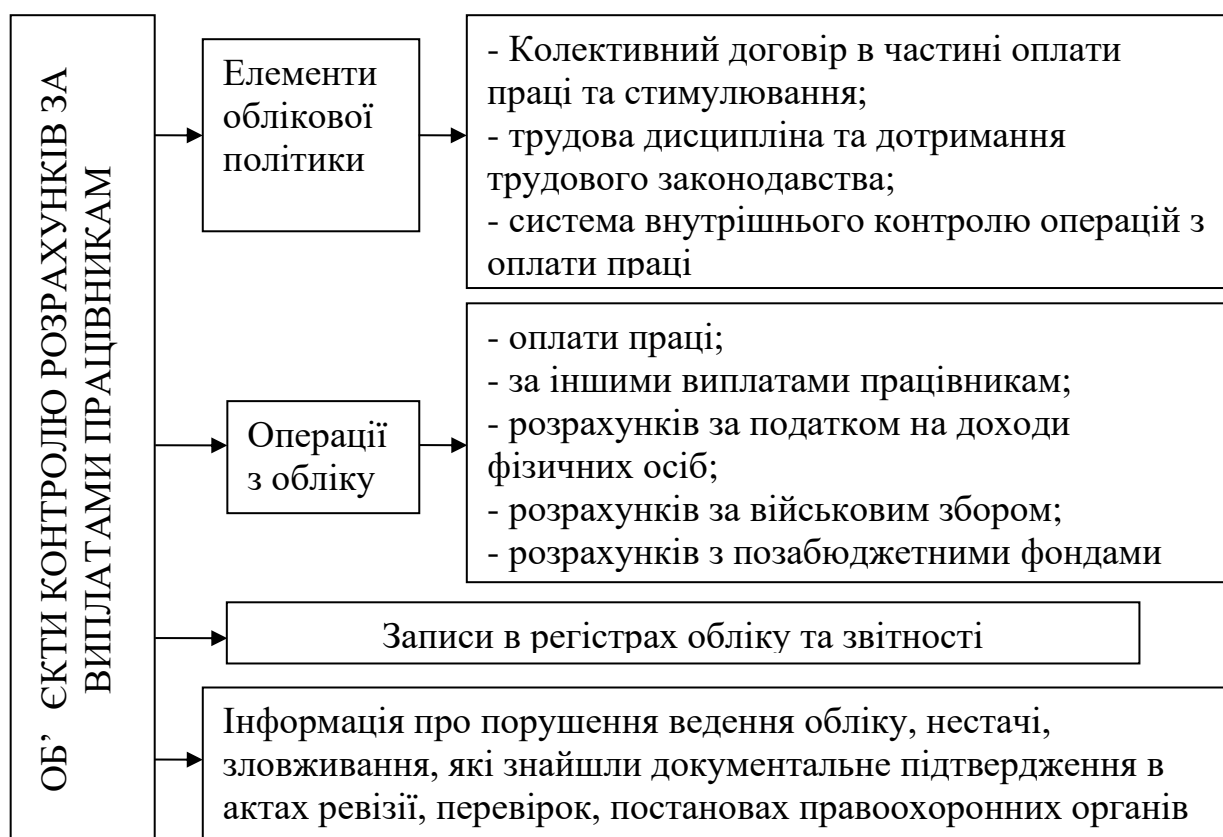

Рис. 2. Об'єкти аудиту розрахунків за виплатами працівникам

Одним із основних завдань внутрішнього аудиту розрахунків за виплатами працівникам є визначення порядку проведення перевірки таких розрахунків. Алгоритм здійснення внутрішнього аудиту доречно здійснювати наступним чином (рис. 3).

Рис. 3. Алгоритм проведення внутрішнього аудиту розрахунків за виплатами працівникам

Важливими показниками при здійсненні внутрішнього аудиту є продуктивність праці та сума нарахованої заробітної плати. Під час перевірки первинних документів установлюється повнота заповнення усіх реквізитів, наявність відповідних підписів уповноважених осіб, які відповідають за облік виконаних робіт. Досліджується відповідність аналітичного обліку розрахункових операцій за виплатами працівникам синтетичному обліку за рахунком 66 «Розрахунки за виплатами працівникам».

Таким чином, правильно організований бухгалтерський облік та внутрішній аудит обліку розрахунків за виплатами працівникам забезпечує формування повноцінної системи обліково-аналітичного забезпечення з метою достовірного та своєчасного надання економічної інформації зацікавленим користувачам усіх рівнів для прийняття виважених управлінських рішень.

Список літератури

1. Податковий кодекс України. База даних Законодавство України / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 08.02.2021).
2. Про оплату праці : закон України від 23.01.97 р. № 29/97. База даних Законодавство України / ВР України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр> (дата звернення: 07.02.2021).
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28.10.2003. № 601 База даних Законодавство України / ВР України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1025-03> (дата звернення: 02.02.2021).

4. Бунда О.М., Матяш Ю.М. Бухгалтерський облік розрахунків з оплати праці в управлінні підприємством. *Інтернаука*. 2016. № 12 (2). С. 38-41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2016_12%282%29_10 (дата звернення: 03.02.2021).
5. Мудрик М.В. Первинний та зведений облік праці та її оплати на сільськогосподарських підприємствах. URL: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2009...44233.doc.htm (дата звернення: 07.02.2021).
6. Оляднічук Н.В. Облік оплати праці та її оподаткування: *матер. X Міжнар. наук.-практ. конф.* «Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин», м. Умань, 21-22.04. 2016. м. Умань: Видавець «Сочінський М.М.». 2016. С. 39-40.
7. Очеретько Л.М., Хохлова А.І. Проблеми обліку та оподаткування розрахунків за виплатами працівникам і шляхи їх вирішення. *Ефективна економіка*. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/10_2018/67.pdf (дата звернення: 04.02.2021).
8. Старченко Н.М. Удосконалення методики обліку виплат працівникам. *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»*. Вип. 9(33). Ч.3. 2017. С. 71-76.
9. Штангрет А.М. Обліково-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою підприємства. *Вісник асоціації докторів філософії України*. 2015. №1. URL: <http://aphd.ua/publication-31/>

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ МОТИВУВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВА

Смолич Дарія Валеріївна,

кандидат економічних наук, доцент
Луцький національний технічний університет

Кваліфікований, вмотивований персонал є одним із ключових факторів успіху, адже навіть найбільш сучасне обладнання, якісні матеріальні не забезпечать збут продукції чи надання послуг, без відповідних кадрів. Очевидно, що лише задоволений персонал є лояльним до організації в якій працює, якісно та ефективно виконує свою роботу, що засвідчує актуальність дослідження мотиваційних процесів та інструментів.

Функція мотивації – одна з основних функцій управління – полягає в спонуканні персоналу до ефективної, сумлінної діяльності для досягнення цілей підприємства, тобто у визначенні потреб персоналу, розробці систем винагороди, використанні різних форм оплати праці, застосуванні стимулів до ефективного впливу суб'єктів спільної діяльності [1].

На практиці використовуються дві основні форми мотивації праці – матеріальна і нематеріальна мотивація.

Матеріальна мотивація являє собою систему матеріальних стимулів праці, які націлені на оптимальне співвідношення заробітної плати працівників з кількістю і якістю їх праці [2].

До матеріальної мотивації окрім заробітної плати відносять також: додаткові виплати та премії; медичне обслуговування та страхування; забезпечення оздоровлення працівників; тощо.

Важливе значення має нематеріальна мотивація, яка зумовлює підвищення рівня лояльності працівників до організації та включає такі методи як: навчання персоналу та підвищення кваліфікації; можливість просування кар'єрною драбиною; публічне визнання керівництвом досягнень працівників в роботі, підтвердження їх значимості для підприємства; повага та врахування думок працівників при ухваленні управлінських рішень [3].

На сьогодні, для підвищення рівня мотивації персоналу необхідно використовувати поряд з традиційними інноваційні методи. Загальний напрямок особливостей застосування методів сучасної мотивації можна окреслити, враховуючи такі тенденції:

- індивідуальна мотивація, направлена на взаємодію з конкретними підлеглими;
- задоволення моральних і психологічних потреб, як окремих працівників компанії, так і колективу в цілому;
- розробка організаційної мотивації для створення системи цінностей всередині компанії, щоб до даних цінностей завжди зберігався інтерес.

В сучасних умовах ведення бізнесу актуальним є використання таких інноваційних методів мотивування персоналу як:

1. Організація кімнати (кабінету) психологічного розвантаження на підприємстві, що допоможе створити оптимальні умови для швидкого і ефективного зняття емоційного перенапруження працівників, відновлення працездатності тощо.

Кімната для психологічного розвантаження та відпочинку є інструментом, що сприяє зниженню рівня навантаження на працівників, що зайняті виконанням важких робіт, де є підвищена концентрація уваги, фізичні, емоційні та моральні навантаження. Оформлення такої кімнати істотно знизить ризики появи негативних ситуацій на підприємстві.

Кабінет психологічного розвантаження також сприяє мотивації персоналу при виборі місця роботи, забезпечує контакт із співробітниками, допомагає виявляти проблеми на робочих місцях, дає можливість регулювати посадові взаємини і згладжувати гострі кути, виявляючи дискомфортні області в діяльності персоналу.

Обстановка і художнє оформлення кімнати для психологічного розвантаження та відпочинку повинні схилити працівників до відпочинку, сприяти розвитку позитивних емоцій і підвищенню ефективності процесу освоєння навичок самонавіювання.

Кімната для психологічного розвантаження та відпочинку необхідно розташовувати поблизу робочих місць (не далі 200 метрів) з метою скорочення втрат часу на переходи. Вона повинна бути ізольована від шуму, вібрації, шкідливих парів, газів та інше.

Площа приміщення кімнати для психологічного розвантаження та відпочинку визначається з розрахунку 1,5-2 м. на працівника.

Гранично допустимий рівень шуму в кімнаті не повинен перевищувати 50 дБА. Температура повітря підтримується оптимальної в межах 21-22 С при відносній вологості 75-80%. Для поліпшення іонного складу повітря перед початком сеансу необхідно включати групові іонізатори, що забезпечують нормативні величини іонізації повітряного середовища.

Підлогу бажано покривати килимом зелених відтінків та встановити м'які, або напівм'які крісла з оббивкою спокійних тонів. В оформленні кімнати для психологічного розвантаження та відпочинку слід широко використовувати композиції з кімнатних зелених рослин.

2. Відправлення працівників на міжнародні стажування та конференції не лише по Україні, але і за кордон, з метою набуття нового досвіду та нових, корисних для здійснення своєї професійної діяльності, знань і навичок.

Такі відрядження дозволяють отримати досвід, що апробований фахівцями інших країн. При цьому, працівники зможуть попрактикуватись у фаховій діяльності з використанням новітнього обладнання. А також матимуть змогу ознайомитись з країною та її визначними місцями.

3. Проведення соціально-психологічних тренінгів для формування позитивного клімату в колективі. Для цього спочатку слід вивчити характерні особливості співробітників (тип професійної мотивації, типологію характерів). Від цього залежить успішність роботи, яка виконується співробітниками і визначення елемента стимулювання для окремих працівників. Варто відзначити,

що дані дослідження необхідно проводити з використанням різних тестів ще в період прийому на роботу.

4. Проведення анкетування для дослідження соціально-психологічних потреб працівників різного віку і формування заходів по закріпленню кваліфікованих працівників і створення мотивації до професійного росту.

При формуванні ефективної системи мотивації керівникам організації доцільно враховувати наступні аспекти [4]:

1. з ростом заробітної плати співробітників слід більш активно застосовувати неекономічні стимули для підвищення їх мотивації. Набір стимулів може відрізнитися в залежності від віку та займаної посади;

2. у працівників, що займають керівні посади, перш за все повинно бути сформоване розуміння того, що їхня робота важлива для суспільства;

3. структурі неекономічних стимулів для некерівного складу основний акцент повинен бути зроблений на створення дружньої атмосфери в колективі;

4. для того щоб діяльність працівників не була спрямована тільки на заробляння грошей, приносила їм задоволення і стимулювала до саморозвитку, необхідно підвищити їх заробітну плату до рівня, що покриває базові потреби;

5. при створенні системи мотивації керівникам слід враховувати особливість працівників, у яких є сім'я і навантаження яких перевищує 40 годин на тиждень (перевантажені роботою).

Керівникам також варто враховувати, що впровадження нових інноваційних управлінських інструментів, в тому числі мотиваційних, може вплинути на звичний порядок роботи працівників, і в деяких випадках викликати опір. Тому слід особливу увагу приділяти комунікаціям і управління змінами для полегшення перехідного процесу. В даному випадку особливу роль грає сильний лідер, який здатний донести бачення і необхідність трансформацій, забезпечивши залучення працівників.

Отже, виконання розглянутих рекомендацій та використання інноваційних методів мотивування працівників дозволить збільшити рівень мотивації і лояльність персоналу, що позитивно позначиться на їх роботі і результатах установ в цілому.

Список літератури:

1. Колот А.М. Мотивація персоналу: підручник. К.: КНЕУ, 2008 р. 337 с.
2. Кравченко В. О. Менеджмент: навч. посібник. Одеса. 2013 р. 165 с.
3. Климова Е.А. Управление мотивацией: учеб. пособие для вузов. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. 399 с.
4. Дикань Н.В. Менеджмент: навч. посібник. URL: <http://pidruchniki.ws>

The Pantheon. Rose Petals and the Film "Roman Holiday"

Machak Victoria

Student of Faculty of Natural and Geographical Education and Ecology
Dragomanov National Pedagogical University

Pet'ko Lyudmila

Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor
Dragomanov National Pedagogical University

*Earth proudly wears the Parthenon
as the best gem upon her zone*

Ralph Waldo Emerson

Fig. 1. The Pantheon, Rome.

Fig. 2. The Pantheon's dome.

The appeal of the Pantheon (Fig. 1) for us has been its connection to the ancient world and as *Roman Holiday* (1953) [34] filming location at the café Rocca's next to the Pantheon (**video [4]**). We are very impressed with the brilliance of the Roman people in their ability to create such lasting structures. This tradition has not necessarily been continued into modern society, and thus fascinates us.

Rome's Pantheon, the temple of all the gods, was built between 118–125 A.D. by Emperor Hadrian. In the 7th century it was made into a church by early Christians and now is lined with tombs. The Pantheon's dome (Fig. 2) was the largest in the world for over 1300 years, until the title passed to Florence's cathedral in 1436. Today the world record is held by the National Stadium in Singapore however the Pantheon remains in 15th place (see video [25]).

The Pantheon is the best-preserved building of ancient Rome and today is surrounded by a pleasant and lively piazza, a nice place to sit during the day like our movie heroes Princess Ann (Audrey Hepburn) and American reporter Joe (Gregory Peck) (*Roman Holiday* (1953)). The Princess Ann's first wish was to sit at "one sidewalk cafe". It was G. Rocca Cafe at the Pantheon (Fig. 6, 7, 8–15), **video [33]**.

Princess Ann begins her day of freedom by ordering a gelati cone at a roadside stand and accepting a single flower from a flower vendor. Joe accidentally runs into her to keep in contact with her and get the inside information for his story. She confesses her predicament of playing hookey from school and her desire to "live dangerously":

Ann: I ran away last night, from school.

Joe: Oh, what was the matter? Trouble with the teacher?

Ann: No, nothing like that.

Joe: Well, you don't just run away from school for nothing.

Ann: It was only meant to be for an hour or two. They gave me something last night to make me sleep.

Joe: Oh, I see.

Ann: Now, I'd better get a taxi and go back.

Joe: Well look, before you do, why don't you take a little time for yourself

Fig. 3. Audrey Hupbern as Princess Ann.

Ann: Maybe another hour.

Joe: Live dangerously. Take the whole day.

Ann: I could do some of the things I've always wanted to.

Joe: Like what?

Ann: Oh, you can't imagine. I'd do just whatever I liked all day long.

Joe: You mean things like having your hair cut, eating gelati...

Ann: Yes, and I'd sit at a sidewalk cafe and look in shop windows. Walk in the rain, have fun and maybe some excitement. Doesn't seem much to you, does it?

Fig. 4. Gregory Peck as reporter Joe.

On the Spanish steps Joe proposes the Princess Ann to spend the day with her and experience everything she has always wanted to:

Joe: Tell you what.

Why don't we do all those things, together?

Ann: But don't you have to work?

Joe: Work? No. Today's gonna be a holiday.

Ann: But you want to do a lot of silly things?

Joe: (He takes her hand) ...First wish? (Fig. 5)

One sidewalk cafe, comin' right up.

I know just the place. **Rocca's** [9].

(see **video [32]**).

Fig. 5. Ann and Joe begin their carefree tour of the city.

And so, after Joe runs into Ann eating gelato at the Spanish Steps, and the two of them agree to spend a holiday, "sit at a sidewalk cafe and look in shop windows, walk in the rain – have fun, and maybe some excitement," Joe claims to know "just the place. Rocca's" to fulfill her first wish. G. Rocca Cafe (Fig. 6, 7) next to the Pantheon (126 AD) at the northwest corner of its facade, is the place where Ann

Fig. 6. G. Rocca Cafe at the Pantheon.

Fig. 7. Breakfast at a sidewalk café G. Rocca.

drinks champagne, meets Irving Radovich, Joe's colleague and photographer, and smokes her first cigarette. At the corner of Via della Rotonda, it is no longer a cafe but a trendy fashion store [11].

At the cafe, Ann orders costly champagne for lunch, and then describes, in disguised terms, her father's fortieth anniversary of the day he got his job (Fig. 8, see video [33]):

Ann: Well, mostly you might call it public relations.

Joe: Oh, well, that's hard work.

Ann: Yes. I wouldn't care for it.

Joe: Does he?

Ann: I heard him complain about it.

Joe: Why doesn't he quit?

Ann: Oh, people in that line of work almost never do quit, unless it's actually unhealthy for them to continue [9].

Fig. 8. Ann's story about her father.

Fig. 9. Champagne for lunch.

Fig. 10. Ann indulges at the table.

To conceal his own identity to her, Joe describes his own line of work, falsifying that he is a successful businessman who sells "fertilizer, chemicals":

Ann: What is your work?

Joe: Oh, I'm, ah, in the selling game.

Ann: Really? How interesting. What do you sell?

Joe: Fertilizer. Chemicals. You know, chemicals. Stuff like that [9]. (see video [33]).

Fig. 11. Joe as "a successful businessman".

When Irving arrives (Fig. 12, video [33]), he repeatedly tries to mention that Ann is a "ringer" for the Princess (Fig. 13), but Joe blocks him by kicking him under the table, dumping a drink in his lap (Fig. 14), and finally by knocking his chair over (Fig. 15):

Fig. 12. Joe, Ann, and Irving at a café.

Irving Radovich: Hey, er, anybody ever tell you you're a dead ringer for...

(Joe kicks him under the table)

Irving Radovich: Ow! Well, I guess I'll be going!

Joe Bradley: Oh, don't do a thing like that, Irving. Sit down, join us, join us.

Irving Radovich: Well, just till Francesca gets here.

Princess Ann: Tell me, Mr. Radovich, what is a ringer?

Joe Bradley: Oh. Er, it's an American term, and it means anybody who has a great deal of charm.

Princess Ann: Oh. Thank you.

Irving Radovich: *(confused)* You're welcome [12].

When Joe gets Irving away for a few moments, he tells his photographer friend about Anya Smith's ("Smitty's") real identity and the promise of five grand (including a percentage of the take if there are pictures) if they can keep it a secret:

Fig. 13. Ann is a "ringer" for the Princess.

Fig. 14. Joe dumps a drink in Irving's lap.

Fig. 15. Joe knocks Irving's chair over.

Joe Bradley: She doesn't know who I am or what I do. Look Irving, this is my story. I dug it up. I've got to protect it...Your tintypes are gonna make this little epic twice as valuable...You're in for twenty-five percent of the take."

Then, he asks his friend to loan him thirty thousand lira ("that's fifty bucks") so that he can entertain the Princess for the rest of the day) [9].

Ann smokes her "very first" cigarette (Fig. 16), while Irving surreptitiously takes candid pictures of her with his hidden-camera cigarette lighter (Fig. 17). Meanwhile, "plain-clothes" men are retained to search the city for the missing princess, as Joe, Ann, and Irving begin their carefree tour of the city on a "fun schedule" [9].

Fig. 16. Ann's "very first" cigarette.

Fig. 17. Irving's hidden-camera cigarette lighter.

When Michelangelo first saw the Pantheon in the early 15th century, he proclaimed it of "angelic and not human design." Even today It's mathematical design and simple geometry still impresses architects and viewers around the world [25]. The Pantheon in Rome is a true architectural wonder. Described as the "sphinx of the Campus Martius" – referring to enigmas presented by its appearance and history [29], **see videos**

[42; 43], Fig. 18.

Michelangelo intended to raise the Pantheon up to Heaven with the dome of St. Peter's Basilica. It was the model, too, for St. Paul's in London, as well as of the Capitol in Washington. That is why

Fig. 18. The façade of the Pantheon.

every visitor to Rome, no matter how limited his stay, never fails to visit this monument and to be deeply

impressed by it [22], **video** [38].

The inscription on the façade of the Pantheon translates to "Marcus Agrippa, the son of Lucius, three times consul, built this." Generally such an inscription clarifies confusion surrounding the origins of a monument; in this case, it has been the source of conflict in the debate over when and by whom the Pantheon was built. Descriptions of the Pantheon are not prevalent in ancient literature, and so for a long time scholars hypothesized about the origins of the building [40], **see video** [37].

The inscription was taken at face value until 1892, when a well-documented interpretation of stamped bricks found in and around the building showed that the Pantheon standing today was a rebuilding of an earlier structure, and that it was a product of Emperor Hadrian's (who ruled from 117–138 C.E.) (Fig. 20) patronage, built between about 118 and 128. Thus, Agrippa could not have been the patron of the present building [29], **see videos** [2; 11].

Sixteen columns (*a portico*) (The Corinthian columns) support the arcade above which stands the inscription in honour of Agrippa. The immense columns, which were transported from Egypt, are estimated to weigh 60 tons each [42], (Fig. 18, 28).

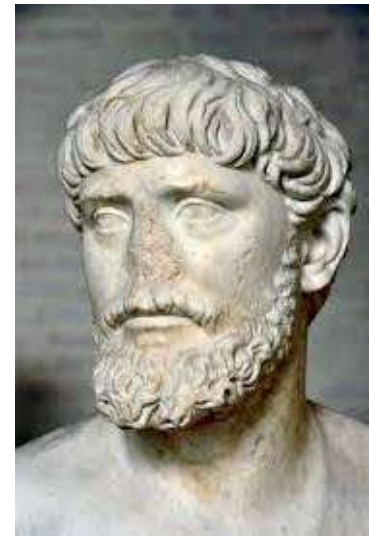

Fig. 19. The Emperor Trajan. Fig. 20. Marble bust of Hadrian. Fig. 21. Apollodorus of Damascus.

In an act of pious humility meant to put him in the favor of the gods and to honor his illustrious predecessors, Hadrian installed the false inscription attributing the new building to the long-dead Agrippa. Most textbooks and websites confidently date the building to the Emperor Hadrian's reign (Fig. 20) and describe its purpose as a temple to all the gods (from the Greek, pan = all, theos = gods) [29].

Apollodorus of Damascus (Fig. 21) was the greatest architect in Greek history and the royal architect of Emperors Trajan and his successor Hadrian. Apollodorus' name surpassed the borders of the Roman Empire and was hailed as one of the greatest scientific minds of his time. Two of his most famous creations, Trajan's Forum and the Pantheon of Rome serve as Hellenism's eternal testaments to humanity [13].

The architecture only added to the confusion surrounding the Pantheon's origins because there is a certain degree of discontinuousness between the three parts: the porch, the intermediate connecting block, and the rotunda. The particular design of the Pantheon includes the unification of Greek and Roman style [40].

More startling, a reconsideration of the evidence of the bricks used in the building's construction – some of which were stamped with identifying marks that can be used to

establish the date of manufacture – shows that almost all of them date from the 110s, during the time of Trajan [45]. Instead of the great triumph of Hadrianic design, the Pantheon should more rightly be seen as the final architectural glory of the Emperor Trajan's reign (Fig. 19): substantially designed and rebuilt beginning around 114, with some preparatory work on the building site perhaps starting right after the fire of 110, and finished under Hadrian sometime between 125 and 128 [29], **see video** [41].

Imagine the shock of an ancient first-time visitor to the Pantheon. From the looks of the front of the temple, the expectation is that the inside will be a rectangular room with a flat roof and perhaps a statue of a deity in the center. Instead, one enters to discover an enormous spherical room with a seemingly impossible unsupported domed ceiling and niches in the outer wall for the statues of all the deities [3] (Fig. 22, 23).

The Rotunda is a huge cylinder-shaped space, covered by a coffered hemispheric dome (Fig. 23, 24). **The oculus** (Fig. 23) in the ceiling let in the strong Roman sun (**video 10; 35**), making the building into a huge sundial (Fig. 26) or letting an afternoon thunderstorm bring rain into the building that would eventually flow out through drains in the floor (**see video** [23]).

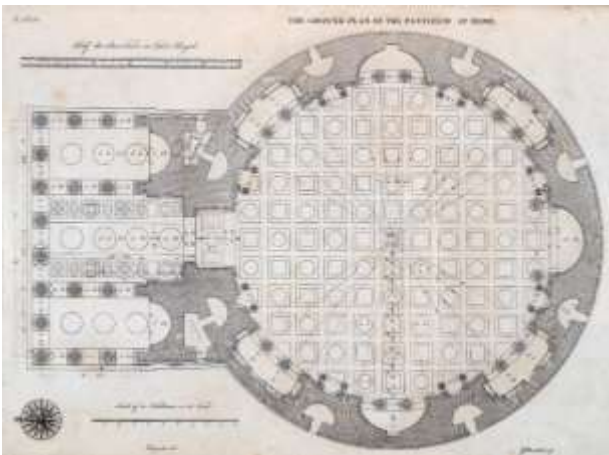

Fig. 22. The plan of the Pantheon.

Fig. 23. The oculus and the rotunda.

The height from the floor to the oculus, and the diameter of the dome are the same: 43.2 m. This means that a perfect sphere could fit inside the Pantheon, which is

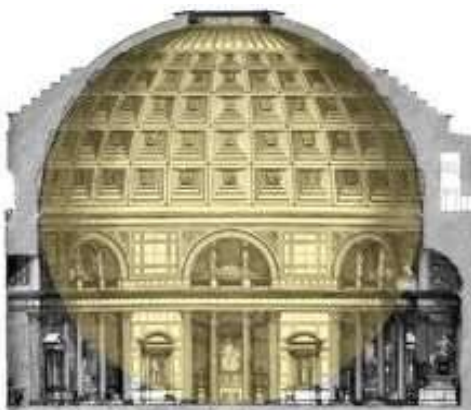

Fig. 24. Pantheon sphere.

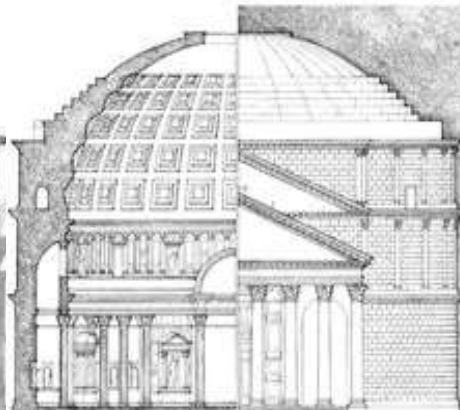

Fig. 25. Pantheon Elevation.

Fig. 26. Sunbeam streaming.

believed to be a symbolic reference to a sacred place, or quite literally, to the celestial sphere [42]. A **circular opening** 8.92 meters (29.2 feet) across, the *Oculus*, is located at the apex of the dome to provide natural lighting and ventilation to the hall.

The sunbeam streaming through the oculus (Fig. 26) traced an ever-changing daily path across the wall and floor of the rotunda. Perhaps, then, the sunbeam marked solar and lunar events, or simply time. The idea fits nicely with Dio's understanding of the dome as the canopy of the heavens and, by extension, of the rotunda itself as a microcosm of the Roman world beneath the starry heavens, with the emperor presiding over it all, ensuring the right order of the world [29].

The 21st of April is a special day to visit the Pantheon for a number of reasons. At midday on this date, light strikes the metal grill above the door and fills the outside courtyard with light, which is an extraordinary sight to see (Fig. 26). This is made all the more special alongside the fact that April 21st is celebrated as the day that Rome was founded. It is believed that when this occurred, the emperor ruling at the time looked god-like when surrounded by this rare sunlight [6].

The interior of the Pantheon is an impressive space due to its huge dome. With its 44 m in diameter was two times larger than any dome that had been built before. Its free space was also a unique design, as most of the temples at that time had the space populated by columns [48].

Fig. 27. Panorama inside the Pantheon.

Fig. 28. The interior of the dome.

The interior of the dome is coffered (Fig. 23): it has 5 rings of 28 coffers that shrink in size and thickness as they near the central oculus. The ingredients of the concrete mix used to make the coffers was adjusted as the rings narrowed: with lower density and therefore increasingly lighter materials (such as pumice) being used as the rings narrowed and grew higher. The visual effect is of a very striking symmetrical pattern but, more importantly, the architectural and engineering approach is one that vastly reduces weight [3].

It is not by chance that there are 28 coffers in each ring as this has special significance to the Romans because 28 is a 'perfect' number – the sum of its factors (which are 1, 2, 4, 7 and 14) add up to 28. At the time of the Romans it was one of only four known perfect numbers [3].

In antiquity, the coffers may have been decorated with bronze stars or rosettes as there is a patchwork of holes underneath the modern concrete rendering [3].

The entire structure is supported by 6 columns 9 m wide, but empty channels are embedded in order to help reduce its own weight, which were also used for maintenance (Fig. 29, 30). In the dome itself five different types of cement were used, making it lighter as the structure gained height, reducing the charges by 80%. They used a mix of concrete with pozzolana (a volcanic sand which added resistance) and *tufa* (a limestone). The walls used solid concrete in the first level of *tufa* and brick in the second [3], **video [38]**.

Fig. 29. The interior.

Fig. 30. Columns inside.

In 609 AD, Pope Boniface IV received permission to convert it into a Christian church, at which point it was renamed Sancta Maria ad Martyres (or in English, St. Mary and the Martyrs). It was the first ever Roman Pagan temple to be consecrated into a Christian church. This is a crucially important factor regarding its preservation and is what saved it from being destroyed during the Middle Ages, as the papacy had the means and resources required to maintain it [6].

Since the Renaissance, the Pantheon has been used as a tomb for renowned personalities (hence in some countries the term pantheon is used as a synonymous of cemetery). Some of them are the painters Raphael (Fig. 31, 32, 33) and Caracci, the

Fig. 31. Raphael's Tomb Bust Pantheon Rome. Fig. 32. Raphael's Tomb. Fig. 33. Rafael Sanzio.

architect Peruzzi and King Victor Emmanuel II, among others [48]. The building was included in the UNESCO World Heritage list in 1980.

Raphael (1483–1520), a child prodigy and part of a trinity of Renaissance greats along with Michelangelo and Leonardo Da Vinci, died in 1520, aged only 37. He was buried in the Pantheon because he requested that he should be buried there. His death is compared to Christ's only in that both of them died on Good Friday.

Raphael's tomb was never moved, but was opened in 1833, when Pope Gregory XVI gave permission for Raphael's sarcophagus to be opened to verify if his body was in situ. This incident was memorialised in a painting by Francesco Diofebi in 1836. A cast was taken of the skull and a reconstruction drawing made based on its physical characteristics. A red rose graces his tomb in Rome's Pantheon all year round [16; 30; 47], see **video** [46], **movie** [4].

Each year, on Pentecost thousands of red rose petals are dropped from the oculus of the Pantheon (**video** [36]) upon a crowd gathered for Sunday Mass (Fig 35, 36). Pentecost commemorates the descent of the Holy Spirit upon the Virgin Mary and the Apostles during the Feast of Weeks in Jerusalem and the rose petals symbolize this poignant moment in Christian history. Incredibly, the tradition of showering rose petals in the Pantheon dates back thousands of years, probably to the 607 AD when the pagan temple became a Christian church [14].

Fig. 34. The fire fighters with rose petals.

Fig. 35. The Mass of Pentecost.

Fig. 36. The "rain of red roses".

Although nobody really knows its origins, it is assumed that it dates back to the times of the early Christians, though there are also people who believe that on May 13, 609 (AD) the first celebration of the rose petal ceremony took place, after the inauguration of the Pantheon as a church. In 608 the Byzantine emperor Focas bestowed the

Pantheon as a gift to Pope Bonifatius IV, who converted the building into a church dedicated to St. Mary and the Martyrs. After being suspended for many years, oddly enough only in 1995, Archbishop Antonio German resurrected this tradition on Pentecost Sunday and it is now called "la Domenica delle Rose" or the Sunday of the roses" (see video [1]).

The ceremony starts with the Mass of Pentecost (50th day after Easter) that commemorates the descent of the Holy Spirit upon Mary and the Apostles. At the end of the Mass five vigili del fuoco (fire fighters) climb to the top of the dome with seven canvas bags containing red rose petals. After reaching the top of the dome (at a height of almost 44 meters) the five fire fighters begin to drop thousands and thousands of red rose petals through the large circular aperture of 8,92 meters in diameter, that radiates light and heat inside the Pantheon (Fig. 35).

The magical appearance of "La pioggia di petali di rose" or the rain of rose petals coming down from oculus of the Pantheon is beautiful and spectacular that produces effects that go far beyond the religious aspects (see video [36]).

The "rain of red roses" symbolizes the descent of the Holy Spirit in the form of flames on the day of Pentecost. The fluttering petals initiate a striking, almost magical sight. While the choir sings the hymn "Veni Creator Spiritus" the red rose petals slowly descend in rays of sunlight to create a drizzling rain that will form a red carpet on the floor of the Pantheon [1].

And so, the Pantheon is the best preserved building of ancient Rome and has inspired countless buildings throughout the centuries in Italy, Europe and further abroad. Even the Rotonda at the University of Virginia (the only UNESCO World Heritage Site University in the United States) was modeled after the Pantheon in Rome [14]. The College of William & Mary in Williamsburg, Virginia is the second oldest university in the United States and was founded in 1693 (only Harvard, founded in 1636, is older) (Fig. 37, 38).

Fig. 37. The University of Virginia in Charlottesville (USA). Fig. 38. Thomas Jefferson's Rotonda at the University of Virginia (USA).

Monticello was the plantation home of Thomas Jefferson (1743–1826), author of the American Declaration of Independence and third President of the United States (Fig. 39). He designed both the plantation home (1769–1809) and his ideal Academical Village (1817–28).

Jefferson's Monticello (Fig. 40) and his Academical Village precinct are notable for the originality of their plans and designs and for the refinement of their proportions and décor. His house at Monticello, with its dome, porticos supported by Doric columns, and cornices and friezes derived from classical Roman buildings, and his Academical Village, with its Rotunda modeled on the Pantheon and its ten pavilions each offering a different lesson in the classical orders and architecture as drawn from published classical models, together invoke the ideals of ancient Rome regarding freedom, nobility, self-determination, and prosperity linked to education and agricultural values [59; 21].

Fig. 39. Thomas Jefferson (1743–1826).

Fig. 40. Monticello.

As originally designed by Jefferson, the University was supposed to be an "Academical Village" where students and teachers lived in close proximity to each other. Today the University has grown far beyond that Jefferson vision.

Thus, over the centuries, the Pantheon had many functions. Following its conversion into a Christian church. In the modern day, it's a major attraction for tourists to visit. It's also still a functioning church, in which Catholic mass is held regularly [6].

The Pantheon still stands as a testament to the genius and skill of the Roman people. Its importance lies in the fact that it is the best preserved monument from ancient Rome [39].

The Pantheon is located in the heart of Rome, not far from Piazza Navona; the nearest underground station is Barberini (line A).

References

1. A rainfall of rose petals from the Pantheon oculus. URI : <https://mieumieu.wixsite.com/rometriptips/single-post/2016/05/31/a-rainfall-of-rose-petals-from-the-pantheon-oculus>
2. Ancient History: Rome If You Want To, The Pantheon (EP2) – Drive Thru History. URI : https://www.youtube.com/watch?reload=9&v=BLW1_bGtRGI

3. **Ancient Rome. Episode 1:** The Pantheon. URI : <http://rome-podcast.com/2020/08/01/the-pantheon/> **Transcript**
4. *Angels&Demons* (movie, 2009). URI : <https://www.directv.com/movies/Angels-Demons-MHNjb05obnp1aXdCSnBFMjNQb0VyUT09>
5. Bianchini Riccardo. Pantheon – Rome. URI : <https://www.inexhibit.com/mymuseum/pantheon-rome/>
6. Carney Aoife. A Guide to the Incredible History of the Pantheon. URI : <https://citywonders.com/blog/Italy/Rome/guide-incredible-history-of-the-pantheon>
7. Ellis Joseph J. Thomas Jefferson. URI : <https://www.britannica.com/biography/Thomas-Jefferson> **video**
8. Fesyana A., Pet'ko L., Turchynova G. Spanish Steps in Rome and movie *Roman Holiday* (1953) : Abstracts of the Vth International Scientific and Practical Conference «Theoretical and scientific bases of development of scientific thought» (Rome, February 16–19, 2021). Italy, Rome : BookwireTM. 2021. Pp. 152–161.
9. Filmsite Movie Review. *Roman Holiday* (1953). URI : <https://www.filmsite.org/roma2.html>
10. Flying around and inside the Pantheon in Rome with Dji phantom 3. URI : https://www.youtube.com/watch?v=dOvE6hN8V_8
11. G. Rocca Cafe at Pantheon (Meeting Irving), Rome. URI : [https://www.gpsmycity.com/attractions/g-rocca-cafe-at-pantheon-\(meeting-irving\)-43065.html](https://www.gpsmycity.com/attractions/g-rocca-cafe-at-pantheon-(meeting-irving)-43065.html)
12. Gregory Peck: Joe Bradley. URI : <https://www.imdb.com/title/tt0046250/characters/nm0000060>
13. Greatest Greeks. Apollodorus of Damascus. URI : <https://greatestgreeks.wordpress.com/2020/10/17/apollodorus-of-damasc/>
14. Hengel Livia. Rose Petals At The Pantheon: Pentecost In Rome. URI : <https://www.theitalyedit.com/rose-petals-pantheon-pentecost/>
15. Herasymchuk Y., Pet'ko L., Turchynova G. The Spanish Square in Rome and movie *Roman Holiday*. *Multidisciplinary research* : abstracts of the XIVth International scientific-practical conference (Bilbao, 21–24 December 2020). Spain. Bilbao : International Science Group, 2020. Pp. 113–123.
16. How Italian art experts solved the mystery of Raphael's tomb – by reconstructing his face. URI : <https://www.thelocal.it/20200806/how-italian-art-experts-solved-the-mystery-of-raphaels-tomb-by-reconstructing-his-face>
17. Kirilchuk N., Pet'ko L. The Style Icon And The Rose "Audrey Hepburn": Abstracts of the IVth International Scientific and Practical Conference «Prospects and achievements in applied and basic sciences» (Budapest, February 9–12, 2021). Hungary. Budapest : BookwireTM. 2021. Pp. 57–72
18. Klymenko N., Pet'ko L. The image of British actress Audrey Hepburn in a rose named after "most beautiful woman of all time". *Topical Issues of Science and Practice* : abstracts of VII Scientific and Practical Conference (London, 02–06 November 2020). Great Britain, London : International Science Group, 2020. 781 p. Pp. 42–51.
19. Kruhlova A., Pet'ko L. "Oh, Tiber, Father Tiber!" and movie *Roman Holiday* (1953) : Abstracts of the Vth International Scientific and Practical Conference

- «Theoretical and scientific bases of development of scientific thought» (Rome, February 16–19, 2021). Italy, Rome : Bookwire™. 2021. Pp. 162–171.
20. Magalhaes Paola Berner. The Pantheon in 10 facts. URI : <https://www.wantedinrome.com/news/the-pantheon-in-10-facts.html>
21. Monticello. Virginia. URI : https://www.nps.gov/nr/travel/presidents/jefferson_monticello.html
22. Pantheon. URI : <https://colosseumrometickets.com/pantheon/>
23. Pantheon in the rain. URI : <https://www.youtube.com/watch?v=L4rdTbomG5Y>
24. Pantheon on Pentecost. Rome, May 20, 2013
https://www.youtube.com/watch?v=kRsF0B-BTPg&feature=emb_logo
25. Pantheon of Rome. Mystery of ancient Roman architecture in 3D. URI : <https://www.youtube.com/watch?v=Yn2XdZfx93w> *with English subtitles*
26. Pet'ko L.V. Brainstorming and the formation of professionally oriented foreign language teaching environment in the conditions of university (for the specialties 023 «Fine Arts» and 022 «Design») // Economics, management, law : challenges and prospects: Collection of scientific articles. Psychology. Pedagogy and Education. – Discovery Publishing House Pvt. Ltd., New Delhi, India. 2016. P. 214–217.
27. Pet'ko L. V. The formation of professionally oriented foreign language teaching environment for Math students in the conditions of university // Prospects for development of education and science: Collection of scientific articles. – Academic Publishing House of the Agricultural University Plovdiv, Bulgaria, 2016. P. 352–356.
28. Pet'ko L.V. Teaching of students' professionally oriented foreign language writing in the formation of professionally oriented foreign language learning environment // Economics, management, law: innovation strategy: Collection of scientific articles. – Henan Science and Technology Press, Zhengzhou, China, 2016. P. 356–359.
29. Ranogajec Paul A. The Pantheon. URI : <https://www.khanacademy.org/humanities/ancient-art-civilizations/roman/middle-empire/a/the-pantheon>
30. Raphael – Birth, Death & Dan Brown. URI : <http://www.3pp.website/2013/04/raphael-birth-death-dan-brown.html>
31. Roman Architecture The Pantheon. URI : <https://www.youtube.com/watch?v=doVeyfPFohI> *with English subtitles*
32. *Roman Holiday* (1953). (2/5) / *Holiday*. URI : https://www.youtube.com/watch?v=XTj_gljJ7wk
33. *Roman Holiday* 3. URI : https://www.youtube.com/watch?v=4whu43gd_mE
34. *Roman Holiday*: movie. 1953 (USA). Starring: Gregory Peck, Audrey Hepburn. Director: William Wyler. URI : <https://www.dailymotion.com/video/x3rp5md> (*in English*)
35. Rome, the Pantheon Aerial Tour (4k footage). URI : <https://www.youtube.com/watch?v=oEe1dyxWZQE>
36. Rose Petals Pantheon. URI : <https://vimeo.com/97707172>
37. The Pantheon. URI : <https://www.youtube.com/watch?v=KaY8zqYfQIO>
38. **The Pantheon**. URI : <https://www.khanacademy.org/humanities/ancient-art-civilizations/roman/middle-empire/v/the-pantheon-rome-c-125>

39. The Pantheon. URI : https://depts.washington.edu/hrome/Authors/asc1/ThePantheon/pub_zbarticle_view_printable.html
40. The Pantheon. URI : <https://depts.washington.edu/hrome/Authors/>
41. Trajan - The Best Emperor #13 (Optimus Princeps) Roman History Documentary Series. URI : <https://www.youtube.com/watch?v=-BagdB-pqno>
42. The Pantheon in 10 facts. URI : <https://www.wantedinrome.com/news/the-pantheon-in-10-facts.html>
43. The Pantheon – Under the Dome. URI : <https://www.youtube.com/watch?v=-aDhzQMIGCY>
44. Vynohradova N., Pet'ko L. 'Roman Holiday' filming locations in Rome: Trinità dei Monti: Abstracts of the Vth International Scientific and Practical Conference «Theoretical and scientific bases of development of scientific thought» (Rome, February 16–19, 2021). Italy, Rome : Bookwire™. 2021. Pp. 172–185.
45. Wasson Donald L. Trajan. URI : <https://www.ancient.eu/trajan/>
46. Why is the Roman Pantheon Still Standing. <https://www.youtube.com/watch?v=zUkTL0Yg0tw>
47. Why was the artist, Raffaello Sanzio, buried at the Pantheon in Rome?.. URI : https://www.enotes.com/homework-help/why-was-artist-raffaello-sanzio-buried-pantheon-133829?__cf_chl_jschl_tk__=7aeb62d
48. Zeballos Carlos. The Light And The Pantheon. URI : <http://architecturalmoleskine.blogspot.com/2010/09/light-and-pantheon.html>
49. Zygmunt Bryan. Thomas Jefferson, Rotunda, University of Virginia. URI : <https://smarthistory.org/jefferson-rotunda-uvirginia/>
50. На заметку туристам. Пантеон, площадь Минервы и слоник Бернини в Риме <https://www.youtube.com/watch?v=mGIgBXIEALs>
51. Петько Л. В. Виклики ХХІ століття для освітнього простору України. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]*. Серія : Педагогіка : наук. журн. / Чорном. держ. ун-т імені Петра Могили. Миколаїв : Вид-во ЧНУ імені Петра Могили, 2017. Т. 303. Вип. 291. С. 10–14.
52. Петько Л. В. Єдність навчання і виховання у формуванні професійно орієнтованого іншомовного навчального середовища в умовах університету : монографія. Київ : Талком, 2017. 337 с.
53. Петько Л. В. Інноваційні технології навчання у формуванні професійно орієнтованого іншомовного навчального середовища // Сучасні технології розвитку професійної майстерності майбутніх учителів: матеріали Всеукраїнської Інтернет-конференції, 28 жовтня 2015 р. // FOLIA COMENIANA: вісник Польсько-української науково-дослідної лабораторії дидактики імені Я. А. Коменського. – Умань: ФОП Жовтий, 2015.
54. Петько Л.В. У пошуках формули кохання студентами у процесі формування професійно орієнтованого іншомовного навчального середовища в умовах університету. *Наукові записки. Серія "Психолого-педагогічні науки"*

(Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя) / за заг. ред. проф. Є.І.Коваленко. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2015. № 4. С. 178–185.

55. Турчинова Г.В. Підготовка майбутніх вчителів природничих дисциплін до дослідницької діяльності у процесі навчання іноземної мови за фахом // *Topical issues of education: Collective monograph*. – Pegasus Publishing, Lisbon, Portugal, 2018. 280 p. P. 63-80.

56. Турчинова Г. В. Причини виділення педагогічних спеціальностей, де іноземна мова вивчається як другий фах, в окремий напрямок // *Мовна освіта: шлях до євроінтеграції: Міжнародний форум, тези доповідей* / за ред. С.Ю. Ніколаєвої, К.І. Онищенко. К. : Ленвіт, 2005. С. 279–281.

57. Турчинова Г. В. Тематика, тексти, мовний та мовленнєвий матеріал у курсі навчання викладання біології англійською мовою. *Наукові записки Національного пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова*. Серія: Педагогічні та історичні науки : [зб. наук. статей] / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. Вип. 109. С. 205–210.

58. Турчинова Г. В. Формування професійних умінь викладання біології англійською мовою. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні та історичні науки. Київ : Вид. центр НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2005. Вип. 58. С. 156–164.

59. Monticello and the University of Virginia in Charlottesville. URI : <https://whc.unesco.org/en/list/442/>

UKRAINIAN INTELLIGENTSIA IN THE 19TH CENTURY: PECULIARITIES OF EXISTENCE AND SOURCES OF FORMATION

Chubina Tetyana

Doctor of Historical Sciences, Full Professor
Cherkasy Institute of Fire Safety Named after Chernobyl Heroes

Korotiaiev Sergii

Candidate of Historical Sciences
Cherkasy Territorial Courses of Civil Protection and Life Safety

The basic socio-economic and socio-cultural factors which helped the final formation of intelligentsia as a separate socio-professional stratum were common for both Ukrainian and Russian intelligentsia. There is no doubt that the decisive factor was the abolition of serfdom and the series of reforms which caused the development of capitalistic relations in the Russian Empire. The intellectual work became the goods demand for which was constantly growing up and also it turned into the basic source of the thousands of people's earnings and the main form of their production and vital activities. The capitalist development facilitated the acceleration of becoming déclassé of nobility's process (for instance, in 1877-1905 the noblemen in the South of Ukraine sold 50 % of all their lands) and because of it the influx of its representatives into the class of intelligentsia increased. But, in contrast to the previous period, for the majority of its representatives the transition to intelligentsia meant already the final leaving the surroundings of their class. The class hierarchy was leveled by intelligentsia. At the same time, especially at the end of the century, the amount of those strata composed of intelligentsia which previously almost didn't define its social identity i.e. the middle class of a town and wealthy peasantry increased roughly.

At the turn of the century Ukraine was one of the most developed economic regions of the Empire. 20 % of all mining and manufacturing industry was concentrated there, 65 % of all coals were mined, 51 % of cast iron and steel were smelted. In 1904 Ukraine gave about the half of all-Russian winter and spring wheat yield. The network of rails was being expanded; the infrastructure was being complicated. These changes caused the growth of demand on intelligentsia resources. The intellectual work became one of the most important elements of the capitalistic economic system and the ensuring of its normal development.

In the conditions of the capitalism the increase of the demand on highly skilled specialists contributed to the development of highly specialized education system. During the 19th century three universities notably Kharkiv, Novorosijs'k (Odesa) and Kyjiv ones appeared in Ukraine. New branches of education – technical ones – were developed. In Kharkiv in 1850 the Veterinary Institute and in 1885 the Technological

one (mechanical and chemical departments) were opened. In 1898 in Kyjiv the Polytechnic Institute (mechanical, chemical, construction and agrochemical departments) and in 1899 the Katerynoslav Higher College of Mines were opened. Thus in the second half of the 19th century a rather branched system of higher education was worked in Ukraine. According to its level, it, of course, remained behind the western one but it completely reflected the social and economic development level of the Tsar's Russia.

The resources of Ukrainian intelligentsia were mainly trained through educational establishments. Highly educated specialists were graduated from two local universities. If in 1805 in Kharkiv University 57 students studied, in 1820 their amount was 195 persons. In all during the first half of 19th century 2800 persons graduated from this establishment. In Kyjiv University during 1834-1841 the student contingent increased from 62 to 651 persons. Till 1861 1500 persons graduated from it.

Among the students of the universities the noblemen by birth predominated over the others. The insignificant amount of intellectuals was given by the Volyn' (1818) and the Rishel'jevs'k in Odesa (1817) Lyceums, the Nizhen Gymnasium of High Sciences (1820) and so on. The amount of gymnasium leavers was 2 000 persons.

The majority of engineering intelligentsia was trained by Russian higher educational establishments and it was marked on their attitude to the Ukrainian culture. The engineers of sugar, distilling, paper and other branches of industry, cartographers and so on came from there.

The lecturers of the higher educational establishments were one of the elite groups of Ukrainian intelligentsia. Their place in the social structure of the society "Table of Ranks" (1722) and other legislative acts determined. According to them a rector was a real councilor of State (the 4th class), a professor was a councilor of State (the 5th class) and so on. Local authorities didn't trust the national personnel and that's why during the formation of the pedagogical contingent they gave advantage to the graduates of Petersburg and Moscow educational establishments or foreigners. If in the 17th and partly in the 18th centuries Ukraine had a noticeable influence upon the culture of Russia but that time the situation was changed.

The initiator of the Kharkiv University's fondation Vasyl Karazin graduated from the Institute of Mines in Petersburg and the first rector of the Kyjiv University Mychailo Maksymovych was a graduate from the Moscow University. In 1805 from 19 professors of the Kharkiv higher educational establishment 13 ones were foreigners and only 6 of them were native specialists. The pedagogical staff was also widened by an inconsiderable amount of the graduates from the local higher educational establishments. The overwhelming majority of the teaching staff came from noblemen and that's why it wasn't always marked adequately on their social status.

The amount of pedagogical and scientific personnel was small. In the Kharkiv University, for instance, during 1832-1857, on the average, 28 lecturers with high material income worked. In 1863 an ordinary professor earned 3 thousand, an extraordinary one – 2 thousand, an associate professor – 1,2 thousand and as an addition to it they get money for "accommodation" and "food" for a year (a teacher earned only 60 karbovantsiv or less). The high social status and proper to it the material security, the combination of teaching and scientific functions in only one person caused

the unprecedented rise of a scientific thought had never seen before in other countries in the Russian state. The outstanding achievements of that period teaching staff were connected with such names as M. Maksymovych, a botanist R. Trautfetter, a surgeon M. Pyrogov, a zoologist K. Kessler and others. People adored the surgeon, professor of the Kyjiv University V. Karavajev.

The numerous detachment of the intelligentsia consisted of the primary and secondary schools teachers. The Kyjiv Academy, theological seminaries, teachers' training institutes affiliated to Kharkiv (in 1811) and Kyjiv (in 1834) Universities trained them. The Petersburg Teaching Seminary (1783) gave specialized education for training teachers to Ukrainians which after graduating from it returned to their homeland. In 1816 this educational establishment was reorganized into the Main Teachers' Training Institute, the purpose of which was the training of higher school lecturers. Generally in 1834 in Ukraine 1 459 teachers worked at ministerial schools. Volyn's'k and Podil's'k provinces had the least amount of them. For the purpose of russification of the region some body of teachers from the graduates of the Petersburg and Moscow higher educational establishments was sent to Ukraine.

In Ukraine the problem of training teachers was in a fishbowl. The guardian of Odesa school district, a surgeon and scientist, public figure and enlightener M.I. Pyrogov informed the Ministry of Education about the shortage of teachers in parish and district schools at the end of 1857. According to his initiative a special committee for seeking resources for training teachers was organized in Odesa and soon it took the decision to form the teachers' training establishment affiliated to the Reshel'jevs'k Lyceum. The committee developed the project of the regulations about teachers' training seminary but it didn't come true because of the Ministry of Education's unwillingness to open an educational establishment for training teachers for peasants by birth.

However the scientist succeeded in realizing his idea. At the insistence of M.I. Pyrogov (the guardian of Kyjiv school district at that time) in 1862 the Teachers' Training School affiliated to the Kyjiv University was opened at public expense. Till the end of the year 16 teachers finished it. In 1869 this school was moved to Korostyshev and reorganized into the Korostyshev Seminary. In 1893 the Ostroz'k Teachers' Training Seminary was moved to the village of Velyki Dederkaly Kremenets'k district Volyn's'k province. The teaching staff was also trained in the Gluchiv and Feodosia Teachers' Training Institutes and in the Nizhen Historical and Philological one. The last one mentioned above which was founded in 1875 on the basis of Prince Bezborod'ko's Lyceum trained 321 specialists till 1900. For the regions of the left bank of the Dnipro and Slobozhanshchyna the teachers were trained by the Teachers' Training Seminary in the town of Volchans'k Kharkiv province.

With the exception of specialized teachers' training educational establishments in 1865 the courses affiliated to the provinces of Saint Petersburg, Moscow, Kharkiv, Odesa and Kasan' school districts' schools were opened. Some of them, for instance, those ones affiliated to Symbirs'k and Kharkiv People's Schools, had good results in training teachers.

To accelerate teachers' training zemstvos (elective district councils in pre-revolutionary Russia) organized the courses lasted for a year. From several scores to

300 persons trained at the courses in Myrgorod, Poltava, Lubny, Bogoduchove, Izjum, Gluchove. There were no special plans and programs at those courses, students studied the basics of pedagogy and methodology only at several special lessons. Such measures were taken for the purpose of improving the condition of education and the training of teaching staff but they couldn't change the situation essentially.

What a daunting was a problem of education in Ukraine evidenced the following fact: on the 1st of January 1869 in Kyjiv, Volyn' and Podillya provinces 475 primary schools where 10 337 pupils studied worked. Taking into consideration that the population of these provinces consisted of 5 840 thousand persons it meant that one school was for 12,2 thousand persons and one pupil was from 532 persons. That's why at primary schools and even gymnasiums the teaching staff often consisted of the people who hadn't specialized training i.e. the ones who passed their exams externally at the institute to be a teacher; different officials who hadn't any right for teaching. The teachers of parochial schools were clergymen and the persons retired from other services. For instance, in 1889 according to the educational qualification 1 308 teachers were subdivided as follows: 4 persons (0,3 %) graduated from higher educational establishments; 163 (12,5 %) persons finished teachers' training institutes or seminaries; 680 (52 %) persons finished secondary educational establishments; 433 (33,1 %) persons passed a special exam and obtained the right to teach; 28 (2,1 %) persons hadn't any right to teach.

The stratum of technical intelligentsia was insufficient. Side by side with educated engineers were quite a few of talented inventors without specialized education. Among them there was a mechanic O. Varfolomejev who in the 50s years invented a steam engine which didn't give way to the foreign ones.

Before forming the higher technical educational establishments in Ukraine the engineering and technical personnel was trained in Moscow and Petersburg. In 1837-1897 1 614 specialists graduated from the Moscow Boundary Institute and a part of them worked in Ukraine as province and district land surveyors, members of boundary commissions. Graduates of the Petersburg Technological Institute worked at the refinery and the paper mill of Chernigiv province, refineries of Kyjiv, Poltava and Kharkiv provinces. All-Russian centre of training personnel also was the Petersburg Institute of Railway Engineers.

The opening of the Kharkiv Practical Technological Institute with mechanical and chemical departments in 1885 was the first step of the government to create the resources for the national technical intelligentsia in Ukraine. From 1885 till 1910 the Institute trained 1 557 specialists including 1 094 persons at the mechanical and 463 persons at the chemical departments. In 1898 the Kyjiv Polytechnic Institute with engineering and construction, mechanical, chemical and agricultural departments was opened. In a year the Katerynoslav Higher Mining School was founded. It trained technicians for mining and belonging to factory specialities (from 1900/1991 academic year it trained also engineers).

The part of medical persons was delivered to Ukraine by the educational establishments of Moscow, Petersburg and also by the cities of the Western Europe. The Kharkiv University was the first in Ukraine to train medical persons with higher education. The profession of a doctor was so popular that sometimes the half of its

students studied at the faculty of medicine. Only for the period between 1835 and 1863 717 doctors graduated from the University. But the main centre of the training medical persons from the 1930s years became the Kyjiv University. Beginning from 1845 on the average 48 doctors graduated from it annually. The training of local doctors was worse than the graduates of the Western European educational establishments.

The Kharkiv University started the training of veterinarians. Since 1805 the department of veterinary was there and since 1835 there was a Veterinary School. Till 1873 200 persons finished them and their knowledge was thorough. Almost 80 % of the graduates were descended from noblemen, merchants and burghers.

There took place an active formation of creative intelligentsia. The centre of musical culture became the Kharkiv University where talented teachers I. Vitkovs'kyj and I. Lozyns'kyj worked for a long period of time. All solemn and scientific meetings were accompanied by various musical instruments' performances. Mainly the students themselves were composers and musicians.

The authorities' attitude to music and musician was changing. If firstly they were considered to be the people to entertain aristocracy then about in the middle of the 19th century they were considered to be the bearers of the national and world culture. Among the pleiad of the Ukrainian musicians a composer and poet-translater Petro Nishchyns'kyj, who worked in 1857 in Petersburg, occupied an important place. After receiving his musical education in Kyjiv and having his probation in Italy Gulak-Artemovs'kyj performed in Petersburg and Moscow. Besides them there was a good few of talented composers and musicians whose art aroused wonderful feelings and love to national culture in the people.

Theatrical intelligentsia also was formed. Many actors, singers, musicians hadn't a specialized education but they inherited the best professional achievements of their predecessors. In 1828 the government prohibited to buy serfs for the theatres. The social position of the actors was not legally bound. Opera singers could get their theatre education only at the Moscow and the Petersburg Drama Schools. But the absence of theatrical establishments in Ukraine was compensated by the well organized artistic aesthetic and musical education in universities and gymnasiums.

The best representatives of the Ukrainian intelligentsia opposed to Tsar's authorities and criticized them. The intellectuals of the first half of the 19th century didn't immediately step aside from their predecessors' attitude to the protection of the people's interests. At the beginning of the century their activities showed their willing to renew the place and role of the Cossack's foremen in the society. But over time little by little the intelligentsia stopped taking care of the certain sections of the population's interests but of all the society though at different periods of time the interests of the certain social groups predominated. Regardless of their small number and separation the Ukrainian intelligentsia of the first half of the 19th century had a decisive influence on the rise of the national consciousness of the Ukrainian people.

During the second half of the 19th century intelligentsia was finally formed as a separate social stratum of the population with its own professional features and rights. Basically the graduates of higher and secondary specialized educational establishments, the number of whom increased considerably in the second half of the 19th century, joined the intelligentsia. According to the census of 1897 there were

24 thousand persons with higher and 17 thousand persons with secondary specialized education in Ukraine. It was approximately 0,2 % of the total number of the population. Moreover, in comparison with other regions of the Russian Empire, Ukraine had a rather high percentage of the intelligentsia. In 1887 from the total number of the intelligentsia in Russia 22,7 % of teachers, 19 % of medical persons, 22,5 % of lawyers and notaries, 13,6 % of figures of science, literature and arts worked in Ukraine.

At the turn of 19-20th centuries with general changes in the social structure of the population the corresponding changes in the social appearance of the intelligentsia were observed. It concerned, first of all, the social sources of its formation. The process of democratization of the students' contingent continued that, in turn, caused the further democratization of the intelligentsia's contingent. Its social structure changed essentially. If earlier it was formed by the noblemen by birth, then at the beginning of the 20th century their percentage decreased to 20-25 %. The number of commons by birth increased among the intelligentsia and it influenced its social position.

In 1855-1878 the percentage of the noblemen by birth reduced from 65,3 to 39,4 % at three universities in Ukraine. At the beginning of the 20 century this tendency increased. So, the percentage of the noblemen's and officials' children among the students reduced from 46 to 23,1 % at the Novorosij'sk University. At the same time the number of middle class's town residents by birth increased to 41,6 % and the number of peasantry by birth grew from 2 to 5,5 %. It should pay special attention to the last index. Wealthy peasantry, as a rule, began to take part in forming the intelligentsia. At the beginning of the 20th century 40 % of leasing fund belonged to wealthy peasants. It was they who had an opportunity (and willing) to send their children to study, supported them with money and in this way influenced the social-structural changes within intelligentsia. For Ukraine, where peasantry constituted the absolute majority, it was of great importance considering the formation of the national intelligentsia connected with people.

The process of the intelligentsia's recreation through the higher educational system by bourgeois and petty bourgeois strata of a town and a village took place especially intensively among those groups of occupations which were connected directly with the capitalistic society. The social contingent of students of three higher technical establishments of Ukraine changed in such a way: at the Kharkiv Technological Institute a number of noblemen by birth reduced from 40 to 32 % in 1894-1904; contrary to it a number of lower middle class citizens of towns increased from 41 to 44 % and peasants – from 7 to 11 %. From 1898 to 1913 at the Kyjiv Polytechnic Institute the percentage of the noblemen's children decreased from 47,7 to 36.2 %, of lower middle class citizens of towns – from 34,6 to 27.0 % but the number of peasants' children increased considerably. In 1900-1909 at the Katerynoslav Mining School the percentage of noblemen decreased a little from 15 to 14 %, in contrary to it a number of lower middle class citizens of towns increased from 26 to 33 %, peasants – from 13 до 18 %.

Social development pushed from the depth of the feudal states an increasing number of people who remained outside the class slopes. The class of commons was always distinguished by its multiplicity. Merchants' and clergymen's class rights were not hereditary. If a peasant's son could leave his class "upward", and became

a merchant by paying for a certificate of guild or began to live in a town and became a petty bourgeois, then a merchant's son turned a petty bourgeois, a cleric's son, if he didn't want to be a cleric like his father was, became a lower middle class citizen of a town. "All the people, the activities of whom don't coincide with the activities of their classes, become commons", – Plechanov wrote. So, in fact, not only merchants' and clergy's sons who formally left their class, became commons but also lower middle class citizens of towns' and peasants' children, if they lost their connection with their economic roots, occupations and modes of life of their class became commons too. Commons were "the product of decomposition, the garbage of different social groups," – V.V. Borovs'kyj wrote.

Besides, there was a social class of people who couldn't be anybody else but commons. It was officials' and officers' children who obtained personal honorary citizenship or personal nobility at lower steps of Table of Ranks (senior officers' children), honorary citizens' children who obtained such a title by educational qualification and so on.

So, in the 19th century the main source of the formation of Ukrainian intelligentsia became the class of commons which enlarged actively by people from different classes. It happened thanks to the rapid development of capitalistic relations and, on this basis, the decay of usual class system.

Analyzing the changes in the intelligentsia's social nature in the second half of the 19th century and at the beginning of the 20th century it was impossible not to pay attention to its material and living conditions and the living standards of intellectuals. Some average index is practically impossible here, because the property differentiation of intelligentsia's different professional groups was rather considerable, and at the beginning of the 20th century when some educated professions became mass (for instance, teachers) it intensified more.

The wealthy groups of intelligentsia included private doctors, lawyers, and the majority of technicians, senior officials of the Ministry of Education, prominent writers and poets, artists and so on. The teachers of gymnasiums, the majority of doctors and the teaching staff of higher educational establishments had the average living standard. Rural teachers, clerks and so on were on the lower levels of their material well-being.

The high living level of technicians could be observed mainly in the regions where late 19th century and at the beginning of the 20th century the intensive development of industry connected with the usage of foreign capital, for instance, in Donbas, took place. But, considerable fluctuations in the level of earnings were observed among them. Thus, in 1913 the annual salaries of engineers in mechanical engineering ranged from 900 to 4 800 karbovantsiv and the annual salaries of factory inspectors – from 1 500 to 6 000 karbovantsiv. The analysis made among the graduates of Kyjiv Polytechnic Institute in 1913 revealed that the average annual salary of engineers was 2 620 karbovantsiv regardless of their place of work and the duration of their work experience. It should be added that engineers had an opportunity to have a share in the profits, various kinds of dotations and so on.

Among that a half of the intelligentsia, which mainly was in the public service, university professors' standard of living was relatively high. Considering only one source of income – salary – we can see that in 1913 an ordinary professor earned on

the average 6 000 karbovantsiv, an extraordinary one – 3 600-4 200 karbovantsiv, an assistant – 1 800 karbovantsiv per year. By the time it was relatively large sums. Besides, author's emoluments for articles, books and so on gave an additional income, though, it should be noted, that scientific articles were published without any author's emoluments and often at their own expense.

The standard of living of the great bulk of intelligentsia and primarily the teaching staff was considerably lower. If the salaries of ministerial officials from education, gymnasium master heads, school inspectors were not lower and sometimes even higher than professors' ones, then the average annual salaries of rural teachers, for instance, in Poltava province late 19th century were 200 - 240 karbovantsiv. According to the census of primary schools of the Russian Empire, which was taken in 1911, an average annual salary of a rural teacher was 343 karbovantsiv and of a town teacher – 528 karbovantsiv. The majority of doctors especially in towns earned the same sums. However, such salaries gave these groups the opportunity to maintain a relatively high standard of living, higher than the majority of the Empire's population had. It is possible to consider that the great bulk of intelligentsia in their living standards coincided with those strata of towns which were called "a middle class" in the west.

Relatively numerous strata of so called "halfintelligentsia" i.e. clerks of railways, post and telegraph offices, credit and commercial establishments and so on adjoined the intelligentsia. In Ukraine their quantity was about 160 thousand persons. Their salaries and accordingly their standard of living were lower than the majority of intelligentsia had. By their social status it was "intellectual proletariat".

From 19th century Ukrainians divided between two Empires – Russian and Austro-Hungarian – were the largest ethnic group which hadn't its own statehood. In the Russian Empire, which owned about 9/10 of all the ethnic Ukrainian territory, according to the census of 1897, 25,3 million Ukrainians lived.

Having conquered and joined a great number of people and peoples, the Russian Tsarism pursued the policy of gradual absorption of national borderlands into a unitary state by denationalization and forced russification. Concerning Ukrainians this policy went out with confidence about identity between Ukrainians and Russians and if their faith was Orthodoxy, their language and everything had to be the same. The point of its policy Mykola I characterized very accurately: "One law, one language, one faith".

Thus, at all the stages of its formation the intelligentsia was subjected to harassment by authorities. 19th century wasn't an exception. The most expressive acts of countermeasures to intelligentsia's activities was a notorious Valuyev's Circular (July 1863), which forbade to publish pedagogical, church, scientific literature and textbooks in Ukrainian and Ems'kyj Decree (1876) which forbade the Ukrainian language and shut down the South-Western department of the Russian Geographical Society. It was forbidden to write, sing and play on stage in Ukrainian.

For Ukrainian national intelligentsia the 19th century is significant because at that time it became a main driving force of national revival and also there was its political debut represented by the Kyrylo-Mefodijivs'ke Society. Since, it became the leading political force of the nation. To persistent attempts of the government to subdue its activity to the national interests, a considerable number of intellectuals resisted openly or hidden being constantly in opposition to authorities.

Thus, the 19th century became the turning point in changing the social nature of the intelligentsia. The main features of its development, it can be considered, were, firstly, intensive quantitative growth; secondly, the change of formation's social sources, democratization of its contingent (the phenomenon of the intelligentsia of commons); the third, a huge increase of its influence on the social, political and economical life of the society; the fourth, its finalization as a separate, specific socio-professional stratum. The last feature was determined by the main direction of the social development of the intelligentsia then day and was connected with the development of the capitalism in the Russian Empire and, in particular, in Ukraine.

Literature:

1. Жук С. І. Західна історіографія та епістемологія проблеми історичної науки / С. І. Жук // Український історичний журнал. – 1994. – № 1. – С. 45-53.
2. Калакура Я. С. Українська історіографія: Курс лекцій / Я. С. Калакура. – К.: Генеза, 2004. – 496 с.
3. Кульчицький С. В. Методологія і методика наукового дослідження: Матеріали до нормативного курсу / С. В. Кульчицький. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2003. – 32 с.
4. Павленко Ю. В. Історія світової цивілізації: Соціокультурний розвиток людства: Навч. посібник. Вид. 2-ге, стереотип. / Ю. В. Павленко / Від. ред. та автор вст. слова С. Кримський. – К.: Либідь, 1999. – 360 с.
5. Потульніцький В. А. Українська та світова історична наука: Рефлексії на межі століть / В. А. Потульніцький // Український історичний журнал. – 2000. – № 1. – С. 3-20.
6. Потульніцький В. А. Українська та світова історична наука: Рефлексії на межі століть / В. А. Потульніцький // Український історичний журнал. – 2000. – № 2. – С. 27-47.
7. Потульніцький В. А. Українська та світова історична наука: Рефлексії на межі століть / В. А. Потульніцький // Український історичний журнал. – 2000. – № 3. – С. 22-44.
8. Потульніцький В. А. Українська та світова історична наука: Рефлексії на межі століть / В. А. Потульніцький // Український історичний журнал. – 2000. – № 4. – С. 20-37.
9. Реєнт О. П. Деякі проблеми історії України ХІХ – початку ХХ ст.: стан і перспективи наукової розробки / О. П. Реєнт // Український історичний журнал. – 2000. – № 2. – С. 3-26.
10. Реєнт О. П. Криза сучасної історичної науки: методологічний і джерелознавчий аспект / О. П. Реєнт // Наука та наукознавство. – 1998. – № 2. – С. 42-52.
11. Таран Л. В. Провідні тенденції світової історіографії в ХХ ст. та проблеми кризи сучасної історичної науки / Л. В. Таран // Український історичний журнал. – 1999. – № 1. – С. 85-91.
12. Якунин В. К. Историческая наука в Украине: поиск новой научной методологии / В. К. Якунин // Придніпровський науковий вісник. Історія і соціологія. – 1998. – № 79. – Вересень. – С. 22-24.

13. Якунин В. К. О предмете и социальной функции исторической науки / В. К. Якунин // Гуманітарні проблеми освіти. Збірник наукових праць. – Дніпропетровськ: ДДУ, 1992. – С. 97-101.
14. Якунин В. К., Болебрух А. Г. Методология истории: поиск новых основ / В. К. Якунин, А. Г. Болебрух // Грані. Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. – Дніпропетровськ. – 2 (10). – Березень-квітень. – 2000. – С. 3-10.
15. Борисенко В. Курс української історії: 3 найдавніших часів до ХХ ст. / В. Борисенко. - К.: Либідь, 1998. - 616 с.
16. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації. ХІХ-ХХ ст.: Навчальний посібник / Я. Грицак. - К.: Генеза, 1996. - 360 с.
17. Соціальна і національна структура міського населення Правобережної України (друга половина ХІХ ст.) // Український історичний журнал. - №10. - 1993.
18. Интеллигенция и революция ХХ век / Под ред. Гусева К. – М., 1985.
19. Касьянов Г. Українська інтелігенція на рубежі ХІХ-ХХ ст.: соціально-політичний портрет / Г. Касьянов. - К.: Либідь, 1993. - 176 с.
20. Рибалко І. Історія України. В 2-х т.: Част.2: Від початку ХХ ст. до лютого 1917 р. / І. Рибалко. - Харків: Основа, 1997. - 336 с.
21. Сарбей В. Г. Україна крізь віки. В 15 т.- Т. 9. Національне відродження України / В. Г. Сарбей. - К.: Альтернатива, 1999. - 336 с.

JOURNALIST, MEDIA WORKER AND PROFESSIONAL ETHICIST. DEFINITIONS OF COVERAGE OF PRESIDENTIAL CAMPAIGN – 2019 IN TV SPACE OF UKRAINE

Smus Andrii

Candidate of Science
in Social Communications,
Department of Social Communications.
Rivne Private Higher Educational
Establishment “Academical Stepan
Demianchuk International University
of Economics and Humanities”

In this article, the authors have investigated and analyzed the work of rating TV channels in Ukraine during the presidential elections and identified the most common deviations of journalistic standards. The scientists have analyzed the cause and effect of such deviations with the form of ownership of a particular mass media and scrutinized the newest ways to protect a journalist from bias while covering election-related materials. The authors separately examined the work of so-called media workers and pointed out their complete disregard for journalistic ethics in their work.

Ukraine is called a state with young democracy in the world politics. Through the lens of economics, it is a developing country. Its course declared in the Ukrainian Constitution is integration into the European community. In this regard, Ukraine needs to adopt and implement a number of reforms in order to move closer to European standards, namely social, legal, economic, pension, medical, and military. Essential principles of the European Community in the field of respect and protection of freedom for expression and journalistic standards are relevant in this context. Despite the presence of democracy in Ukraine, they are still of concern to the European and world media and journalistic institutions. In particular, the major indicator of devotion to journalistic standards in Ukraine's TV space is coverage of election campaigns. The recent election of the President of Ukraine, resulting in the victory of the current Head of State Volodymyr Zelensky, has raised many questions to media experts about the ethics of covering election campaigns on the air of rating TV channels. On November 6, 2019, parliamentary auditions were held at the Verkhovna Rada of Ukraine. The topic was "Security of Journalists in Ukraine: Status, Problems and Solutions". At that large congregation attended by leading Ukrainian journalists, scholars, and media lawyers, many issues related to freedom of expression and journalistic ethics were raised. The main point indicated was that the owners of the TV channels influence and interfere with the journalistic policy of TV channels, which is a deviation of the law.

The purpose of this article is to investigate the cause and effect relationship between objective and biased coverage of the presidential election 2019 by certain Ukrainian TV channels.

The authors aim at searching for the latest mechanisms to protect the journalist's work from encroachments of politically biased owners of the TV channels they work on. In this sense, researchers have also examined the impact of a Journalists' Code of Ethics and its effectiveness. Separately, they emphasized on the frequent leveling and ignoring of journalistic standards by some authors of television projects during the last presidential election in Ukraine.

Evidently, most private TV channels in Ukraine belong to the representatives of particular business circles (Table 1). Therefore, the goal that the latter set out creating a TV channel is not difficult to determine. It implies the impact on their own audience, forming public opinion and, consequently, the ability to support the members of parliamentary fractions close to them in the Verkhovna Rada. This ultimate goal leads to ethical conflicts and problems with respecting professional standards in the work of both journalists and broadcasters.

Ukrainian scientists, in addition to public organizations and commissions, paid special attention to the topic of compliance with journalistic standards and ethics of reporters. Professor Kuznetsova explores the issues of journalists' professional ethics in her book *Legal and Ethical Standards of Journalism*. Mikhailin in *Fundamentals of the Theory of Journalistic Activity* widely analyzes the basics and principles of journalistic activity. In particular, he states, 'It is the time when professionalism along is not enough. Journalism needs not just energetic professionals but also high-principled, decent, with a pronounced humanistic outlook ones' (Mikhailin, 2002, p.46). Volodymyr Zdorovega paid much attention to this problem in his scientific works. The journalist education theorist in Ukraine addressed to his followers with the instructions to act '... professionally, qualifiedly and honestly, in accordance with humanistic Christian ethics rather than the robber's morality' (Zdorovega, 2000). In 2012, at the request of employers, professional standards for the professions of journalist and editor of multimedia mass media were developed. In this regard, the Director of the Institute of Journalism of Kyiv Taras Shevchenko National University Volodymyr Rizun noticed, 'The system of journalistic education should follow the path of journalism oriented towards a free journalism and developed democratic society considering the possible existence of hard times that journalism may face on its way to freedom' (Rizun, 2004, p. 2).

Concerning the coverage of elections on the TV channels air, according to the Professional Code of the Journalists, the duties of the media in this process are as follows:

- objectivity (which can be interpreted at least as an antonym to subjectivity; a bias that can manifest itself in promoting a certain view eventually leading to breach of other requirements, namely completeness and balance of information);
- authenticity (specifying sources of information and verifying them);
- completeness (informing on all important aspects of the issue covered);
- accuracy (adequate reproduction of each of these aspects);

impartiality (not giving preference (or vice versa) to any of the characters of the plot). Balance is only mentioned in the law on parliamentary elections - it should be understood as an obligation to provide in a sufficient amount of views of all interested parties in materials relating to conflict or disagreement on certain issues. In addition, the media should balance the comments of all parties and candidates on election-related events (Part 3 of Article 56-6 of the Law on Presidential Elections, Part 3 of Article 66 of the Law on Elections of People's Deputies) (The Law of Ukraine on Presidential Elections).

From February, 4 to March, 17, 2019, with the support of the Council of Europe's projects in Ukraine, an independent media was monitored by rating media regarding their coverage of the presidential election campaign. According to the member of the Commission of Journalistic Ethics, deputy editor-in-chief of 'Media Detector' Svetlana Ostapa, 'forming an objective vision of the election campaign is possible only if you receive information from several different media because despite the diverse media environment, most media follow certain political lines and remain under the significant influence of their owners' (*Elections and Media*). According to Ostapa, during the monitoring of the first round of the presidential elections in Ukraine, the Commission of Journalistic Ethics 'made 8 decisions on such mass media as the *Today* website, the *Strana.ua* site, the *Gordon* website, 1+1 TV channel, Priamyi TV channel, and Ukraine TV channel. The decisions included 7 friendly warnings and 1 public condemnation of the media, including the TV channel Priamyi. And this is related to the submission of material of sociological research' (*Elections and Media*). According to that, it is crucial focus your attention on the following aspects. The work of the Committee on Journalistic Ethics in Ukraine is impeccable and high-quality. In addition, the 'friendly warnings' to the editorial staff of TV channels for deviation of professional standards is an essential step. Nevertheless, despite these actions, the situation in this issue does not change significantly. It is precisely because journalists are always left with a choice: either to work in accordance with the journalist's code of ethics, or, if it is not possible, to be fired. In this respect, it is mostly in the elections that we have a plexus of journalistic work and media workers. A striking example of such a creative tandem is the demonstration of the feature film *Servant of the People* on 1+1, which belongs to the oligarch Igor Kolomoisky, who is very close to the current President of Ukraine Volodymyr Zelensky (Table 2). Let me refresh in your memory that in this series, the elected President of Ukraine, who, as you know, came to politics from the show business, played the role of President. The title of the movie is similar to the largest parliamentary fraction and political party. It was the management of 1+1 TV channel that planned to broadcast such a television series when its main character decided to run for the position of the real President of Ukraine.

Therefore, the representatives of the public organization Committee of Voters of Ukraine called on Presidential candidate Volodymyr Zelensky to pay for broadcasting of the movie *Servant of the People 3* from the election fund because they see the election campaign in favor of the candidate (*Committee of Voters of Ukraine*). In his turn, the presidential candidate and the main actor of the TV series *Servant of the People* Volodymyr Zelensky, in the comments for *TSN* on the TV channel 1+1, called the rush around the film marketing and thanked for the advertising (*Volyn News*).

As a result of such a 'hybrid' media work with the participation of the TV channel 1+1 and Quarter 95 Studio, which co-founder was the current Head of State Volodymyr Zelensky, the Ukrainians received a new President. In addition, the ex-CEO of 1+1 Oleksandr Tkachenko received the mandate of the People's Deputy of Ukraine becoming a member of the 'Servant of the People' fraction in the Verkhovna Rada of Ukraine.

Such incidents in Ukrainian politics are unprecedented in the history of presidential elections not only in Ukraine but also in the entire world. However, the question remains: would Zelensky be able to obtain such results without the support of his loyal channel 1+1? What do we deal with as a result? The answer resides in the fact that many TV channel employees in this situation are full members of the team rooting for the candidate who is sympathetic to the owner of their TV channel to become the new President of Ukraine.

Additionally to compliance of the Professional Code by journalists and the work of the Journalists' Ethics Commission, another regulator operates in Ukraine, namely the National Council for Television and Radio Broadcasting. It is the structure that monitors the laws on audiovisual media in accordance with its authorities (The Law of Ukraine on the National Council of Ukraine for Television and Radio Broadcasting). In particular, a bias against certain candidates on 1+1 and the 5 channels consisted in the disproportionate presence of the candidates on the air, as well as the tone of the journalistic materials. This regulator is not able to hold the media accountable since the Law on the National Television Council does not confer such powers on the National Council.

Having analyzed the situation in the TV space of Ukraine during the last presidential election, it becomes clear that regardless of the aforementioned regulators existing in Ukraine, the problem of compliance with journalistic standards during the election campaign, and not only, is rather acute. In this regard, Gleb Golovchenko, the NSW secretary, the director of the College of Press and Television, believes that one of the effective mechanisms for a journalist to comply with professional ethics is to take the oath of reporter. About 200 graduates of the College of Press and Television have been sworn the Oath of Reporter during 12 years. Since then, there were no any blaming made in the information space against the graduates of the College for deviations of professional standards or failure to observe the Code of Ethics of the Ukrainian Journalist (*National Union of Journalists of Ukraine*). Can such an experience be effective? Certainly, not always. However, this example demonstrates the desire of Ukrainian higher education institutions to train virtuous and dedicated journalists.

Speaking about the reporting work during the elections, particularly in Ukraine, this issue requires further monitoring of local regulators and the development of mechanisms together with friendly European institutions for harsher punishment of TV channels that deviate journalistic standards and a deeper study of election fraud. After all, in our opinion, in the nearest future, a bill that would minimize the leading role of television media in influencing citizens' choices during election campaigns in Ukraine will appear. In this case, some parties also declare community smarting in their programs. Otherwise, due to the constant confrontation between business and

oligarchic groups in Ukraine and the involvement of TV channels under their control, to speak about the free access of all candidates to television in Ukraine will not be correct in the nearest future. As a result, the TV candidate wins again! Therefore, the profession of television journalist who will work in such media can be boldly called a media worker which will either work for the result delivered by the owner of the TV channel to the entire labor collective or be forced to be fired.

References

1. Retrieved from: <http://www.cvu.org.ua/nodes/view/type:news/slug:kvu-zaklykaie-v-zelenskoho-oplatyty-sluhu-narodu-3-iz-vyborchoho-fondu>
2. Condition of Realization of General subjects' Professional Orientation in the Faculties of Journalism. / Nagornyuk L. // *Pedagogical sciences. Educational Innovation: Coll. Sciences.* - 2008. - Part 1. - pp. 181–189.
3. *Elections and Media*. Retrieved from <https://vybory.detector.media/2019/>
4. *Glaucoma*. Retrieved from <https://glavcom.ua/video/amerikanskiy-komik-zhorstko-pogluzuvav-z-ukrajinciv-yaki-obrali-presidentom-zelenskogo-627978.html>
5. Journalists' Code of Ethics. Available from uu.edu.ua ›Navch_metod_d_t› Journalism ›Etichniy_codex_zhurnalista
6. Mikhailin I. (2002). *Fundamentals of Journalism* [Textbook]. Kyiv: TsUL.
7. Nagornyuk L. (2008). Creation of a model of journalist's professional activity as a condition of realization of professional orientation of general subjects in the faculties of journalism. *Pedagogical sciences. Educational Innovation: Coll. Sciences.* (Part 1, pp. 181–189).
8. Rizun V. (2004). *Problems and Prospects for the Development of Journalistic Education in Ukraine at the Beginning of the 21st Century: Report at the International Scientific Conference "Journalism 2004 in the Light of Journalistic Training"*. Kyiv.
9. *National Union of Journalists of Ukraine*. Retrieved from <http://www.nsju.org/article/6414>
10. The Law of Ukraine on Presidential Elections. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-14/stru>
11. The Law of Ukraine on the National Council of Ukraine for Television and Radio Broadcasting. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/538/97-%D0%B2%D1%80>
12. Vernidub R. (2012). Ensuring European quality standards for higher education. *The Institute for Child Development. Series: Philosophy, Pedagogy, Psychology*, 22, 10–13. Access mode: http://www.ird.npu.edu.ua/files/vernudyb_12.pdf. Date accessed: 01/16/2017
13. *Volyn News*. Retrieved from <https://www.volynnews.com/news/all/u-zhodniy-krayini-ia-ne-bachyv-shchob-uriad-reklamuvav-serial-zelenskyy/>
14. Zdroveha V. (October, 6, 2000). Training journalists: Side and inside views. *Mirror of the Week*, 39.

SMM-ПРОСУВАННЯ ЗМІ В ПОПУЛЯРНИХ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Горчикова А.О.,

викладач кафедри теорії і методики журналістської творчості ПВНЗ
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана
Дем'янчука»

Вишневський М.Я.,

старший викладач кафедри теорії і методики журналістської творчості
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка
Степана Дем'янчука»

Для того, щоб правильно вибудувати спілкування з цільовою аудиторією в соціальних мережах, необхідно чітко розуміння специфіки і особливостей цих соціальних мереж.

Розглянемо найбільш популярні соціальні мережі, які підходять для SMM-просування ЗМІ в Білорусі.

Instagram - додаток для обміну фотографіями і відеозаписами з елементами соціальної мережі, що дозволяє знімати фотографії та відео, застосовувати до них фільтри, а також поширювати їх через свій сервіс і ряд інших соціальних мереж. Спочатку в Instagram можна було робити фото тільки квадратної форми, але з 26 серпня 2015 року з'явилася можливість додавати фотографії і відеозаписи з вертикальної і горизонтальної орієнтацією, без обрізки до квадратної форми. У квітні 2012 року Instagram був придбаний компанією Facebook. У серпні 2016 року вийшла оновлення додатка під назвою Instagram Stories, яке дозволяє створювати 15-секундні фото і відео з текстом, емодзі, GIF анімацією і іншими позначками. Ключова особливість цих «stories» в тому, що, на відміну від звичайних постів у стрічці, вони видаляються рівно через 24 години. 20 червня 2018 року в Instagram з'явилася функція IGTV (InstaGram TV), призначена для довгих вертикальних відеороликів. Середній вік користувачів коливається в районі 18-34 років. Середній час, який користувач проводить в даній соціальній мережі, становить близько 25 хвилин в день. Майже 60% користувачів в Instagram - жінки, 40% - чоловіки. За даними на 2019 рік, Instagram займає 7 місце в рейтингу найбільш відвідуваних веб-сайтів світу [1]. В Україні Instagram займає 2 місце в рейтингу найбільш популярних соціальних мереж серед населення. Instagram користуються 47,8% українців [2].

Facebook - найбільша соціальна мережа в світі, заснована 4 лютого 2004 року Марком Цукербергом і його сусідами по кімнаті під час навчання в Гарвардському університеті - Едуардо Саверіном, Дастіном Московіцем і Крісом Хьюзом. Facebook дозволяє створювати акаунти з фотографіями та інформацією про себе, запрошувати друзів, обмінюватися з ними повідомленнями, змінювати свій статус, залишати повідомлення на своїй і чужій «стінах», завантажувати фотографії та відеозаписи, створювати спільноти і сторінки. Користувачі можуть

контролювати рівень доступу до інформації, опублікованої в акаунті, і вказувати, хто має доступ до тієї чи іншої його частини. Середній вік користувачів коливається в районі 25-50 років. Середній час, який користувач проводить в даній соціальній мережі, становить близько 35 хвилин в день. У соціальній мережі переважають жінки (61%). Facebook займає 2 місце в рейтингу найбільш відвідуваних веб-сайтів світу за даними на 2019 год [1]. В Україні Facebook займає 4 місце в рейтингу найбільш популярних соціальних мереж серед населення. Facebook користуються 25,3% українців [2].

Twitter - соціальна мережа для публічного обміну короткими повідомленнями за допомогою додатка, веб-сайту, засобів миттєвого обміну повідомленнями або сторонніх програм для користувачів інтернету будь-якого віку. Публікація коротких заміток до 280 символів в форматі блогу отримала назву «мікроблогінг». Історія Twitter почалася в березні 2006 року. Середній вік користувачів коливається в районі 20-40 років. Середній час, який користувач проводить в даній соціальній мережі, становить близько 4 хвилини в день. Чоловік аудиторія незначно переважає над жіночою. За даними на 2019 рік, Twitter займає 4 місце в рейтингу найбільш відвідуваних веб-сайтів світу [1]. В Україні Twitter займає 6 місце в рейтингу найбільш популярних соціальних мереж серед населення. Twitter користуються 6,3% українців [2].

YouTube - відеохостинг, який надає користувачам послуги зберігання, доставки та показу відео. Користувачі можуть завантажувати, переглядати, оцінювати, коментувати, відправляти повідомлення і ділитися тими чи іншими відеозаписами. На сайті представлені фільми, музичні кліпи, трейлери, новини, освітні передачі, а також любительські відеозаписи, включаючи відеоблог, шоу, гумористичні відеоролики та інше. YouTube не є соціальною мережею, проте його також просувають, як і соціальні мережі, описані вище. Середній вік користувачів коливається в районі 18-45 років. Середній час, який користувач проводить в даній соціальній мережі, становить близько 40 хвилин в день. Чоловіки споживають відео-контенту більше жінок. За даними на 2019 рік, YouTube займає 1 місце в рейтингу найбільш відвідуваних веб-сайтів світу [1]. В Україні YouTube займає 1 місце в рейтингу найбільш популярних інтернет-майданчиків для перегляду блогів серед населення. YouTube дивляться 37,1% українців [2].

Для досягнення належного рівня просування в сфері SMM необхідний аналіз всіх передумов для проведення рекламних кампаній та розробки стратегії просування в соціальних мережах. Стратегія дозволить структурувати роботу з соціальними мережами, здійснювати контроль і відслідковувати ефективність проведених заходів.

Слід зазначити, що з точки зору маркетингу соціальні мережі є абсолютно універсальною середовищем, оскільки вони можуть вирішувати різні важливі завдання як для представників бізнес-компаній, так і для ЗМІ. Причини, за якими слід використовувати соціальні мережі для просування ЗМІ [3]:

1. Продажі. Помилково думати, що соціальні мережі вирішують тільки PR-завдання, тому що їх можна використовувати як окремий канал продажів. Є кілька основних технологій продажів, які спеціально розроблені для цього

середовища.

2. Брендинг. Безумовно, якщо говорити про середовище з десятками мільйонів людей, то це середовище практично ідеальна для брендингу. Так, у соціальних мереж є всі можливості для підвищення впізнаваності бренду, інформування користувачів про компанію та її продукти, а також формування лояльності до бренду.

В цьому випадку ЗМІ треба бути акуратними: публікувати тільки ту інформацію, у правдивості якої впевнена редакція. Тому що всього одна помилка може призвести до того, що аудиторія втратить довіру, а також розповість про це іншим. Такі новини в соціальних мережах розлітаються миттєво. У деяких випадках для того, щоб про бренд дізналися, спеціально «пускають качку», а через деякий час приносять свої вибачення. Таке собі можуть дозволити тільки недержавні ЗМІ.

3. Трафік. Соціальні мережі, а також пошукові системи, в даний час є основними постачальниками трафіку. Найчастіше користувачі, які прийшли з соціальних мереж, краще конвертуються в покупців або в інші цільові дії для компанії, оскільки вони мають важливу характеристику: поінформованість про продукт. Так як найчастіше, виходячи зі спільноти, у людини вже є якесь уявлення (він читав інформацію, дивився фото і відео, спілкувався з іншими користувачами), як правило, у нього вже є розуміння продукту і йому психологічно простіше прийняти рішення про покупку.

Перед ЗМІ, в такому випадку, стоїть важливе завдання - повноцінно охарактеризувати себе в блоці «про себе», а також пам'ятати про те, що новини, що публікуються в соціальних мережах, відображають політику редакції.

У разі, якщо перед SMM-кампанією стоїть таке завдання, як отримання трафіку, то дуже бажано взаємодіяти з веб-аналітикою. Таким чином, це дозволить контролювати не тільки кількість, але і якість трафіку.

4. Нейтралізація негативу. У соціальних мережах, зокрема в блогах, тематичних спільнотах, присутній дуже багато негативної інформації. Це супроводжує ряд причин: спочатку недоброзичливе ставлення користувачів, стрімке поширення інформації, а також відсутність почуття відповідальності, пов'язаного з анонімністю.

Список літератури

1. Самые посещаемые сайты мира в 2019 году [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://pr-cy.ru/news/p/7536--samye-poseshchaemye-sayty-mira-v-2019-godu>. – Дата доступа: 02.05.2020.

2. Институт социологии НАН Беларуси : «Вконтакте» стал самой популярной соцсетью в Беларуси [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://socio.bas-net.by/vkontakte-stal-samoj-populyarnoj-sotssetyu-v-belarusi/>. – Дата доступа: 02.05.2020.

3. Ермолова, Н. Продвижение бизнеса в социальных сетях Facebook, Twitter, Google+ / Н. Ермолова. – М. : Альпина Паблишер, 2014. – 358 с.

ФІНАНСОВО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК САМОСТІЙНИЙ ВИД ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ПУБЛІЧНОМУ ПРАВІ

Балишев Микола Володимирович

аспірант кафедри адміністративного, цивільного, господарського
права та процесу
Академія пенітенціарної служби України
м. Чернігів, Україна

Публічне право охоплює ряд галузей, які можуть існувати та функціонувати лише за наявності власного інституту юридичної відповідальності. Самостійність виду юридичної відповідальності в публічному праві залежить від розвитку тієї чи іншої галузі чи підгалузі публічного права.

Юридична відповідальність є різновидом соціальної відповідальності, яка закріплена у законодавстві та забезпечується державою у вигляді юридичного обов'язку правопорушника пізнати примусового позбавлення належних йому цінностей. Незалежно від галузі публічного права, світоглядною основою осмислення юридичної відповідальності в ньому є ідеї справедливості, свободи, рівності, гуманізму, взаємної відповідальності держави та особи, які знаходять свій вираз у відповідних правових нормах.

Наразі науковці неоднозначні щодо виділення нового виду юридичної відповідальності в публічному праві – фінансової. У сучасній юридичній доктрині відсутній єдиний підхід щодо існування фінансової відповідальності як окремого виду відповідальності. Це пов'язано з проблемою співвідношення понять і категорій інституту юридичної відповідальності як на загальнотеоретичному рівні так і на рівні галузей публічного права. Тому варто наголосити на необхідності здійснення всебічного та ґрунтовного аналізу фінансової відповідальності як самостійного виду юридичної відповідальності в публічному праві на рівні загальної теорії права та на рівні підгалузей фінансового права – податкового та бюджетного.

Розглянувши погляди ряду науковців з даного питання варто відмітити, що деякі з них заперечують існування фінансово-правової відповідальності як самостійного виду юридичної відповідальності та відносять її до адміністративної [1;2]; деякі науковці підтримують думку про виокремлення фінансово-правової відповідальності як окремого виду юридичної відповідальності, виділяючи в ній бюджетну та податкову відповідальності [3;4].

Підтримуючи позицію А. А. Мусаткіної, яка вважає, що юридичний обов'язок суб'єктів фінансових правовідносин полягає у дотриманні норм фінансового законодавства, що реалізується у правомірній поведінці, а у випадку здійснення фінансового правопорушення - обов'язок правопорушника

перетерпіти осуд та обмеження майнового чи немайнового характеру[5, с.151], зазначимо, що фінансова відповідальність є окремим видом юридичної відповідальності, оскільки являє собою особливий вид правовідносин. Для чіткого розуміння даної позиції варто врахувати предмет, метод правового регулювання та сферу застосування фінансового права. На підтвердження цієї тези звернемося до ознак, які характеризують таку відповідальність. На думку Н.В. Сердюкової, фінансово-правовій відповідальності притаманні такі ознаки:

- 1) є засобом охорони фінансового правопорядку;
- 2) встановлюється фінансово-правовими нормами;
- 3) настає за вчинення фінансового правопорушення;
- 4) пов'язана з реалізацією фінансово-правових санкцій;
- 5) реалізує норми фінансових правовідносин;
- 6) застосовується уповноваженими суб'єктами [6, с.13].

Ю.А. Крохіна виокремлює наступні ознаки фінансово-правової відповідальності:

1) матеріальні, що включає в себе встановлення складу правопорушення у сфері фінансового права та встановлення виду заходу державного примусу, визначення фінансово-правової санкції, яка носить майновий характер;

2) процесуальні, що характеризуються особливостями механізму реалізації фінансових правовідносин у специфічній формі спеціально уповноваженими державними органами;

3) функціональні, які відображають мету фінансово-правової відповідальності – відновлення порушених майнових прав держави [7, с.182-183].

Проаналізоване вище дає можливість виділити ознаки, що на нашу думку характеризують фінансову юридичну відповідальність в публічному праві:

а) ґрунтується на нормах публічного права, які є формально визначеними, чіткими та загальнообов'язковими; б) є публічно-юридичним обов'язком, тобто мірою необхідної поведінки зобов'язаного суб'єкта, яку він має здійснити в публічних (суспільних і державних) інтересах; в) гарантується державою, безпосередньо пов'язана з державно-владною діяльністю та державно-правовим волевиявленням; г) забезпечується державним примусом; д) реалізується в публічно-правових відносинах з метою відновлення фінансових втрат держави.

Вважаємо, що виділення окремих видів юридичної відповідальності можливе при визначенні та врахуванні особливостей санкцій відповідних фінансово-правових норм. Незважаючи на наявність ознак, що дають змогу виокремити фінансову відповідальність як окремий вид юридичної відповідальності, законодавець зосереджується лише на її підвидах - податковій та бюджетній, що на нашу думку є недопустимим.

Говорячи про санкції, передбачені чинним податковим і бюджетним законодавством, можна зробити висновок про їх відновлювально-штрафний характер і особливості. Так, відповідно до п. 111.2 ст.111 Податкового кодексу України за порушення законів з питань оподаткування та іншого законодавства фінансова відповідальність застосовується у вигляді штрафних (фінансових) санкцій (штрафів) та/або пені [8]. Проте, притягнення до фінансової

відповідальності платників податків за порушення законів з питань оподаткування, іншого законодавства, не звільняє їх посадових осіб за наявності відповідних підстав від притягнення до юридичної відповідальності інших видів (п. 111.3 ст. 111 ПК) [8], зокрема мова може йти про притягнення до адміністративної або кримінальної відповідальності. В свою чергу за порушення бюджетного законодавства до учасників бюджетного процесу, відповідно до ст.117 Бюджетного кодексу України можуть застосовуватися такі заходи впливу: попередження про неналежне виконання бюджетного законодавства; зупинення операцій з бюджетними коштами; призупинення бюджетних асигнувань; зменшення бюджетних асигнувань [9].

Характерними рисами фінансово-правових санкцій є їхня фінансово-правова публічна природа і виключно грошово-майновий характер, а в деяких випадках компенсаційний характер, звернення на колективні прибутки суб'єкта господарювання [10, с.98]. Погоджуючись з даною думкою та підсумовуючи викладене зазначимо, що основними рисами податкової відповідальності є її примусовий характер. Щодо санкцій, то вони містять як каральні, так і компенсаційні складові. Бюджет на ж відповідальність не містить каральної складової санкції правової норми, чим і відрізняється від податкової.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що сутність фінансово-правової відповідальності полягає не в покаранні правопорушника, а у відшкодуванні фінансових втрат, завданих державі суб'єктом правопорушення своєю неправомірною поведінкою. Тому фінансово-правова відповідальність має бути виділена законодавцем як самостійний вид юридичної відповідальності в публічному праві, включаючи в себе податкову і бюджетну відповідальність. Як на самостійний вид відповідальності вказує і її особливість, яка полягає в універсальності застосування санкцій залежно від виду фінансових правовідносин, що охороняються ними, з метою застосування відповідних заходів впливу за їх порушення. Вона здійснюється за рахунок державного примусу та реалізується з метою відновлення фінансових втрат держави. При застосуванні таких заходів враховується ступінь суспільної небезпеки такого правопорушення, який відображений у нормах відповідної галузі законодавства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Зимин А. В. Налоговая ответственность российских организаций: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.14. Санкт-Петербург, 2002. 187 с.
2. Хабеев Т. Н. Понятие налоговых правонарушений и порядок применения ответственности за их совершение: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.14. Москва, 2005. 188 с.
3. Дмитренко Е. С. Місце та роль фінансово-правової відповідальності у механізмі правового забезпечення фінансової безпеки України. *Фінансове право*. 2011. № 4. С. 39–42.
4. Іванський А. Й. Фінансово-правова відповідальність в сучасній Україні: теоретичне дослідження: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2009. 36 с.

5. Мусаткина А. А. Финансовая ответственность как вид юридической ответственности. *Журнал российского права*. 2005. № 10. С. -142-151.
6. Сердюкова Н. В. Финансово-правовая ответственность по российскому законодательству: становление и развитие: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.14. Тюмень, 2003. 26 с.
7. Крохина Ю. А. Финансовое право России: учеб. 3-е изд., перераб. и доп. Москва, 2008. 720 с.
8. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI *Відомості Верховної Ради України*. 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112.
9. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI *Відомості Верховної Ради України*. 2010, № 50-51, ст.572.
10. Фінансове право: підручник / О.М. Бандурка та ін. Харків: ХНУВС, 2017. 392 с.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Бондар Валерія Валеріївна

завідувач кафедри адміністративного права та
адміністративного процесу Херсонського факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

Шевченко Надія Леонідівна

доцент кафедри адміністративного права та
адміністративного процесу Херсонського факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук

Сучасне вітчизняне суспільство корінним чином відрізняється від попередніх епох, оскільки основною цінністю визнає саме Людину, її життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканність та інші права, свободи й законні інтереси невіддільних фізичних і юридичних осіб. З початком реформування правоохоронних органів ключовим є забезпечення ефективності діяльності національної поліції та захист прав людини і громадянина. Цей факт є важливим кроком в будівництві правової держави, адже правоохоронна діяльність держави є провідною гарантією забезпечення принципу верховенства права і здійснюється через систему правоохоронних органів, на які безпосередньо покладено функції забезпечення прав і свобод людини та громадянина від найбільших видів небезпеки, охорони громадського порядку; попередження, виявлення, розкриття та припинення правопорушень; надання адміністративних послуг. Кожен поліцейський щодня під час несення служби змушений бачити недоопрацювання в законодавчих актах. Які через швидку зміну соціальних та суспільних змін не встигає своєчасно адаптувати законодавчий органи України. Та всеодно через ряд перешкод поліцейський виконує свої службові обов'язки та служить народу України.

Так, багато сказано про те, що Законом України «Про національну поліцію» від 2 липня 2015 року створено новий орган охорони правопорядку – Національну поліцію[1]. Довіра громадян до нових поліцейських є високою.

Але чи уникне нова поліція тих проблем, які поставали перед міліцією? Про що ж мовчить влада? Спробую розібратись в ситуації, яка складається на теперішній час.

Однією з нагальних проблем, що наразі існує в адміністративному праві є те, що, стаття 260 КпАП України встановлює, що поліцейські мають право застосовувати до правопорушника заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, такі, як особистий огляд речей та документів, вилучення речей та документів, адміністративне затримання, тимчасове затримання транспортного засобу, відсторонення водіїв від керування транспортними засобами та огляд на стан сп'яніння, тощо[2].

В більшості відділеннях поліції спеціальний приймальник для тримання адмінзатриманих відсутній. Станом на сьогоднішній день не створений спеціальний приймальник для забезпечення тримання правопорушників, затриманих поліцейськими в тих містах де працює поліція. Питання залишається відкритим.

Спеціальний приймальник потребує певного обладнання. Облаштовуються як мінімум, такі приміщення:

а) камери для окремого утримання чоловіків і жінок; б) ізолятори для окремого утримання заново доставлених осіб, які не пройшли санітарної обробки, для хворих і осіб з підозрою на інфекційні захворювання; в) кімнати для чергового, начальника спецприймальника, інспекторів, медпрацівника, канцелярії, прийняття їжі з обладнанням для миття і зберігання посуду, відпочинку, а також туалету; г) санітарний пропускник з душовою і дезінфекційною камерою, сушилка, приміщення для підігрівання і прийняття їжі, миття і зберігання посуду, зберігання особистих речей адмінарештованих і інших господарських предметів, санітарний вузол; окремі кімнати для зберігання чистої та брудної білизни[3].

Спеціальний приймальник повинен мати внутрішній огорожений двір. Для здійснення пропускного режиму в приймальнику з лімітом на 50 і більше місць обладнується контрольно-пропускний пункт.

Керівництво спеціальним приймальником і контроль за його діяльністю повинен здійснювати орган поліції, оскільки основна маса правопорушників затримується поліцейськими.

Нажаль поки що ці всі питання залишаються відкритими.

Поліцейські при несенні служби не мають взагалі протоколів про адміністративне затримання, оскільки приміщення для тримання адмінзатриманих відсутні в поліції і є в наявності тільки в приміщеннях ОВС, де поліцейські і можуть отримати протокол про адміністративне затримання. Але питання - коли правопорушника затримали та до доставки його до ОВС на яких підставах він взагалі тримається поліцейськими. Чи буде час від затримання до доставки правопорушника до ОВС і складання протоколу особистого затримання рахуватись законним затриманням.

Кодекс України про адміністративні правопорушення містить в собі деякі суперечливі норми, що залишились із радянських часів, або зазнали змін вже в теперішній час, але потребують скорішого врегулювання та приведення у відповідність до міжнародних поліцейських норм та стандартів.

Також великою проблемою є те, що особи, які вчиняють правопорушення не завжди погоджуються повідомити свої особисті дані для складання протоколу про адміністративне правопорушення. Дуже часто правопорушники відмовляють та не повідомляють свої дані поліцейському, обґрунтовуючи свою відмову посиланням на ст. 63 Конституції України, помилково стверджуючи, що вони можуть відмовитись давати пояснення щодо себе, членів сім'ї, тощо.

Але в даному випадку поліцейським слід розуміти, що давати показання або пояснення це не те саме, що і повідомляти свої особисті дані. Правопорушник зобов'язаний повідомити поліцейському свої дані. Ця норма на мій погляд

зрозуміла та не потребує додаткової регламентації в КпАП України, але якщо в подальшому вводити відповідальність за відмову повідомити свої особисті дані поліцейському, то слід закріпити і обов'язок особи повідомити поліцейському свої особисті дані.

Поліцейський для встановлення особи правопорушника, застосовує засіб забезпечення адміністративного провадження у вигляді адміністративного затримання та доставляє правопорушника до ОВС. В ОВС особу правопорушника може бути встановлено, якщо вона проходила по облікам МВС, затримувалась раніше, але якщо особа не притягалась до адміністративної чи кримінальної відповідальності, якщо і в ОВС правопорушник відмовляється назвати свої дані, або називає неправдиві дані. Що робити поліцейському? Відповідь одна через три години відпускати правопорушника, оскільки час адміністративного затримання завершився, і неповідомлення особою своїх персональних даних не є підставою для її подальшого тримання в ОВС. Звісно є ризик того, що правопорушник, який не повідомляє свої особисті дані може приховувати їх з певною ціллю, наприклад він перебуває в розшуку за скоєння злочину. Принципи невідворотності покарання за скоєне правопорушення втрачає свій сенс. Необхідно ввести адміністративну відповідальність для правопорушників за відмову повідомити поліцейському свої особисті дані, необхідні для встановлення особи, складання протоколу про адміністративне правопорушення, винесення постанови по справі про адміністративне правопорушення та виконання постанови по справі про адміністративне правопорушення. Тобто зобов'язати правопорушника повідомити своє прізвище, ім'я, по батькові, місце реєстрації та місце свого проживання, якщо вони різні, повідомити своє місце роботи, свої контактні телефони та адрес електронної пошти, якщо вони є. Покаранням за відмову назвати свої особисті дані повинен стати, в тому числі, адміністративний арешт, на строк до 15 діб.

Не мало важливим є роз'яснення прав особі, яка притягається до адміністративної відповідальності. Так усі знають, що правопорушнику потрібно роз'яснити права передбачені статтями 10, 63 Конституції України та ст. 268 КпАП України, але як це виглядає на практиці.

В Сполучених Штатах є так зване правило «Миранди» і суть роз'яснення прав полягає в промові поліцейським правопорушнику чотирьох речень: «Ви маєте право мовчати. Все, що ви скажете, може бути використано проти вас у суді. Ваш адвокат має право бути присутнім на допиті. Якщо ви не маєте можливості оплатити адвоката, він буде наданий вам державою. Ви розумієте свої права?»

В Українській правоохоронній діяльності така універсальна промова поліцейського до правопорушника відсутня. По суті поліцейському слід зачитувати правопорушнику усі статті, оскільки не проголошення статей може бути розцінено, як не роз'яснення прав. Потрібно в найближчі строки зробити доповнення до нормативно-правових актів та включити у Закон України «Про національну поліцію» універсальну промову поліцейського, яку вони могли б використовувати при затримання як і правопорушників так і злочинців, оскільки права передбачені КпАП України та КПК України різняться, самі статті, які слід

роз'ясняти досить великі, поліцейський може забути текст статті а правопорушник (злочинець) при затриманні може не зрозуміти усіх перелічених прав, тому на мій погляд і слід розробити та запровадити стисле формулювання прав правопорушника (злочинця) саме при затриманні.

У статті 264 КпАП України річ іде про особистий огляд і огляд речей. Однак текст статті містить у собі тільки перелік осіб, які мають право проводити особистий огляд, але підстави особистого огляду не зазначені, в яких випадках особистий огляд є обов'язків не вказано. Загальні підстави застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення зазначені у ст. 260 КпАП України, але вони не можуть відобразити усі моменти які можуть при тому чи іншому заході виникнути. Потрібна детальна регламентація[2].

Щодо доказів у справі про адміністративні правопорушення, визначальною фразою статті 251 КпАП України є «доказами в справі про адміністративні правопорушення, є будь які фактичні дані.....»[2], тобто якщо буквально розуміти це формулювання, то усі зібрані докази можуть бути використані в провадженні по справі про адміністративні правопорушення.

Таким чином навіть при приблизному аналізі діяльності національної поліції стає зрозумілим, що необхідно дуже тяжко і наполегливо працювати над матеріально-технічним, організаційним та законодавчим забезпеченням діяльності поліції. Щоб поліцейські, які прийшли працювати в поліцію не відчували байдужість до проблем, які виникають у їх діяльності та надалі сумлінно стояли на захисті прав і свобод громадян.

Література

1. Закон України «Про національну поліцію» // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.
3. Конституція України // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

АКТУАЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ГРОМАДИ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Рудниченко Світлана Миколаївна

доцент кафедри
адміністративного права та адміністративного процесу
Херсонського факультету Одеського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук

Бездольний Максим Юрійович

доцент кафедри
адміністративного права та адміністративного процесу
Херсонського факультету Одеського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук

Красіловська Олена Юріївна

Магістрант
Одеського державного університету внутрішніх справ

Сучасне вітчизняне суспільство корінним чином відрізняється від попередніх епох, оскільки основною цінністю визнає саме Людину, її життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканність та інші права, свободи й законні інтереси невіддільних фізичних і юридичних осіб. З метою забезпечення зазначених чеснот об'єктивно функціонує публічний апарат, вершиною якого, з погляду ефективності діяльності, є правоохоронні органи, що мають здійснювати захист громадян від найбільш значних видів небезпеки. А складовою цього апарату є дільничні офіцери поліції, а тепер до них хочуть додати ще одну складову «поліцейські громади». Цей факт є важливим кроком в будівництві правової держави, адже правоохоронна діяльність держави є провідною гарантією забезпечення принципу верховенства права і здійснюється через систему правоохоронних органів, на які безпосередньо покладено функції забезпечення прав і свобод людини та громадянина від найбільших видів небезпеки, охорони громадського порядку; попередження, виявлення, розкриття та припинення правопорушень; надання адміністративних послуг. Серед проблем, які вирішує народ України, однією з найгостріших є проблема здійснення прав людини та громадянина, а дільничні офіцери поліції та поліцейські громади здійснюють захист цих прав безпосередньо на місцях. Разом з органами державної влади та органами місцевого самоврядування, дільничні офіцери поліції та поліцейські громади зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Європейська інтеграція України зобов'язує нашу державу забезпечити ефективне функціонування інститутів, які гарантуватимуть

верховенство права, додержання прав і свобод людини і громадянина, їх ефективний захист.

Основним відомчим нормативним актом, який регламентує діяльність дільничного офіцера поліції в умовах сьогодення є наказ МВС України від 28.07.2017 № 650 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: наказ МВС України».

Крім того, дільничні офіцери поліції здійснюють свою діяльність відповідно до Конституції України [2], Законів України «Про Національну поліцію» [3] та низкою інших нормативно-правових актів України.

Завданнями дільничного офіцера поліції під час виконання функціональних обов'язків є: діяльність, що ґрунтується на принципі взаємодії з населенням на засадах партнерства та має на меті співпрацю з громадянами, громадськими організаціями, установами, підприємствами різних форм власності; взаємодія з органами державної влади та місцевого самоврядування, населенням й утвореними відповідно до чинного законодавства громадськими формуваннями з охорони громадського порядку; виконання завдань, спрямованих на дотримання прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; ужиття заходів для взяття на облік осіб, щодо яких здійснюється превентивна робота, підтримання в актуальному стані інформаційних підсистем ЄІС МВС; співпраця з групами реагування патрульної поліції щодо застосування превентивних заходів стосовно осіб, які схильні до вчинення правопорушень та/або перебувають на превентивних обліках поліції; інформування чергової частини органу (підрозділу) поліції у разі отримання від населення відомостей про осіб, які мають наміри вчинити кримінальні правопорушення або їх учинили, розшукуваних злочинців, осіб, які зникли безвісти.

Дільничний офіцер поліції є громадянином України, який перебуває на відповідній штатній посаді органу поліції та має спеціальне звання.

Діяльність працівників служби дільничних офіцерів поліції направлена на вирішення наступних завдань:

1. Проведення загальної та індивідуальної профілактичної роботи серед жителів адміністративної дільниці. Підтримання публічної безпеки та порядку на території, що обслуговується.

2. Робота з населенням та громадськими формуваннями на адміністративній дільниці щодо підтримання публічної безпеки та порядку, профілактики правопорушень та боротьби зі злочинністю.

3. Участь разом з іншими службами та підрозділами територіальних органів поліції у виявленні, попередженні, припиненні адміністративних правопорушень та злочинів, а також у розкритті злочинів, учинених на території адміністративної дільниці.

Що ж стосується роботи нових поліцейських громади. Радник міністра внутрішніх справ Володимир Мартиненко, коли звітував перед суспільством щодо поліцейських громади, зазначав, що «поліцейські офіцери громади мають в подальшому замінити дільничних інспекторів в Україні». Також від уряду нам всім стало відомо, що поліцейський офіцер громади має перебувати у громаді 98% часу. Тобто, там жити, постійно працювати, спілкуючись з громадою,

займатися превенцією правопорушень у цій громаді і розслідувати дрібні злочини, ті, які не потребують залучення слідчо-оперативних підрозділів.

Обов'язки поліцейського громади подібні до дільничних інспекторів, але відмінність між ними все ж є.

Наприклад, дільничний не завжди був на території громади. Також у поліцейського громади йде солідарне фінансування. Тобто громада частково покриває ті витрати, які пов'язані з його роботою. І, відповідно, цей офіцер підзвітний цій громаді, але підпорядковується вищому керівництву Національної поліції.

Але контроль його діяльності є з боку керівництва громади, жителів цієї громади та оцінкою його діяльності. За результатами цього контролю й оцінюється його діяльність. Відповідний проект "Поліцейський громади" запущено в травні 2019 року в Дніпропетровській області, а закінчити планують його до кінця 2020 року [4].

Завдання національного проекту "Поліцейський офіцер громади" – зробити такого правоохоронця функціонально й процесуально самостійним. Він має стати першим, до кого звертатимуться люди, котрі стикнулися зі злочином чи несправедливістю, і першим, хто запобігатиме кримінальним діянням і правопорушенням на підзвітній території.

Причому, територія ця буде обмежена лише однією дільницею, де правоохоронець і сам мешкатиме, а не відвідуватиме, як більшість дільничних, "наїздами". Словом, такий офіцер має стати невід'ємною частиною самої громади.

Поліцейський офіцер громади матиме службовий автомобіль, що обіцяють забезпечити спільними зусиллями Нацполіції і місцевої влади, "зацікавлених" громад (в тому числі, і з допомогою держави, за рахунок інфраструктурної субвенції).

За конкурсний відбір претендентів відповідає поліцейська комісія. За законом, такі комісії створюють на обласному рівні за участі представників громадськості, яких обирає облрада. Тобто, вплив громади на ухвалення рішення щодо того, хто працюватиме офіцером на її території, мінімальний. Натомість, було б правильно, якби представники громад могли самі вирішувати, хто їм найбільше підходить. А поліція відповідала б за їх навчання. І якщо кандидат не має проблем зі здоров'ям, за відсутності судимості, а також у випадку позитивного результату антикорупційної перевірки, її призначатимуть на посаду. А у разі потреби громада мала б право відкликати "свого" офіцера. Поки що така можливість не передбачена", [4].

Отже, можемо зробити висновок, що створення такого інституту як «поліцейський офіцер громади» є позитивним явищем, та це забезпечить якіснішу взаємодію з населенням. Проте основним недоліком цього є відсутність чіткого нормативного забезпечення діяльності поліцейських офіцерів громади. Звичайно ж вони можуть користуватись на загальних засадах нормами закону України «Про національну поліцію» та іншими нормативно-правовими актами, але на мою думку та думку багатьох науковців України законодавче закріплення є вкрай необхідним.

Література

1. Наказ МВС України від 28.07.2017 № 650 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: наказ МВС України» // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17#Text> (із змінами і доповненнями станом на 28.07.2017)

2. Конституція України // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (із змінами і доповненнями станом на 01.01.2020)

3. Закон України «Про національну поліцію» // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (із змінами і доповненнями станом на 03.07.2020)

4. В Україні запустили проект «Поліцейський офіцер громади»//Урядовий портал // <https://www.kmu.gov.ua/news/v-ukrayini-zapustili-proekt-policejskij-oficer-gromadi>

6. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-В. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

7. Захаров Є. Реформування органів внутрішніх справ та права людини URI . <http://khpg.org/index.php?id=1488907079>.

ПРАВО НА ПРАЦЮ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Середа Олена Григорівна

Доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри трудового права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Цифрова трансформація економіки та суспільства країни призводить до змін у різних сферах життєдіяльності. Зменшується попит та пропозиція на одні професії, зростає на інші, ринок праці переживає нові виклики та потребує адаптації до таких змін. Стрімкий перехід усього цивілізованого світу в цифровий простір вимагає повномасштабного реформування правової системи, що безнадійно відстала від технічного прогресу, за допомогою нових технологій, методів і розуміння юриспруденції в іншому напрямі. Це ставить нові завдання і перед фахівцями у сфері трудового права.

Існуючі форми та види трудових договорів не спроможні задовольнити усі потреби сучасного світу. Тому необхідно дослідити нові форми і види трудових договорів які вже існують у світовій практиці та сформулювати у якому напрямку та у якому виді буде розвиватися та функціонувати інститут трудового договору. У зв'язку з цим виникає все більш нагальна проблема відокремлення цивільно-правових відносин, пов'язаних з працею, від безпосередньо трудових. На даний момент, в Україні відсутній ефективний механізм розмежування даних видів відносин, що спричиняє велику завантаженість судів при вирішенні спорів щодо галузевої належності правовідносин. Особливої актуальності дане питання набуває в умовах цифровізації суспільних відносин та розвитком нових форм зайнятості.

Початок ХХІ ст. характеризується значними змінами у світовому співтоваристві сьогодення, головною тенденцією розвитку якого є спрямованість на окрему особистість, її потреби, на захист її прав, свобод та інтересів як основи благополуччя та процвітання суспільства в цілому. Цілком очевидно, що розв'язання завдань, які стоять перед Україною щодо інтеграції у світовий простір, неможливе без урахування тенденцій його розвитку [1, С. 3]. Проведення соціальних реформ передбачає тісну співпрацю держави й інститутів громадянського суспільства. На порядок денний постає питання щодо забезпечення і дотримання соціальних прав людини, її свобод у тому числі і права на працю в умовах застосування нестандартних трудових договорів [2, С. 7]. Отже, в даному випадку, право на працю виступає як одне з найфундаментальніших прав особистості визнане не тільки в Україні, але й по всьому світі.

Інформатизація та глобалізація світу, розвиток сучасних технологій та технічних можливостей призводять до виникнення нових форм зайнятості та співробітництва між роботодавцем та працівником. Зокрема збільшується частка

дистанційної роботи, реалізація якої здійснюється через цифрові засоби комунікації. При цьому ключовим аспектом вже стає не лише виконання того чи іншого проекту, а сам працівник, його здібності, вміння та креативність. Саме такі сучасні умови на ринку праці змушують працівників змінювати форму роботи, шукаючи оптимальний шлях реалізації свого трудового потенціалу.

На даному етапі, українське законодавство зазнає певних змін, більшість з яких пов'язана з пандемією та новими викликами в суспільстві. Трудове законодавство не є виключенням. Так, 2 квітня 2020 р. набув чинності Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-2019)". Законом, зокрема, вносяться зміни до Кодексу законів про працю України в частині унормування дистанційної (надомної) роботи. Так, змінами передбачено визначення (нова редакція статті 60): дистанційної (надомної) роботи – форма організації праці, коли робота виконується працівником за місцем його проживання чи в іншому місці за його вибором у тому числі за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, але поза приміщенням роботодавця. При дистанційній (надомній) роботі працівники розподіляють робочий час на свій розсуд, на них не поширюються правила внутрішнього трудового розпорядку, якщо інше не передбачено у трудовому договорі. Встановлюється гнучкий режим робочого часу, що відповідно до норм КЗпП визначається як «форма організації праці, якою допускається встановлення режиму роботи, що є відмінним від визначеного правилами внутрішнього трудового розпорядку, за умови дотримання встановленої денної, тижневої чи на певний обліковий період (два тижні, місяць тощо) норми тривалості робочого часу [3].

На нашу думку, такі зміни є позитивним явищем та мають стати поштовхом для модернізації українського суспільства. Безумовно, цифрова трансформація суспільства викликає появу робочих місць та зайнятості нових типів, змінюючи при цьому характер, умови праці, кваліфікаційні вимоги для працівників. З розвитком ринку праці кардинальних змін зазнає й існуюча система соціально-трудових відносин: з одного боку, цифрова трансформація відкриє можливості появи нових професій та робочих місць, дистанційного навчання та роботи у віддаленому режимі, з іншого боку є ризик зростання рівня безробіття в країні. Тому, слушною є думка Ковбаско О. про те, що «...розвиток цифрової економіки є багатограним процесом, який здійснює як позитивний так і негативний вплив на зайнятість. І це необхідно враховувати при оцінці майбутніх наслідків розвитку цифрових технологій, у тому числі у сфері зайнятості. При цьому однозначним є висновок про те, що цифровізація приносить економічне зростання, створення нових робочих місць, кращі умови життя людей та спрощення ведення бізнесу» [4, с. 37].

Новою тенденцією у правовому регулюванні трудових правовідносин стало посилення гнучкості, тобто можливості легко змінюватися, звільнятися від надмірної регламентації процесу праці, що пов'язує працівника численними правилами, обов'язками, нав'язуванням негнучких схем поведінки, а іноді перешкоджає повній самореалізації особистості. У науковій літературі

посилення гнучкості називають процесом флексібілізації (від англ. *flexibilization*), який призводить до зміни класичних трудових правовідносин. Слід виділити дві концепції політики гнучкості – датську й голландську. Голландська передбачає значне поширення атипових гнучких форм зайнятості з одночасним наданням працівникам атипових прав, тотожних з правами працівників так званих класичних трудових правовідносин. Датська модель передбачає поєднання гнучкої класичної зайнятості, так званої щедрої системи допомоги по безробіттю з активною політикою на ринку праці, спрямованою на ефективне перекваліфікування та мотивацію працевлаштування безробітних громадян [5, С. 211–212].

Питання реформування трудового законодавства та прийняття нового Трудового кодексу України, який має врегулювати проблеми, пов'язані зі становленням ринкової економіки, посиленням гнучкості правового регулювання трудових правовідносин тощо є безумовно нагальними та необхідними. Той факт, що чинне законодавство не враховує всіх нових явищ, не підпадає під реалії сьогодення, і не в змозі повною мірою впорядкувати трудові правовідносини, все ще залишається першочерговою проблемою в теорії та практиці трудового права. У зв'язку із цим виникають, так би мовити, нелегальні трудові правовідносини, що охоплюються «тіньовою» економікою і діють поза межами чинного законодавства, що, звичайно, не можна віднести до позитивних змін. Як зазначає Т. А. Занфірова, еволюція ринкової економіки, яка все більше знаходить свій прояв в Україні, вимагає перегляд низки теоретичних положень у сфері трудових правовідносин з метою вдосконалення трудового законодавства [6, С. 8].

Ідеї гнучкості в регламентуванні трудових відносин передусім спричинили виникнення нових нетипових правовідносин, нетипових форм зайнятості й нових нетипових видів трудових договорів.

Тенденція гнучкості правового регулювання сприяє забезпеченню продуктивної зайнятості в Україні, дозволяє створювати нові та ефективні робочі місця, передбачаючи при цьому неповний робочий день, гнучкий робочий графік, професійну мобільність робітників, дистанційну зайнятість тощо.

Нестандартна зайнятість визначається як зайнятість, яка відхиляється від стандартної, яка характеризується відповідним режимом повного робочого дня на підставі безстрокового трудового договору на підприємстві або в організації під безпосереднім керівництвом роботодавця або призначених ним осіб [7, С. 122]. Для нестандартної зайнятості властива зміна її основних форм, змісту, суттєва трансформація структури професій і виникнення нових. [8, С. 128]. Для стандартної зайнятості притаманна повна зайнятість протягом повного робочого дня, що забезпечує повноцінний дохід і характеризується такими ознаками: а) робота тільки у одного підприємця; б) робота у виробничому приміщенні; в) стандартне навантаження протягом робочого дня, тижня або року. Брак хоча б однієї з цих рис зумовлює зайнятість нестандарту [9, С. 8].

Деякі правознавці все більше приділяють уваги різновидам трудової зайнятості за кордоном. Під даним видом зайнятості вони розуміють низку більш-менш нових типів робочих місць. До нетипової зайнятості зазвичай

відносять таку організацію праці, яка не забезпечує повної зайнятості. Нестандартні форми зайнятості характеризуються значною зміною її основних форм, видів, змісту, суттєвою трансформацією структури професій і виникнення нових.

У 2015 року Європейський фонд за поліпшення умов праці та життя опублікував масштабний огляд, в якому аналізуються «Нові форми зайнятості» в Європі [10]. У цьому дослідженні до нових форм зайнятості відносять спільне використання праці працівників, в рамках якого група роботодавців одночасно наймає працівників і солідарно (або субсидіарно) відповідає перед працівниками. У даному випадку, спільне працевлаштування означає протилежний тип відносин, при якому один роботодавець укладає трудовий договір відразу з декількома працівниками для колективного виконання однієї роботи.

Ще одним видом нової форми зайнятості є краудворкінг - це виконання платних, короткотермінових завдань, що передаються через інтернет-платформи або смартфон. Варто згадати й про краудсорсінг (від англ. Crowdsourcing, crowd - «натовп» і sourcing - «використання ресурсів») - це мобілізація на добровільних засадах ресурсів великої кількості людей з метою вирішення певних завдань. Застосовують цю модель сьогодні майже в усіх сферах: починаючи від бізнесу і закінчуючи мистецтвом. При краудворкінзі, краудсорсінзі зв'язок між виконавцем і замовником здійснюється через посередництво онлайн-платформи [11]. Такі форми праці, що позбавляють працівника стабільності в трудових відносинах і, найчастіше, найважливіших трудових гарантій, в даний час мають тенденцію до істотного зростання.

Отже, очевидними є недоліки нетипової зайнятості, що охоплюють: (а) зниження рівня професіоналізму працівників в силу тимчасового попиту, (б) погіршення фізичного та морального стану в умовах нестабільності, (в) більш високий травматизм, (г) послаблення соціальної солідарності та професійних зв'язків, (д) ускладнення координації та контролю за діяльністю працівників, (е) розширення можливостей для того, щоб оминати імперативні норми трудового законодавства [12]. До цієї оцінки гнучких форм трудової зайнятості можна додати ще декілька мінусів, а саме: відсутність реальної можливості активно брати участь в управлінні виробництвом; бути лідером в колективі; відстоювати свої права за допомогою страйку тощо.

Однак при всіх негативних моментах гнучкості трудової зайнятості, вона вже отримала розповсюдження. Тепер стоїть завдання перед законодавцями та підприємцями забезпечити «належну» гнучкість, яка б запобігала обмеженню трудових прав працівників і не буде призводити до втрати їх роботи та заробітку. «Нестандартна» робота не повинна призводити до втрати соціальних пільг.

Тобто повинна забезпечуватися безпека гнучкості, яка має гарантувати працівникам: умови соціального страхування, належний рівень доходів, умови проходження професійної перепідготовки, що дозволить пристосовуватись до швидкозмінного ринку праці. Відсутність захисту прав працівників спричиняє несприятливі наслідки як для них, так і для роботодавців, оскільки знижується продуктивність праці, що зменшує конкурентоспроможність підприємства,

негативно впливає на здоров'я та безпеку працівників. Таким чином, першочергово такі тенденції повинні бути націлені на регулювання інтересів працівників.

Оновлення системи норм права й розвиток на їх фундаменті принципово нових правовідносин між роботодавцем і працівниками, запровадження та функціонування принципів соціального партнерства й соціального діалогу, що відповідають сучасним вимогам розвитку демократичної, соціальної та правової держави, неможливі без належної організації й чіткого визначення форм реалізації права на працю та вироблення дійового правового механізму втілення цього найважливішого конституційного права.

Список літератури:

1. Мельник К. Ю. Соціально-правовий захист працівників органів внутрішніх справ (проблеми теорії та практики): автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2002. 19 с.
2. Іншин М. І. Соціальні ініціативи Президента України та права інвалідів: матеріали Всеукр. круглого столу ВГОІ «Інститут реабілітації та соціальних технологій» (м. Київ, 19–20 липня 2013 р.). Київ, 2013. 224 с.
3. Кодекс законів про працю: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення: 23.02.2021).
4. Ковбаско О.М. Трансформація зайнятості в умовах розвитку цифрової економіки. *Сучасні проблеми ринку праці і зайнятості в контексті політики швидкого економічного зростання* : матеріали засідання круглого столу (м. Київ, 17 трав. 2018 р.). Київ, 2018. С. 34 – 38.
5. Лютов Н. Л. Осуществляется ли политика flexicurity в России? *Рынок труда в XXI веке: в поисках гибкости и защиты*: материалы междунар. конф. (12–14 мая 2011 г.) / под ред. Т. Давулис, Д. Петрилайте. Вильнюс, 2011. С. 211–226.
6. Занфірова Т. А. Аспекти визначення поняття та змісту трудового договору в сучасних умовах. *Держава та регіони: наук.-виробн. журнал / Гуманіт. ун-т «Запорізький інститут державного та муніципального управління»*, 2008. № 2. С. 8–12.
7. Гимпельсон В. Нестандартная занятость и российский рынок. *Вопросы экономики*, 2006. № 1. С. 122–143.
8. Хачатурян О. С. Напрями становлення інноваційних форм зайнятості у малому підприємстві регіонів. *Формування ринкових відносин в Україні*: зб. наук. пр. Київ, 2011. № 11 (126). С. 127–131.
9. Гордєєв Д. Огляд форм зайнятості. *Праця і закон*, 2009. № 7 (115). С. 8–16.
10. Eurofound. New forms of employment. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2015. 168 p. URL: https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1461en.pdf. (дата звернення: 10.02.2021).
11. Green A., Barnes S.-A. CrowdEmploy. Part I: Crowdsourcing for paid work. *An empirical investigation into the impact of crowdsourcing for paid work on*

employability. Warwick Institute for Employment Research. Institute for Prospective Technological Studies (IPTS). Warwick/Seville, 2013.

12. Стиглиц А. Е. Занятость, социальная справедливость и общественное благосостояние. *Международ. обзор труда*: Т. 141 / под ред. З. С. Богатыренко, 2003. № 1-2. С. 15–24.

ФЕНОМЕН ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ У ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВОМУ КОНТЕКСТІ АРТУРА РІПШТЕЙНА

Туряниця Вікторія Василівна,
кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцента кафедри теорії та історії держави і права
ДЗВО «Ужгородський національний університет»

Сьогодні світ полярно міняється на основі суперечностей, зумовлених глобалізаційними процесами та трансформаційними змінами. Проблеми протистояння сягнули міжнародного рівня. Людина як найвища цінність суспільства і архітектор цивілізаційних відносин у суспільстві на державному і міжнародному рівнях має сьогодні сповна відчувати свою роль і відповідальність щодо подальшого розвитку цивілізаційних процесів на основі верховенства права.

Ядром базових цінностей людини були і залишаються не тільки її права і свободи, а й глибоке усвідомлення свого призначення на планеті, що є джерелом відповідальності за свої дії та виконання своїх обов'язків. Саме основоположні поняття свідомості, справедливості та рівності входять в орбіту загальнолюдських правових цінностей.

Нинішні реалії стану еволюції людської цивілізації стають для філософсько-правової науки одним із стимулів дослідження, осмислення та пошуку напрямів подальшого розвитку на даному етапі концепту відповідальності суб'єкта діяльності, зокрема, людини. Перед людством постала проблема філософсько-правового осмислення поняття "відповідальність" як соціального феномену, усвідомлення суті та ролі категорії відповідальність як у напрямі морально-етичному, так і філософському, політико-правовому. Дана проблема посіла чільне місце у дискурсах провідних філософів і правників.

Термін відповідальність набув вжитку в кінці 18 ст. При обговоренні змісту Конституції США 1787 року суть його полягала у відповідальності перед народом представницької форми правління. Дану категорію використовували у своїх творах англійські вчені Едмунд Бурка, Стюард Міль. Німецький філософ Макс Вебер наприкінці 19 ст. вносить до цього поняття складову моралі - етику відповідальності суб'єкта, причинно-наслідковий характер його об'єктивної діяльності з метою осягнення сутності взаємовідповідальності людини та суспільства.

Сьогодні відповідальність розглядається у морально-етичному, політичному, психологічному та філософсько-правовому взаємозв'язку і їх вимірах. Сутність даного концепту активно розглядається нині представниками філософсько-правового напрямку. Концепція відповідальності стала в центрі уваги одного з представників даного напрямку — провідного сучасного філософа Артура Ріпштейна (Artur Ripstein), професора університету з Торонто (Канада), продовжувача традицій Джона Ролза.

Дана проблема у філософсько-правовому наративі А.Ріпштейна становить складову і нероздільну єдність права і моралі, бо, зазначає він, обидва ці поняття є моральними поняттями і вони не можуть і не мають права на відокремлене існування [1, с.5]. При цьому філософ, розглядаючи концепцію відповідальності, розкриває причинно-наслідкові зв'язки, наратив політико-правового контенту.

Артур Ріпштейн, базуючись на концепціях консервативного та ліберального підходів, виокремлює два різновиди відповідальності а саме: суспільний та індивідуальний. Останній він також називає персональним, особистісним [2, с.101-132].

Перший різновид, зазначає науковець, залежить від соціально-політичних чинників у рамках чітко визначеного суспільства. Щодо другого, то його можна тлумачити з точки зору кожної людини як її особистісне вираження встановлювати і слідувати власним планам життя таким чином, щоб й інші могли здійснювати аналогічне. Однак, акцентує філософ, усе повинно реалізуватися у певних межах, встановлених справедливим укладом та з урахуванням політичних та громадських свобод і обов'язків [1, с.120].

Персональна відповідальність людини базується на її свідомості психології, рівності прав і обов'язків та загальнолюдських цінностях.

Концепція відповідальності А.Ріпштейна у пов'язі з парадигмою справедливості Д.Ролза прагнуть знайти і обґрунтувати більш демократичні і ліберальні шляхи побудово раціонально організованого суспільства, ефективності функціонування основних соціальних інститутів, котрі забезпечуватимуть стабільність і саморегуляцію. Адже, зазначає мислитель Д.Ролз, кожна людини має право на справедливість недоторканості, яка не може бути порушена навіть процвітаючим суспільством, справедливість не допускає, щоб втрата свободи одними була виправдана великими благами інших [3, с.19]. Авторитетний теоретик сучасності робить висновок, котрого б мали дотримуватися посттоталітарні країни, які стали на шлях трансформацій під лозунгом демократії, де мала частина суспільства несправедливо багатіє, а більшість населення зубожіє з приводу здійснюваних трансформацій.

Філософ Ріпштейн зауважує, що серед комплексу факторів, ознак і вимог до цілісного розуміння поняття "відповідальність", значним і вагомим складником також є усвідомлення людиною відповідальності за свої дії, що засвідчує і її прихильність до культури відповідальності, котра вважається гарантією захисту від жорстких покарань та є чинником продуктивного життя [4, с.1]. Як і Д.Ролз, А.Ріпштейн веде мову про справедливе суспільство за його визначенням, справедливе суспільство є суспільством рівних, яке допускає, що люди відповідальні за свій вибір [2, с.1]. Принцип справедливості має давати людині рівний доступ і забезпечувати прозорість у самореалізації своїх можливостей і здібностей. При цьому Д.Ролз виділяє і дві особливості:

1. Права, гарантовані справедливістю, не можуть бути предметом торгу.

2. Той, хто займає привілейоване становище, набуває одночасно й обов'язків до реалізації принципу справедливості [3, с.248].

Поняття відповідальність як соціальний феномен - це взятий

суб'єктом дії на себе або покладений на нього обов'язок відповідальності за певну ділянку роботи, за чиїсь дії або бездії, вчинки, слова. За невиконання суб'єктом своїх обов'язків і зобов'язань, він несе різного роду правову відповідальність, визначену на рівні національної та міжнародної законодавчих баз.

У вітчизняному законодавстві до правових понять входить і поняття відповідальності. На сьогодні виокремлено такі напрями, види правової відповідальності:

1. *Відповідальність за порушення законодавства про інформацію.* Винні несуть дисциплінарну, кримінальну, матеріальну, адміністративну або цивільну правову відповідальність.

2. *Відповідальність за правомірно заподіяну шкоду* (шкода заподіяна в стані необхідної оборони, крайньої необхідності).

3. *Відповідальність за шкоду, заподіяну незаконними діями державних і громадських організацій, а також службовими особами.* Заподіяна шкода відшкодовується громадянину на загальних підставах, а організаціям — лише в передбачених законодавством випадках.

4. *Відповідальність міжнародно-правова.* Вона виникає в разі порушення норм міжнародного права, договірних зобов'язань. Обов'язок суб'єкта міжнародного права відшкодувати шкоду, заподіяну ним іншому суб'єкту міжнародного права.

5. *Відповідальність службових осіб за порушення законодавства про працю.* Винні службові особи, залежно від тяжкості порушення законодавства про працю, притягуються до дисциплінарної, адміністративної, матеріальної, кримінальної відповідальності.

6. *Відповідальність часткова.* В цивільному праві відповідальність кількох боржників у зобов'язанні

Зауважимо також, що в Україні наявна і політична відповідальність, яка стосується тільки Кабінету Міністрів України. Вона закріплена на конституційному рівні: конституційно встановлений обов'язок Кабінету Міністрів скласти свої повноваження за таких умов:

1. У разі прийняття Верховною Радою України більшістю від її конституційного складу резолюції недовіри Кабінету Міністрів. Це є відповідальність Кабміну перед парламентом держави.

2. У разі прийняття Президентом України рішення про припинення повноважень Прем'єр-міністра. Це відповідальність безпосередньо перед Президентом країни.

Висновки. Сутність відповідальності А.Ріпштейна, базуючись на консервативному і ліберальному концептах, переходить із морально-етичного та політичного дискурсу в суто правовий, де на основі критеріїв у тріаді єдності понять “мораль – політика – право” визначаються поступки і результати справедливості щодо діяльності/бездіяльності особи. Саме закон і політична філософія, робить висновок канадський філософ, прагнуть виправдати примус міркуваннями про справедливість, бо вирішуючи питання про те, чи понесе хтось

відповідальність за ту чи іншу дію, ми повинні врахувати як справедливість по відношенню до цієї особи, так і справедливість по відношенню до інших [2, с.4-16].

Сьогоднішня політична, економічна, соціокультурна та міжнародно-правова реальність, що склалася між державами, конче потребує нового адекватного усвідомлення ролі та ефективного функціонування феномену відповідальності у всепланетарному масштабі. Теоретико- методологічними засадами має стати вироблення єдиної моделі, котра, базуючись на правах людини, ефективно б функціонувала в сучасних умовах на міжнародному рівні.

Перед філософами, політиками та правниками стоїть завдання досягнути в повній мірі суть даного феномену в розвитку людської цивілізації, дати чітко обґрунтовану відповідь на питання: “Що означає для суб`єкта бути відповідальним?” і “Який ступінь відповідальності покладається на суб`єкти діяльності за умов глобалізаційних процесів і трансформаційних змін?”. Суто правове бачення і трактування відповідальності як соціального інституту та подальшого його розвитку в сучасних змінних процесах залишається й надалі актуальною проблемою.

Список літератури

- 1.Ripstein Arthur. Equality, and Responsibility / Philosophy and Public Affairs.1994. Vol. 23. No. 1.PP. 3-23.
2. Ripstein Arthur. The Division of Responsibility and the Law of Tort / Arthur Ripstein // *Fordham Law Review*. 2004. Vol. PP. 101-132
- 3.Ролз Д. Теория справедливости. Новосибирск, 1995. С.19.
- 4.Ripstein, A. Equality, Responsibility, and the Law (Cambridge Studies in Philosophy and Law). Cambridge: Cambridge University. 1998.

ПОНЯТТЯ ТА ПРИЧИНИ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ

Шевченко Анатолій Євгенійович,

д. ю. н., професор, завідувач кафедри
теорії, історії права і держави та конституційного права
Навчально-наукового інституту права Університету ДФС України

Кожевнікова Альона Сергіївна,

аспірантка
кафедри теорії, історії права і держави та конституційного права
Навчально-наукового інституту права Університету ДФС України

Україна в останні роки перебуває у стані крайнього вираження політичного конфлікту, а саме у процесі збройного протистояння з РФ, яке розпочалось у 2014 році. У 2013 році Російська Федерація почала «мовну агресію» проти України, внаслідок якої пізніше почався російсько-український конфлікт на території Донецької та Луганської областей, який продовжується і досі.

Конфлікт можливо позначити як зіткнення різноспрямованих сил, цінностей, інтересів, поглядів, цілей, позицій, суб'єктів, сторін взаємодії.

Політичні конфлікти в сучасних умовах – це протидія суб'єктів соціальної взаємодії (націй, держав, класів, політичних партій, організацій, та ін.) на основі протилежних політичних інтересів, цінностей, поглядів і цілей, що обумовлені статусом і роллю в системі влади. Таке ж визначення робить В. Овчинников [1].

Конфлікти між країнами визначаються низкою об'єктивних і суб'єктивних чинників, основними з яких є природа та особливості їх перебігу. Міжнародні конфлікти у стадії загострення можуть містити: бойові дії, перемир'я, переговори і миротворчі заходи на різних стадіях ескалації конфлікту.

Однією з суттєвих особливостей політичних конфліктів є те, що в них поєднуються практично усі суспільні інтереси – економічні, політичні, соціальні і духовні. Саме тому політичні конфлікти є найбільш гострими і широкими. Вони охоплюють і включають у свою орбіту мільйони людей. Інтенсивність та гострота політичних конфліктів обумовлена тим, що вони завжди ідеологічно мотивовані і організовані.

На жаль, реалії сьогодення настільки видозмінені, що вберегтись, протистояти чи передбачити збройний напад досить важко. Стати осередком конфлікту можна навіть не будучи зовнішньо агресивною країною. Джерелом суперечностей є інтерес держави-агресора, об'єктами якого можуть бути територія, прагнення посісти домінуюче становище на окупованих територіях, протистояння економічних та політичних інтересів тощо. Тим більше, як показує практика російсько-української війни, навіть міжнародне співтовариство не може повноцінно впливати на окупанта.

Зауважимо, що попри засудження збройних конфліктів з точки зору як національного, так і міжнародного права, їх спрямованість на досягнення

вищезазначених цілей, найвищою небезпекою і одночасно благом, на які посягає війна, є людина. Тому, нас, як правників, цікавить правовий аспект захисту прав людини в умовах збройного конфлікту.

Дані аспекти аналізу міжнародних конфліктів та структурного впливу сучасної міжнародної системи на них розглядаються в ряді досліджень та наукових праць відомих вітчизняних та зарубіжних науковців. Проблематика війни та збройних конфліктів стала предметом наукового пошуку вітчизняних та зарубіжних юристів-міжнародників: Р. Абі-Сааба, М. О. Акімова, В. В. Альошина, І. Н. Арцибасова, В. А. Батура, Stewart G. James, Andreas Paulus, T. Pfanner, L. Themnér, Mindia Vashakmadze, P. Wallensteen та ін. Серед українських вчених, які аналізують збройні конфлікти, – А. Конопляник, С. Попов, В. Юрківський, В. Сліпченко, С. Пашков, В. Толубко та ін. Вагомим внеском у дослідження теорії збройного конфлікту є напрацювання доктора політичних наук Г. Перепелиці. Питання розвитку збройних конфліктів та особливостей їх врегулювання шляхом проведення міжнародних миротворчих операцій досліджують такі українські науковці, як С. О. Акулов, Г. М. Перепелиця, М. Г. Капітоненко, Л. Г. Троцько та ін. Сучасні науковці звертають значну увагу на вивчення особливостей типології конфліктів, розвитку збройних конфліктів, шляхів їх врегулювання, однак недостатньо уваги надають саме проблемі глобалізації та інтернаціоналізації сучасних збройних конфліктів, що і зумовлює актуальність та важливість цього дослідження.

У більшості праць автори звертали увагу на соціально-політичні, психологічні, культурно-ідентичні та інші причини ескалації конфліктів. Однак дослідження системного взаємовпливу міжнародного конфлікту на систему правового захисту громадян не знаходили окремого аналізу у їх роботах.

Теоретична плутанина навколо поняття «міжнародного конфлікту» з урахуванням фактів збройного протистояння, все ж таки не може зупинити наукових зусиль, спрямованих на з'ясування природи та причин цього явища. Спочатку ми проаналізуємо певні міжнародні положення, що стосуються понятійного апарату збройних конфліктів. Хоча галузь міжнародного права «знала» факти міжнародних збройних конфліктів раніше, Україна ж стала його учасником з моменту військової агресії з боку Російської Федерації у 2014 р. Тому чіткого понятійно-категоріального апарату на науковому та законодавчому рівні з даної проблематики досі остаточно не сформовано.

На основі аналізу норм міжнародного законодавства Сенаторовою О. В. відзначимо, що з розвитком таких галузей як право проти війни (*jus ad bellum* / *jus contrabellum*) і право збройних конфліктів або *jus in bello* термін «війна» використовується як неюридичний аналог терміну «збройний конфлікт», а його юридична складова залишилась в історії. Справа в тому, що у 1945 р. в п. 4 ст. 2 Статуту ООН було заборонено застосування сили і погрози силою, що мало наслідком відмирання норми-обов'язку проголошення війни та початок ери ведення збройних конфліктів без їх проголошення чи визнання з боку держави-агресора, без розірвання дипломатичних відносин між ними, без припинення двосторонніх договорів, тобто без всіх атрибутів війни, характерних для класичного міжнародного права. Через це в Женевських конвенціях про захист

жертв збройних конфліктів 1949 р. укладачі вирішили використовувати термін «збройний конфлікт» замість «війна» аби запобігти ситуації, коли одна чи більше воюючих держав будуть заперечувати існування війни за їх участі і відповідно будуть вважати себе не зв'язаними положеннями Міжнародного Гуманітарного Права (надалі МГП), що застосовуються тільки під час збройних конфліктів. Натомість, застосування норм МГП залежить від фактичних обставин наявності збройного конфлікту, а не визнання чи проголошення [2].

Виходячи із ст. 2 Женевської конвенції про поведження із військовополоненими «...Конвенція застосовується в усіх випадках оголошеної війни чи будь-якого іншого збройного конфлікту, що може виникнути між двома чи більше Високими Договірними Сторонами, навіть якщо стан війни не визнаний однією з них...» [3]. Оголошена війна є частиною (елементом) збройного конфлікту, тобто війна може бути і не оголошена, що теж вважатиметься збройним конфліктом. Як власне сталося і з початком збройного конфлікту Росії проти України, тим більше із окупацією її територій, що також передбачено даною статтею.

Автори підручника «Політологія», пропонуючи визначення політичного конфлікту як «протистояння і протиборство протилежних за своїми інтересами соціальних сил на ґрунті бажання утвердити владний пріоритет задля реалізації своїх інтересів» [4], звертають увагу на таку його істотну грань, як політична напруженість.

Таким чином, дуже важливими є вивчення, аналіз цих понять з метою передбачення і прогнозування виникнення і розвитку конфліктів, щоб створити умови і визначити шляхи управління ними.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Овчинников В. С. Политические конфликты и кризисные ситуации // Социал-полит. науки. – 1990. – № 10. – С. 56–57.
2. Сенаторова О. В. Права людини і збройні конфлікти: Навчальний посібник. Видавництво «ФОРМ Голембовська О. О.». Київ, 2018. – 208 с. С. 123
3. Женевська конвенція про поведження із військовополоненими, ст. 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text
4. Політологія. – Львів : Світ, 1994. –

МАРКЕТИНГОВА АКТИВНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Гвоздь Мар'яна

к.е.н., доц. каф. менеджменту організацій
НУ «Львівська політехніка»

Мірошник Роман

к.е.н., доц. каф. менеджменту організацій
НУ «Львівська політехніка»

Kisiolek Artur

Ph.D., Professor, Head of the Department of Economics,
The Great Poland University of Social and Economics in Środa Wlkp

В сучасних умовах функціонування українських закладів вищої освіти (ЗВО) значна увага приділяється їхній маркетинговій діяльності, яка певним чином формує потік абітурієнтів. Адже, цільовою аудиторією університетів є потенційні вступники – це молодь, яка виховується в епоху стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Саме такі передумови формують гостру необхідність університетів розробляти комплексну маркетингово-інформаційну модель, яка дозволить оптимізувати їхню роботу в аспекті максимального залучення абітурієнтів, забезпечить формування ринкової стратегії навчального закладу та підвищить рівень конкурентоспроможності університету на ринку освітніх послуг. Виходячи з цього, зазначимо, що проблематика маркетингової активності вітчизняних закладів вищої освіти набуває все більшої теоретичної та практичної актуальності.

Маркетинг освітніх послуг – це наука, що вивчає ринок освітніх послуг; діяльність з їх розподілу і просування; філософію освітнього бізнесу. Застосування маркетингу дає можливість кожному освітньому закладу відстежувати ситуацію на ринку праці і, відповідно до неї, коригувати обсяг і якість освітніх послуг. [1].

Сутність маркетингу освітніх послуг полягає в максимальному задоволенні індивідуальних потреб споживачів освітніх послуг щодо особистого та професійного зростання та підвищенні особистої цінності людини, внаслідок чого відбувається відтворення загального інтелектуального потенціалу суспільства. Тому дослідження споживачів – безпосередніх одержувачів освітніх продуктів – є основою маркетингу освіти [2, с. 23].

Використання маркетингу в різних сферах набуває специфічних особливостей, які є притаманними для галузі, в якій він використовується як інструментарій для просування і реалізації продукту. Проведені дослідження

особливостей практичного використання маркетингу в галузі освітніх послуг, зокрема, використання маркетингу в діяльності провідних українських університетів показали, що за останній період, зважаючи на вимоги часу, розвиток маркетингу змінює свій вектор із off-line сфери у сферу on-line. Найпопулярнішими маркетинговими інструментаріями on-line сфери є власний сайт та сторінки у соціальних мережах, зокрема, Facebook, Instagram, Youtube, Twitter, Telegram.

В таблиці наведено результати дослідження щодо використання соціальних мереж як інструментів маркетингової діяльності у ТОП-10 ЗВО України (за результатами проведеного Академічного рейтингу вишів «Топ-200 Україна 2020») [5].

ТОП-10 ЗВО України у соціальних мережах (грудень 2020 року)

№ п/п	Назва ЗВО	Основний сайт	Дизайн сайту	Face-book	Insta-gram	You-tube	Twit-ter	Tele-gram
1	Національний технічний університет України Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського"	http://kpi.ua/	новий	+	+	+	-	+
2	Київський національний університет ім. Тараса Шевченка	http://knu.ua/	новий	+	+	+	-	-
3	Сумський державний університет	https://www.sumdu.edu.ua/	новий	+	+	+	+	+
4	Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут"	https://www.kpi.kharkov.ua/	новий	+	+	+	+	+
5	Національний університет "Львівська політехніка"	https://lpnu.ua/	новий	+	+	+	+	-
6	Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна	https://www.univer.kharkov.ua/	старий	+	+	+	+	+
7	Національний університет "Києво-Могилянська академія"	https://www.ukma.edu.ua/	старий	+	+	+	+	-
8	Львівський національний університет ім. Івана Франка	https://www.lnu.edu.ua/	новий	+	+	+	-	-
9	Харківський національний університет радіоелектроніки	https://nure.ua/	новий	+	+	+	-	-
10	Вінницький національний технічний університет	https://vntu.edu.ua/	новий	+	+	+	+	-

* Сформовано авторами

Результати проведеного дослідження показали, що у всіх ЗВО є власний сайт та сторінки у таких соціальних мережах як Facebook, Instagram, Youtube. Проте, у 40% досліджених ЗВО немає сторінки у Twitter, а у 60% - у Telegram.

У нових економічних умовах добробут ЗВО все менше залежить від держави і все більше від власних зусиль і вміння створювати і продавати освітні продукти.

Просування навчальних закладів в Інтернеті є більш доцільним та ефективним, ніж традиційні канали, оскільки є дешевшим за інші з точки зору собівартості донесення інформації до абітурієнта та користується більшою довірою у потенційних вступників [3].

На сьогодні, для успішного залучення абітурієнтів, ЗВО необхідно розробляти цілісну систему інтегрованих маркетингових комунікацій, при цьому використовуючи сучасні інструментарії просування продукту освітніх послуг. Керівництво університету повинно розробити ефективні маркетингові стратегії, побудовані на маркетингово-комунікаційній моделі. Це сприятиме для побудови бренду університету, який базується на високій якості освітніх послуг, що надаються викладачами.

Список літератури

1. Т.А. Ящук. Особливості маркетингу освітніх послуг закладу вищої освіти. // Економіка, управління та адміністрування. № 4 (90) 2019. Ст.100-105. DOI: [https://doi.org/10.26642/jen-2019-4\(90\)-100-104](https://doi.org/10.26642/jen-2019-4(90)-100-104)
2. Могилова А.Ю. Особливості маркетингу на ринку освітніх послуг / А.Ю. Могилова, І.В. Решетнікова // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2016. – Вип. 10, Ч. 2. – С. 21–25.
3. Мозгова Г. В., Колосовська О. Д., Оніщенко В. С. Використання мобільного додатку «Інстаграм» як інструменту інтернет-маркетингу соціальних зв'язків для просування бренду вищих навчальних закладів та їх підрозділів. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2017. Частина 2. № 23. С. 77–82.
4. Сорока М. Роль інтернет-маркетингу в управлінні вищою школою [Електр. ресурс]. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/
5. Академічний рейтинг вишів «Топ-200 Україна 2020» [Електр. ресурс]. – Режим доступу: <https://pon.org.ua/novyny/8040-akademchniy-reyting-vishv-top-200-ukrayina-2020.html>

ПОЛІТИКА УПРАВЛІННЯ ПОТОЧНИМИ ВИТРАТАМИ ТА СОБІВАРТІСТЮ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

Дорожко Владислав

студент факультету готельно-ресторанного та туристичного бізнесу
КНТЕУХТЕІ

Пшенична Єлизавета

студентка факультету готельно-ресторанного та туристичного бізнесу
КНТЕУХТЕІ

Чуб Альона

студентка факультету готельно-ресторанного та туристичного бізнесу
КНТЕУХТЕІ

У сучасних умовах характеристика фінансового стану господарської діяльності підприємства ресторанного господарства є ключовим аспектом його діяльності.

Фінансовий стан підприємства ресторанного господарства залежить від результатів виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності. На фінансовий стан підприємства впливають усі види діяльності підприємства. Успішне розв'язання зазначених задач значною мірою залежить від того, наскільки вдало обрано сферу підприємництва, правильно оцінено ринкову кон'юнктуру, кваліфіковано обґрунтовано стратегію розвитку підприємництва і тактику її реалізації.

Передусім на фінансовому стані будь-якого підприємства позитивно позначаються безперебійний випуск і реалізація високоякісної продукції. Достовірна й своєчасна інформація про фінансовий стан підприємств є запорукою прийняття ефективних фінансових рішень, спрямованих на зниження витрат фінансових ресурсів, зростання прибутку та ринкової вартості підприємства.

Фінансовий стан підприємства ресторанного господарства аналізується з позиції платоспроможності, ліквідності, фінансової стійкості. Головними факторами виступають забезпеченість або незабезпеченість підприємства грошовими коштами.

Ефективна діяльність підприємства ресторанного господарства складається з великої кількості факторів. Важливою складовою є удосконалення способів управління поточними витратами та собівартістю продукції. Сьогодні – це найбільш динамічно розвинений сегмент діяльності підприємства ресторанного господарства.

Витрати є одним з найважливіших оціночних показників господарської діяльності підприємства, а управління поточними витратами та собівартістю

продукції підприємств ресторанного господарства визначає діяльність у майбутньому. Діяльність підприємств ресторанного господарства пов'язана з використанням трудових, матеріальних і фінансових ресурсів. Ці ресурси споживаються і трансформуються в витрати [1;2;3].

Витрати підприємства – це грошовий вираз використання факторів виробництва для виготовлення та реалізації продукції. Витрати підприємств ресторанного господарства розподіляються на групи, а саме: організаційні, трансакційні, трансформаційні.

За різних обставин витрати підприємства ресторанного господарства залежать від цін на ресурси та обсягів виробництва та реалізації готової продукції.

До виробничої собівартості продукції відносяться витрати (Сідун В.А.): прямі матеріальні витрати, до складу яких включається купівля, транспортування та зберігання сировини та основних матеріалів; прямі витрати на оплату праці, до складу яких включається заробітна плата та інші виплати робітникам, які задіяні на підприємстві; інші прямі витрати: оренда, соціальні заходи, амортизація обладнання; загальновиробничі витрати: витрати на управління виробництвом, амортизація основних фондів та нематеріальних активів загальновиробничого призначення, виплати на організацію виробництва та вдосконалення технологій, витрати на комунальні послуги.

Характер витрат зумовлений періодом прийняття рішень у довгостроковому та короткостроковому періодах. У довгостроковому періоді всі ресурси підприємства ресторанного господарства є змінними, у короткостроковому періоді – навпаки. Величина окремих видів ресурсів може бути незмінною, а інша може змінюватись для забезпечення приросту обсягів виробництва та реалізації продукції. Ресурси, які використовуються у виробничій діяльності, торгівельній та сфері обслуговування трансформуються у поточні витрати.

Поточні витрати підприємства ресторанного господарства – це витрати, виражені у грошовій формі матеріальних, нематеріальних, трудових та фінансових ресурсів, використані у поточній діяльності підприємства ресторанного господарства.

Поточні витрати та їх формування зумовлені різними функціями, розміром підприємств, багатоманітністю продукції. Якщо здійснюється масовий випуск однорідної продукції, то визначають витрати на одиницю продукції. У своєму складі вони мають прямі та непрямі витрати. У свою чергу, прямі витрати пов'язані з виробництвом продукції і можуть бути віднесені на конкретний виріб (напівфабрикати, сировина, витрати на амортизацію виробничого обладнання, заробітна плата). До непрямих витрат відносять – витрати на страхування майна, витрати на проведення рекламних заходів, вони не пов'язані з конкретною продукцією.

Для того, щоб система контролю витрат на підприємстві була ефективною, доцільно визначати центри відповідальності, а потім скористатися системою управлінського обліку, що дозволить виділити проблематичні питання в формуванні витрат.

За виділення прямих та непрямих витрат на одиницю продукції визначають

собівартість продукції.

Собівартість одиниці продукції – це поточні витрати (прямі та непрямі) підприємства ресторанного господарства, виражені у грошовій формі на одиницю продукції [4].

Собівартість продукції надає собою вартісну оцінку використання в процесі надання послуг природних ресурсів, сировини, основних фондів, нематеріальних активів, трудових ресурсів. Даний показник відображає рівень організації виробничого процесу, продуктивність праці та технічний рівень підприємства ресторанного господарства [5].

Структура собівартості та її аналіз дозволяють виявити резерви зниження собівартості, розробити відповідні механізми управління витратами. Поєднання витрат за економічною складовою використовується для узгодження показників собівартості з іншими розділами плану підприємства – матеріально-технічного постачання, по праці і кадрах, фінансовим планом. Даний аналіз використовується для розрахунку потреби в оборотних засобах, визначенні економічної ефективності господарської діяльності підприємств ресторанного господарства [5].

Знання природи управління поточними витратами, а також складу та структури собівартості продукції є важливою умовою ефективного господарювання підприємств ресторанного господарства. Собівартість безпосередньо впливає на величину прибутку і рентабельності.

Робота підприємств ресторанного господарства передбачає використання та споживання певних видів ресурсів, тому управління поточними витратами та собівартістю продукції є важливим напрямом у сфері менеджменту.

Література

1.Чумак О. В. Аналітична технологія управління витратами підприємств ресторанного господарства / О. В. Чумак, І. С. Андрющенко // Вісник Національного технічного університету "Харківський Політехнічний Інститут". Серія : Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства. – Харків : Національний Технічний Університет "ХПІ". – 2013. – № 24 (997). – С. 154–162.

2.Чумак О. В., Андрющенко І. С. Управління витратами в інформаційно-аналітичній системі підприємств ресторанного господарства [Текст] : монографія / О. В. Чумак, І. С. Андрющенко. – Харків : Видавець Іванченко І.С., 2016. – 268 с.

3.Гриценко О. М. Удосконалення методики формування виробничої собівартості продукції на підприємствах ресторанного господарства в системі фінансового обліку / О. М. Гриценко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – № 6, Частина 5. – С. 129-131.

4.Ткаченко Т. І., Гаврилюк С. П., Каролоп О. О. Економіка готельно-ресторанного господарства та туризму: опорний конспект лекцій – Київ: Київський Національний Торговельно-Економічний Університет, 2009. – 220 с.

5.Власова Н. О. Економіка підприємства / Н. О. Власова – Харків : Харківський Державний Університет Харчових Технологій, 2011. – 260 с.

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Кліпкова О. І.

к.е.н., доцент кафедри менеджменту та соціального забезпечення
Університету банківської справи

Цебенко О. О.

к.політ.н., асистент кафедри політології і міжнародних відносин
Національного університету «Львівська політехніка»

На сучасному етапі розвитку економічних процесів відбуваються суттєві зміни в механізмі функціонування підприємств, зумовлені динамізмом вітчизняної економіки та економічними реформами, що проводяться в країні. При цьому, трудові ресурси відіграють вирішальну роль, оскільки вони є головним елементом виробничих сил суспільства. Кількість, структура, якісний стан та характер використання трудових ресурсів становлять основу його економічного розвитку.

Управління формуванням та розвитком персоналу потребує взаємозв'язку не тільки з цілями діяльності підприємства але і з певними стадіями його життєвого циклу. Саме концепція життєвого циклу підприємства, що висвітлена в роботах І. А. Бланка, А. П. Градова, З. Є. Шершньової та ін., наголошує на тому, що управління підсистемами підприємства потрібно здійснювати у відповідності до стадій життєвого циклу на якій воно знаходиться.

Практична реалізація інструментарію щодо управління персоналом на підприємстві може базуватися на використанні діаграми Гантта [1; 2]. Діаграма Гантта використовується в основному в галузі управління проектами. В аспекті управління персоналом змістом діаграми є поділ заходів управління персоналу на окремі завдання з урахуванням часових обмежень.

Якщо описати діаграму Гантта чи розклад Адамеского, необхідно створити систему координат, а окремі осі описати таким чином: на горизонтальній осі одиницю часу, а по вертикальній осі відзначимо відповідні заходи або дії, що здійснюються конкретними особами у процесі управління персоналом: інструментарій реалізації кадрової політики, мотивацію, формування корпоративної культури тощо.

Прогнозування успішності реалізації пакету заходів та інструментарію управління персоналом можна здійснювати застосуванням нейромережових моделей, що забезпечують багатоваріантність рішень та високий ступінь їх адаптації. В порівнянні з діаграмою Гантта нейромережові моделі зосереджені на вхідному та вихідному блоці, тобто на отриманні результату, а не на здійсненні самого процесу прогнозування. Для вирішення завдання використовуються множина рішень при виборі конкретного інструментарію кадрового менеджменту на підприємстві (P_{ij}) та конкретні спостереження, які

будуть базисом для їх прийняття. Спостереження ведуться по конкретному елементу дослідження: потреба підприємства у кваліфікованих кадрах, результативність та продуктивність праці тощо. Функціональний зв'язок між різними рішеннями забезпечує багатоваріантність висновків і, відповідно, ґрунтовність виконання поставленого завдання (рис. 1).

розповсюдженні товару, його цікавить формування концепції та ідеї виникнення товару, прийняття рішень щодо його комерціалізації.

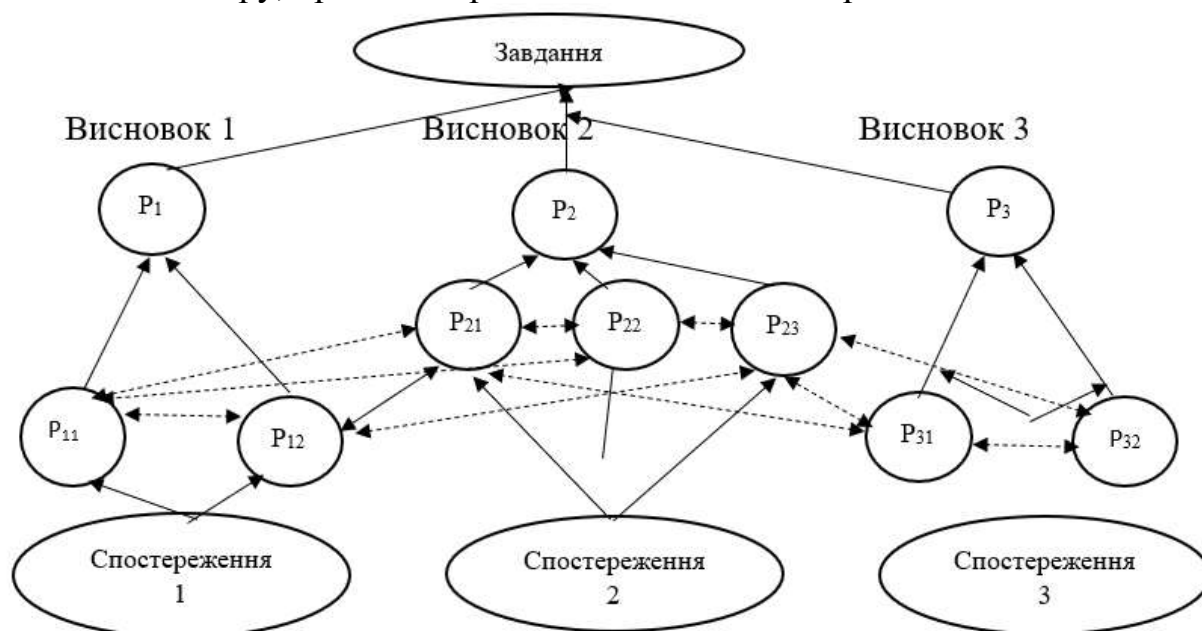

Рис. 1. Нейромережева модель прогнозування успішності застосовуваних методів управління персоналом [3].

Отже, основними напрямками вирішення проблеми удосконалення управління персоналом є: пошук методів формування необхідного вікового, статевого та кваліфікаційного складу персоналу підприємства; розвиток та зростання рівня компетентності персоналу під впливом змін зовнішнього середовища, розробка загальної концепції управління формуванням та розвитком персоналу.

Список літератури

1. Eric von Hippel, The Age of the Consumer-innovator. / Eric von Hippel, Susumu Ogawa, and Jeoron P. J. de Jong. MIT Sloan Management Review 53. – 2011. – №1. – P. 27-35.
2. Kim W. C. Strategia błękitnego oceanu / W. C. Kim // MT Biznes, Warszawa. – 2005. – С. 19-22.
3. Дубовін В.І. Метод прогнозування ризику неуспішності проектів на стадії передпроектного планування / В.І. Дубовін, В.М. Льовкін // Праці Одеського політехнічного університету. – 2011. – № 1(135). – С. 106-111.

ДІАГНОСТИКИ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА ЗА МОДЕЛЯМИ АЛЬТМАНА, СПРІНГЕЙНА, ТОФФЛЕРА, ЛІСА

Осовська Галина Володимирівна

канд. екон. наук, професор,
завідувач кафедри управління та адміністрування,
Житомирський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП», м. Житомир

Семенюк Тамара Всеволодівна

доктор наук у галузі соціологія, професор, директор, Житомирський інститут
ПрАТ "ВНЗ "МАУП",
м. Житомир

Шнайдер Вікторія Олександрівна

магістр кафедри управління та адміністрування,
Житомирський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»,
м. Житомир

У будь-якому суспільстві як цілісній соціально-економічній системі, його окремих сферах або ланках кожної сфери час від часу відбуваються кризові явища, які загрожують існуванню самої системи. Найбільш істотне значення має подолання кризових станів на підприємствах, які утворюють первинний ланцюг економіки держави. Кризовий стан виявляється в тому, що погіршуються фінансові результати діяльності підприємств, вони нездатні отримувати прибуток, в результаті це може призвести до банкрутства.

Основним засобом виживання підприємства у таких умовах є антикризове управління, яке повинно ґрунтуватися на розробці та реалізації політики антикризового управління, яка включає комплекс заходів виходу із банкрутства і подолання неплатоспроможності. Розробка та впровадження політики антикризового управління дасть змогу поліпшити стан вітчизняних підприємств.

Державне підприємство «Житомирський лікєро-горілочний завод» (надалі ДП «ЖЛГЗ»), здійснюючи процес виробництва продукції, вступає у фінансові відносини з іншими суб'єктами господарювання. Ці відносини передбачають виконання підприємством грошових зобов'язань та обов'язкових платежів, тривале і постійне порушення яких приводить його в розряд неплатоспроможних. Банкрутство є невід'ємною частиною конкурентного ринкового середовища. Без банкрутства немає конкуренції. Можливість банкрутства примушує підприємство вживати заходи із забезпечення фінансової стійкості, підвищувати ефективність і продуктивність праці.

Велика кількість підходів до діагностики банкрутства підприємства говорить про те, що ця проблематика нині актуальна. Найбільш поширеними є модель Альтмана, Спрінгейта, Таффлера, модель Ліса, коефіцієнта Бівера, модель

Терещенка та затверджені наказом Міністерства фінансів України методичні рекомендації, щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства.

Спочатку визначимо ймовірність банкрутства ДП «ЖЛГЗ» використовуючи модель Альтмана. Вона має вигляд:

$$Z = 1,2X_1 + 1,4X_2 + 3,3X_3 + 0,6X_4 + 0,99X_5,$$

де X_1 – оборотний капітал до суми активів підприємства. Показник оцінює суму чистих ліквідних активів стосовно до сукупних активів;

X_2 – нерозподілений прибуток до суми активів підприємства, відображає рівень фінансового важеля підприємства;

X_3 – прибуток до оподаткування до загальної вартості активів. Показник відображає ефективність операційної діяльності підприємства;

X_4 – ринкова вартість власного капіталу / бухгалтерська (балансова) вартість всіх зобов'язань;

X_5 – обсяг продажів до загальної величини активів підприємства характеризує рентабельність активів підприємства.

У результаті підрахунку Z -показника його значення можна інтерпретувати таким чином: якщо $Z < 1,81$ – ймовірність банкрутства становить від 80 до 100%; якщо $2,77 \leq Z < 1,81$ – середня ймовірність краху підприємства від 35 до 50 %; якщо $2,99 < Z < 3$ – ситуація на підприємстві стабільна, ризик неплатоспроможності протягом найближчих двох років україн малий» [1, с. 43].

Визначенні показники діагностики ймовірності банкрутства ДП «ЖЛГЗ» за період 2017-2019 рр. представимо у таблиці 1. За результатами визначеного показника ми бачимо, що ситуація на підприємстві стабільна, ризик неплатоспроможності протягом найближчих двох років україн малий. Адже інтегральний показник рівня загрози банкрутства дуже далекий від критичного нормативного значення (1,8), що спричинено позитивним фінансовим результатом діяльності підприємства, високою часткою власного капіталу, постійним зменшенням його поточних та довгострокових зобов'язань, перевищення у 2017-2019 рр. частки кредиторської заборгованості над дебіторською, а також зменшення собівартості товарів, робіт послуг (95,4%) у більшій мірі ніж величина чистого доходу (114,03%) отриманого підприємством.

Таблиця 1

Система показників діагностики банкрутства ДП «ЖЛГЗ» за моделлю Альтмана

Показники		2017 р.	2018 р.	2019 р.
Загальне значення показника Альтмана	Z	3,9373	5,1507	6,9052
X_1 – відношення оборотного капіталу до валюти балансу	X_1	0,8836	0,8489	0,7893

X ₂ відношення нерозподіленого прибутку до валюти балансу	X ₂	0,0801	0,0917	0,1262
X ₃ відношення валового прибутку до валюти балансу	X ₃	0,3508	0,5875	0,9195
X ₄ відношення вартості власного капіталу до вартості всіх зобов'язань	X ₄	0,1833	0,2087	0,3415
X ₅ відношення доходу від реалізації до валюти балансу	X ₅	1,5121	1,9591	2,5676

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства.

«Існує ще декілька модифікацій цієї моделі, яку розробили вчені інших країн. Так у Великобританії в 1977 р. Таффлер запропонував наступну модель:

$$Z_T = 0,53X_1 + 0,13 X_2 + 0,18X_3 + 0,16X_4$$

де X₁ – відношення прибутку до оподаткування до поточних зобов'язань;

X₂ – відношення оборотних активів до загальної суми зобов'язань;

X₃ – відношення поточних зобов'язань до валюти балансу;

X₄ – відношення чистого доходу від реалізації до валюти балансу.

Z_T > 0,3 – ймовірність банкрутства мінімальна.

Z_T < 0,2 – ймовірність банкрутства дуже висока.

Модель Спрінгейта також має чотири фактори, але більше орієнтована на майбутні доходи підприємства. Вона має такий вигляд:

$$Z = 1,03X_1 + 3,07X_2 + 0,66X_3 + 0,4X_4,$$

де X₁ – власний оборотний капітал / всього активів;

X₂ – прибуток до виплати відсотків / всього активів;

X₃ – прибуток до оподаткування / поточні зобов'язання;

X₄ – чистий дохід / всього активів.

Якщо для підприємства критерій $Z < 0,862$, то підприємство – потенційний банкрут, якщо $Z > 2,451$, то загроза банкрутства мінімальна і підприємство являється фінансово надійним» [1, с. 43].

Результати обчислення показників ймовірності банкрутства за моделями Спрінгейта та Таффлера для ДП «ЖЛГЗ» представимо у вигляді таблиці 2.

**Система показників діагностики банкрутства ДП «ЖЛГЗ»
за моделями Спрінгейта та Таффлера**

Умовні позначення	Z_C			Z_T		
	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
X_1	1,7288	1,6637	1,5425	0,0575	0,0456	0,0355
X_2	0,0171	0,0284	0,0252	1,0352	1,0261	1,0455
X_3	0,0179	0,0296	0,0264	0,7532	0,8148	0,8452
X_4	1,5121	1,9591	2,5676	2,5676	1,9591	1,5121
Z_C	2,45	2,6042	2,7108	-	-	-
Z_T	-	-	-	0,7116	0,6178	0,5491

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства.

Визначивши інтегрований показник банкрутства за моделлю Таффлера ми спостерігаємо у всіх роках його значення далеко за 0,3, що вказує на надто низьку вірогідність банкрутства. Щодо визначеного інтегрованого показника за моделлю Спрінгейта, то він коливається протягом аналізованого періоду 2017-2019 рр. в межах від 2,45 до 2,71 і також показує, що підприємство є фінансово стійким, і йому не загрожує банкрутство.

Модель Ліса, яка була запропонована у 1972 р., має вигляд:

$$Z = 0,063X_1 + 0,092X_2 + 0,057 X_3 + 0,001 X_4$$

де X_1 – відношення оборотного капіталу до всіх активів;

X_2 – відношення прибутку від реалізації до всіх активів;

X_3 – відношення нерозподіленого прибутку до всіх активів;

X_4 – відношення власного капіталу до позичкового капіталу.

Якщо значення $Z < 0,037$ – висока ймовірність банкрутства; $Z = 0,037$ – граничне значення; $Z > 0,037$ – низька ймовірність банкрутства» [2].

Розрахунок показників діагностики банкрутства за моделлю Ліса приведені в таблиці 3. Дані показників у таблиці показують, що за даною методикою підприємству ДП «ЖЛГЗ» банкрутство не загрожує.

Таблиця 3

**Система показників діагностики банкрутства ДП «ЖЛГЗ»
за моделлю Ліса**

Показники		2017 р.	2018 р.	2019 р.
Загальне значення показника Ліса	Z	0,0928	0,1131	0,1436
X ₁ – відношення оборотного капіталу до всіх активів	X ₁	0,8836	0,8489	0,8149
X ₂ – відношення прибутку від реалізації до всіх активів	X ₂	0,3508	0,5875	0,9195
X ₃ – відношення нерозподіленого прибутку до всіх активів	X ₃	0,0801	0,0917	0,1262
X ₄ – відношення власного капіталу до позичкового капіталу	X ₄	0,1833	0,2087	0,3115

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства.

Отже, при визначенні загрози банкрутства ДП «ЖЛГЗ», використовуючи модель Альтмана, Таффлера, Спрінгейта, Ліса, щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства ми встановили, що дане підприємство не знаходиться у критичному стані і загрози банкрутства не має.

Список літератури

- Муляр. Т. С. Імплементация методик та моделей діагностики кризового стану в практику аграрних підприємств. *Економіка та держава* № 4. 2017. С. 41-45.
- Кучмей О. В. Моделирование ймовірності банкрутства підприємства (на прикладі ПАТ «Будівельна корпорація «УКРБУД»). *Ефективна економіка*. № 11, 2017. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>

ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ОРГАНІЗАЦІЇ

Ремезовська-Ільченко Ладіслава-Анастасія Володимирівна

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
студентка ОС «Магістр»,
спеціальність «Менеджмент
організацій і адміністрування»

Ковальська Кристина Валентинівна

к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту
інноваційної та інвестиційної діяльності
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

Рішення найважливіших завдань управління персоналом у сучасних умовах неможливе в рамках традиційних підходів персоналом. Стратегічне управління персоналом передбачає управління колективом людей, засноване на далекосяжних прогнозах розвитку організації та її оточення. Це - управління, яке спирається на людський потенціал, як на основу організації. Актуальність обраної теми зумовлена тим, що стратегічне управління персоналом знаходить вираз в методології та організації управління в умовах нестабільності середовища, що особливо актуально для сучасної України. Стратегічне управління персоналом у цих умовах передбачає різноманітне прогнозування майбутнього при визначенні стратегії компанії і розвиток управління на всіх рівнях організації.

Поняття стратегічного управління персоналом підприємства ґрунтується на концептуальних засадах стратегічного управління підприємством в цілому.

Процес стратегічного управління персоналом підприємства складається з трьох основних етапів [1]:

- стратегічне планування персоналом;
- стратегічна організація персоналу;
- стратегічний контроль персоналу.

Стратегічне планування персоналом підприємства є одним з найважливіших етапів стратегічного управління персоналом, оскільки саме на цьому етапі встановлюються цільові орієнтири в сфері управління персоналом на довгостроковий період, вибирається кадрова стратегія підприємства, організаційне забезпечення досягнення встановлених стратегічних цілей з управління персоналом [2, с. 28].

Стратегічне управління персоналом підприємства формується з урахуванням стратегічних цілей розвитку, особливостей дії чинників зовнішнього середовища і тенденцій розвитку ринку праці, можливостей ресурсного забезпечення

кадрових заходів. Цілі стратегічного управління персоналом, у свою чергу, впливають на реалізацію заходів кадрової політики підприємства.

Стратегія розвитку персоналу тісно взаємопов'язана зі стратегією управління персоналом та стратегією управління організації [3].

Стратегічне управління персоналом дає змогу формувати необхідний кадровий персонал, орієнтує виробничу діяльність чи надання послуг відповідно до попиту споживача, здійснює гнучке регулювання та своєчасні зміни в організації, які відповідають вимогам оточення і дають змогу досягти певних конкурентних переваг. Кожному варіанту стратегії управління організації відповідає адекватний варіант стратегії розвитку персоналу [4, с. 78]. Стратегія управління персоналом підприємства як функціональна стратегія має формуватися з урахуванням стратегічних цілей розвитку підприємства. При цьому формування стратегічних цілей управління персоналом визначається організаційним оточенням, особливостями дії чинників зовнішнього середовища і тенденціями розвитку ринку праці, можливостями ресурсного забезпечення кадрових заходів.

Дослідження ролі і місця стратегії управління персоналом у системі управління персоналом підприємства дали можливість визначити стратегічні напрями управління персоналом підприємства, до яких можна віднести:

- формування і ефективне використання кадрового потенціалу підприємства;
- маркетинг персоналу, що включає аналіз ринку праці, формування системи найму і використання персоналу, дослідження суб'єктів цього ринку, визначення вимог до персоналу;
- формування форм і методів підбору, оцінки й атестації персоналу;
- розробка концепції розвитку персоналу підприємства, яка включає нові форми і методи навчання персоналу, планування ділової кар'єри, формування кадрового резерву з метою випереджувального проведення цих заходів відносно до термінів появи потреби в них;
- формування напрямів соціального розвитку підприємства;
- вдосконалення інформаційного забезпечення всієї компанії досягнутого рівня стратегічного управління персоналом підприємства.

Основні елементи, що формують рівень стратегічного управління персоналом підприємства наведено на рис. 1.

Рівень стратегічного мислення власників, менеджерів і працівників кадрових служб підприємства	Рівень знань працівників кадрових служб підприємства про стан чинників зовнішнього середовища та його можливі зміни	Можливості формування персоналу підприємства з різних джерел
---	---	--

Параметри організаційної культури підприємства	Рівень стратегічного управління персоналом підприємства	Відповідність рівнів та методів стратегічного управління персоналом підприємства поточним і перспективним вимогам його розвитку
Відповідність організаційної структури управління персоналом підприємства завданням його розвитку	Рівень ефективності діючих на підприємстві систем формування й розвитку персоналу	Наявність цілісної загальної стратегічної концепції розвитку підприємства

Рис.1. Система основних елементів, що формують рівень стратегічного управління персоналом підприємства [3, с. 15]

Стратегія управління персоналом передбачає набір основних принципів, правил і цілей роботи з персоналом, конкретизований з урахуванням типів організаційної стратегії, організаційного і кадрового потенціалу, а також типу кадрової політики [5].

Для розробки і обґрунтування стратегії управління персоналом підприємства авторами пропонуються наступні рекомендації:

1. Пошук, відбір і оцінка. Пошук персоналу ведеться в зовнішніх і внутрішніх джерелах інформації [6], але перевага віддається внутрішньому набору, так як просування по службі своїх працівників обходиться дешевше. Крім того, це підвищує їх зацікавленість, покращує моральному кліматі та підсилюють прихильність до компанії. Щодо відбору та оцінки можна звернутися до досвіду інших компаній, які успішно вирішили дану проблему [7].

2. Навчання. Керівництво повинно регулярно проводити програми навчання і підготовки працівників. Мета, яку переслідує при цьому керівництво - забезпечення свого підприємства достатньою кількістю людей з необхідними специфічними навичками і здібностями, що є необхідною умовою відтворення і розширення бізнесу [7].

3. Адаптація і комунікація. На підприємстві потрібно дотримуватися демократичних принципів управління, що дозволить підлеглим звертатися до керівництва безпосередньо. Це допоможе кожному працівнику відчувати себе комфортно, а також володіти інформацією про стратегію, місії, політики компанії, що дозволить йому направляти свій працю на досягнення необхідних компанії цілей.

Список використаних джерел:

1. Банникова Л.Н. Основы управления персоналом: практикум / Л.Н. Банникова, Е.О. Нидерхаус, под ред. Ю.Р. Вишневого. - Екатеринбург: УрФУ, 2014. - 120 с.

2. Карташова Л.В. Организационное поведение / Л.В. Карташова, Т.В. Никонова, Т.О. Соломанидина: навч. - М.: ИНФРА-М, 2001. - 220 с. - (Серия «Высшее образование»).

3. Балабанова Л. В. Стратегічне управління персоналом підприємства: навчальний посібник. Київ: Знання, 2016. 232 с.

4. Горещкая В.В. Роль и место управления персоналом в компании / В.В. Горещкая // Управление человеческим потенциалом. – 2009. №2 (18).

5. Савченко В.А. Управління розвитком персоналу: навч. посіб. / В.А. Савченко. – К.: КНЕУ, 2002. — 351 с.

6. Кибанов А.Я. Управление персоналом организации / А.Я. Кибанов: уч. пос., 3-е изд. - М.: ИНФРА-М, 2005. - 638 с.

7. Кабаченко Д.В. Інноваційні методи управління персоналом на підприємстві / Д.В. Кабаченко, А.В. Луценко // Trends of modern science - 2015 / Materials of the XI International scientific and practical conference, May 30 - June 7, 2015. - Volume 6. Economic science: Sheffield. Science and education LTD, 2015. - Volume 6. - С. 3-6.

INFLUENCE DE L'INFECTION DES VOIES UROGÉNITALES SUR L'ÉTAT DES FONCTIONS COPULATIVES ET REPRODUCTIVES DE L'HOMME

Barannik Sergiy

Docteur en sciences médicales,
Professeur au Département de chirurgie générale
Académie médicale de Dnipropetrovsk du ministère de la Santé de l'Ukraine

Barannik Constantine

Candidat en sciences médicales,
Assistant au service de chirurgie N 1
Académie médicale de Dnipropetrovsk du ministère de la Santé de l'Ukraine

Le mariage infertile est l'un des problèmes médicaux les plus difficiles à traiter. Bien que le traitement de l'infertilité soit toujours le traitement d'un couple marié, le plus souvent l'un des conjoints est la cause d'un mariage stérile. Souvent, c'est un homme. La stérilité des hommes provoque des mariages stériles dans 30 à 50%. Par conséquent, ces dernières années, le problème de l'infertilité masculine reçoit une attention croissante.

L'infertilité chez l'homme est due à de nombreux processus pathologiques dans le corps, qui ont un effet néfaste sur les organes internes, les glandes endocrines, le système nerveux central et directement sur les gonades, provoquent des changements dystrophiques dans les tubules séminifères et le tissu intermédiaire testiculaire, contribuent au développement de la pathospermie.

Si des bactéries ou des leucocytes sont trouvés dans l'analyse du sperme, ainsi qu'en cas de suspicion de processus inflammatoire dans les organes génitaux, un examen bactériologique de l'éjaculat est indiqué. À cette fin, de l'éjaculat frais est appliqué de toute urgence sur des milieux nutritifs appropriés et des études de culture sont effectuées. De nombreux examens bactériologiques de l'éjaculat sont indispensables en cas de suspicion de tuberculose à chlamydia, mycoplasme, gonococcique, virale ou génitale.

La présence d'une infection génitale latente chez l'homme - la bactériospermie asymptomatique joue également un rôle dans la survenue de l'infertilité; souvent observée chez les jeunes hommes traités pour cela. La bactériospermie asymptomatique peut conduire à l'infertilité chez les hommes et les femmes, car ceux qui ont des relations sexuelles avec des hommes atteints de bactériospermie asymptomatique ont souvent des infections asymptomatiques des voies génitales et d'autres organes (rectum, pharynx). Ces foyers d'infection peuvent être considérés comme des sources de récurrence de maladies infectieuses, ils compliquent le traitement et provoquent l'infertilité. Un examen bactériologique complet des partenaires sexuels

aide à éliminer l'infection asymptomatique chez la femme. La bactériospermie asymptomatique chez l'homme peut contribuer à un traitement adéquat et efficace de l'infertilité et réduire la probabilité d'une correction chirurgicale.

Le but de l'étude était d'étudier l'impact de l'infection urogénitale sur la fonction reproductrice des hommes et d'évaluer l'efficacité des méthodes modernes de traitement et de prévention des complications.

Matériel et méthodes de recherche. 75 hommes en âge de procréer souffrant d'infertilité ont été examinés. L'âge des patients souffrant d'infertilité et d'infection urogénitale variait de 20 à 48 ans. Dans le même temps, les patients âgés de 20 à 29 ans étaient 13 personnes (31%), âgées de 30 à 39 ans - 25 personnes (60%), âgées de 40 à 48 ans - 4 personnes (9%). La durée de l'infertilité variait de 1,5-2 à 4 ans. Tous les hommes ont été examinés pour la présence d'une infection urogénitale. Pour ce faire, après une provocation combinée, un examen bactériologique des frottis de l'urètre, la sécrétion de la prostate a été réalisée. Dans le même temps, une infection urogénitale a été détectée chez 42 patients (56%), qui ont ensuite été soumis à une étude approfondie.

L'examen des frottis de l'urètre et de la sécrétion de la prostate a été réalisé par méthode cytologique. Après avoir reçu le matériel, il a été coloré avec de l'hématoxyline-éosine et une microscopie du médicament a été réalisée. Dans le cas de la détermination de la présence d'une infection, un examen bactériologique du matériel a été réalisé avec ensemencement sur des milieux nutritifs et identification ultérieure des micro-organismes et de leur sensibilité aux principaux groupes d'antibiotiques.

La présence de *Chlamydia trachomatis*, *Ureaplasma urealyticus*, *Mycoplasma hominis* et *genitalium*, *Trichomonas vaginalis*, *Candida albicans*, *Streptococcus agalactia*, *Cytomégalo virus*, *Herpes Symplex Virus* a été déterminée par la méthode de réaction par polymérase. Pour déterminer la chlamydia dans le sperme, la méthode de détermination des anticorps IgG, IgM, IgA contre la chlamydia a été utilisée.

Résultats et discussion. Une infection des voies urogénitales a été détectée chez 42 patients. Dans un contexte de flore banale et opportuniste, *Ureaplasma urealyticus* a été détecté chez 20 (47,6%) patients, *Chlamydia trachomatis* - chez 14 (33,3%) patients, *Mycoplasma hominis* et *genitalium* - chez 4 (9,55%) patients et *Herpes Symplex Virus* - également en 4 (9,55%) patients. Une combinaison d'infection (*Chlamydia trachomatis* et *Ureaplasma urealyticus*) a été notée chez 16 patients.

L'examen cytomorphologique des écouvillons urétraux dans le groupe expérimental de patients a déterminé la présence de signes d'inflammation chronique chez 38 personnes (90,47%). Cela a déterminé le nombre accru de leucocytes (35 ± 3) par champ de vision, le nombre de cellules épithéliales jusqu'à 15 ± 2 par champ de vision. De plus, la présence de microflore banale (bactéries en forme de bâtonnet, *Candida albicans*, *Saccharomyces*, etc.) a été déterminée chez 27 personnes (64,28%). La présence de *Trichomonas vaginalis* a été détectée chez 4 patients (9,52%).

Chez 37 (88%) patients, il y avait des signes d'inflammation chronique de la prostate. Ainsi, 32 patients se sont plaints d'incontinence urinaire périodique, notamment lors de la défécation, de douleurs intermittentes dans le périnée, derrière le pubis, dans le rectum. 24 patients avaient des plaintes d'éponges urétrales. 16 patients avaient des plaintes de dysurie récurrente, parfois d'urine trouble, rarement avec du

sang dans la dernière portion d'urine. L'examen au doigt de la prostate par le rectum a révélé une oppression et une douleur modérée dans la glande. L'examen échographique de la prostate a révélé une certaine augmentation de la taille de la glande et des modifications diffuses du parenchyme avec des calcinats simples. L'examen de la sécrétion de la prostate a montré la présence d'un nombre accru de leucocytes (46 ± 3) dans le champ de vision, dans certaines analyses des érythrocytes déterminés 5 ± 2 dans le champ de vision, une augmentation de l'épithélium et une diminution du nombre de grains de lécithine à son absence complète chez 12 (28,57%) patients.

L'analyse de l'état de la fonction copulatoire chez les patients du groupe expérimental a montré que près de 52,3% présentaient certaines manifestations de ses troubles. Les données les plus fiables sont celles de 20 à 29 ans et de 30 à 39 ans en raison du nombre suffisant de répondants. Un groupe de patients âgés de 40 à 48 ans en raison du petit nombre de personnes n'a pas donné de résultats fiables de l'analyse.

Ainsi, dans le groupe de patients âgés de 20 à 29 ans, il y avait plus souvent des plaintes de dysfonction érectile et d'orgasme supprimé (15,4% et 23% des patients) et dans une moindre mesure des plaintes de diminution de la libido (7,6%), des troubles de l'éjaculation%, une combinaison de plusieurs violations (7,6%); tous ont mené une vie sexuelle active, n'ont pas eu de rapports sexuels et n'ont pas montré d'insatisfaction à l'égard du comportement sexuel du partenaire. Cependant, ils ont associé le pourcentage accru de dysfonction érectile et d'orgasme supprimé à une anxiété accrue face à l'infertilité et à la présence possible de leur propre maladie génitale.

Les patients âgés de 30 à 39 ans avaient un pourcentage suffisamment équivalent de fonction copulatoire altérée. Cela peut être dû au fait que 10 patients avaient des enfants d'un précédent mariage et ont demandé un examen et une assistance, principalement à la demande de son épouse. Ainsi, la dysfonction érectile et les troubles de l'éjaculation ont été notés par 12% des patients, une diminution de la libido et un orgasme supprimé de 8%, mais une combinaison de troubles et d'insatisfaction envers les partenaires de comportement sexuel a noté 12% des patients. 8% des patients de ce groupe ont eu une interruption des rapports sexuels pour diverses raisons.

Certaines modifications lors de l'examen cytomorphologique des écouvillons urétraux et de l'examen de la prostate indiquent la présence d'une inflammation chronique (urétrite chronique, vésiculite prostatique) chez cette catégorie de patients, qui pourrait être une cause directe d'infertilité. L'étude des spermogrammes chez nos patients a montré la présence de changements dans les spermatozoïdes de nature quantitative et qualitative.

Ainsi, 11 (26,2%) patients présentaient une normozoospermie au spermogramme, 29 (69,0%) une oligozoospermie de différents degrés: premier degré - 13 (31,0%) patients, deuxième degré - 10 (23,8%) patients, III degré - 6 (14,2%) patients. Une azoospermie a été observée chez 2 patients (4,8%). Une tératospermie a été observée dans près de 73,8% des cas. De plus, les formes sédentaires ($53 \pm 8\%$) et immobiles ($28 \pm 5\%$) prévalaient de manière significative parmi les spermatozoïdes. Parmi eux, les formes inanimées étaient de $35 \pm 3\%$.

En ce qui concerne les autres indicateurs du spermogramme, il convient de noter que dans le contexte de la réduction du volume de l'éjaculat à $2,0 \pm 0,8$ ml, la détérioration de sa qualité a été déterminée. Perturbations d'une consistance et viscosité

vers leur diminution. Dans le champ de vision, un nombre accru de cellules épithéliales (nombreuses), de leucocytes (8-12), d'érythrocytes (3-5) a été déterminé. Les grains lipidiques ont été dosés en petites quantités. Le taux de fertilité de Farris était de 47 ± 9 , ce qui est nettement inférieur à la normale (> 200). Dans 27 analyses primaires de sperme, le pathogène *Ureaplasma urealyticus*, *Chlamydia trachomatis*, *T. vaginalis* a été déterminé.

Tous les patients ont reçu un traitement complet en fonction du type d'infection. Les principes connus du traitement étiotrope ont été suivis. Le traitement a été administré aux deux partenaires en même temps, à qui il était interdit d'avoir des relations sexuelles jusqu'à guérison complète. Pendant le traitement, les patients ont strictement respecté le régime hygiénique et diététique. La durée du traitement antibactérien était de 10 à 14 jours, ce qui correspond à la durée de 3 cycles de vie de la chlamydia. L'analyse de contrôle du spermatogramme a été réalisée 3 mois après la fin du traitement antibactérien complexe de l'infection urogénitale et des résultats positifs (guérison) du traitement.

Un traitement complet de l'infection urogénitale chez les patients infertiles, 3 mois après le traitement, a conduit à une amélioration du nombre de spermatozoïdes. Ainsi, le nombre de patients atteints de normozoospermie a augmenté à 15 (35,7%) et le nombre de patients a diminué à 25 (59,5%) qui avaient une oligozoospermie de divers degrés. Une oligozoospermie de grade I était présente chez 16 (38,1%) patients, patients de grade II - 7 (16,6%), patients de grade III - 2 (4,8%). L'azoospermie est restée chez 2 (4,8%) patients en raison d'autres facteurs. Le nombre de patients a diminué à près de trois fois à 11 (26,2%) chez lesquels une tératospermie a été observée. De plus, parmi les spermatozoïdes, le nombre de formes sédentaires a augmenté significativement à $25 \pm 4\%$ (contre $53 \pm 8\%$ avant traitement) et les formes immobiles à $15 \pm 2\%$ (contre $28 \pm 5\%$ avant traitement). Parmi elles, les formes inanimées étaient de $16 \pm 3\%$ (contre $35 \pm 3\%$ avant traitement).

En ce qui concerne les autres indicateurs du spermogramme, il convient de noter que dans le contexte d'une augmentation significative de son volume à $6,0 \pm 0,7$ ml (contre $2,0 \pm 0,8$ ml avant le traitement) a reçu une amélioration de sa qualité. Donc, augmentation reçue de cette viscosité presque à la norme. Dans le champ de vision a été déterminé par une diminution du nombre de cellules épithéliales (nombreuses), les leucocytes à 3-8 (8-12 avant le traitement), les érythrocytes à 0-1 (3-5 avant le traitement). Les grains lipidiques ont été dosés en grandes quantités. Le taux de fertilité de Farris était de 120 ± 16 (avant traitement - 47 ± 9), ce qui était inférieur à la normale (> 200), mais a reçu une croissance suffisante. Le pathogène *Chlamydia trachomatis* n'a été déterminé que dans 2 cas d'analyse primaire du sperme.

L'analyse de la fonction copulatoire après traitement d'une infection urogénitale a montré une diminution des plaintes dans le groupe de patients âgés de 20 à 29 ans de dysfonction érectile et de suppression de l'orgasme de 7,6% (contre 15,4% et 23% avant le traitement). Tous ont continué à mener une vie sexuelle active et la réduction de ces plaintes peut s'expliquer par l'élimination du facteur psychogène et la confiance dans la solution future au problème de l'infertilité.

Conclusions. L'infection urogénitale chez l'homme provoque non seulement des changements morphologiques et fonctionnels dans les organes génitaux, mais peut

également provoquer le développement d'un dysfonctionnement copulatoire et le développement de l'infertilité masculine. Un traitement complet en temps opportun des infections des voies urogénitales améliore les indicateurs quantitatifs et qualitatifs du spermogramme, mais en aucun cas une récupération complète de tous les indicateurs, ce qui indique non seulement les effets nocifs des agents pathogènes sur la morphologie des organes génitaux, mais également les effets négatifs. impact des médicaments antibactériens. Ce dernier ne permet pas d'obtenir un effet positif complet dans les 3 mois suivant le traitement.

Liste de références

1. Баранник С.І., Голюков О.В., Баранник К.С., Найдьонова Ю.В. Стан копулятивної функції чоловіків із безплідністю на тлі уrogenітальної інфекції. *Здобутки клінічної і експериментальної медицини. Матеріали підсумкової науково-практичної конференції. Тернопіль, 2011. С. 11-12.*
2. Баранник С.І., Баранник К.С. Вплив уrogenітальної інфекції на стан репродуктивної функції чоловіків. «*Пріоритети сучасної медицини: теорія і практика*» Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 11 квітня 2014 р. Одеса: Міжнародний гуманітарний університет, 2014. 200 с. С. 22-27.
3. Баранник С.І., Баранник К.С., Українець Є.П. Уrogenітальна інфекція і стан репродуктивної функції чоловіків. «*УРОЛОГІЯ, АНДРОЛОГІЯ, НЕФРОЛОГІЯ - 2016*»: Матеріали науково-практичної конференції / Під ред. В.М. Лісового, І.М. Антоняна та ін. Харків, 2016. 339 с. С. 109-111.
4. Горпинченко И.И. Мужское бесплодие. *Репродуктивное здоровье (Doctor). 2001. 5 (9). С. 36-39.*
5. Яковлев С.В., Деревянко И.И. Какие антибиотики действительно нужны для лечения уrogenитальных инфекций? *Consilium–medicum. 2004. №6. С. 40–45.*

IMMUNOCORRECTION IN THE COMPLEX TREATMENT OF PURULENT-INFLAMMATORY DISEASES OF SOFT TISSUES ON THE BACKGROUND OF TYPE 2 DIABETES MELLITUS

Bogachuk Maxim

Teacher

National Pirogov Memorial Medical University, Vinnitsya

Introduction. The problem of diabetes mellitus (DM) in all countries of the world is defined as medical and social, due to the widespread spread of this disease. Along with oncological and cardiovascular diseases, diabetes is one of the most common causes of disability and mortality in patients [1]. According to WHO estimates, there are currently more than 100 million patients with diabetes in the world [2], and in Ukraine more than 1.5 million, and these figures are only increasing [1]. It is considered one of the biggest new health threats in the 21st century. It is estimated that 380 million people will have diabetes in 2025 [3]. Rationale for the study. One of the most dangerous surgical complications of diabetes is the development of purulent-inflammatory and necrotic processes of soft tissues, the treatment of which cannot be considered satisfactory. Pathological changes that accompany diabetes at all levels, from biochemical, hormonal and ending with the impression of the systemic level (immunity, vascular system), lead to violations in all parts of homeostasis, create conditions not only for a high risk of surgical complications, but also in the case of their development, to a significant reduction in reparative tissue regeneration, which significantly worsens the prognosis [4,5]. Purulent-inflammatory processes of soft tissues on the background of hyperglycemia have specific features and occur in 40% of patients with diabetes [5]. Violation of cellular and humoral immune systems leads to the rapid spread of the infectious process, local manifestations are not always accompanied by systemic signs of infection, which leads to late treatment of patients [6,7]. Clinical studies of the effect of immunomodulators on the pathophysiological links of impaired immunogenesis is an important way to improve the results of treatment of patients with this pathology.

The aim of this work is to study the effectiveness of the use of immunomodulator of muramyl peptide level (Liasten) in the complex treatment of patients with purulent-inflammatory soft tissue diseases on the background of type 2 diabetes.

Materials and methods of research. The study was conducted in a clinical setting on 148 patients with purulent-inflammatory soft tissue disease (PID) on the background of type 2 diabetes, who were treated in the period 2015-2020. in the purulent-septic department of the clinical surgical base of VNMU named after MI Pirogov. There were 148 patients (88 men and 60 women), aged 35 to 86 years, with a mean age of -56.5 ± 2.5 years. The main criteria for selection of patients were the

presence of purulent-inflammatory process of soft tissues, the presence of type 2 diabetes mellitus and informed consent of the patient to the proposed treatment. This number of patients consisted of the main group (group I) - 72 patients: 44 men and 28 women, the average age was 61.6 ± 7.2 years, in which a study of the proposed methods for diagnosing the activity of the inflammatory process and new therapeutic measures processes of purulent inflammation in the complex treatment of purulent-inflammatory diseases on the background of type 2 diabetes.

The comparison group (group II) included 76 patients (46 men and 30 women, mean age - 58.2 ± 8.4 years), who underwent a comparative clinical, laboratory, immunological and cytological study of purulent-inflammatory diseases on the background of diabetes 2 types of research of inflammatory process activity and traditional complex treatment was used. The comparison groups were correlated by the main gender, age and nosological characteristics.

Clinical and nosological characteristics of the main group of patients showed that the cause of hospitalization were GZZMT of different localization, which required surgery and comprehensive correction of the underlying disease and complications (Table 1). The main GZZMT in type 2 diabetes are soft tissue abscesses of various localizations as a result of skin damage (abscesses of the upper and lower extremities), drug injections (buttock and thigh abscesses), insect bites, etc. This pathology in the main group occupied 29.5%, in the control - 28.5% ($p > 0.05$, $\chi^2 = 0.080$).

Research results and their discussion. In the study of the quantitative composition of leukocytes in the study groups found a significant difference in the absolute number of leukocytes in the control and main groups of the study during the observation: on day 3 of treatment in the control group the number of leukocytes was 6.12 ± 0.2 per $10^9 / l$, in the main group 7.98 ± 0.3 per $10^9 / l$ ($p > 0.05$, 95% CI = 47.7-95.8), but in the leukocyte formula of the main group of the study there was a decrease in the content of segmental neutrophils by 14.7% relative to the indicators of the control group (in the control group $58.2\% \pm 2.6\%$ vs. $43.5\% \pm 3.3\%$ of the main group, $p \leq 0.05$, RD = 0.999; 95% CI 89.4-98.8), but the specificity - only 24.4% (95% CI 12.9-39.5) and a significant increase in the number of lymphocytes by 13.8% ($28.2\% \pm 2.6\%$ vs. $42.5\% \pm 3, 3\%$, respectively, $p \leq 0.05$, RD = 0.999) (table 2). The content of rod granulocytes, eosinophils and basophils, as well as monocytes did not differ significantly and significantly in this period from the control group (in the control group, this figure was $3.8\% \pm 0.4\%$ vs. $3.2\% \pm 0.5\%$ in the main group, $p > 0,01$, RD = 0,9).

On day 7 in the control group the number of leukocytes was 7.16 ± 0.1 per $10^9 / l$, in the main group 8.4 ± 0.2 per $10^9 / l$ ($p > 0.05$, 95% CI = 33.2- 94.4), in the leukocyte formula of the main group of the study there was a decrease in the content of segmental neutrophils by 11.3% relative to the comparison group (in the control group $62.1\% \pm 1.6\%$ vs. $50.6\% \pm 2.2\%$ in the main group, ($p \leq 0.05$, but the specificity is only 21.5% (95% CI 13.1–32.5)) and a significant increase in the number of lymphocytes by 11.1% (in the control $25.6\% \pm 1.6\%$ against $38.1\% \pm 3.4\%$, respectively, $p \leq 0.05$, RD = 0.999)

(table 2). The content of rod granulocytes did not differ significantly in this period from the control group (in the control group, this figure was $3,4\% \pm 0.1\%$ vs. $4.1\% \pm 0.2\%$ in the main group, $p > 0.01$, $RD = 0.9$).

At the same time in the main group significantly and significantly on day 7 increased lymphocyte-granulocyte index (LHI) (by 44.6%), which allowed to differentiate between autointoxication and infectious intoxication: in the control group LHI was 4.3 ± 0.3 against $5,8 \pm 0.5$ in the main group ($p < 0.01$, $RD = 0.99$) (table 1) These results were due to relative lymphocytosis, namely: an increase in the percentage of lymphocytes in the leukocyte formula due to a decrease in the content of segmental neutrophils Unlike neutrophilic leukocytes, whose main function is to protect the body from pathogenic microorganisms, lymphocytes are involved in all immunological reactions, namely in the formation of the autoimmune response.

Table 1

Indicators of leukocyte formula in patients of comparison groups after treatment ($M \pm t$)

Groups observation	Indicators								LII
	leukocytes		rod-shaped		segmental		lymphocytes		
	3	7	3	7	3	7	3	7	
Basic	$7,98 \pm 0,3$ *	$7,2 \pm 0,1$	$3,2\% \pm 0,5\%$	$3,2\% \pm 0,5\%$	$43,5\% \pm 3,3\%$	$62,1\% \pm 1,6$	$42,5\% \pm 3,3$	$38,1\% \pm 3,4$	$5,8 \pm 0,5$ *
Control	$6,12 \pm 0,2$ *	$8,4 \pm 0,2$	$3,8\% \pm 0,4\%$	$3,4\% \pm 0,1\%$	$43,5\% \pm 3,3\%$	$50,6\% \pm 2,2$	$28,2\% \pm 2,6$	$25,6\% \pm 1,6$	$4,3 \pm 0,2$ *

Note *($p < 0,05$)

The spread of foci of secondary necrosis led to 12 cases of repeated surgery. 5 patients (6.9%) of the main (1 - ischioanal paraproctitis; 2 - Fournier's phlegmon 2 - femoral phlegmon) and 6 (7.9%) control groups (2 - pelvio- and rectal paraproctitis; 2 buttock abscesses, 2 - phlegmons of the thigh and lower leg) were repeated operations for 3-4 days - the disclosure of purulent swellings and necro- and sequestrectomy. In all other cases, local and general treatment was performed, which differed in the main and control groups.

Table 2

The results of treatment of the studied groups of purulent-inflammatory diseases on the background of type 2 diabetes

Indicators of treatment	The total array of the study is n-148				p
	The main group		control group		
	abs.	%	abs..	%	
clinical recovery	62	86,1	40	51,2	$< 0,05$; $\chi^2 = 6,54$
clinical improvement	10	13,9	46	60,5	$< 0,01$; $\chi^2 = 4,816$
died	0	0	2	2,6	$< 0,01$; $\chi^2 = 7,85$

After treatment, 62 (86.1%) patients of the main group were discharged with clinical recovery, 8 (11.1%) patients with improvement, 2 (2.8%) were transferred for further treatment to the therapeutic department due to concomitant cardiac pathology.

In the control group, 40 (51.2%) patients were discharged with clinical recovery, 46 (60.5%) for outpatient treatment with improvement. 2 (2.6%) patients died: 1 patient with Fournier's phlegmon due to the progression of the purulent process on the background of severe decompensated type 2 diabetes and endogenous intoxication; 1 patient with carbuncle of the back from the development of acute cerebral circulatory disorders of the hemorrhagic type (table 2).

Thus, according to the results of the study, in patients of the main group with GZZMT on the background of type 2 diabetes mellitus, the dynamics of changes in leukocyte count indicates an enhanced immune response to purulent inflammation when using the proposed treatment regimen.

Conclusions. The use of muramyl peptide-level immunomodulators in the complex treatment of purulent-inflammatory soft tissue diseases in patients with type 2 diabetes has a positive effect on the effectiveness of treatment. The revealed changes in the cellular part of the immune system: an increase in the percentage of lymphocytes due to a decrease in the content of segmental neutrophils, an increase in lymphocyte-granulecytic index indicate a probable correction of the cellular immune response, which is one of the pathogenetic weak pathogenic pathogens.

References:

1. Savon Y.L. Yzmenenye ymmunnoi systemy u bolnykh s dyabetycheskoi stopoi pry razvytyy sepsysa / Y.L. Savon, O.O.Maksymov, V.V.Omelchenko // *Klinichna khirurgiia*.2010. №13 (Dodatok). S.32.
2. Podpriatov S.Y., Hupalo Y.M., Shved O. Y., Pavliuchyuk A. V. Zahoiennia ran stopy u khvorykh na tsukrovyyi diabet // *Klinichna khirurgiia*. 2014. №11–12. С. 83–84.
3. Whiting DR, Guariguata L, Weil C, Shaw J. IDF Diabetes Atlas: Global estimates of the prevalence of diabetes for 2011 and 2030. *Diabetes Res Clin Pract* 2011; 94: 311–321.
4. Liu M, Spellberg B, Phan QT, Fu Y, Fu Y, Lee AS, et al. The endothelial cell receptor GRP78 is required for mucormycosis pathogenesis in diabetic mice. *J Clin Invest*. 2010;120:1914–24.
5. Wong E, Backholer K, Gearon E, Harding J, Freak-Poli R, Stevenson C et al. Diabetes and risk of physical disability in adults: a systematic review and meta-analysis. *Lancet Diabetes Endocrinol*.2013; 1: 106–114.
6. Standards of Medical Care in Diabetes—2013 /American Diabetes Association *Diabetes Care*. 2013.Jan; 36: S11-S66.<https://doi.org/10.2337/dc13-S011>

7. Sinclair A, Dunning T, Rodriguez-Mañas L. Diabetes in older people: new insights and remaining challenges. *Lancet Diabetes Endocrinol* 2015; 3: 275–285.

THE NEUTROPHIL-TO-LYMPHOCYTE RATIO IN HEART FAILURE

Tashchuk Viktor

Doctor of Med. Sci., Professor, Head of the Department of Internal Medicine,
Physical Rehabilitation and Sports Medicine
Bukovinian State Medical University

Nesterovska Romana

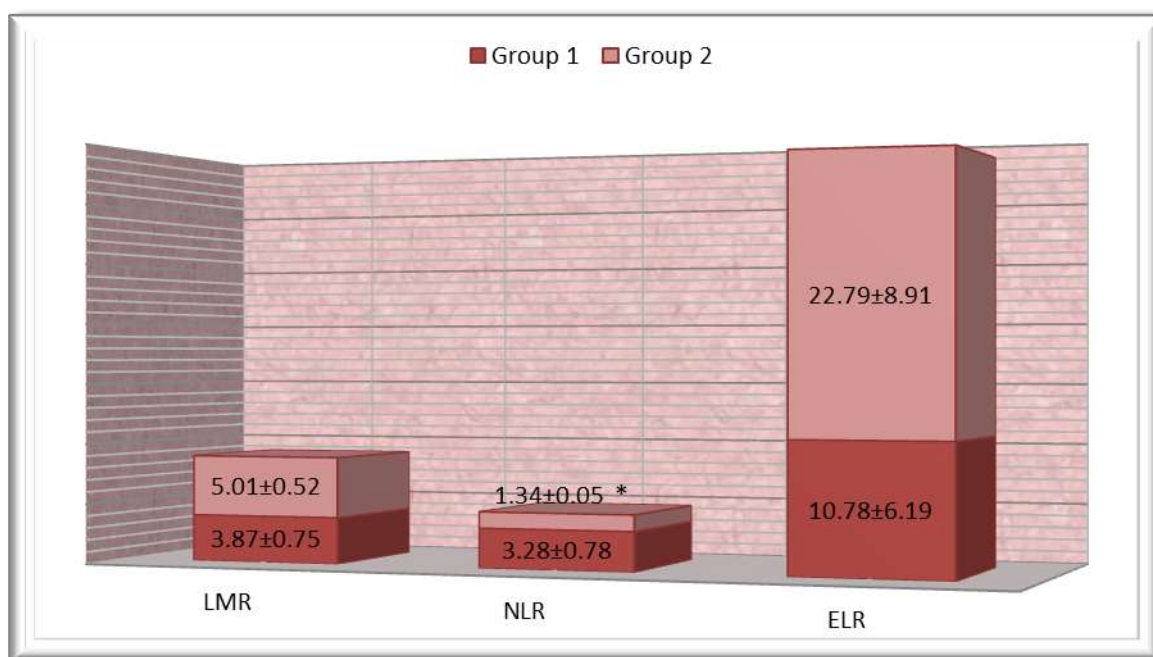
Physician, senior laboratory assistant of the Department of Internal Medicine,
Physical Rehabilitation and Sports Medicine
Bukovinian State Medical University

Background: Heart failure (HF) and systemic inflammation are interdependent processes that continually reinforce each other. Distinct pathophysiological pathways are activated, resulting in an increase in neutrophil count and a decrease in lymphocyte count, making the neutrophil-to-lymphocyte ratio (NLR) a potential indirect marker of severity [1].

Purpose: The purpose of study was to investigate leukocyte indexes in patients with HF.

Methods: To achieve the goal of the study the data of 26 case histories diagnosed, including 17 patients with HF - FC II-IV (NYHA) of ischemic genesis and 9 patients without signs of HF. Of the leukocyte indexes used: NLR, lymphocyte-to-monocytes ratio (LMR) and eosinophil-to-lymphocyte ratio (ELR). Indicators allow us to indirectly judge the activity of inflammation and to some extent - the activity or suppression of the immune response.

Results: Analysis of leukocyte indexes showed that there was a statistically significant difference in determining the NLR, which was increased in patients of group 1 (3.28 ± 0.78) against group 2 (1.34 ± 0.05); $p < 0.05$ (Figure 1); and this indicates that the NLR is a simple parameter for easy assessment of the inflammatory status [2] in patients with HF. Indicators of leukocyte indexes of the LMR and ELR were not statistically significant between groups.

Notes: the significance of the difference between the indicators: * $p < 0.05$

Figure 1 - Indicators of leukocyte indexes in the studied patients.

Conclusion: The NLR is a new marker of inflammation, inexpensive, widely available, obtained by general blood test, and identified as a potential predictor of outcome in many cardiovascular diseases.

References:

1. Delcea C, Buzea CA, Dan GA. The neutrophil to lymphocyte ratio in heart failure: a comprehensive review. Rom J Intern Med. 2019;57(4):296-314. doi:10.2478/rjim-2019-0018.
2. Sadeghi MT, Esgandarian I, Nouri-Vaskeh M, Golmohammadi A, Rahvar N, Teimourizad A. Role of circulatory leukocyte based indices in short-term mortality of patients with heart failure with reduced ejection fraction. Med Pharm Rep. 2020 Oct;93(4):351-356. doi: 10.15386/mpr-1644. Epub 2020 Oct 25. PMID: 33225260; PMCID: PMC7664721.

МАРКЕРИ ЗАПАЛЕННЯ ТА АНТИОКСИДАНТНОГО ЗАХИСУ В РОТОВІЙ РІДИНІ ДІТЕЙ З РІЗНИМ ІМТ ДО ТА ПІСЛЯ ЗАСТОСУВАННЯ ЛІКУВАЛЬНО-ПРОФІЛАКТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ

Рейзвіх Ольга Едуардівна,

доктор медичних наук,
завідувач науково-координаційного
та патентно-інформаційного відділу,
Державна установа «Інститут стоматології
та щелепно-лицевої хірургії НАМН»

Іванов Віталій Степанович

кандидат медичних наук,
головний лікар,
державна установа «Інститут стоматології
та щелепно-лицевої хірургії НАМН»

Кордонєць Олена Леонідівна

асистент кафедри ортодонтії,
Одеський національний медичний університет

Ліпополісахарид (ЛПС) - самий активний індуктор запалення, який виробляють грам-негативні умовно-патогенні бактерії. Він легко переходить через гемато-тканинні бар'єри і взаємодіє з лейкоцитами, викликаючи їх активацію, яка проявляється утворенням і секрецією прозапальних цитокінів [1, 2].

Великі дози ЛПС справляють токсичну дію на організм, але в малих дозах ЛПС здійснює активацію захисних систем, в тому числі і системи фізіологічного запалення. Ця обставина обумовлює застосування ЛПС в якості стимулятора антибактеріальних, антивірусних і репаративних захисних систем [3].

Діти протягом 2 тижнів ввечері, перед сном після чищення зубів, використовували гель «Пірогенал» з концентрацією ЛПС 2 мкг/мл в дозі 0,5 мл на одну аплікацію на ясна. Через 2 тижні ЛПК було продовжено препаратами «Лізоцим форте» по 1 таб. сублінгвально 2 рази на добу за 30-40 хв. до прийому їжі вранці та зубний еліксир «Лізомукоід» по 1 чайній ложці еліксиру на $\frac{1}{4}$ склянки води, полоскати ротову порожнину після кожного прийому їжі. Також діти наносили 0,5 мл фітогелю «Біотрит» на ясна ввечері, перед сном, після чищення зубів. Стоматологічне обстеження проводили до застосування ЛПК, через 1, 6 і 12 місяців. В домашніх умовах діти застосовували для чищення зубів карієспрофілактичну пасту «Lacalut F» та ополіскувач «Lacalut teens 8+»

Запропонована серія біохімічних досліджень проведена для оцінки динаміки зміни мікробіоценозу (по співвідношенню активності 2-х ферментів уреазы і

лізоциму) ротової порожнини і для визначення рівня маркерів запалення (МДА і еластази) під впливом ЛПК. Дослідження проведено через 1 місяць після застосування ЛПК.

З метою активації запального процесу запропоновано використання ЛПС у вигляді мукозо-адгезивного гелю «Пирогенал». «Лізоцим-форте», зубний еліксир «Лізомукоїд», а також фітогель «Біотрит» доповнюють один одного надаючи антибактеріальну, противірусну, імуномодулюючу, антидисбіотичну, антиоксидантну та мембранопротекторну дію.

Фермент лізоцим, що входить до складу препарату «Лізоцим форте», має антибактеріальну (здатний розчиняти клітинну оболонку бактерій і грибів, пригнічувати розмноження вірусів), імуномодулюючу, гепатопротекторну дію.

Кверцетин відноситься до біофлавоноїдів (вітамін Р). Він володіє антиоксидантною, мембранопротекторною, ангіопротекторною (зміцнює судини), протизапальною дією.

Цитрат кальцію - найефективніша форма кальцію, яка легко засвоюється в організмі і бере участь у багатьох ферментативних процесах (згортання крові, остеогенез, імунні реакції та ін.).

Застосування «Лізоцим-форте» в якості сублінгвальних таблеток заповнює в організмі дефіцит ендogenous лізоциму, вітаміну Р і кальцію. Цей препарат підвищує резистентність не тільки тканин порожнини рота, але і легко проникаючи в кровоток, надає ангіо- та гепатопротекторну дію, покращує ендомікробіоценоз у всьому шлунково-кишковому тракті.

До складу зубного еліксиру «Лізомукоїд» входить природний фермент лізоцим, який має здатність розчиняти клітинну оболонку бактерій і грибів, пригнічувати розмноження вірусів, стимулювати імунітет і посилювати антимікробну дію імуноглобулінів.

Лізоцим має протизапальну і ранозагоювальну дію, що посилюється в присутності цетавлону. Овомукоїд та желатин (колагеноподібний білок) стабілізують та захищають лізоцим від руйнівної дії мікробних протеаз. Крім того, овомукоїд має протизапальну та ранозагоювальну дію. «Лізомукоїд» з успіхом замінює і підсилює дію інших антимікробних засобів, не пригнічуючи при цьому життєдіяльності корисної мікрофлори.

Препарат «Біотрит», отриманий з проростків пшениці, в якому максимально збережені всі біологічно активні речовини (біофлавоноїди, вітаміни групи В, вітамін Е, каротиноїди). Біотрит стимулює імунітет на клітинному і системному рівні, має антиоксидантну дію. Екстракт м'яги перічної проявляє знеболюючу, антисептичну та судинорозширювальну дію. Ментол подразнює нервові закінчення. При збудженні холодових рецепторів звужуються поверхневі судини і рефлекторно розширюються глибоколежачі. Ментол виявляє легку місцевоанестезуючу та бактерицидну дію.

Проводили біохімічний аналіз ротової рідини дітей з відхиленнями ІМТ, зібраної через місяць після проведення комплексної профілактики. Результати цього дослідження наведені в таблицях 1, 2, 3.

Вплив лікувально-профілактичного комплексу з ЛПС на активність уреази та лізоцима в ротовій рідині дітей з різним ІМТ

№	Групи	Етапи дослідження			
		до	після	до	після
		активність уреазы, мк-кат/л		активність лізоцима, од/л	
1	ІМТ=20-25	0,093±0,011	0,067±0,008 p ₁ <0,05	86±12	134±176 p ₁ <0,05
2	ІМТ>25	0,108±0,012 p>0,05	0,053±0,007 p>0,05 p ₁ <0,05	92±15 p>0,05	157±18 p>0,05 p ₁ <0,01
3	ІМТ<20	0,126±0,018 p>0,05	0,061±0,005 p>0,05 p ₁ <0,004	78±9 p>0,05	129±15 p>0,05 p ₁ <0,009

Примітка: достовірність відмінностей розрахована : p – в порівнянні с групою 1; p₁ – в порівнянні з показником до аплікацій.

Таблиця 2

Вплив лікувально-профілактичного комплексу з ЛПС на рівень маркерів запалення та ступінь дисбіозу в ротовій рідині дітей з різним ІМТ

№	Групи	Етапи дослідження			
		До	після	до	після
		активність еластази, мк-кат/л		вміст МДА, ммоль/л	
1	ІМТ=20-25	0,372±0,048	0,194±0,025 p ₁ <0,005	0,26±0,03	0,15±0,02 p ₁ <0,01
2	ІМТ>25	0,307±0,039 p>0,05	0,148±0,018 p>0,05 p ₁ <0,001	0,31±0,04 p>0,05	0,19±0,02 p>0,05 p ₁ <0,05
3	ІМТ<20	0,394±0,051 p>0,05	0,183±0,019 p>0,05 p ₁ <0,001	0,28±0,03 p>0,05	0,28±0,05 p<0,05 p ₁ <0,05

Примітка: достовірність відмінностей розрахована : p – в порівнянні с гр. 1; p₁ – в порівнянні з показником до аплікацій

Як зазначено в табл. 2, до застосування лікувально-профілактичного комплексу, в ротовій рідині дітей всіх спостережуваних груп були підвищені маркери запалення (активність еластази (норма 0,20 мк-кат/л) і рівень МДА (норма 0,17 ммоль/л)) на тлі деякого підвищення уреазы (норма 0,070 мк-кат/л) і зниження активності лізоциму (норма 140 од/л). Ступінь дисбіозу перевищувала нормальні значення тільки в порожнині рота дітей з гіпотрофією (таб. 3).

**Вплив лікувально-профілактичного комплексу на ступінь
орального дисбіозу у дітей з різним ІМТ**

№	Групи	Показники дисбіозу	
		до	після
1	ІМТ=20-25	1,05±0,03	1,08±0,09 p ₁ >0,05
2	ІМТ>25	1,20±0,15 p>0,05	1,15±0,10 p>0,05 p ₁ >0,05
3	ІМТ<20	1,65±0,21 p<0,005	0,92±0,08 p>0,05 p ₁ <0,005

Примітка: достовірність відмінностей розрахована : p – в порівнянні с гр. 1; p₁ – в порівнянні з показником до аплікацій.

Ефективність терапевтичної дії ЛПК з ЛПС корелює зі значеннями ІМТ, будучи найвищим у дітей з нормотрофією і більш низькою при гіпер- і гіпотрофії.

Біохімічний аналіз ротової рідини, проведений через місяць після лікувально-профілактичних заходів, встановив нормалізацію всіх досліджуваних маркерів. Отримані результати свідчать про відсутність запальних процесів, відновлення антимікробного захисту і нормалізацію мікробіоценозу в порожнині рота дітей як з гіпо-, так і з гіпертрофією та демонструють високу лікувально-профілактичну ефективність запропонованого комплексу.

Список літератури:

1. Пак С. Г., Грачев С. В., Белая О. Ф. [и др.]. Патогенетические аспекты интоксикации в клинике инфекционных болезней / Вестник РАМН. – 2008.- № 11. – С. 33-41/
2. Пак С. Г., Грачев С. В., Белая О. Ф. [и др.]. Патогенетические аспекты интоксикации в клинике инфекционных болезней / Вестник РАМН. – 2008.- № 11. – С. 33-41/
3. Лиходед В. Г., Ющук Н. Д., Яковлев М. Ю. Роль эндотоксина грамм-отрицательных бактерий в инфекционной и неинфекционной патологии / Архив патологии. – 1996. - т. 58, № 2. – С.8-12.

ТРАНСПЛАНТАЦІЙНА КОРЕКЦІЯ ПОКАЗНИКІВ АУТОСЕНСИБІЛІЗАЦІЇ ПІСЛЯ ОВАРІОЕКТОМІЇ В ЕКСПЕРИМЕНТІ

Слюсарев Олексій Аркадійович

кандидат медичних наук,
завідувач кафедри кафедри мікробіології,
вірусології та іммунології
Донецький національний медичний
університет (МОЗ України)

Друпп Юрій Григорович

кандидат медичних наук,
доцент кафедри акушерства та гінекології №3
Національний медичний університет
імені О.О.Богомольця, Київ

Ракша-Слюсарева Олена Анатоліївна

доктор біологічних наук, кандидат медичних наук,
професор кафедри кафедри мікробіології,
вірусології та іммунології
Донецький національний медичний
університет (МОЗ України)

Стверджується думка про існування цілісної нейроімуноендокринної регуляції організму при чому, яка з цих трьох складових частин ведуча і найважливіша - визначити досить важко. Порушення діяльності хоч одного з компонентів регулюючої "трійці" призводить до патології дизрегуляції [1].

Існування аутоімунного аспекту, аутосенсibilізації при різних видах патології загальновідомо. Але вплив трансплантації ендокринних клітин або тканин на показники аутосенсibilізації до різних тканин організму майже не вивчався, бо існуючі роботи присвячені дослідженню імуногенності трансплантату або висвітлюють тільки окремі прояви аутосенсibilізації [1, 2].

У зв'язку з цим **метою** роботи було дослідити вплив алотрансплантації культури оваріальної тканини на показники аутосенсibilізації та вміст лейкоцитів периферичної крові у щурів з моделлю яєчникової недостатності.

Матеріали та методи. Експеримент провадили на 60 самках білих безпородних лабораторних щурів з масою тіла 200-250 грамів, що були поділені на 3 групи – із рівною кількістю тварин у кожній. Модель оваріальної (естрогенної) недостатності створювали шляхом видалення яєчників. Розвиток кастраційного синдрому контролювали визначенням вмісту естрадіолу в крові через тиждень після видалення яєчників.

Алотрансплантацію виконували шляхом введення культур оваріальної тканини в прямий м'яз живота через місяць після створення моделі оваріальної недостатності.

Для виготовлення культур оваріальної тканини щурів –донорів декапітували під ефірним наркозом. В асептичних умовах виймали яєчники, механічно подрібнювали з подальшою дисоціацією за допомогою суміші розчинів версену та трипсину. Культивування відбувалось в поживному середовищі з додаванням до нього 20% ембріональної телячої сироватки. Специфічність культури підтверджували гістологічно після фіксації у нейтральному розчині формаліну, заключення в блок та фарбування гематоксилін-еозином. Активність культур досліджували шляхом визначення вмісту естрадіолу в культуральному середовищі радіоімунним методом.

Вміст естрадіолу в культуральному середовищі коливався від 0.2 до 3.1 нмоль/л (в середньому складав 0.6 нмоль/л).

Кров для імунологічних досліджень та визначення вмісту гормонів забирали з хвостової вени. Дослідження провадили напередодні оваріектомії, через місяць після (напередодні алотрансплантації) та 2 і 4 тижні після пересадки. Вміст лейкоцитів у периферичній крові досліджували загальними методами.

Для оцінки ступеня аутоенсибілізації організму до тканин яєчника, наднирників, селезінки, печінки, тимусу, нирки, серця, легенів, головного мозку (мозочку, стовбуру та кори) використовували реакцію імунолейколізу (РІЛ) у власної модифікації (Ракша–Слюсарєва О.А., 1999). Тканинні антигени для оцінки аутоенсибілізації отримували з органів та тканин молодих інтактних щурів після декапітації під ефірним наркозом. Тканини та органи багаторазово відмивались охолодженим фізіологічним розчином, механічно подрібнювались, оброблялись 3М розчином хлористого калію, діалізувались, освітлювались центрифугуванням та фракціонувались за допомогою гельфільтрації на сефадексі G-200 за Werner E.. Антигени з мозкових тканин щурів готували шляхом ефірно – бутанолового екстрагування.

Для дослідження в РІЛ, кров (формені елементи в аутоплазмі) вносили в рівній кількості в дослідні та контрольні пробірки. В контрольну пробірку додавали фізіологічний розчин, в – дослідну – рівний об'єм тканинного антигену. Після інкубації підраховували в камері Горяєва кількість неушкоджених лейкоцитів у контрольній пробірці та після контакту з тканинним антигеном. Рівень аутоенсибілізації до кожного тканинного антигену підраховували як співвідношення різниці кількості неушкоджених лейкоцитів в контрольній та дослідній пробірках до кількості неушкоджених лейкоцитів в контрольній пробірці та подавали в умовних одиницях (у.од.).

Результати та їх обговорення. Через місяць після утворення моделі яєчничкової недостатності, вміст лейкоцитів у периферичній крові щурів не вірогідно зростав. У тварин, яким було видалено яєчники, цей показник дорівнював $7,88 \pm 2,36$ Г в 1 л, у інтактних щурів контрольної групи – $6,66 \pm 2,35$ Г в 1 л ($P > 0,05$). Після алотрансплантації культури оваріальної тканини вміст лейкоцитів периферичної крові зростав до $10,50 \pm 0,73$ Г в 1 л й вірогідно відрізнявся від рівня у інтактних тварин ($P < 0,05$).

Видалення яєчників призводило до істотного, вірогідного ($P < 0,05$), збільшення сенсibiliзації організму до тканин паренхіматозних органів – селезінки, нирки, легенів, печінки. При чому рівень сенсibiliзації до тканин печінки після оваріектомії виявився дуже великим – $0,58 \pm 0,06$ у. од., в порівнянні з показниками контрольної групи – $0,04 \pm 0,04$ у. од. ($P < 0,05$). У відношенні показників сенсibiliзації до тканин наднирників, тимусу та серця зростання, вони майже не змінювались. Оваріектомія призводила навіть до зниження рівня сенсibiliзації до тканин яєчників, проте не вірогідного (таблиця 1).

Таблиця 1.

Показники аутосенсibiliзації організму у щурів після оваріектомії та корекції яєчничкової недостатності алотрансплантацією культур оваріальної тканини

Групи тварин	Яєчник	Наднирник	Селезінка	Печінка	Тимус	Нирки	Серце	Легені
	У.од.	У.од.	У.од.	У.од.	У.од.	У.од.	У.од.	У.од.
Інтактні (контроль)	$0,03 \pm$	$0,04 \pm 0,04$	$0,01 \pm$	$0,04 \pm$	$0,01 \pm$	$0,06 \pm$	$0,05 \pm$	$0,00 \pm$
	0,03		0,01	0,04	0,01	0,06	0,03	0,00
Оваріектомія	$0,01 \pm$	$0,04 \pm 0,03$	$0,19 \pm$	$0,58 \pm$	$0,05 \pm$	$0,23 \pm$	$0,07 \pm$	$0,06 \pm$
	0,01		0,04*	0,06*	0,03	0,07*	0,02	0,03*
Алотрансплантація	$0,01 \pm 0,02$	$0,03 \pm 0,00$	$0,04 \pm 0,03$	$0,03 \pm 0,02$	$0,02 \pm 0,01$	$0,01 \pm 0,01$	$0,010 \pm 0,0$	$0,00 \pm 0,0$

* - вірогідна різниця в порівнянні з контрольною інтактною групою тварин ($P < 0,05$)

Що стосується змін у показниках аутосенсibiliзації до антигенів ЦНС, то видалення яєчників призвело до зростання показника сенсibiliзації до стовбуру мозку – $0,11 \pm 0,03$ у. од. при показниках у контролі – $0,04 \pm 0,03$ у. од. ($P < 0,05$).

Проведення алотрансплантації культури оваріальної тканини через місяць після утворення моделі яєчничкової недостатності змінювало рівень аутосенсibiliзації у бік вірогідного зниження показників та наближення їх до рівня інтактних контрольних тварин (таблиця 1).

В дослідженнях, що були присвячені вивченню змін субпопуляцій лімфоцитів у дівчат-підлітків з гіпоплазією яєчників та естрогенною недостатністю [3], встановлено вірогідно низький рівень Т – лімфоцитів (CD3+), регулюючих субпопуляцій Т – хелперів (CD4+) та Т – супресорів (CD8+) у порівнянні з показниками умовно здорових дівчат відповідного віку. Проте вміст в периферичній крові В – лімфоцитів (CD22+) не відрізнявся, а активованих лімфоцитів (CD25+) був навіть суттєво вищий за такий у осіб із нормальним функціонуванням яєчників та вмістом естрадіолу крові [4]. Тобто недостатність естрогенів призводила до дисбалансу в системі імунітету, а саме в хелперно/супресорних співвідношеннях та підвищенню вмісту активованих лімфоцитів.

Супресія апоптозу та підвищення вмісту активованих лімфоцитів може сприяти ризику виникнення аутоімунної патології [5], то можна припустити, що

створення моделі яєчникової недостатності на щурах, яка супроводжувалась випадінням продукції естрогенів, призводила до порушень у співвідношенні регуляторних T – лімфоцитів. Дисбаланс хелперно/супресорних співвідношень міг порушити або зірвати динамічний стан толерантності до антигенів власних тканин та призвести до суттєвого підвищення ауто сенсibiliзації. В той же час корекція недостатності функції яєчників за допомогою алотрансплантації культури оваріальної тканини компенсувала недостатність естрадіолу в організмі щурів із моделлю яєчникової недостатності. Підвищення рівня естрадіолу в організмі, відповідно, мало стабілізувати й імунологічні показники, що відобразилось в зниженні показників аутосенсibiliзації.

Висновок. Таким чином, створення моделі яєчникової недостатності, що була підтверджена зниженням або зникненням вмісту естрадіолу в крові досліджуваних щурів, призводить до вірогідного підвищення рівня аутосенсibiliзації через місяць після створення моделі. В той же час корекція яєчникової недостатності алотрансплантацією культури оваріальної тканини вірогідно знижує показники аутосенсibiliзації.

Список літератури:

1.Трутаєва І. А. Вплив кріоконсервування на морфофункціональні властивості оваріальної тканини. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису // Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата біологічних наук.-Харків.-2018.-188с.

2.Зубкова Г.А., Турчин І.С., Давидова Т.І. та інші. Імуногенність органної культури підшлункової залози новонароджених поросят//Трансплантологія.-2000.-т.1, №1.-с.239-240.

3.Диагностика и коррекция нарушений репродуктивной системы у детей и подростков. /Под редакцией В.К.Чайки, Л.М. Матыциной Донецк.-2000.- 206 с.

4.Слюсарев А.А., Матыцина Л.А., Ракша-Слюсарева Е.А., Алексеенко А.А. Перспективы клеточной трансплантологии в восстановлении репродуктивной функции женского организма с подросткового возраста. В кн.: Основы репродуктивной медицины. – Донецк: «Альматео»,2001. – С. – 515-523.

5.McCarty M.F. Upregulation of lymphocyte apoptosis as a strategy for preventing and treating autoimmune disorders.//Med.Hypotheses.-2001.-vol.57, №2.-p.258-275.

ОСОБЛИВОСТІ КЛІНІЧНОГО ПЕРЕБІГУ ІНФЕКЦІЙНО- ЗАПАЛЬНИХ УРАЖЕНЬ КИШКІВНИКА ПІД ЧАС МУЛЬТИМОДАЛЬНОЇ ХІМІОТЕРАПІЇ ГОСТРОГО ЛІМФОБЛАСТНОГО ЛЕЙКОЗУ У ДІТЕЙ

Фурман Валентина Григорівна

к.мед.н. доцент кафедри педіатрії №2
Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова

Ізюмець Ольга Іванівна

к.мед.н., доцент кафедри педіатрії №2
Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова

Стецун Ольга Олександрівна

Лікар-інтерн педіатр
Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова

На сьогодні накопичено великий клінічний матеріал, котрий свідчить про успіхи в лікуванні гострого лейкозу у дітей. Досягнення в цій області пов'язані із застосуванням сучасної мультимодальної хіміотерапії, при якій п'ятирічне бесподійне виживання досягнуто у 70- 72% хворих дітей. Однак, застосування інтенсивної хіміотерапії призводить до розвитку різних ускладнень. Шлунково-кишковий тракт, як одна із систем активного балансування гомеостазу на фоні програмної хіміотерапії, вражається у всіх дітей з гострим лімфобластним лейкозом з порушенням рівноваги природного мікробіоценозу. Зміни місцевого та загального імунітету тісно пов'язані зі стійкими змінами мікрофлори кишківника. Це створює умови для розвитку інфекційних ускладнень кишківника, як однієї з причин летальності серед дітей з гострим лейкозом.

Мета: Вивчення особливостей клінічного перебігу інфекційно-запального ураження кишківника та бактеріального моніторингу у хворих на гострий лімфобластний лейкоз під час проведення протокольної хіміотерапії.

Матеріали і методи: Ми провели ретроспективний аналіз 54 історій хвороб дітей, хворих на гострий лімфобластний лейкоз, віком від 1 до 18 років, що знаходились на стаціонарному лікуванні в онкогематологічному відділенні. В усіх хворих дітей ми аналізували клінічні прояви інфекційно- запальних уражень кишківника та дані мікробіологічних досліджень мікрофлори кишківника.

Результати: При аналізі клінічних проявів захворювання встановлено, що інфекційно-запальні ураження кишківника під час проведення протокольної хіміотерапії мали місце у 34 дітей ($63\pm 3,2\%$), хворих на гострий лімфобластний лейкоз. Визначення гендерних та вікових особливостей дітей з ураженням

кишківника показало, що здебільшого хворіють хлопчики 22 (64,7±3,4%) у віковій категорії від 7-11 років. В клінічній картині захворювання у всіх дітей мали місце гіпертермія, біль в животі. Нудота та блювання спостерігались у 26 (76,5±4,2%) дітей, діарея до 7- 8 разів на добу у 12 (35,3±1,8%), мелена у 10 (29±2,5%). Проведення мікробіологічного моніторингу під час проведення програмної хіміотерапії у дітей, хворих на гострий лейкоз, показало, що бактерії роду *Streptococcus* висіяні у 10 (29±2,5%) дітей, у 24 (72±4,1%) висіяні бактерії роду *Klebsiella*, у 12 (35,2±3,7) асоціація *E. coli*, *Enterobacter* У однієї третини дітей моніторинг виявив мікробні асоціації (грампозитивні та грамнегативні бактерії, гриби)

Висновки: Ретроспективний аналіз історій хвороб дітей, хворих на гострий лімфобластний лейкоз, показав, що інфекційно- запальні ураження кишківника під час програмної хіміотерапії мали місце у 63% дітей, переважно хлопчиків, у віковій категорії від 7 до 11 років. Бактеріологічний моніторинг показав, що причиною інфекційно-запальних уражень кишківника у дітей, хворих на гострий лейкоз, була грамнегативна флора, у однієї третини дітей спостерігалась асоціація з 2-3 мікроорганізмів.

Список літератури:

1. Сергєєв, С. В. "Побочные действия химиотерапии у онкогематологических больных: перспектива уменьшения токсичности и методы лечения (взгляд на проблему)." Український журнал клінічної та лабораторної медицини 8.1 (2013): 5-10.
2. Донюш, Е. К., Тиганова, О. А., Абузин, М. Н., & Бельмер, С. В. (2017). Диагностика и лечение гастроэнтерологических осложнений химиотерапии у онкогематологических больных в педиатрической практике. Лечащий врач, 1, 27-33.
3. Hakim, H., Dallas, R., Wolf, J., Tang, L., Schultz-Cherry, S., Darling, V., ... & Rosch, J. W. (2018). Gut microbiome composition predicts infection risk during chemotherapy in children with acute lymphoblastic leukemia. *Clinical Infectious Diseases*, 67(4), 541-548.
4. Inaba, H., et al. "Infection-related complications during treatment for childhood acute lymphoblastic leukemia." *Annals of Oncology* 28.2 (2017): 386-392.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ МІЖ ХІМІЧНИМ СКЛАДОМ CICHORIUM INTYBUS L. ТА ЙОГО ПРОБІОТИЧНОЮ ТА ПРОТИДІАБЕТИЧНОЮ ДІЄЮ

Іванченко Наталія Олександрівна

студентка фармацевтичного факультету,
Київський міжнародний університет

Науковий керівник:

Шостак Любов Геннадіївна
кандидат фармацевтичних наук, доцент,
Київський міжнародний університет

Цикорій звичайний (*Cichorium intybus* L.) широко розповсюджений на території України, а також введений в культуру як харчова рослина. Корені цикорію використовуються в харчовій промисловості у вигляді замітника кави, проте дослідження хімічного складу і фармакологічної активності підтверджують доцільність їх використання в якості ЛРС.

Протягом багатьох століть цикорій використовується в народній медицині для лікування діабету, захворювань печінки та жовчного міхура, для полегшення симптомів, пов'язаних з легкими розладами травлення шлунку [1].

Завдяки довгому списку біологічно активних речовин – полісахариди, фенольні сполуки, флавоноїди та ін. цикорій є перспективною рослиною для впровадження в офіциальну медицину [2].

Хоча рослина з успіхом використовується в народній медицині країн Європи, Азії, Африки, вона включена тільки до двох фармакопей (Китайської та Німецької гомеопатичної).

Cichorium intybus L. - представник родини Asteraceae (Айстрових). Це багаторічна прямостояча трав'яниста рослина заввишки 40-110 см, зазвичай із яскраво-блакитними квітками, рідко білими або рожевими. Корінь довжиною до 75 см м'ясистий, стрижневий, веретеноподібний, із зморшкуватою поверхнею; зовні бурувато-сірий, всередині — білого або жовтуватого кольору. Спочатку корінь має солодкуватий та слизовий смак, а потім дуже гіркий [1,2].

Фітохімічний аналіз показав, що різні частини рослини містять сесквітерпенові лактони (в основному лактуцин, лактукопикрин, 8-дезоксилактуцин), похідні кавової кислоти (цикорінова кислота, хлорогенна кислота, ізохлорогенна кислота, дикафеол винної кислоти), інулін, цукри, білки, гідроксикумарини, флавоноїди, алкалоїди, стероїди, терпеноїди, олії, леткі сполуки, кумарини, вітаміни та полієни [2].

В спиртових витяжках кореня, шкірки, насіння та листя цикорію визначено вміст інуліну та фенольної фракції. Екстракти коренів та шкірки характеризувались великими масовими частками інуліну (60,1 та 46,8 г на 100 г свіжої маси відповідно), переважно зі ступенем полімеризації в діапазоні від 3 до 10, тоді як фенольні речовини, визначені як кофеїлхінні кислоти, складала 0,5 і 1,7 г на 100 г свіжої маси відповідно [3].

Екстракти листя та насіння мали явно меншу масову частку інуліну (1,7 та 3,2 г на 100 г свіжої маси відповідно) та вищі масові частки фенолів (9,6 та 4,22 г на 100 г свіжої маси відповідно), які визначені як кофеїлхінна кислота, цикорова кислота та кверцетин глюкуронід [3].

Цикорій багатий волокнистим полісахаридом інуліном, який складається з фруктозильних одиниць з'єднаних $\beta(2\rightarrow1)$ - глікозидними зв'язками. Завдяки цій β -конфігурації, інулін стійкий до гідролізу травними ферментами. Відповідно може проходити далі по шлунково кишковому тракту [4].

Інулін досягнувши товстого кишечника, ферментується з утворенням D-фруктози та D-глюкози, які є поживним середовищем для біфідобактерій. Лактобацили та біфідобактерії починають інтенсивніше розмножуватися в кишечнику, таким чином інулін є своєрідним добривом для них та поліпшує їх життєдіяльність в ШКТ [2,5].

Мікробіота кишечника тісно пов'язана зі здоров'ям людини, а також є мікроорганізмом, який захищає кишечник від колонізації екзогенними збудниками. Крім того, було підтверджено взаємозв'язок між мікробіотою кишечника і метаболічними захворюваннями такими як діабет і ожиріння [6].

Більше, в порівнянні з іншими харчовими волокнами інулін проявляє найбільше переваг у питаннях глюкозотолерантності та інсулінорезистентності.

Доклінічні дослідження продемонстрували, що дієта що містить інулін, може покращувати інсулінорезистентність діабетичних мишей [6].

Згідно з клінічними дослідженням, прийом 5-8 г/д інуліну повинен бути достатнім для позитивного впливу на мікрофлору кишечника. Можливим побічним ефектом прийому фруктанів інулінового типу є дискомфорт в кишечнику через газоутворення, про який повідомляється при прийомі в дозах >20 г/д [7].

Аналіз впливу інуліну на глікемічний статус та ліпідний профіль у хворих на цукровий діабет 2 типу (жінки 24 – 64 роки) показав, що добавки інуліну значно зменшили масу тіла та індекс маси тіла, рівень цукру в крові натще (8,50%) та глікований гемоглобін (10,40%) в інтервенційній групі, у порівнянні контрольною групою. Крім того, споживання інуліну, спричиняло значне зниження рівня загального холестерину (12,90%), ЛПНЩ (35,30%), співвідношення ЗХ / ЛПВЩ (25,20%) та співвідношення ЛПНЩ / ЛПВЩ (16,25%) у порівнянні контрольною групою. Добавки інуліну значно збільшили рівень ЛПВЩ (19,90%). На кінець дослідження зміни параметрів контрольної групи не були суттєвими [7].

Дослідження показують, що щоденний прийом 10-15г інуліну зменшує труднощі з дефекацією, пом'якшує консистенцію калових мас, збільшує частоту випорожнень внаслідок збільшення концентрації біфідобактерій [4].

Отже, найбільша кількість інуліну міститься саме у корені цикорію звичайного, завдяки резистентності інуліну до перетравлення в шлунку він надходить до товстої кишки, де і проявляє свої лікувальні властивості. Препарати інуліну з цикорію можна застосовувати як добавку при лікуванні діабету, закріпив, як пробіотичний засіб при антибіотикотерапії.

Цикорій звичайний також варто розглядати як джерело промислового видобутку інуліну.

Список літератури

1. European Medicines Agency. Assessment report on *Cichorium intybus* L., radix. ЕМА/НМРС/113041/2010, 2013.
2. Al-Snafi, A. Medical importance of *Cichorium intybus*—A review. *IOSR Journal of Pharmacy* 2016, (6) 41–56.
3. Jurgonbski A, Milala J, Jusbkiewicz J, Zdunbczyk Z and Król B. Composition of chicory root, peel, seed and leaf ethanol extracts and biological properties of their non-inulin fractions. *Food Technol Biotechnol* 2011; 49 (1) 40-47
4. Antje Micka, Anne Siepelmeyer, Anja Holz, Stephan Theis & Christiane Schön Effect of consumption of chicory inulin on bowel function in healthy subjects with constipation: a randomized, double-blind, placebo-controlled trial, *International Journal of Food Sciences and Nutrition*, 2017, 68:1, 82-89,
5. Barclay T., Ginic-Markovic M., Cooper P., Petrovsky N. Inulin – a versatile polysaccharide with multiple pharmaceutical and food chemical uses. *Journal of Excipients and Food Chemicals*. 2016, (3). 27–50.
6. Rao M, Gao C, Xu L, et al. Effect of Inulin-Type Carbohydrates on Insulin Resistance in Patients with Type 2 Diabetes and Obesity: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Journal of Diabetes Research*. 2013; 3(1): 55–63.).
7. Dehghan P, Pourghassem Gargari B, Asgharijafarabadi M. Effects of high performance inulin supplementation on glycemic status and lipid profile in women with type 2 diabetes: a randomized, placebo-controlled clinical trial. *Health Promot Perspect*. 2013;3(1):55-63.

FORMING STUDENTS' ENGLISH LISTENING AND READING SKILLS

Palamarchuk Kateryna

Candidate of Art History,

Associate Professor of the Department of foreign languages at the mathematical
faculties,

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Each nation gave birth to its own system of beliefs, its own culture, which was an integral part of interwoven different languages of the world. The uniqueness of national cultures largely depends on the peculiarities of the vision of the world, the creation of national images of peoples. Therefore, modern researchers are trying to understand such phenomena as languages and culture. The particular features of the national character and the language are also very significant. [1]. The spiritual life of the people is always closely connected with preserving of valuable national traditions.

The national features of languages' culture are not formed under the influence of some peculiarities of their beliefs or worship, but are caused by predominantly concrete historical and geographical conditions of the lives of those peoples, among which they are arisen or spread, as well as the specifics of national spirituality. [2]. The national spiritual culture is characterized by a creative form.

Therefore, the recognition of national identity in the language culture means finding a future model of culture, determination of its place and role in the modern world. International dialogue and cooperation have become the norm for the foreign languages culture of different countries of the world. Taking into account the experience and fate of different world languages, a return to the classical cultural heritage, exercising its reappraisal of use in social practice have defined a new worldview – multicultural basis of different cultural traditions. Teaching foreign languages is linked with the fundamental knowledge of all customs and traditions of the studied languages.

The methodology of teaching foreign languages is constantly developing and searching the most efficient means of studying process. The development and modernization of education in higher educational establishments demand conducting a wide range of scientific researches, connected with the introduction of the newest technologies and modern approaches in the studying process. The Ukrainian government's need in the highly qualified specialists, capable of establishing business contacts, mutual cooperation with the foreign partners and specialists, who speak foreign languages fluently at the professional (Upper – Intermediate or Advanced) levels is very significant. [3].

Speaking about the modern stage of the scientific development in Ukraine one can note, that the sufficient proof of foreign languages' knowledge was the specialist's ability to translate from the foreign language (in general, it was English) into Ukrainian

and vice versa. Such methodology of translating adapted, non-authentic texts has gone in the past.

Nowadays the studying process in the higher educational establishments is under reforming. The Ukrainian high schools and universities try to master and follow the European way of getting qualitative education, using European countries' experience in information, globalization and integration with the leading European and Eastern colleges and universities is also very important. Teachers' educational and scientific, activities, international exchanges, the possibility of getting the second education, studying, accordingly to the Magistrates programs abroad are also highly valuable.

The language education is gradually modernized by introducing module-ranking system of foreign languages' teaching and multi-disciplinary integration.

The following teaching approaches are vitally important and should be taken into consideration:

1) Cognitive approach determines person's knowledge and the environmental object for effective studying;

2) Communicative approach combines conscious and sub-conscious components in the studying process; [5]

3) Informative approach, the peculiar feature of which is exactness of theoretical knowledge;

4) Behavioristic approach, which determines reactions' forming on the foreign stimulus through traditions and values of another country;

5) Innovation approach gives the motivation of active intellectual functionality.

Teachers, working at the universities and colleges, know perfectly well, that teaching listening and reading skills of the English language is also very significant. It is necessary to be highly professional in this. Teaching students English at the university level requires perfect knowledge of the language peculiarities and brilliant skills. At all levels of education there has been developed the unfortunate tradition of considering reading to be something dull, not updated, useless and meaningless. It does not matter, is English obligatory or optional subject, it concerns all learners without any exception.

A great attention is devoted to listening and reading in EFL teaching. Such methods of teaching, as behavioristic, cognitive and some others should also be taken into account Experienced lecturers will be able to find easily interesting, exciting, efficient learning materials in text and work books. More "communicative" approach to teaching basic principles of English reading and listening should also be remembered.

A student's work book can be noted as an integral part of the English language course. Students of the higher educational establishments need to know perfectly well not only English grammar rules, but also should have adequate practical skills in listening and reading. We also should take into account teacher's experience It is necessary to develop ESP skills. Different kinds of reading and listening exercises are certain to be widely used at the lessons. Teachers of the English language have all opportunities of using additional materials like supplementary reading etc. For contemporary teachers using Internet resources is also very important. A wide range of specialized textbooks, a great number of interesting video and audio materials may be also at the teacher's disposal.

Lecturers and students practice a great number of different interesting research projects, in which the aim, structure and creativity should be taken into account. Students' role playing at the lessons is also very valuable and significant.

The conclusion is, that teachers' knowledges should be constantly mastered by providing in their own teaching practice new methods and fundamental educational concepts, to be always innovative and creative in the teaching process.

References

1. Hrushevskiy M. C. History of Ukrainian literature. Kyiv, 1994. 320 p.
2. Zhalovaga A. S. Anthropological nature of Christianity. Kyiv, 2008. 288p.
3. Volkova N.P. Pedagogics: tutorial. Kyiv, 2007. 616 p.
4. New technologies of studying: tutorial collection. Kyiv, 2008. 187 p.
5. Kuzmichev A. I. Pedagogics: textbook. Kyiv, 2010. 447 p.

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З КОМПОНЕНТОМ «ЗЕМЛЯ» В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ ТА КОМПОНЕНТАМИ «EARTH», «GROUND» ТА «LAND» В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Запухляк Ірина Михайлівна

старший викладач кафедри теорії і практики перекладу
Донецький національний університет імені Василя Стуса

Дослідження фразеологізмів як особливого виду мовних одиниць привертає увагу дослідників вже протягом тривалого часу. Вивчення фразеологізмів з певним компонентом є актуальним на сучасному етапі лінгвістичних досліджень, наприклад, Ю. В. Білоус досліджувала фразеологізми з соматичним компонентом у німецькій мові [1], І. Задорожна звертає свою увагу на німецькомовні фразеологізми з компонентами іменниками "spaß", "gnade" та "freude" [2], Л. О. Лисенко вивчає фразеологізмів із компонентом «вогонь» [3]. Дослідження Д. Маркової присвячене фразеологічним одиницям (далі –ФО) з компонентом "серце" [4], а В. В. Хмара зосереджується на фразеологізмах з соматичним компонентом вуха [5].

Компонентний склад фразеологізмів відображає уявлення представників лінгвоспільноти про властивості та характерні риси певних об'єктів. Оскільки життя людини тісно пов'язане з землею, видається закономірним досить частотне використання цього компоненту у стійких виразах. У результаті аналізу емпіричного матеріалу було виокремлено 111 фразеологізмів з компонентом «земля» в українській мові, який має три відповідники в англійській мові: англ. «**ground**» (115 виразів 55,02 % аналізованих фразеологізмів англійської мови), «**land**» (58 ФО 27,75 % аналізованих ФО мови) і «**earth**» (36 ФО 17,23 % аналізованих виразів англійської мови). Синонімічність цих слів демонструє Оксфордський словник, який у тлумаченні лексеми *earth* вказує і дві інші [6]. Таке явище можна було з пояснити тим, що англійська мова формувалася під впливом інших мов, якими розмовляли завойовники. В англійській мові одночасно використовувалися різні найменування одного і того ж поняття, якими оперували люди різного соціального становища. З плином часу ці лексеми набували певних відтінків значення, продовжуючи функціонувати у мові паралельно.

Фразеологізми з компонентом «земля» актуалізують різноманітні риси, притаманні цьому поняттю. В обох аналізованих мовах земля асоціюється з місцем поховання, однак у українській мові такі фразеологізми значно численніші та різноманітніші, наприклад: англ. *six feet of earth make all men equal* 'смерть зрівнює всіх людей', *doctors' mistakes are covered with earth* 'помилки лікарів вкриті землею (ціна помилки лікаря – чийсь життя)', *earth's the best shelter* 'лише смерть дає повний спокій і втіху', укр. *віддавати тіло землі* 'хоронити когось', *засипати землею* 'похоронити', *насипати землі на груди* 'здійснити

похоронний обряд'. Можна припустити, що побажання вічного спочинку померлому також пояснюються тим, що земля стає останнім притулком людини. Ілюстрацією таких ритуальних висловів можуть слугувати: укр. *нехай йому земля легка, нехай земля буде пухенькою, земля пером*.

Символічне значення землі як могили виявляється також у виразах: англ. *to drive into the ground* 'виснажитися через важку роботу' укр. *живцем у землю вложити* 'погубити кого-небудь', *закопати живим у землю* 'прискорити, спричинити чийсь смерть'. Уявлення про землю як символ могили актуалізується й у ФО, що вказують на чийсь смерть, наприклад: англ. *to kiss the ground* 'бути вбитим', укр. *земля прибрала, із сирію землею повинчатися, зійти в землю, лежати в землі, в сирій землі гнити, сира земля (до себе) прибрала* та інші, або близькість смерті через хворобу чи старість, наприклад: укр. *земля прибере, пахне землею*. Однак у висловах англ. *to go on to a better land* 'відправитися в кращий світ' та укр. *покидати грішну землю* 'помирати' земля не вказує на місце поховання, а відображає християнське вірування, що земля є місцем страждань і гріха, а після смерті душа відправляється до Бога. Натомість антонімічними до цього виразу є ФО: англ. *under the sun on earth* 'існувати', *to be in the land of the living* 'бути живим чи щойно прокинутися', укр. *по землі ходити* 'бути живим, існувати', *тонтати землю* 'бути живим, жити', у яких земля представляється місцем життя. Схоже значення землі як місця існування реалізується у таких ФО: англ. *to wipe off the face of the earth* 'повністю знищити', *to level sth to the ground* 'зрівняти з землею, знищити' *to raze something to the ground* 'зруйнувати (будівлю)', укр. *змести з лиця землі* 'знищити, розгромити', тобто припинити існування.

Оскільки люди з давніх-давен жили на землі, то зв'язок з землею вважався чесною, наприклад: англ. *down to earth* 'дуже реалістичний і практичний', *to have feet on the ground* 'бути практичним та розсудливим'. Земля може бути символом стійкості, непорушності, стабільності, що виявляється у виразах:, укр. *як у землю укопаний* 'нерухомо, непорушно. (стояти, ставити)'. Тому, будь які зміни на поверхні землі, або рух землі сприймається як щось незвичне, небезпечне:, англ. *to cut the ground from under someone's feet* 'позбавляти людину підтримки, опори в житті' (дослівно «відрізати землю з-під чийхось ніг»), укр. *земля тікає з-під ніг* 'хто-небудь втрачає рівновагу, падає. 2. хто-небудь втрачає свої позиції, зазнає краху', *земля хитається під ногами* 'чийсь становище стало ненадійним, непевним', *земля западається* 'чье-небудь становище стає безнадійним'. До того ж втрата «контакту» з землею сприймається як щось незвичне та аномальне; ставлення до такої ситуації може бути неоднозначним: англ. *earth-shaking* 'впривовий та жорстокий', *ground-swell* 'наслідок душевного або політичного потрясіння' (по аналогії з тремтіння підлоги човна як наслідок далекого шторму), укр. *повиснути між небом* '1. перебувати в невизначеному, непевному становищі' 2. залишатися без підтримки, не зустрічати відповіді, співчуття. 3 Залишатися нерозв'язаним, нез'ясованим, нездійсненим.', *землі не доторкуватися* '1. Дуже легко й швидко 2 З почуттям власної гідності; гордо, пишаючись', *не чути землі під собою* '1. Під впливом радісного збудження або

хвилювання бути дуже енергійним, рухливим, легким, швидким і 2. з дієсл. руху. дуже швидко, енергійно’.

Землеробство як важлива частина життя народу також знаходить відбиток в одиницях мовлення. Тому наявність ФО з лексемою *земля*, в основі яких міститься образ, пов'язаний з землеробством, видається цілком закономірною. Ілюстрацією таких виразів можуть слугувати: англ. *live off the land* ‘харчуватися лише тим, що виросло на власній землі’, *live off the fat of the land* ‘жити, маючи в достатку ресурсів’, укр. *зрошувати потом землю* ‘важко працювати, затрачувати чимало зусиль, праці, обробляючи землю’, *засівати землю слізьми* ‘переживати нестатки, злидні, горе’. Оскільки земля була дуже важлива для виживання людей, оскільки забезпечувала ресурси і місце проживання, можна припустити, що це зумовило набуття компонентом «земля» значення чогось цінного, важливого, наприклад: англ. *to charge the earth* ‘вимагати велику суму за щось, встановлювати високу ціну’, , *to do a land-office business* ‘робити покупки на значну суму протягом короткого проміжку часу’. А англійській мові земля виступає як джерело життя, а також еталоном материнської турботи: англ. *an earth mother* ‘жінка, яка має дітей, та добре про них дбає’. Можливо, цей вираз зберігся з часів міфологічного тлумачення світу, у якому Земля була богинею родючості, матір’ю всього живого.

Виявлено певні вирази англійської мови, що мають військове походження, у яких компонент «ground» має значення землі, однак весь вираз переосмислюється, набуваючи метафоричного значення, та використовується у ширшому контексті. Прикладами таких виразів є: *to cover a lot of ground* ‘1. пройти значну відстань, дослідити значну територію, 2. опрацювати значний обсяг інформації’, *to gain ground* ‘1. захопити територію, просуватися 2 прогресувати, отримати перевагу, стати відомим’, *to lose ground* ‘втрачати позиції, відставати від когось’, *to regain lost ground* ‘повернути втрачені позиції’, *to stand your ground fast* ‘1. тримати оборону, не поступатися (поглядами, ідеями)’. Можна припустити, що вирази на кшталт: англ. *to be on firm ground* ‘робити щось, у чому впевнений’, *to be on dangerous ground* ‘бути у небезпечній ситуації’ мають таке ж походження.

Оскільки Великобританія є морською державою, вплив мореплавства помітний і у фразеологічних одиницях. Окрім того, зо лексема *land* може бути еквівалентом лексеми *земля*, вона може мати значення «суша», тобто протиставлятися водній поверхні та повітрю, наприклад: англ. *to be on land* ‘бути на суші (про моряка)’, *to land in* ‘1. причалити, приземлитися, 2 опинитися в якійсь ситуації (здебільшого негативній)’. Значення ‘приземлитися’, але після стрибка, актуалізується таким висловом: англ. *to land on both feet* ‘1. вдало приземлитися (зокрема парашутом), 2. вдало закінчити складну справу’.

В англійській мові функціонують певні вирази біблійного походження, у яких компонент «land» позначає певну ситуацію, стан справ, наприклад: англ. *to spy out the land* ‘досліджувати певну обстановку, ситуацію з протиправною метою’, *to see how the land lies* ‘провести попередні дослідження’, *lay of the land* ‘загальний стан справ’.

Отже, фразеологізми віддзеркалюють уявлення представників лінгвоспільноти про певні характеристики землі, що можуть зумовлюватися релігійними поглядами, географічним розташуванням, а також мовною картиною світу, притаманною певному народу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Білоус Ю. В. Комунікативно-прагматичний потенціал фразеологічних одиниць з соматичним компонентом у німецькій мові *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. Одеса, 2014. Вип. 8, т. 1. С. 55–58.
2. Задорожна І. Німецькомовні фразеологічні одиниці з компонентами іменниками "spaß", "gnade" та "freude" (оцінний, емотивно-експресивний та функціонально-стилістичний аспекти значення) *Науковий вісник Чернівецького університету. Германська філологія*. 2014. Вип. 708-709. С. 78-81.
3. Лисенко Л. О. Контрастивний аспект у вивченні фразеологічних одиниць із компонентом вогонь (на матеріалі української та англійської мов). *Наукові записки КДПУ. Серія: Філологічні науки (Мовознавство)*. Кіровоград : Видавець Лисенко В. Ф., 2016. Вип. 146. С. 245-249.
4. Маркова Д. Фразеологізми з компонентом серце на позначення негативних почуттів (на матеріалі української, польської, англійської та німецької мов). *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2017. № 3. С.113-117
5. Хмара В. В. Фразеологізми з соматичним компонентом вухо в східнослов'янських та західногерманських мовах: зіставний аспект. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Острог: Національний університет «Острозька академія», 2015. С. 342–345.
6. www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/earth_1?q=earth

ФУНКЦІОНАЛЬНА ЗНАЧИМІСТЬ АБРЕВІАТУР В АНГЛОМОВНІЙ МОРСЬКІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Максименко Олександра Сергіївна

Студентка

Одеський Національний Морський Університет

Постійно розвиваючись, науково-технічна література ставить все нові вимоги, яких повинен дотримуватись як автор, так і перекладач. Науково-технічний стиль характеризується прагненням до стислості, логічності, ясності, чіткості та точності. Усі ці вимоги задовольняє наявність термінологічних одиниць. Морська термінологія розвивається так же стрімко, як і морські науково-технічні тексти. Саме англійська морська термінологія є показовою, адже англійська – мова міжнародного судноплавства і саме на ній якнайкраще і якнайшвидше відбиваються зміни. Розвиваючись, термінологія включає в себе все більше термінологічних одиниць різного характеру і форми. Серед таких виокремлюються терміни-аббревіатури, що особливо поширені у морській термінології як один із найбільш широко використовуваних способів подачі інформації максимально стисло. Аббревіатура відіграє важливу роль у морській термінології і забезпечує науково-технічні тексти стислістю і чіткістю.

Актуальність даної теми полягає у вивченні термінологічної морської аббревіатури як прогресуючого мовного засобу, її значення в епоху найбільш стрімкого розвитку науково-технічного стилю і вивчення проблем, пов'язаних з її вживанням задля уникнення міжмовного непорозуміння.

Для англійської мови характерною є тенденція до скорочення слів. Бажання зробити текст максимально стислим та зекономити використання мовних засобів породжує значне велику кількість у текстах аббревіатур, різного роду скорочень. Слід розтлумачити терміни «аббревіація» та «аббревіатура». Словник української мови подає таке визначення. АБРЕВІАЦІЯ, ї, ж., лінгв. Утворення нових слів шляхом поєднання початкових складів кількох слів або перших літер слів словосполучення. Аббревіація полягає у скороченні мовних формул і згортанні їх у семантичну єдність – аббревіатуру. Під аббревіацією в термінознавстві розуміють усичення звукової або графічної оболонки терміна-слова або терміна-словосполучення, що спричиняє появу аббревіатури. А під аббревіатурою розуміють будь-який скорочений варіант написання і вимови терміна-слова або терміна-словосполучення, незалежно від їх структури і від характеру одиниці, яка здобувається.

Розрізняють декілька класифікацій аббревіатур. Розглянемо декілька з них і наведемо приклади.

Методи складання скорочень:

1. Ініціальна аббревіація. Типовим методом скорочення в морській англійській кореспонденції є складання деяких фраз та спеціальних термінів та поєднання перших символів основних елементів (десь включаючи функціональні слова), що

складають фразу або спеціальний термін. Наприклад, *ETA = Estimate time of arrival*, *TST = Top side Tank*;

2. Скорочена абревіація. Метод полягає в обробці однієї частини оригінального слова, а також у скороченні однієї частини символів для складання нового слова. Інакше кажучи, абревіатури, утворені даним методом включають слова, утворені з усічених основ кількох слів: *O/FRT = Ocean Freight*, *ROAD = Roadstead*.

Абревіатури набувають усе більшого значення, особливо в науково-технічних текстах, будучи засобом концентрації інформації завдяки своїй лаконічності та стислості. За допомогою абревіатур виконується одне із основних завдань засобів масової інформації - передати найбільшу кількість інформації в якнайкоротшому об'ємі. Скорочення слів відіграють провідну роль у процесах формотворення та словотворення, процес скорочення, а саме абревіації, відображають логіку, характерну для розвитку англійської мови, яка прагне до простоти виразів та збереження інформаційної значущості для цілей комунікації, а також відома своєю аналітичністю та наданням економії графічного та лексичного простору. Скорочення матеріальної оболонки термінів чи термінологічних словосполучень сприяє швидкості їх сприйняття. Отже, абревіатури дають можливість економити не тільки час вимови мовної одиниці, а й артикуляційні зусилля того, хто говорить чи моторні зусилля того, хто пише. Однак, хоч абревіація є доволі активним способом термінотворення, характерним для терміносистем різних мов, недоліком її є те, що вона спричиняє затемнення внутрішньої форми терміна. Утрата прозорої внутрішньої форми в скороченому терміні викликає втрату його парадигматичних зв'язків у терміносистемі.

Абревіація є доволі активним і діючим прийомом термінотворення, який характерний для багатьох терміносистем, і морська термінологія – не виняток. Це явище пов'язано з необхідністю здійснення радіозв'язку між судами, ділової переписки між капітаном судна і судновласником, агентом за допомогою супутникового зв'язку Інмарсат (який, хоча і забезпечує надійний зв'язок навіть у віддалених районах, передає лише обмежену кількість знаків в одному повідомленні). В даний час майже кожна інформація про відправку, дату відплиття та судову угоду включає багато скорочень, а саме абревіатур, таких як „*FIO*”, „*WWDSHIC*” та „*NOR*”. Їх можна знайти в описі кожного кроку навантаження та розвантаження. Терміни, утворені за допомогою абревіації (209 слів), складають 30% від загальної кількості відібраних слів.

Велика кількість вчених-лінгвістів досліджувала і досліджує абревіатуру як мовну одиницю і одиницю перекладу, проте не так багато філологів, які досліджували саме значимість абревіатур у морській термінології. Серед праць професора кафедри комп'ютерних наук Норвезького університету науки і технологій Яна Чжиронга досить відомою є робота, присвячена абревіації у морській термінології, що має назву «*Abbreviations in Maritime English*». В ній викладені основні принципи функціонування абревіатур, їх види та способу перекладу. Згідно його праці, морська кореспонденція англійською мовою є основним зовнішнім контактним способом для судноплавної галузі, і це

важливий інструмент для розвитку судноплавної галузі та інших підприємств. З розвитком судноплавної галузі збільшується кількість міжнародних зв'язків, а для більш зрозумілої і простої комунікації все більше морських англійських скорочень вводяться в щоденне спілкування між судноплавними підприємствами. Стислість та чіткість - це основні правила розвитку мови, і, висловлюючи складні терміни та велику кількість інформації, правильні скорочення можуть ефективно заощадити час акту міжмовної комунікації. Автор висловлює думку, що морські англійські аббревіатурні конструкції нагадують загальноживані англійські слова, і через те, що вони можуть коротко та всебічно висловити інформацію в галузі судноплавства та ефективно спростити зміст спілкування без непорозуміння, через свою професійну приналежність і зростання частоти їх використання, частиною скорочень стали щоденні слова. Ян Чжиронг робить висновок, що через зростання популярності використання аббревіатур, з'являються певні вимоги до працівників у морській сфері. Тому співробітники судноплавної галузі повинні розуміти та вивчати методи утворення аббревіатур та способи їх перекладу, щоб у нестандартній ситуації розуміти значення незнайомої, і лише таким чином працівники можуть підтримувати ефективне спілкування з колегами. Важливим професор також відзначив вміння правильно користуватися спеціальними термінологічними та спеціальними науково-технічними словниками.

Отже, аббревіація – це один із найбільш часто використовуваних засобів, що урізноманітнює англійську мову і морську термінологію зокрема. Виділяють декілька видів аббревіації, серед яких основні два – ініціальна аббревіація та скорочена. Аббревіатура має величезне значення у науковій мові як засіб заощадження мовних одиниць і спосіб надання тексту чіткості та лаконічності. Її використання підкреслює специфіку даного стилю мовлення, але і викликає труднощі, пов'язані з її перекладом. Тому виникає нагальна потреба у вивченні способів творення аббревіатур, а також у вмінні спеціалістів користуватися відповідними спеціальними термінологічними або спеціально-технічними словниками. У вираз «спеціалісти морської сфери» включаються як працівники порту, так і моряки, що здійснюють рейси. Це пов'язано з необхідністю підтримки радіозв'язку між судами, а також із судновласником та агентом, що не є членами судового екіпажу. Тобто, основна функція аббревіатур – економія мовних засобів, але їх використання потребує певного запасу знань.

Список використаної літератури

1. Дерді Е. Т. Словотвірні та структурно-семантичні характеристики англійських юридичних термінів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10. 02. 04 “Германські мови”. К., 2003. 21 с.
2. Єнікєєва С.М. Формування та Функціонування Нових словотворчих елементів англійської мови: Дис. канд. філол. наук: 10.02.04. Запорізький держ. ун-т. Запоріжжя, 2007. 176 с.
3. Зацний Ю.А. Розвиток словникового складу сучасної англійської мови. Запоріжжя: Запорізький державний університет, 2008. 431 с.
4. Зацний Ю. А. Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу. Л. : ПАІС, 2007. 227 с.

5. Іващенко В. Л. Лінгвоконцептологія і термінознавство (аналітичний огляд). Мовні і концептуальні картини світу: зб. наук. пр.: у 2 ч. К.: Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2009. Вип. 26, Ч. 1. С. 382–388. URL: <http://termin.org/goods/15-1-1-1/category/36/>.

6. Мар'яна Саламаха. Аббревіатури в англomовній терміносистемі охорони довкілля. ІНОЗЕМНА ФІЛОЛОГІЯ. 2019. Випуск 132 . С. 36-40. URL: <https://www.securitylab.com/news/tags/FCC/>

7. Павлюк В. І. Аббревіація в сучасній англійській мові: особливості застосування аббревіатур сфери освіти. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2014, № 8 (42) . С. 142-147

8. Сергєєва Т. Аббревіатури в системі лексичних скорочень. Філологічні науки. Питання теорії і практики. 2013. Ч. 2, № 6. С. 174–179.

9. Соколенко А. П. Скорочення в англійській науково-технічній літературі (на матеріалі радіотехнічної термінології): автореф. дис. на здобуття уч. ступеня канд. філол. наук: спец. 10. 02. 04 "Германські мови"/ А. П. Соколенко. К., 2007. 18 с.

10. Сергєєва Т. Аббревіатури в системі лексичних скорочень. Філологічні науки. Питання теорії і практики. 2013. Ч. 2, № 6. С. 174–179.

11. Соколенко А. П. Скорочення в англійській науково-технічній літературі (на матеріалі радіотехнічної термінології): автореф. дис. на здобуття уч. ступеня канд. філол. наук: спец. 10. 02. 04 "Германські мови"/ А. П. Соколенко. К., 2007. 18 с.

ФІЛОСОФІЯ ПЕРЕОСМИСЛЕНЬ

Мельник Лариса Миколаївна

магістр психології,

старший викладач кафедри

Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Актуальність. Світові процеси базуються на викликах, що об'єднують або роз'єднують по лініях - кордонах цивілізаційних, економічних, соціальних, в яких світобачення та розуміння в організації держави відіграють важливу роль. Сутність глобалізованих процесів не зводиться лише до економічних та фінансових активностей, розуміючи їх детермінізми та історично обумовлену первинність, першорядність чи основорядність, першооснову в моделюванні управлінських систем, які в XXI сторіччі спрямовані на нову архітектурну візію та філософію переосмислень. Глобалізація розглядається як багатогранний, складний та іноді непередбачуваний (COVID - 19) процес і вже цей факт зумовлює необхідність філософського аналізу, що явив новим переосмисленим індикатором

Наша заувага теми дискусії зосереджена на виклику, що має потребу в сприянні явищ в Україні щодо "хронічного відставання" в крос аналізі переосмислень постійного "перебування серед країн третього застосунку". Зосередимося на семантиці "хронічного відставання" через критичне осмислення освітньої сенсовості, яке обумовлює екологічні погляди та соціальну змістовну активність, що ідентифікується з переосмисленням, а від так в підходах щодо управлінням розвитком стійкості громадянського суспільства та безпековості держави.

Актуальність: визначення траєкторію руху в впровадженні нових моделюючих підходів суспільного розвитку для досягнення комфортного життя в Україні, коли важлива громадянська, приватна ініціатива виступає екологічною складовою модерування в стійкий розвиток, органічним елементом якої виступає Людина - Спільнота, коли громадянська позиції та активність виступають органічним актуалізатором переосмислення для змін в суспільстві, обумовлюючи потребу на інституційному рівні партнерства суспільством і державою. Саме включеність людини в створенні сенсів через переосмислення розвитку громадянського суспільства виступають першорядністю демонтажу країни з "хронічного відставання" (насильницькі форми колонізації, ідеологемна окупації, стереотипізація в ході імперського колоніалізму та тоталітаризму) застосовуючи інструменти творення партнерства між громадянським суспільством та державою, в архітектурну композицію, коли філософія історії та пересмислень виступає новим фундаментом, що не вберігає "історичні захворювання відставання" і не дизайнує їх, а повністю моделює нові конструкти.

Ключові слова: глобалізація, філософський аналіз, глобальні проблеми сучасності, ноосферна стратегія сталого розвитку, нові виклики, цифроватрансформація, хронічні відставання, переосмислення, першооснова, трансформація.

Актуальним постає феномен в сучасності, що дедалі частіше привертає увагу дослідників - це осмислення глобалізації та цифрової трансформації, які не обмежуються суто економічними та фінансовими концептуалізаціями, як було представлено необхідність нової ініціативи принцом Чарльзом - Уельським: "Якщо є один урок, який можна осмислити, враховуючи цей кризис - це те, що ми повинні поставити природу в центр уваги всієї діяльності. В нас немає просто більше часу на розмови".

Клаус Шваб-виконавчим головою та засновником Всесвітнього економічного Форуму у «Великому перезавантаженні» (The Great Reset) промовив: "COVID - 19 прискорив наш перехід в епоху четвертої промислової революції. Ми повинні зробити так, щоб нові технології в цифровому, біологічному і фізичному світі орієнтувалися на людину і послугоували суспільству в цілому, забезпечуючи усім справедливість в доступі до ресурсів... Ми повинні декарбонізувати економіку, використовуючи те вікно можливостей, яке ще поки відчинене, і привести у відповідність наше мислення і поведінку із законами природи".

Природа культурної, соціальної, продуктивної діяльності людини постала ключовою у відповідності до ресурсів, що не повинна бути руйнівною, а стати креативно переосмислювальною та естетично інтелектуально продуктивно, що вберігатиме та дотримуватиметься "кордонів" синергії взаємодії між Людства та Природою. Ці виклики надто актуальні, які пов'язані з періодом створення Римського клубу 70-х років, дискусії та сенсаційні Доповіді в якому вже передбачали події майбутньому. Сенсаційність доповіді Римського клубу в 1972р., який був поновлений в 1992г. - "За межами росту" і в 2004р. - "Пределы роста. 30 лет спустя", які ввійшла в десятку найбільш впливових Доповідей з проблем наколишнього середовища, що актуалізують і є викликами XXI сторіччя.

Знову постає питання ролі синкретичної "єдиної світової релігії" на основі іудейсько-християнського синтезу авраамістичних, східних та інших релігійних систем - "Цели для человечества" (1977 г.). Переглядаються формування енергоефективної цивілізації з тотальною ревізією на користь "зеленої енергетики" - «Энергия: обратный отсчет» (1978 г.). І ряд подальших змін, в яких закладалася нова філософія четвертого типу цивілізації, що обумовила новий глобалізм - цифровою трансформації та осмисленням перспектив революції 6 G. Всі ці історичні і актуальні процеси в сьогоденні обумовлюють новий шанс осмислення в підходах моделі України, її освіти, науки та новітньо обумовлених підходах засобами інноватики в застосунку освіті, можуть стати потужним ресурсом в "революції світової солідарності" знайшовши свій Проєк руху, як то здійснили і естонія, і Сінгапур, коли проблеми "третього світу" будуть завляки новій архітектурі в переосмисленні та діях мейнстрімом "втурачитися" позитивними та конструктивними стратегіями для змін (2).

"Велике перезавантаження" - це визнання того, що людські трагедії через

пандемію повинні стати великою сенсовою заувагою щодо побудови справедливої, інклюзивної і стійкої економіки суспільств, які є більш стійкими перед "обличчям пандемії, зміною клімату и багатьох інших глобальних змін (доступ до якісної освіти, голод, війни), з якими стикається людство"- промовив Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй Антоніу Гутерриш."Очевидно, що для вирішення задач, які постають перед нами, необхідний більш всеохоплюючий багатосторонній підхід, що базуватиметься на покращенні сітьових комунікаціях і тому кожна країна має взяти новий глобальний курс, що забезпечить більширокий в доступі справедливий розподіл повноважень, благ і можливостей",- Антоніу Гутерриш.

Глобальне моделювання - важлива сфера досліджень, яка охоплює і присвячена розробці моделей масштабних соціальних, економічних і екологічних процесів. Дослідження, що проводилися під керівництвом американського дослідника В.Леонтьєва за дорученням одного із дослідницьких центрів ООН, були присвячені розробці економічно- математичної моделі світової економіки. Ця модель ділила світ на 15 регіонів, що взаємопов'язані з експорто- імпортом по 43 секторах економічної діяльності. З її допомогою аналізувалися перспективи розвитку світу до 2000 року. Також відомі моделі, що розроблялися на замовлення Римського клубу, зокрема Друга доповідь Римського клубу "Пределы роста" під керівництвом Донелли і Деніза Медоузів, а пізніше - "За пределами роста", в якій вони звернули увагу світової спільноти на загострення економічних, ресурсних та екологічних проблем. Сьогодні нам демонструє, що прогнози на майбутнє мають враховувати сучасні тенденції розвитку (технології, нанотехнології) водночас враховують конкретні і локальні та глобальні виклики соціально- економічних, політичних, соціальних та екологічних факторів з обов'язковою задачею збереження миру та природної екосистеми, яка ґрунтується на факторах чисельності населення на Землі, запасах природних ресурсів, виробництві продуктів харчування, забрудненні навколишнього середовища (відходи життєдіяльності людини, нерегульовані природою), капіталовкладення (фонди, характерні особливості рівня розвитку).

Встановлено, що зростання населення зумовлює зростання індустріалізації, потреби в продуктах харчування і поширення населення по усій території. Експонентна зростання населення, споживання їжі, фондів, рівня життя і забруднення навколишнього середовища не може тривати безмежно. Кількість населення, досягнувши в 2025 - 2050 рр. граничної величини, стане різко зменшуватися, що може призвести до катастрофи. Ці висновки були підтвержені повторним дослідження Д.Медоуз за 70 показниками і сама доповідь "Межі зростання" викликала сенсацію та водночас занепокоєння серед громадськості. За моделлю Дж. Форрестер глобальна рівновага можлива, однак вона потребує цілеспрямованості і самообмежень всього світового співтовариства в довгостроковій перспективі і водночас "обіцяє людству зникненням свободи", т.б "особистої свободи", під яким розуміється обмеження в підприємницькій діяльності і народжуваності. В різних континентах ми наразі спостерігаємо за такими тенденціями, в основі яких лежать особливі фактори та

їх обумовленість. Математичне моделювання в праці Дж.Форрестера "Світова динаміка" послуговується підходами глобального моделювання світових процесів, як єдиного цілого, систему взаємопов'язаних процесів: - демографічних,- промислових,- об'ємів проіродних ресурсів, - забруднення навколишнього середовища, виробництва харчових продуктів.

На основі цих досліджень робиться висновок, що стабілізація промислового зростання має впливати на формування екологічного споживання та бережливого ставлення до природи., яке пов'язано з формуванням екологічного світосприйняття та мислення і сприяє освітніми методами критично оцінювати активності людини, формуючи естетику екологічної взаємодії з природою. Подальші розробки своєї концепції, Дж.Форрестер присвятив вивченню розвитку міст, що були сформовані в розумінні "розумних міст", що розгортається у вивченні урбаністики та філософії міст. Саме в цьому напрямку проект Д.Медоуз (Donella and Dennis Meadows «Пределы роста» (1972) — доповіддю Римського клубу, було завершено дослідження Форрестера. Але метод «системної динаміки», запропонований Медоуз, викликавши критику в подальшому отримав розробку з питань, що пов'язані з кономічним ростом, розвитком, освітою, наслідками застосування нових технологій та глобального мислення.

В подальших доповідях Римського клубу визначаються проблему майбутнього - людство потрапляє від своєї активності та споживання на роздоріжжя, яке обумовлює виникнення концепції "органічного росту", відповідно до якої кожен регіон світу повинен виконувати свою особливу функцію, подібно клітині живого організму. Ця концепція залишається однією із актуальних викликів людства у взаємодії з природою. та активними "постіндустріальними процесами", які стають небезпеками і в світовому масштабі і в регіональному, тому осмислення глобальних тенденцій закладає в освітній діяльності нові візії, що мають вибудовувати нову архітектуру взаємодії людина природа, адже :- прискорення індустріалізація;- нерівномірне зростання населення;- розповсюдження голоду;- виснаження невідновлених ресурсів;- погіршення навколишнього середовища може призвести до порушення балансу на Планеті. На міжнародному Форумі " Україна 2030 велику увагу приділили осмисленню та переосмисленню в організації рівного доступу до якісної освіти, створюючи можливості змінити вказані тенденції, умови для екологічної та економічної стабільності, т.б. стійкого майбутнього іту. важливі і варті для тих, хто або скористається майбутнім для вбереження людства і пленти, або руйнація в освіті та падіння рівня освіченоти спричинить хитке існування самого Світу.

Епоха цифрової трансформації та цивілізаційні можливості дають суспільствам нові підходи, методики, за допою яких здійснюючи науковий аналіз утруднень, що постають перед людством з фізичним обмеженням ресурсів Землі віднаходити "нові принципові межі росту", передбачати критичні ситуації або мобілізуватися навколо спільних викликів(пандемія) і вибудовувати колективну планетарну відповідальну взаємодію, орієнтувати суспільства та фасилітувати розумні дії, щоб досягати глобальної рівноваги

Перед українським суспільством глобальною проблемою постає об'єднання в прагненнях осмислення, переосмислення в розумінні та діях щодо виходу з "країни третього рівня". Однією із головних цілей - це здатність еволюціонувати українській спільноті як можна ясно та сенсово консолідуватися навколо викликів та активно втручатися мовою політиків "агресивно", т.б. наполегливо та системно діяти в напрямку оновлення держави та її розвитку. І друга ціль - використати всі доступні знання, вправління інтелектуальні та соціальні зусилля, щоб стимулювати нові відносини, які відображують спрямування на новітню архітектурну інституційність та модернову трансформацію, що сприяють вправління з теперішніми ситуаціями. І третя ціль - актуалізація досліджень, що вбудовуються в архітектуру змін та оновлень, покладаються в основу стратегування для реалізації, адже аналітичні основи побудови моделі урбанізованих систем - це якісний взаємозв'язок між мікро-макросистемами, між локально-глобальними функціональностями, що обумовлюють стійкості та безпеки. Отже, враховуючи погляди Е. Ласло щодо "світового атласу сучасних цілей", який розглядав двохрівневий підхід - національний і транснаціональний, переорієнтувувачись на "глобальні цілі", що передбачають здійснення "революції світової солідарності" (особливо враховуючи пандемію), нові підходи сприятимуть задоволенню потреби людства в безпеці, забезпеченні продовольством, розумним використанням енергій та природних ресурсів, продовженням розвитку на підвищення "якості життя" кожної людини та благополуччя всіх людей на планеті (13).

Список джерел, що спонукали до переосмислень:

1. Вернадский В. И. Научная мысль как планетное явление. – М., 1991.
2. Джермен Гвишиани / «Пределы роста» - первый доклад ...: <http://www.youth.yabloko.ru>
3. Донелла Медоуз, Йорген Рандерс, Деннис Медоуз Пределы роста. 30 лет спустя/Пер. с англ. – М.: ИКЦ «Академкнига», 2007. – 342 с.: ил.
4. Кастельс М. Информационная эпоха : экономика, общество культура / М.Кастельс. – М.: ГУ ВШЭ, 2000. –608 с.
5. Кеннеди П. Вступая в двадцать первый век. - М.: Весь мир, 2007, 480 с
6. Медоуз Д.Х., Медоуз Д.Л., Рандерс Й. За пределами роста. М.: Прогресс, Пангея, 1994.
7. Рамочная Конвенция об изменении климата. Доклад на Конференции в Буенос-Айрес 2-14 ноября 1998 г. <https://unfccc.int/resource/docs/russian/cop4/cp416r.pdf>
8. Тойнби А. Дж. Цивилизация перед судом истории. - М.: Рольф, 2007, 592 с.;
9. Хабермас Ю. Філософський дискурс модерну/Ю.Хабермас.- К.: Четверта хвиля, 2001. — 424
10. Эрвин Ласло: Век бифуркации. Введение. Вызов. <https://gtmarket.ru/library/basis/4545/4546>
11. https://works.doklad.ru/view/DMGD_0bB3uU/3.html

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИКИ – ДИФУЗІЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ТА ЦИФРОВОГО ПРОСТОРУ

Мазурчук Альона Володимирівна

аспірантка кафедри політології
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Популяризація цифрових технологій стала результатом стрімкого розвитку мережі Інтернет. З точки зору його масштабів та можливостей на сьогоднішній день – це мабуть, найкращий продукт глобалізації. Інтернет створив вільний вибір та умови доступу до інформації, можливість прямої взаємодії суспільства і держави, вирішив питання комунікативних обмежень. На сьогоднішній день доступ до Інтернету визнаний одним із невід’ємних прав людини на міжнародному рівні [1], що підтверджує високий інформаційно-комунікативний потенціал та його значення для світового співтовариства.

Основою світової мережі є інформаційно-цифрові технології, які постійно розвиваються, удосконалюються, проникають у всі сфери та впливають на них. Тому феномен цифровізації на даному етапі вважається найперспективнішим у світовому політичному процесі. Якщо раніше політичне протистояння між державами вимірювалося перевагою в області збройних сил та рівнем економічного розвитку, то сучасні реалії можна охарактеризувати як перегони цифрових технологій.

Трансформація суспільства, політичних систем і розвиток технологій – явища, що виникають, здебільшого, як відповідь на запит часу. Це так звані, соціальний продукт сучасності, що формується на базі удосконалення та модернізації загальних суспільно-політичних процесів таких, яким у свій час була промислова революція. Тепер світ переживає перехід до нової, цифрової епохи – діджиталізації, яка вже стала одним із напрямків трансформації і розвитку інноваційних тенденцій. У даному випадку варто розмежовувати поняття діджиталізації та інформатизації, які за своїм значенням мають схожі напрямки розвитку, однак все ж таки мають певні відмінності. Поняття «інформатизація» носить більш глобальний характер і якщо це, в першу чергу, матеріальний процес, який спрямований на побудову і розвиток телекомунікаційної інфраструктури, що об’єднує територіально розподілені інформаційні ресурси, то діджиталізація - це спосіб, завдяки якому більшість сфер соціального життя починають будуватися навколо цифрового зв'язку та інформаційної інфраструктури [2]. Загальна сукупність новітніх технологій та ресурсів відкриває новий етап інформаційно-технологічного розвитку

суспільства, що супроводжується трансформацією багатьох сфер. Швидкий прогрес глобальної цифровізації та інновацій розпочався з економіки та бізнесу, практичні результати яких підтвердили, що це не тільки ефективний інструмент, а й розгалужена система широкого застосування.

Діджиталізація призвела до того, що люди стали частіше брати участь в явищах, пов'язаних з політичним життям, так як отримали нові важелі управління і тиску. Поява більш відкритих форм взаємодії дала можливість отримати найбільш просту форму взаємодії між громадянами і владою [2].

Зокрема, сучасні інфокомунікативні технології вже досить активно застосовуються провідними державами як у внутрішньому управлінському політичному процесі, так і в реалізації їх зовнішньої політики. Звідси і виникає узагальнення даного явища як «діджиталізація політики».

Тому діджиталізацію політики можна визначити - як інтеграцію політичного простору та цифрових, інноваційних технологій, в результаті якої формується зовсім новий політичний простір, відбувається трансформація суспільних інститутів.

Процес діджиталізації політики в більшості країн вже реалізовується на законодавчому рівні, що супроводжується введенням інформаційно-телекомунікаційних систем державних органів, електронного документообігу, електронного голосування, онлайн сервісів надання адміністративних послуг та ін. Одним із практичних проявів діджиталізації політики в Україні став державницький проект - «Держава в смартфоні», метою якого і був так званий процес цифровізації країни.

Важливим елементом цифрового простору є соціальні медіа, які із розважально-комунікативного сегменту переросли у дискурсивно-комунікативний, ставши інноваційним майданчиком публічного соціально-політичного дискурсу. Таким чином однією з ключових функцій соціальних медіа в межах політичної комунікації стало залучення громадськості до обговорення суспільно-політичних питань - встановлення та удосконалення системи комунікацій у вимірі «державо-суспільство». У даному контексті чітко простежуються концептуальні риси деліберативності - принципи демократії обговорення: простір добровільної та рівної участі, принцип відкритого, прямого діалогу, горизонтальні зв'язки [3]. Віртуальний політичний простір значно розширює можливості громадян у процесі політичної участі, удосконалює та модернізує політичні системи. Саме з діджиталізації політики почався процес віртуальної взаємодії держави та суспільства, у наслідок чого виникла нова форма демократії - електронна деліберативна демократія («е-демократія», «віртуальна демократія»), що характеризується використанням інформаційно-комунікаційних технологій як основного засобу для колективних розумових (краудсорсінг) і адміністративних процесів (інформування, прийняття спільних рішень - електронне голосування, контролювання виконання рішень і т. д.) на всіх рівнях - починаючи з рівня місцевого самоврядування та закінчуючи міжнародним [4].

На перший погляд, комунікативні особливості та загальні можливості соціальних медіа надають безумовні переваги у реалізації деліберативних

принципів та розвитку сучасної моделі демократії в цілому, проте існує і ряд недоліків. Переважно це стосується загрози маніпулювання суспільною свідомістю, зокрема, використання фейкових новин, штучна популяризація помилкових суджень, дезінформація, пропаганда, інформаційні провокації і т.п. Сукупність переваг і загроз соціальних медіа формують базовий ресурс інформаційно-комунікативного поля політичної системи суспільства, які мають активно досліджуватися та аналізуватися фахівцями, з метою можливості прогнозування й попередження негативних тенденцій в умовах інноваційного суспільно-політичного дискурсу.

Загальний інфокомунікативний потенціал соціальних медіа, що функціонує та розвивається в межах суспільно-політичного та цифрового простору, що об'єднує політичне та технологічне, підтверджує сутність явища діджиталізації політики.

Діджиталізація політики є наслідком системи глобальної цифровізації суспільних інститутів, що характеризується взаємопроникненням, тісним переплетінням суспільно-політичного та цифрового простору. З практичної точки зору – це сукупність політико-комунікативних механізмів і цифрових технологій.

Цифрова трансформація інформаційно-комунікативного сегменту суспільства, явище складне і майже не досліджене, проте вже здатне впливати на усі взаємопов'язані соціальні, економічні та політичні процеси. Тому упорядкований, навіть, частково контрольований процес діджиталізації із зосередженням на інфокомунікаційних технологіях чи з використанням тільки деяких їх основних інструментів може обумовити певну рефлексію – так звану легітимну інноваційну платформу політичної комунікації. Варто зазначити, що політична комунікація – це не лише пряма взаємодія та взаємовплив суспільства і держави, міжнародних зав'язків, а й формування громадської думки, маніпулювання та інші ризики, особливо в умовах глобальної діджиталізації. Адже саме цифровий (digital) аспект політичної комунікації відрізняє її від традиційних способів комунікації і відкриває значно більші можливості.

Враховуючи, що цифрові та інформаційні технології невпинно прогресують, посилюється їх значення і масштаби впливу, зокрема, на суспільно-політичні процеси, явище діджиталізації політики потребує особливої уваги сучасних політологічних досліджень.

Список літератури

1. Human Rights Council. The promotion, protection and enjoyment of human rights on the Internet [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.article19.org/data/files/Internet_Statement_Adopted.pdf
2. Куприна К. А. Диджитализация: понятие, предпосылки возникновения и сферы применения Вестник научных конференций. Качество информационных услуг: по материалам международной научно-практической конференции 31 мая 2016 г. Тамбов. 2016. No 5-5 (9). с. 259-262.

3. Хабермас Ю. Вовлечение другого. Очерки политической теории. СПб.: Наука, 2001. - 419 с.
4. Сетевые сообщества и модели социального развития : [монография] / [М. В. Сухарев, Т. В. Морозова, Р. В. Белая и др.] ; под редакцией М. В. Сухарева ; Федеральный исследовательский центр "Карельский научный центр Российской академии наук", Институт экономики КарНЦ РАН. - Петрозаводск : Институт экономики КарНЦ РАН, 2019. - 225, [2] с.

СПЕЦИФІКА САМОСВІДОМОСТІ ЖІНОК: ДЕПРИВАЦІЙНИЙ ДЕЛІНКВЕНТНО- ПЕНІТЕНЦІАРНИЙ РАКУРС

Hoshovska Daria

Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor of Pedagogical and Age Psychology,
Lesya Ukrainka Volyn National University

Hoshovsky Yaroslav

Doctor of Psychological Sciences,
Professor, Head of the Department of Pedagogical and Age Psychology,
Lesya Ukrainka Volyn National University

Finiv Olga

Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor of Management
Psychology
Lviv State University of Internal Affairs

Проблематика фемінінної самоакцептації є дуже різновекторною, адже охоплює розлоге коло психогенези жінки в особистісному, соціокультурному, сімейному та інших вимірах і реаліях.

У вивченні самосвідомості, зокрема фемінінної самоакцептації, окремим напрямком є кримінально-пенітенціарний ракурс, оскільки в таких особливих, складних, екстремальних умовах відбуваються істотні деформації життєдіяльності особистості. Аналіз сучасних кримінологічних і злочинно-правових аспектів поведінки людини дає підстави констатувати помітну тенденцію фемінізації злочинності та відзначити численні проблеми жінок в усвідомленні як самого факту скоєного ними протиправного вчинку, так і деприваційний дискомфорт та перепади самооцінювання, самоусвідомлювання та інших когнітивно-емоційних реакцій в умовах в'язниці. Деприваційні особливості перебування жінок в умовах позбавлення волі та підвищена негативність і складність мікроклімату пенітенціарного закладу й режиму ув'язнення досить часто стають руйнівними й девіантними для їхнього особистісного існування та розвитку фемінінної самосвідомості.

Специфіка проявів і функціонування жіночої злочинності в Україні потребує зробити наголос як на найтипівіших характерологічних випадках і тенденціях, так і на необхідності превентивності цього антисоціального явища, адже проблеми дотримання законності краще вирішувати шляхом попередження злочинності серед жінок, ніж подальшим перевихованням, ресоціалізацією тощо. Звичайно, особливості гендерної свідомості й самосвідомості засуджених жінок

передбачають застосування найсучасніших форм і методів надання їм психологічної допомоги, зокрема в плані корекції світобачення, ціннісних переорієнтацій, тактик і технік самоусвідомлення власної фемінінності та інші результативні прийоми особистісного самоствердження як в режимі пенітенціарності, так і в майбутньому житті на волі.

У психогенезі жіночої самоакцептації досить часто спостерігається розбалансування і конфлікт між власними атрибутивними проєкціями та реальними настановленнями рецептивного чи нехтуючого соціального довкілля, складнощі у застосуванні механізмів ідентифікації, рефлексії, психозахисту, тому процес самоприйняття може супроводжуватися підвищеним рівнем особистісно-психологічного дискомфорту (тривожність, депресія, фрустрація, амбівалентність та інші амортизаційні психостани).

Ми вважаємо, що у системі пенітенціарного закладу зауважується ускладнений перебіг соціального й індивідуального життя особи, спричинений насамперед наявністю визначальної базової опозиційної бінарної мітологемі «Злочин – Кара» та інструментально-семантичним навантаженням кожної з обох складових. Виправна, корекційна природа пенітенціарності неминуче вступає в протиріччя із соціальною девіацією, що закорінена в багатий і різноманітний а-чи антисоціальний досвід колоністок. До того ж ключовим сутнісним принципом пенітенціарного закладу з очевидних та історично усталених міркувань і суспільних практик обирається режим ізоляціонізму, який лише дублює, прирошує, «збагачує» деприваційні негативи. Нами зафіксовано певну «дефектність волі», що може бути інтерпретовано як континуальна залежність між розладами вольової сфери особистості інтра- чи екстрагенного походження та обмеженнями, дефіцитністю свободи депривованої людини у в'язниці. У депривованій особистості пенітенціарного закладу зауважуються численні ознаки розщепленого модусу самосвідомості, до того ж в умовах парадигми колонії зазвичай блокується перцепція, зводяться лише до формальних комунікацій чи механічних інтеракцій. На підставі цього кожен, хто позбавлений волі, вибудовує свою реальність, яка постійно притлумлюється макрореальністю – режимом тотальної депривації. Невдоволення реальною «реальністю» призводить депривованих ув'язнених як істот когнітивних до сконструйованої реальності, яка у випадку побудови ілюзорних конструкцій досить часто може набувати ознак безвиході, протесту, а в кризових випадках навіть до суїцидальних тенденцій тощо [1; 2; 3].

Парадокси тюрми неминуче потребують відзначення її особливо негативного впливу на жіночу психіку, що проявляється в розладах емоційно-вольової сфери, когнітивних порушеннях, різноманітних адикціях, поведінкових і сексуальних девіаціях та інших складнощах, які можуть спотворювати фемінінне самоусвідомлення.

У контексті окресленої проблематики ми досліджуємо також соціально-правову і соціально-психологічну специфіку насильницької жіночої злочинності та специфіку її попередження, особливості трансформації особистісних рис жінок в умовах позбавлення волі, специфіку мотивації жінок, які здійснили злочини та інші делінквентно-пенітенціарні ракурси, адже вся їхня спонукально-

мотиваційна сфера корелює із самоусвідомленням, тому негативний вплив злочинності на самосвідомість жінки є дуже очевидним.

Безперечно, існує тісний взаємозв'язок між рефлексією та особистісними змінами засуджених жінок в умовах виправної колонії під час відбування покарання, тому потрібно задіювати активні психотехнічні шляхи і форми впливу на особистість засудженої жінки з метою її ресоціалізації/ревіталізації.

Окремого науково-психологічного висвітлення потребують особливості карально-виховного впливу на неодноразово судимих до позбавлення волі жінок, які відбувають покарання у виправно-трудовах установах. Звичайно, що каральна суть закону є дуже складно застосовуваною щодо жінок-рецидивісток, а специфіка їхнього усвідомлення причин і наслідків скоєння злочинів іноді може межувати навіть з психіатричним анамнезом. По суті, вивчення свідомості й самосвідомості жінки-рецидивістки є відкритою проблемою, яка постійно доповнюється численними новими фактами і модифікаціями.

З урахуванням тематичної лінії нашого дослідження на підставі розлогого аналізу проблеми злочинності серед жінок доцільно вивчати гендерні аспекти тюремної субкультури в сучасній Україні, виокремлюючи особливу складність існування жінки в тюрмі, зокрема й насамперед через надзвичайну складність проблеми народження і виховання жінками дітей в умовах в'язниці.

Цікавим є історично ретроспективний погляд на окреслену проблематику, зокрема з детальним висвітленням ключових наукових підходів щодо інтерпретації поведінки жінок, які скоїли злочини, адже можна віднайти своєрідні «архетипні моделі» їхньої свідомості та самосвідомості.

Крізь призму психологічного сприяння реформі кримінального правосуддя доцільним буде комплексний детальний аналіз найгостріших проблем жінок у тюрмах, причому з урахуванням свідчень самих ув'язнених. Корисним буде своєрідний «погляд із середини», що дозволить цілісно охопити і проаналізувати той найактуальніший спектр проблем, який розкриває і значною мірою пояснює кримінальну природу і самоусвідомлення жінками скоєного злочину. Бачення жінкою свого Я у колі проблем пенітенціарного закладу, її ресоціалізаційний/ревіталізаційний поступ як спроба усвідомити причину злочину та видозмінити поведінку у плані просоціальності – спосіб сформувати нове бачення себе й усвідомити нові позитивніші реалії. Безперечно, появляється нагода розбудувати як адекватніші і повномірніші образи Я, так і відлагодити більш-менш просоціальну Я-концепцію.

Висвітлюючи феномен фемінності у сучасній культурі Л. Буланова-Дувалко констатує, що феномен жіночості досить не часто був ракурсом спеціальної та детальної філософської рефлексії, залишаючись певним чином другорядною категорією, яка традиційно розглядалася у межах бінарних опозицій маскулінне / фемінне; раціональне / тілесне; душа / тіло; суб'єкт / об'єкт та крізь призму наукових уявлень про заздалегідь задані і відомі специфічно жіночі типи мислення і структури психіки. Здійснивши змістовий аналіз категорій «фемінного» та «феміністичного» авторка наголошує на концептуальній нетотожності цих понять та істотну культурно-історичну кореляцію між ними. Дослідниця відзначає, що дефініція «фемінний» є психологічною

характеристикою, похідною від комплексної категорії фемінності, як певного набору чутливості, поведінкових схильностей і особливостей розуму й характеру, апріорі асоційованих із жіночою статтю. Натомість термін «феміністичний» маркує співвіднесеність із фемінізмом як інтелектуальною течією, політичним рухом або світоглядом.

Посилаючись на погляди С. де Бовуар щодо осмислення жіночого тілесного буття як осередку та джерела різних шляхів підкорення жінки у патріархальному суспільстві, дослідниця наголошує істотне збільшення ваги врахування статі й гендеру у феміністичній феноменології. Ключовий акцент робиться на категорію тілесності, зокрема у вимірах дихотомії маскулінне – фемінне. Дуже важлива роль відводиться переосмисленню естетичної семантики таких аспектів тілесності як рухливість і просторовість жіночого тіла, вагітність та материнство, еротичні стосунки та сексуальність, расова ідентичність та біо-медичне піклування.

Окремим ракурсом висвітлена сексуальна об'єктивація, яка ґрунтується на позбавленні жінки суб'єктності та легітимізації ставлення до неї як до предмету вжитку, що, на жаль, було і залишається однією із найрозповсюдженіших стратегій репрезентації жіночих рекламних образів. Осмислення реалізацій фемінності у рекламному дискурсі харчових продуктів трактується як відгомін сексуальних потягів, що зазвичай виникають від час проходження дитиною оральної стадії психосексуального розвитку (за З. Фройдом). Авторка оптимістично стверджує, що застосування методології феміністичної філософії до осмислення концепту фемінності засвідчує потенціал даної категорії для пошуку та продукування множинних, індивідуалізованих моделей фемінної ідентичності, вільних від ідеологічного навантаження андроцентрично орієнтованої гетеросексуальної гегемонії [4].

Про тонкощі юридично-психологічного підходу до жінки як суб'єкта кримінальної відповідальності на рівні дисертаційного дослідження веде мову В. Меркулова, відзначаючи, що історично драма жінки полягає у тому, щоб довести свою самодостатність. Дослідниця наголошує, що правове трактування статевих відмінностей було відображенням філософського, релігійного світоглядів, що панували раніше, соціально-політичної організації суспільства та інших чинників. Однак кожна жінка має власні дійсно самостійні функції, незалежний сенс свого існування, однакові з чоловіком права на відмінність, тому й несе кримінальну відповідальність. Відзначається, що крім діагностики, ресоціалізації та соціальної адаптації до засуджених жінок з негативними схильностями існують і інші досить жорсткі заходи дисциплінарного впливу (штрафний ізолятор, приміщення камерного типу), де і необхідно створити умови для більш інтенсивного виховного впливу. Звичайно, що сама сутність карно-кримінального підходу накладає на фемінінне самоусвідомлення травмогенний відбиток та істотно ускладнює життєдіяльність як у виправному закладі, так і згодом на волі [5].

Загалом, коло аналітичного осмислення проблематики досить широке: від поглядів Ж. Мішле в аналітичній парадигмі «Відьма. Жінка» [6] до

концептуального аналізу А. Тарабріним вкрай складної діади «жінка і злочинність» [7].

У контексті вивчення фемінінної самоакцептації цікавим ракурсом є спроба виведення своєрідного індексу жіночої сексуальної функції (ІЖСФ) — Female sexual function index (FSFI), що засвідчує про багатогранність дослідження цього феномену. Будь-які компоненти самоусвідомлення, зокрема і статево самоприйняття, мають латентні і глибинні міфологічно-архетипні механізми, які можуть спрацьовувати як на рівні психозахисту, так і в системі міжособистісного/міжстатевого спілкування. Особливо гостро проблема сексуальної депривації постає у пенітенціарних установах. Вочевидь, доцільно вести мову про незліченну кількість проблем, що виникають унаслідок сексуальної депривації як притлумлення базового інстинкту, поміж яких самоприйняття в нормі та патології посідає дуже значне місце.

Як відзначає О. Зінов'єва, майже всі результати психологічних досліджень феномену гомосексуальності засвідчують існування цілої низки причин, що детермінують специфічність змістового наповнення самосвідомості, зокрема Я-концепції, самооцінки, самоприйняття жінок гомосексуальної орієнтації, в порівнянні з жінками гетеросексуальної орієнтації. Серед основних причин називаються як «зовнішні» – негативне ставлення до людей гомосексуальної орієнтації, труднощі відкритого визнання себе як осіб гомосексуальної орієнтації та «внутрішні» – необхідність переглянути існуючі цінності, сформувані нові уявлення про себе, встановити нову мережу соціальних міжособистісних зв'язків, нову систему ставлень до інших і самоставлень. Дослідницею встановлено, що між жінками нетрадиційної і традиційної сексуальної орієнтації існують істотні відмінності в змісті емоційно-оцінного, когнітивного, поведінкового компонентів Я-концепції та самоприйняття. Констатовано, що у когнітивному компоненті Я-концепції жінок гомосексуальної орієнтації найбільшу вагу мають характеристики поведінки, тоді як у жінок гетеросексуальної орієнтації – соціально-схвалювані характеристики, які також можна розглядати як базові й визначальні фемінінні ознаки, своєрідні змістово-функціональні індикатори й характеристики «жіночності». Безперечно, образ Я жінок гомосексуальної орієнтації є суперечливішим і менш узгодженим, тоді як у жінок гетеросексуальної орієнтації образ Я менш суперечливий і більш узгоджений. Наголошено також на те, що у своїх ідеальних уявленнях про себе жінки гомосексуальної орієнтації орієнтовані на розвиток вольових якостей, а жінки гетеросексуальної орієнтації – на розвиток соціально-схвалюваних і поціновуваних якостей і моделей поведінки.

Слід відзначити, що між жінками нетрадиційної і традиційної сексуальних орієнтацій досить часто існують відмінності в основах, принципах і підходах до побудови і підтримки позитивної Я-концепції. Зазвичай і самоприйняття, і позитивна Я-концепція у жінок гомосексуальної орієнтації вибудовуються і підтримується на відмінностях від традиційних гендерних стереотипів, а також завдяки активному залученню механізмів психологічного захисту, що формують прихильність до свого образу Я та ускладнюють процеси самопізнання і саморозуміння. Натомість гетеросексуальна фемінінна традиція більше схильна

розбудувати самоприйняття і позитивну Я-концепцію за принципами відповідності їхнього самоусвідомлення та Я-концепції усталеним і традиційним статево-гендерним пріоритетам і цінностям, а також завдяки позитивному ціннісному ставленню до самої себе [8].

Існує ще ціла низка інших векторів вивчення депривованої делінквентно-пенітенціарної фемінінної самоакцептації, а багатоманіття науково-психологічних дискурсів якраз і засвідчує значущість. актуальність і різновекторність цієї проблематики. Узагальнюючи, можемо констатувати, що делінквентна поведінка, режим пенітенціарного закладу негативно впливають на психологію жінки, складно їй девіантно позначаючись на її фемінінному самоусвідомлення та на генезі самосвідомості.

Список літератури

1. Гошовська Д. Т. Фемінінна самоакцептація: основні базові постулати. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2015. №2. С. 135–139.
2. Гошовський Я. Ресоціалізація депривованої особистості : монографія. Дрогобич : Коло, 2008. 480 с.
3. Фінів О. Психозахисне самоприйняття особистості : базові положення / О. Фінів, Д. Гошовська, Я. Гошовський // The XXIII th International scientific and practical conference « THEORETICAL AND PRACTICAL FOUNDATIONS OF SOCIAL PROCESS MANAGEMENT» (29 – 30 June, 2020). San Francisco, USA 2020. P. 177-181 Available at : DOI:10.46299/ISG.2020.XXIII : URL: <http://isg-konf.com>.
4. Буланова-Дувалко Л.Ф. Феномен фемінності у сучасній культурі: дис.... канд. філос. наук (09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури). Київ, 2017. 224 с.
5. Меркулова В. О. Жінка як суб'єкт кримінальної відповідальності : автореф. дис... на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. н. : спец. 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Київ, 2003. 35 с.
6. Мишле Ж. Ведьма. Женщина. *Вступ. ст. подгот. текста В. Сапова / пер. с фр.* Москва: Республика, 1997. 463 с.
7. Тарабрин А. Женщины и преступность. М.: Эксмо-Пресс, 1998. 464 с.
8. Зиновьева Е. В. Особенности Я-концепции женщин гомосексуальной ориентации. *Вестник Костромского государственного университета им. А.Н. Некрасова, серия психологические науки: «Гендерная психология»*. 2006, №12. С.104-106.

РАЗВИТИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНЫХ СПОСОБНОСТЕЙ ОБУЧАЮЩИХСЯ ОПОСРЕДОВАННЫМИ ФОРМАМИ ПОЗНАНИЯ

Власова Нина Васильевна

Магистр педагогических наук, доцент
кафедра «Педагогика и психология»
университет «Туран-Астана»

Центральное место в психологии познавательных процессов, занимает проблема опосредствования психических процессов знаком и символом. Знаки и символы, опосредуют образы, которые отражают главные средства и орудие деятельности, определяющие способ ее реализации.

Проблема образа, знака и символа в психологии относится к самым интересным значимым темам. Процесс изучения механизма формирования образа и общего впечатления об окружающем мире, в представлениях человека, функции, в формах поведения, взаимодействия с внешним миром, определенных механизмах его мозговых структурах, имеет значение для развития психологической науки, а также для некоторых теоретических позиций различных областях психологических знаний. Эта проблема важна и для рассмотрения некоторых вопросов в педагогической психологии, особенно в процессе разработки содержания знаний, методов обучения, для более эффективного их усвоения. Узловым моментом умственного развития детей является возникновение образного мышления. Это было доказано как теоретическим анализом, так и эмпирическими исследованиями. В психологических исследованиях продемонстрирована отражательная сущность формирования психического образа через знаково-символическую систему процесса познания и были выявлены их особенности. В психологии определено, что образ, это не моментальный снимок предмета, а сложный процесс, развертывающийся во времени, и как отражение становится адекватным отражаемому предмету.

Образ окружающего мира формируется в результате полученного жизненного опыта, в процессе деятельности по накоплению знаний, познавательного опыта, в активном поведении. Накопление опыта не является монотонным, а протекает очень активно, когда субъект деятельности чувствует эти изменения, испытывает ощущения разных модальностей, между сенсорными изменениями и уровнями компонентов познания, появлением перцептивных и мыслительными образами. Основную роль в этом процессе играет субъект деятельности (Б.Ф.Ломов) [1].

В процессе формирования образа окружающего мира, участвуют все структурные компоненты деятельности субъекта, которые включают элементы пристрастности к содержанию опыта. Анализ теоретических и экспериментальных психологических исследований познавательных и мотивационных показателей позволили нам отметить важные уровни

психического существования образа. Они отражают представления, а также сенсорно-перцептивный, словесно-логический уровень и абстрактные образы (Б.Ф.Ломов) [1].

Первым и основным уровнем отражения реальной действительности является сенсорно-перцептивный уровень, который считается базовым. Он образуется очень рано, на первых этапах психического развития, и продолжает сопровождать человека на протяжении всей его жизни.

Сенсорно-перцептивная организация психического отражения (по Б.Г.Ананьеву), объединяет опыт органов чувств в одну целостную систему. Она включает различные связи, на всех сенсорных модальностях. Эти модальности обеспечивают многообразное ориентирование в окружающей среде [2].

К психическому отражению на уровне представлений относится очень широкий круг психических процессов, особенно память и воображение. По своему содержанию психические процессы находятся в тесной связи с теми образами, которые появляются в процессе восприятия и тесно связаны с предметным миром.

В процессе познавательной деятельности, идет процесс умственного развития, и субъект деятельности овладевает интеллектуальными способами оперирования представлениями. Он мысленно анализирует объекты и объединяет их подетально в единое целое, в различных комбинациях, в масштабных преобразованиях умственного анализа.

В психологических образованиях, уровень представлений имеет значение в приобретении образов-эталонов, так называемых «когнитивных карт», также концептуальных моделей, визуальных схем, планов и некоторых когнитивных образований, применяемых в выполнении в реализации любых видов деятельности.

Самой развитой знаковой формой существования образа является языковая система. В процессе словесно-логического и абстрактного мышления, используются известные и общепризнанные знаково-символические системы, такие как графические, для изображения алфавита, математических знаков, для обозначения знаков в картографии, физике, химии, музыке и многие другие, употребляемые в современных гаджетах

Следовательно, образ по сути регламентирует три уровня сознательной формы деятельности личности.

Рассмотренные теоретические положения дают возможность нам заключить, что образ, регулирующий деятельность, имеет сложное строение. Образ многомерен и проходит через ряд уровней. В процессе его формирования синтезируются сенсорные данные разных модальностей. По мнению С.Л.Рубинштейна, образное отражение действительности человеком носит преимущественно зрительный характер [3].

Теоретические положения формирования образа через знаково-символическую систему, дает основания для применения символического опосредствования для организации образовательного процесса. Использование знаково - символической системы позволяет продуктивно получать знания об

окружающей действительности и осваивать учебный материал, эта система является особой формой отражения реальности,

В своих исследованиях, П.Я.Гальперин, установил, что для познания окружающего мира в структуре опосредствованной деятельности применяется знак, как форма человеческого отношения к объективной реальности. [4].

Знак также используется для моделирования ситуаций деятельности для сопровождения видов деятельности с использованием знаково-символических систем, особенно в познавательной деятельности.

В психологии применяется специальная методика для процесса развития образа, с применением символической функции (знаковой), и перенос значения образа предмета Салмина Н.Г. [5].

Знаково-символические системы являются производными от жестов, которые появились в результате социализации человека. По сути жест и является способствовал появлению первоначальных форм словесной речи, некоторые символические игры и появление первых рисунков.

В настоящее время виды знаково-символической деятельности, существуют много разных позиций. В некоторых источниках знаково-символическая деятельность рассматривается как источник происхождения продуктивных видов деятельности, это изобразительная, игровая и продуктивные виды деятельности. Изобразительная деятельность, речевая, игровая, и некоторые продуктивные виды деятельности стоят у истоков символической деятельности. Это рассмотрено в работах В.С.Мухиной и М.В.Осориной и используют для исследования функции знака и символа в их исследовании основ развития символической функции в художественной и изобразительной деятельности [6]. Именно потому продуктивные виды деятельности характеризуются как форма применения знаково-символических средств.

Знаково-символические средства, по Выготскому Л.С. выполняет разные функции, такие как номинативная, сигнификативная, регулятивная, а также индикативная. Хотя в реальной жизни, индикативная функция, развивается первой, так как ребенок первоначально указывает на предметы, но пока не знает их названия. Это и есть коммуникация, которая начинается жестов, только потом появляется номинативная функция. В результате изучения знаково-символических средств, оказалось, что классификации знаков находится в тесной связи с их выполнением различных функций: от использования знаково-символических средств в деятельности; и использования знака в разном содержании деятельности.

Использование в деятельности знаково-символических средств, отражает три основных вида: познавательную, коммуникативную, замещающую.

В коммуникативной функции и познавательной есть еще ряд более частных функций. Коммуникативная функция знаковых и символических средств реализуется в индикативной (указательной), регуляторной, эстетической, оценочной, функции материализации (например, метка) и др. Аналогично можно конкретизировать и познавательную функцию: абстрагирование, создание идеализированной предметности. Соответственно в результате эти функции

порождают следующие виды, знаково-символической деятельности: моделирование, кодирование (декодирование), схематизация и замещение.

Замещение - многозначный термин, который включает в себя деятельность со знаково-символическими средствами. При кодировании, схематизации, моделировании осуществляется замещение, в каждом случае имеет свою специфику.

Виды деятельности со знаково-символическими средствами отличаются своей оригинальностью, это и кодирование, декодирование, позволяющие нам использовать для сохранения и преобразования любой информации, которую может использовать только человек владеющий определенным кодом.

В текстах, построенных на основе использования естественных языков, существуют четко выраженные правила на разных уровнях его построения. В знаково-символических системах, не имеющих прямой связи с естественным языком, проводятся исследования по выделению алфавитов, правил сочетания единиц. В области пространственно-графических знаково-символических средств В. Ф. Венда сформулированы принципы кодирования и декодирования, организующие передачу и распознавание информации.

Введение кодирования в учебную деятельность дает возможность осуществлять деятельность в разных планах. Переход к разным видам знаково-символического выражения содержания - необходимый компонент теоретического мышления, способствует отделению формы от содержания, что является чрезвычайно важным для полноценного усвоения знаний.

Задания на использование кодирования, различных возможностей записи в пределах одной и той же системы снимают это явление. Обучение с первых классов не одной, а нескольким системам счисления приводит к полноценному формированию понятия числа, разделению числа и цифры, понятийного содержания и его знаковой формы. Давая учащимся сразу все системы счисления, мы создаем тем самым возможности для усвоения принципа построения числа, поскольку различные системы счисления, используя разные системы знаково-символических средств, обнажают сам принцип числового построения.

Моделирование в обучении отличается от моделирования в научном познании рядом особенностей, проистекающих из содержания, способов использования моделей. Во-первых, модельной является сама учебная ситуация, поскольку задания для усвоения тех или иных знаний часто являются моделями, аналогами задач, которые возникают в реальности.

Во-вторых, в обучении многие понятия, подлежащие изучению, носят модельный характер, в частности в математике.

Требования, предъявляемые к построению графических моделей, сложны для исполнения. Во-первых, нет четко выраженного алфавита графического языка. Если знаково-символические средства, использующие буквенно-цифровую символику, имеют фиксированный алфавит, то этого нельзя сказать о графическом языке. Во-вторых, не фиксированы правила соединения элементов (синтаксис). Чаще всего они диктуются предметно-специфическим материалом.

Буквенно-цифровые модели лишены трудностей, присущих схематизированным моделям, потому что у них есть фиксированный алфавит (в математике, химии и др.), правила обращения с ним (синтаксис), правила перевода и оперирования. Однако у них свои трудности, а именно трудности обращения с моделями. Дело в том, что оперирование на знаковом уровне, например, в математической логике, вообще затруднительно. Во-первых, в уме необходимо держать весь алфавит, значения каждого знака. С каждой темой это содержание все увеличивается. Во-вторых, оперирование со знаковыми средствами может вызвать формализм в овладении знаниями.

Исходя из компонентного состава знаковой ситуации, взаимосвязи компонентов и особенностей оперирования знаково-символическими средствами, Н.Г.Салмина выделяет составляющие знаково-символической деятельности, расположенные по нарастающей сложности: 1) различение двух планов (обозначаемое и обозначающее); 2) определение типа связей между ними; 3) владение алфавитом и правилами работы с ним; 4) владение правилами перевода реальности на знаково-символический язык (умение построить заместитель); 5) оперирование, преобразование и видоизменение знаково-символических средств.

Моделирование предполагает владение всеми операциями (разделение планов, выделение алфавита, владение принципами перевода, умение преобразовывать) с характеристиками рефлексии, обратимости, инвариантности, интенции.

Кодирование может осуществляться от самого низкого до наиболее высокого уровня.

Использование символического опосредствования при изучении нового учебного содержания может повышать успешность его освоения младшими школьниками за счет перехода от символического опосредствования к знаковому опосредствованию. Как показали исследования А.Н.Веракса, ориентировка знаково-символического опосредствования предполагает детализацию образного содержания символа. Знаково-символическое опосредствование рассматривается в качестве возможной продуктивной формы активности младших школьников в ситуации неопределенности, позволяющей осуществлять переход к отражению ситуации в системе значений [8].

Для изучения знаково-символического опосредствования можно использовать такие методики как, «Неопределенная ситуация», «Классификация задач», «Непроизвольное запоминание», «Подбери картинку».

Широкий спектр представлений о сформированности знаково-символических способов познания можно выявлять с помощью методик: «Десять слов» (А.Р.Лурия), «Пиктограмма» (А.Р.Лурия), вербальный тест творческого мышления «Необычное использование», цветные прогрессивные матрицы Дж.Равена, «Подбери картинку».

Знаково-символическое опосредствование выполняет познавательную функцию, обусловленную необходимостью действовать в ситуации неопределенности, и характеризуется ориентировкой во внешних свойствах

ситуации на основе символического образа с детальным отражением наглядных свойств ситуации.

Таким образом, использование знаково - символического опосредствования является неотъемлемой частью всей системы обучения на ранних этапах становления учебно-познавательной формы обучения в младшем школьном возрасте.

Список использованной литературы

1. Ломов Б.Ф. Образ в системе психической регуляции деятельности. -М.: Наука, 1986.
2. Ананьев Б.Г. О проблемах современного человекознания. Б.М.Теплов. Избранные труды: В 2т. – Т 1- М. 1985.
3. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии- СПб: Издательство «Питер», 2000 г.
4. Гальперин П.Я. Психология как объективная наука. –М.: ИИПП, Воронеж, МОДЭК, Метод, факты и теории в психологии формирования умственных действий и понятий. 1998
5. Выготский Л.С. Мышление и речь // Собр.соч.: В 6т.Т.2. - М.: Педагогика, 1982.
6. Салмина Н.Г. Знак и символ в обучении. М.: изд-во Моск. Ун-та, 1988
7. Мухина В.С. Изобразительная деятельность как форма усвоения социального опыта. –М.: Педагогика, 1981.- URL: <http://psychlib.ru/inc/absid.php?absid=10136>.
8. Веракса А.Н. Особенности символического опосредствования в познавательной деятельности младших школьников. М: 2008.

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ СПОРТСМЕНІВ У ВЕЛОСПОРТІ ВМХ

Полянничко Олена Миколаївна

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри спорту та фітнесу,
Факультету здоров'я, фізичного виховання і спорту,
Київського університету імені Бориса Грінченка

Совгіря Тетяна Миколаївна

ст. викладач кафедри спортивної підготовки,
Національного авіаційного університету

Коротя Володимир Владиславович

ст. викладач кафедри спортивної підготовки,
Національного авіаційного університету

Психологічна готовності спортсменів які займаються велоспортом ВМХ має свої специфічні особливості. Так, спортсмени велосипедисти ВМХ коли обирають екстремальні напрямками велоспорту можуть шукати гострих відчуттів на межі смерті-життя. Цей факт необхідно враховувати тренерам, особливо на початкових етапах підготовки, коли дитяча психіка має лабільність нервових процесів.

Разом з тим більшість дослідників даної проблеми вказує на існування загальних для всіх видів спортивної діяльності характеристик психологічної готовності [1, 2, 3].

В нашому дослідженні прийняли добровільну участь 22 спортсмени, віком від 10 до 14 років (КДЮСШ "ТЕМП" м. Київ - відділення велоспорту). Нами було розроблено запитальник для відповідної категорії спортсменів враховуючи вік та досвід тренувань. Отже, відповіді спортсменів на онлайн опитування показали, що вони гарно орієнтуються у психологічних якостях якими повинен володіти спортсмен в екстремальних видах велоспорту, також адекватно акцентують увагу на фізичній підготовці, яка є запорукою впевненості у своїх силах і спеціальної технічної підготовці, що дозволяє спортсменам показувати високі результати як у тренувальній так і у змагальній діяльності. Отримані результати онлайн опитування представлені в Таблиці 1.

Таблиця 1.

Онлайн опитування спортсменів КДЮСШ "ТЕМП" - відділення велоспорту

Запитання онлайн- опитувальника	Відповіді спортсенів
Якому напрямку екстремального виду велоспорту віддаєте перевагу?	BMX racing – 50%. BMX freestyle – 50%.

Чому ви вибрали екстремальний велоспорт? Який був мотив?	Отримання адреналіну, хоббі, бути сміливим та крутим. відчуття азарту, та інш.
Який у вас досвід катання?	- новачок 1-2 роки – 20%; - аматор 3-5 років - 70%; - професіонал 5 і більше – 10%.
Чи були у вас падіння, травми?	- так, без травм - 30%; - так, з травмою – 70%.
Які емоції і почуття у вас виникають при невдачах в тренувальному процесі?	Впевненість, продовжувати працювати. Бажання повторювати поки не вийде. Негативні почуття. Розчарування, але це спонукало продовжувати. Поки не научусь не перестану тренуватись, та інш.
Чи були думки про завершення тренувань екстремальних видом велоспорту?	Так – 40%. Були сумніви – 60%.
Екстремальний велоспорт для Вас:	Засіб пересування, здоровий спосіб життя, відчуття адреналіну, спосіб самовираження, реалізація своїх амбіцій, професійний ріст у спорті, хоббі та інш.
Якими психологічними якостями повинен володіти спортсмен в екстремальних видах велоспорту?	Рішучість, силу волі, терпінням. Сміливість, впевненість та розуміння своїх можливостей, відчуття небезпеки. Цілеспрямованість, рішучість, жага до перемоги, тощо. Наполегливість, енергійність, моральні та вольові якості, та інш.
Які фізичні якості необхідно розвивати спортсмену в екстремальних видах велоспорту?	Спритність, витривалість, швидкість, координаційні здібності, сила, гнучкість, легкість, та інш.

Результати дослідження за тестовою методикою Тест / Опитувальник схильності до ризику Шуберта показав ступінь готовності ризикувати, а також наскільки ризик є необхідним і доцільним у тренувальній та змагальній діяльності в екстремальних видах велоспорту ВМХ.

Тест Шуберта також виявив причини помилок спортсменів в повсякденному житті і дозволив підкоригувати стиль поведінки велосипедистів для досягнення більшого успіху у спортивній діяльності з меншими на то витратами. Опитувальник Шуберта найчастіше проводиться разом з методиками Т. Елерса вивчення мотивації досягнення успіху і уникнення невдач. Під час проведення опитування за методикою діагностики ступеня готовності до ризику

ми оцінили ступінь готовності спортсменів вчинити дії, про які їх запитували у запитальнику. При відповіді на кожне з 25 питань спортсмени ставили відповідний бал за наступною схемою: 2 бали - повністю згоден, повне «так»; 1 бал - більше «так», ніж «ні»; 0 балів - ні «так», ні «ні», щось середнє; 1 бал - більше «ні», ніж «так»; 2 бали - повне «ні».

Отже, за результатами дослідження готовності до ризику ми отримали наступні данні: 80% спортсменів схильні до ризику, 10% - занадто обережні, 10% - мають середні значення (Рис. 1).

Рис. 1. Результати опитування спортсменів BMX напрямків велоспорту за методикою «Готовність до ризику» Шуберт (PSK).

Отримані результати доводять, що висока готовність спортсменів BMX до ризику це специфічна ознака екстремальних видів велоспорту, зниження готовності до ризику може призвести до зниження рівня мотивації до успіху і, як наслідок, зниження ефективності тренувального процесу і спортивного результату.

Список використаних джерел:

1. Велосипедный мотокросс [Электронный ресурс] // Материал из Википедии — свободной энциклопедии. - 2015. - Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/Велосипедный_мотокросс (дата звернення: 05.05.2020).
2. Brymer, E., and Oades, L. G. (2009). Extreme sports: a positive transformation in courage and humility. *J. Human. Psychol.* 49, 114–126. doi: 10.1177/0022167808326199
3. Council of Europe [CEE] (2001). The European Sports Charter, Revised. Available at: <http://www.sportdevelopment.info/index.php/browse-all-documents/87-council-of-europe-2001-the-european-sports-charterrevised-brussels-council-of-europe- March 26>

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ВИГЛЯДІ КАЗКОТЕРАПІЇ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Пономарьова Валентина Леонідівна

викладач

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Захарченко Вікторія В'ячеславівна

студентка

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

У статті розглянуті основні принципи такого напрямку в практичній психології, як казкотерапія. Казкотерапія сприяє розвитку уяви дитини, це пояснюється наявністю в структурі казок метафор - головного засобу психологічного впливу в казкотерапії.

На етапі дошкільного дитинства особливе значення має розвиток образних форм пізнання навколишнього світу -сприйняття, образного мислення. Найважливіше новоутворення дошкільного дитинства –уява.[9, с. 44]. На думку В.В. Давидова, уяву становить психологічну основу творчості, оскільки робить суб'єкта здатним до створення нового в різних сферах діяльності [5, с. 82].

С.Ю. Головін дає наступне визначення творчості: «Діяльність, результат якої створення нових матеріальних і духовних цінностей» [10, с. 247-248]. Відмітною властивістю уяви є створення нового образу, а не просте відтворення відомих уявлень. Вихідним матеріалом для уяви є тільки власний досвід і знання людини. Специфіка уяви дошкільника складається в його підвищеної емоційності: дитина переживає уявні події так само гостро, як реальні. Найбільш яскраво уява виявляється в грі дошкільника і в творчих видах діяльності - малюванні, конструюванні, словесній творчості.

У науці казкотерапія - одне з наймолодших напрямків практичної психології. Основи казкотерапії розроблялися вітчизняними психологами А. Гнездилова, Т. Зінкевич-Євстигнєєва і ін. Ними була розроблена концепція комплексної казкотерапії, що вбирає в себе гуманістичні ідеї психології, педагогіки, філософії. Для вітчизняних психологів казкотерапія це, перш за все, виховна система, «вчення про загальнолюдські цінності» [7, с. 11].

Сьогодні казкотерапія синтезує багато досягнень психології, педагогіки і філософії різних культур, все це набуває казкову форму. Слід з'ясувати значення поняття «казка», адже саме воно лягло в основу теорії комплексної казкотерапії.

Найважливішою характеристикою казки є те, що в ній присутній обов'язкова установка на вигадку. До головних ознак казки відносяться: невідповідність навколишньої дійсності і незвичність подій, про які розповідається (в цьому відмінність казки від літературного оповідання). [8, с. 9].

В даний час існує декілька класифікацій казок.

В рамках казкотерапії в основному використовується наступна класифікація:

1. До художніх казок ставлять ті, які створені багатоміровою мудрістю народу, та авторські історії. У казках є і дидактичний, і психотерапевтичний, і навіть медитативний аспекти.

- народні казки. Найбільш древні в літературознавстві називаються міфами. Найдавніша основа міфів і казок - єдність людини і природи, а процеси «міфосложення» і «казкотворчества» були пов'язані з принципом «оживотворення». Саме цей принцип використовується сьогодні в створенні нових казок;

- авторські художні казки. Вони більш трепетні, образні, ніж народні. Саме авторські історії розкажуть про приватних сторонах життя, що є надзвичайно важливим для світорозуміння.

2. Дидактичні казки створюються педагогами для подачі навчального матеріалу. При цьому абстрактні символи одухотворяються, створюється казковий образ світу. Дидактичні казки можуть розкривати зміст і важливість певних знань. У формі дидактичних казок «подаються» навчальні завдання.

3. Психокорекційні казки створюються для м'якого впливу на поведінку дитини. Під корекцією тут розуміється заміщення неефективного стилю поведінки на більш продуктивний, а також пояснення дитині сенсу того, що відбувається. Застосування психокорекційних казок має обмеження за віком (приблизно 11--13 років) і проблематиці (неадекватна поведінка, неефективне поведінка). Психокоректувальну казку можна просто читати дитині, не обговорюючи її. Таким чином, дається можливість побути наодинці з самим собою і подумати. [2, с. 159].

4. Психотерапевтичні казки - казки, спрямовані на «надання психологічної підтримки і звільнення від страждань і негативних переживань, пов'язаних з будь-якої проблемної життєвої ситуацією або психоемоційної травмою» [7, с. 49].

5. Медитативні казки створюються в основному для зняття психоемоційної напруги, створення позитивних моделей взаємовідносин, розвитку особистісного ресурсу. Відмітна особливість медитативних казок - це відсутність конфлікту і негативних персонажів.

Процес розвитку креативності в навчально-виховному процесі детермінований комплексом психологічних умов: соціальне підкріплення творчої поведінки; внутрішня мотивація до творчості, реалізація принципів гуманістичної психології (прийняття, підтримка, безоціночність).

Казкотерапія (читання, вивчення, складання казок, групова і індивідуальна робота з дітьми) стимулює нестандартні способи вирішення проблемних ситуацій і ефективно впливає на формування творчого ставлення дітей до діяльності. [1, с. 59].

На думку Т.Д. Зінкевич-Євстигнеєва, казкотерапія сприяє розвитку творчих здібностей особистості, оскільки «дитина, розмірковуючи над кожною прочитаною казкою, обговорюючи її зміст з дорослими, усвідомлює той прихований сенс, який в ній міститься. ... «Розгадування», «розшифровка» прихованого сенсу це живий творчий процес, спільна радість мислення і пізнання. [7, с. 42]. Зінкевич-Євстигнеєва розглядає казку як «зашифроване

повідомлення», що містить в собі «повний перелік людських проблем і образні способи їх вирішення». На її думку, дитина, слухаючи, читаючи, вивчаючи казки, здобуває необхідний життєвий досвід, «накопичує якийсь символічний» банк життєвих ситуацій». Казкотерапія, спільна робота дитини з дорослим допоможе малюкові усвідомити, активізувати отримані в результаті вивчення казок знання. Таким чином, дитина, включаючись в творчий процес, активізується в творчому середовищі, набуває рис творчої особистості.

Більшість авторів поділяють думку про те, що головним засобом психологічного впливу в казкотерапії є метафора. Метафора задіє не тільки уяву, а й почуття, інтелект. Використання метафори фактично активізує всі психічні системи людини - від відчуттів до самосвідомості. За визначенням Т. Д. Зінкевич-Евсігнеевой, метафора - це «особлива форма мислення, образна думка».

Завдяки використанню метафор текст казки не є для дитини однозначним і обмеженим деяким набором значень. Як стверджує І. В. Вачков, «відгук у душі слухача виникає тоді, коли казка сконструйована таким чином, щоб, будучи конкретним, цікавим, захоплюючим, яскравим художнім твором, залишатися відкритою можливістю »для різноманітних тлумачень» [3, с. 59].

З одного боку, метафоричні образи роблять розповідь більш яскравим, допомагають дитині краще уявити собі те, що відбувається. З іншого боку, метафора має таку властивість, як універсальність. Наявність «стандартних» мовних зворотів («Жили-були», «В деякому царстві ..») дозволяє дитині «додумати» зміст історії, наповнити образи новим змістом. Слухаючи казку, дитина уявляє собі казкових героїв - як вони виглядають, що роблять, як взаємодіють між собою; уявляє різні казкові країни, принців і принцес, драконів і лицарів, їх перемагають. Казка може просто зачарувати дитину, надихнути його на створення власних чарівних історій. Отже, уява - це та функція, яка активно «задіяна» в процесі казкотерапії, саме вона є основною при проведенні занять. [4, с. 66].

Казкотерапія вводить дитину в світ тих героїв, які йому зустрічаються в казках. Діти переживають за героїв, входять в їх роль, вживаються в образи персонажів. В акті переживання дитина стає співавтором казкової історії, активно включаючись в процес співтворчості, створюючи в своїй уяві особливу «магічну» реальність, в якій не діють закони природного та соціальної реальності, руйнуючи стереотипи, що склалися смислів і норм. Чарівна казка включає дитину в процес смислотворення, залишаючись відкритою для нескінченного числа інтерпретацій. Казковий сюжет розгортається як діяльність, що вимагає від читача особистісних зусиль і рішень. Казка виводить дитину за рамки буденного життя і допомагає подолати відстань між життєвими і життєвими смислами. Цей внутрішній перехід можливий тільки тоді, коли зміст казки пройшло через співпереживання іншій особі. В процесі цього переживання формується механізм емоційного передбачення, який допомагає не тільки уявити, але й пережити віддалені наслідки людських дій. [6, с. 12].

Отже можна зробити підсумок, що казка є одним з найважливіших соціально-педагогічних засобів формування особистості. Застосування казки в

психотерапії пов'язано з використанням творчих здібностей індивіда, сам процес казкотерапії заснований на творі казок, вигадуванні нових героїв, сюжетних ліній. Створюючи казки, психолог надає певним чином впливати. Діти просто слухають, складають, розповідають казки. Казки прекрасно запам'ятовуються і роблять сильний позитивний вплив.

Список літератури

1. Белінська Е. В. Казкові тренінги для дошкільнят і молодших школярів. Львів, 2006.
2. Беляєва Е. В. Психолого-педагогічні впливи казки на формування етнічної ідентичності молодших школярів. Житомир, 2005.
3. Вачков І. В. Розвиток самосвідомості через психологічну казку. М., 2007..
4. Виготський Л. С. Психологія розвитку людини. М., 2004.
5. Давидов В. В. Проблеми розвиваючого навчання. М., 1986.
6. Зацірінская О. В. Казка в гостях у психології. Психологічні техніки: Казкотерапія, 2001..
7. Зінкевич-Євстигнєєва Т.Д. Основи казкотерапії., 2006.
8. Маслова В. І. Розвиток творчого потенціалу обдарованих дітей засобами мистецтва. Чебоксари, 2005.
9. Оленнікова М. В. Вікова психологія. М., 2004.
10. Словник практичного психолога / Упоряд. С.Ю. Головін. Суми, 1997.

METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF ASSESSING THE QUALITY OF URBAN TRANSPORT SERVICE

Ivanov Igor

Ph.D., Associate Professor

Kharkiv National Automobile and Highway University, Ukraine

The leading role of urban passenger transport (UPT) in ensuring the living conditions of cities and increasing its importance in shaping the socio-economic development of territorial environments has led to a set of approaches and methods for assessing the quality of transport services. The most widespread approaches are those in which the quality of transport services is understood as a set of properties of the transportation process and passenger transportation system, which determine the satisfaction of passengers' needs in travel in accordance with established regulatory requirements [1, 2]. Assessing the quality of public transport services eliminates these shortcomings and provides an opportunity to form effective management mechanisms, as its purpose is aimed not only at establishing the actual situation, but also provides for the allocation of places to reduce the efficiency of the transport process. The main difference between the concept of "assessment" and "assessment" of the quality of transport services is that the assessment procedure is a dynamic sequence of operations aimed at establishing a multilevel structure of parameters of qualitative reflection of the technological process, determining the values of these indicators, their analysis and formation control actions. The sequence of implementation of operations to assess the quality of transport services is performed on a cyclical basis and is a circular chain (Fig. 1).

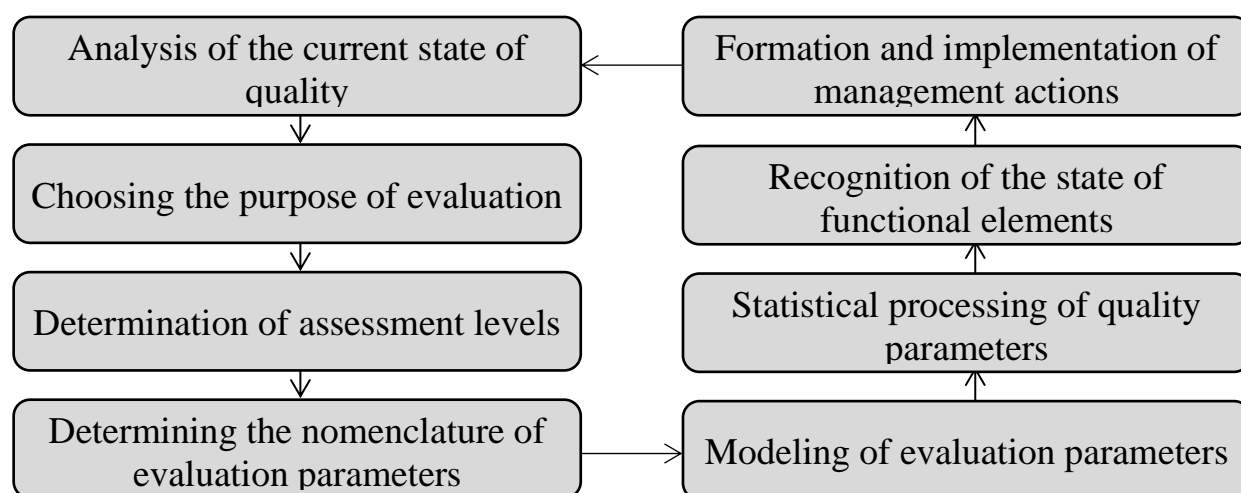

Figure 1. The sequence of assessing the quality of transport services

In studying the effectiveness of complex ergate systems, which include UPT, the use of simple analytical methods of comparison leads to a number of inaccuracies and

subjectivism due to the large size of the problem and the need to take into account a large number of heterogeneous factors. Such an example is the procedure of quality assessment at the time of implementation of the movement [3, 4]. The inaccuracy of the assessment when using travel time as a criterion for the quality of transport services is due to the randomness of motor operations on the network, and this leads to significant heterogeneity of the results. The difficulty of establishing a single standard (standard) of travel time is due to the individual requirements and views of certain categories of consumers of transport services.

One of the main requirements for the procedure of assessing the quality of public transport services is its adequacy to the real system, which is achieved through the use of structured multilevel models with different levels of detail of assessment parameters, depending on the structural and functional organization of UPT and research objectives. The account of individual requirements to quality of transport service of the population can be realized through introduction of intelligent control systems of UPT which should be constructed on the basis of internal technological and external consumer-technological networks of information exchange [5].

The processes of assessing the quality of public transport services cannot be described fully and in detail, which is due to the significant complexity of the UPT. The main problem in developing the model is to find a compromise between the simplicity of its description and the need to take into account the many features inherent in the real processes of transport services. Such features directly depend on the level of technical supply, operating conditions of rolling stock and compliance with consumer requirements. An attempt to build a single universal model for assessing the quality of transport services only on the final parameter of consumer perception of the service is doomed to failure, given its structural limitations and the impossibility of using it for a comprehensive analysis. Modeling of complex socio-technical systems should be based on a number of principles that ensure the correctness and reliability of the evaluation of results and, ultimately, quality system design. Among the principles that must be taken into account when assessing the quality of transport services to the population of the UPT are the following basic principles:

- the principle of using a systematic approach in the formation of structural and functional organization;
- the principle of accounting for social and marketing requirements of consumers;
- the principle of hierarchical multilevel modeling of functional connections;
- the principle of diversity in the formation of management actions;
- the principle of multiplicity of models for assessing the parameters of the quality of transport services.

UPT is a complex socio-technical system for the study of which requires the use of a systematic approach as a fundamental research tool [6, 7]. The ultimate goal of this approach is the system design of the management structure of the UPT, aimed at ensuring its functioning with a given efficiency and quality. To solve the tasks of

ensuring the quality of transport services, it is necessary to have knowledge of how different levels of structural and functional organization of the UPT affect the evaluation parameters of the perception of the consumer subsystem of the provided transport offer. This task involves the formalization of functional relationships in the direction: technical environment (transport company) - technological environment (transport infrastructure) - consumer environment (passengers).

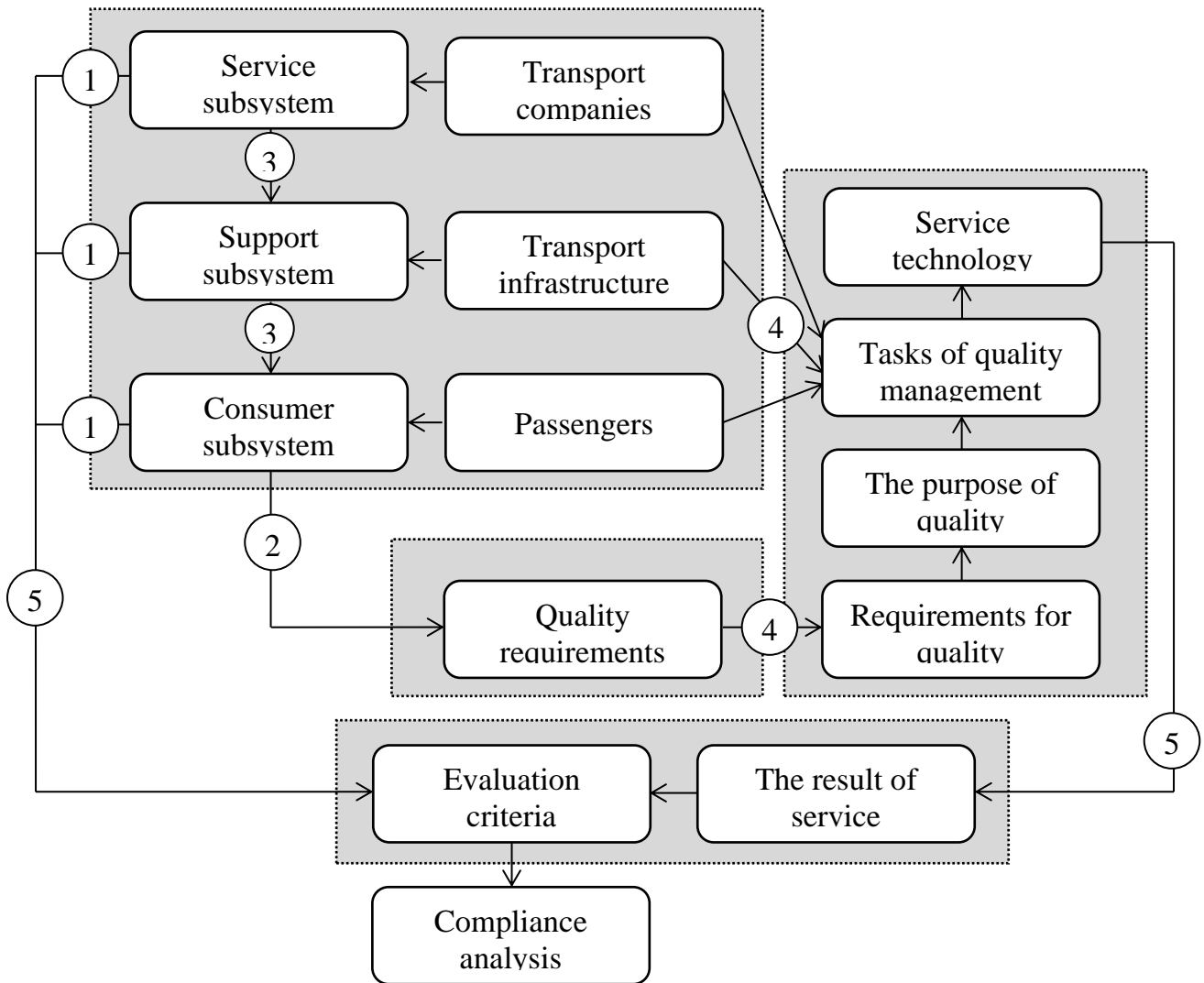
The principle of accounting for social and marketing requirements for assessing the quality of public transport services is the need to develop, implement and monitor the production programs of the UPT based on the needs of consumers. It is based on the use of information accounting methods as a component of process optimization and their transformation into effective technological programs with a more developed communication component, which allows to ensure maximum compliance with the needs of the population.

The principle of multilevel modeling of functional connections is based on a hierarchical description of the interaction of UPT subsystems and the processes that take place in them. The system and the implemented processes are represented by a family of submodels, each of which describes the behavior of typical subjects of the subsystem in terms of different levels of abstraction, differing in a number of characteristics and parameters that describe the quality of transport services.

The principle of diversity of management actions is based on the condition that the management system of quality of transport service of the population in the directions should be not less than a variety of the managed object. The essence of this principle is that the assessment of the quality of public transport services should be carried out from the standpoint of using the results to develop management influences at all levels of its formation. The requirements for the evaluation procedure should ensure its consistency with the variety of management influences, capacity for information processing and management decisions and ensure the implementation of specialized and integrated quality management of public transport services. Specialization of quality management of transport services involves the division into specific functions at different levels, and integration - means combining specialized actions at different levels and areas into a single management process within a single functional environment.

The implementation of the principle of hierarchical multilevel modeling of functional connections is based on the structural and functional decomposition of the UPT, aimed at identifying and studying the most important aspects of the formation of the quality of transport services. Structural and functional decomposition of the quality of transport services allows the population to use the appropriate types of models at different stages of management: at the stage of functional design - basic functional models, at the stage of structural design - local structured models and at the final stage of structural and functional design - global models. Basic functional models involve the use of accurate and approximate analytical methods to describe the parameters of technological processes. This type includes models for calculating the technical and operational performance of individual routes of the UPT. Local models usually involve the use of methods of combining parameters within the structural elements of the UPT (route, stop, network section, etc.), and global - can use analytical and simulation

methods to describe the inter-level relationship. In practice, in the study of complex systems, the most effective is a combined approach to modeling, based on the application at different stages of the study of different models and methods of modeling [8, 9]. The use of the methodology of systematization in the study of the quality of transport services allows to structure its parameters according to the main methodological levels of planning and types of feedback (Fig. 2).

Legend:

- 1 - the principle of using a systematic approach in the formation of structural and functional organization;
- 2 - the principle of accounting for social and marketing requirements of consumers;
- 3 - the principle of hierarchical multilevel modeling of functional relationships;
- 4 - the principle of diversity of management actions;
- 5 - the principle of multiplicity of models for assessing the parameters of the quality of transport services.

Figure 2. The structure of the quality of transport services to the population by basic levels of planning and types of feedback

An important principle of assessing the quality of transport services to the population of UPT is the principle of multiple models. Its main essence is the ability to simultaneously display the structural subsystems of UPT and processes on the one hand using the same model and, on the other hand, the ability to represent each component of the subsystem by a set of different models. This principle allows us to abandon the approach, when each studied subsystem develops its own model, and implement an approach that develops abstract mathematical models of different levels (mainly basic and local), used to study systems of different classes. This form can significantly reduce the complexity and reduce the complexity of the modeling process. Under such conditions, the main task of UPT modeling based on the use of abstract models is the correct parameterization of structural and functional models and objective interpretation of the results.

References:

1. Вдовиченко В.О. Методологічні основи формування системної ефективності громадського пасажирського транспорту в умовах сталого розвитку: монографія. Харків: ХНАДУ, 2017. 212 с.
2. Vdovychenko V. Influence of reserve of carrying capacity of mass of points is on the sentinel parameters of outage of passenger of transport vehicles. *Технологічний аудит та резерви виробництва*. 2018. №1/2(39). 69-76.
3. Vdovychenko V. Analysis of the formation of fluctuations of service time of vehicles in transport-transfer stations of urban passenger transport. *Technological audit and production reserves*. 2017. №4/2(36). 37-43.
4. Vdovychenko V., Samchuk G., Velikodnyi D. Formation of system efficiency of urban public passenger transport under conditions of open competition. *Innovative Economy: Processes, Strategies, Technologies*: International scientific conference, Part I. Kielce, Poland: Baltija Publishing, 27 January 2017. 150-152.
5. Boiko Y., Korol S., Khorolskiy V., Kantemyrova R., Vdovychenko V. Implementation of automated electronic payment control system with the use of wireless technologies for fare tariffing in public transport. *International Journal of Engineering and Technology (UAE)*. 2018. 7(4), 191-195.
6. Hjorthol R. Transport resources, mobility and unmet transport needs in old age. *Ageing and Society*. 2013. T. 33. №7. P. 1190-1211.
7. Vdovychenko V., Samchuk G., Velikodnyi D. Formation of system efficiency of urban public passenger transport under conditions of open competition. *Innovative Economy: Processes, Strategies, Technologies*: International scientific conference, Part I. Kielce, Poland: Baltija Publishing, 27 January 2017. P. 150-152.
8. Вдовиченко В.О. Сервісно-ресурсна модель функціонування міського громадського пасажирського транспорту. *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського*. 2017. №2(103). С. 82-90.
9. Vdovychenko V. Development of a model for determining the time parameters for the interaction of passenger transport in a suburban transport and transfer terminal. *Технологічний аудит та резерви виробництва*. 2017. №3/2(35). С. 41-46.

AREAS OF MODERNIZATION OF THE COAL INDUSTRY

Makarov Vitaliy

Candidate of Technical Sciences, Head of the Department
Institute of General Energy of the National Academy of Sciences of Ukraine

Kaplin Mykola

Candidate of Technical Sciences, Leading Researcher
Institute of General Energy of the National Academy of Sciences of Ukraine

Perov Mykola

Researcher
Institute of General Energy of the National Academy of Sciences of Ukraine

In Ukraine, coal is the only energy resource with enough reserves for hundreds of years, which determines its leading role in ensuring energy security requirements. However, the current technical and technological state of coal production is extremely unsatisfactory and needs a thorough upgrade. The correct choice of coal mining techniques and technologies, the timely replacement of obsolete and physically obsolete equipment depends on the efficiency of the coal mining enterprises and the industry as a whole.

Coal production, among other industries, has the most negative and profound impact on the environment. Emissions of pollutants and greenhouse gases to the environment as a result of the activities of coal enterprises are a source of significant environmental problems. In addition, mines must pay for environmental pollution, which leads to an increase in economic losses from their economic activities.

Substantial environmental damage is caused by methane released into the atmosphere by the mine's ventilation and degassing systems, which contributes to the greenhouse effect.

The subject of study is the directions and volumes of technological re-equipment of the mining enterprises in order to ensure the competitiveness of the coal industry and reduce the negative impact on the environment.

The forecast of coal production for the period up to 2040 [1, p. 42] at the stage of development of the industry in the period until 2025 provides for active modernization of the mine fund and bringing the industry to the level of profitability. In particular, the outdated mine equipment will be modernized, funds will be invested in new technologies, and labor productivity will be increased.

As defined in [2], the largest increase in production capacity is possible at state-owned mines. Therefore, to calculate technological and economic criteria for the implementation of efficient coal mining technologies in Ukraine, using the methods [3], a list of state mines that need modernization using efficient coal mining technologies has been determined. This list includes state mines that are currently in the territory controlled by the Ukrainian authorities.

The current rates of technical re-equipment should exceed the rates of the recent times by 2–2.5 times, when on average 20–25 benches with new treatment complexes on the basis of modern shield mounts, cleaning combines and conveyors should be introduced [4].

On the territory controlled by the Ukrainian authorities, 40% of the mine fund needs the modernization of the planned replacement of mining equipment is needed. In all lava with methane exceeding the standards, it is mandatory to install degassing equipment.

The variants of the optimal complete set of mining complexes, determined by the method [2] are presented in Table 1. With the introduction of high-performance domestic technologies of coal production in the benches with a gentle deposit of layers, the options of the complete set of treatment complexes 1–7 (1G–7G) are used. These options include the use of the most progressive pillar system for the development of strata with lavas 200-350 m long. On steep formations, it is effective to use mining units according to options 8 and 9 (8G, 9G). The index "G" in the number of the complete set of the treatment complex means that the degassing equipment is included in the complex.

Table 1
The variants of the optimal complete set of mining complexes

Version	Coal layer power, m	Lava length, m	Purification complexes		
			Shield mounts	Cleaning combines	Conveyors
1, 1 ^G	0.85-1.4	200	1KD-90	UKD-200-250	SP-250
2, 2 ^G	0.85-1.3	200	DM	UKD-200-250	SP-250
3, 3 ^G	0.85-1.5	220	DM	RKU-10	SP-251
4, 4 ^G	1.0-1.6	220	1KDD	RKU-10	SP-251
5, 5 ^G	1.1-1.5	220	2KD-90	RKU-10	SP-251
6, 6 ^T	1.35-2.0	350	3KD-90	KDK-500	KSD-27
7, 7 ^G	1.35-2.4	350	2KDD	KDK-500	KSD-27
8, 8 ^G	0.8-1.3	60	1ANSch		
9, 9 ^G	1.1-2.2	60	2ANSch		

The modernization of the state mine fund can be carried out by 2025. This requires raising UAH 2.6 billion of investment funds for the purchase of mining equipment, including 240 UAH million on degassing equipment.

The forecast of development of the coal industry in the period up to 2040 is given in table 2.

Table 2
Coal production by 2040, thousand tons

Mine	2025	2030	2035	2040
im. M.S. Surgaya	800	1140	1425	1520
Pivdenno-Donbaska	950	950	1045	1050
Centralna	1100	1425	1710	1900
Krasnolimanskaya	1400	1520	1615	1710
Kurakhivska	350	475	570	660
N 1/3 Novogrodovska	950	950	950	950

Kotlyarevskaya	760	760	805	805
Ukraine	300	620	660	660
Dobropilska	1350	1710	1900	2090
Almazna	500	950	1140	1420
Pioneer	550	810	950	1140
Novodonetska	1150	1425	1615	1900
Belitskaya	400	760	1140	1420
Centralna	285	285	285	285
Severnaya	280	285	285	285
Toretska	190	190	190	190
Pokrovskoye	7200	7200	7200	5700
Bilozirskaya	1140	1425	1710	1900
Krasnolimanske	800	810	810	810
Toshkivska	280	425	570	570
Gorskaya	350	425	570	570
Zolotoye	280	475	570	570
Carbonite	280	425	570	570
Privolianska	280	475	570	665
Novodruzheska	350	665	850	855
im.D.F. Melnikova	500	665	760	760
Stepova	1900	1900	950	
Pavlohradska	2375	2375	950	
Yuvileyna	1235	1330	1425	1425
Blagodatna	1400	1425	1425	1425
Ternivska	1235	1235		
Samarska	1615	1615	1615	
Dniprovaska	1425	1425	1425	1425
im. Heroyiv kosmosu	2700	2850	2850	2850
Zakhidno-Donbaska	2280	2280	2090	2090
im M.I. Stashkova	1520	1235		
Lisova	285	285	285	
Chervonohradaska	400	570	665	760
Stepova	500	950	1235	1425
Buzhanskaya	240	240	240	240
Total:	41885	46960	45620	42595

The forecast of methane emissions from Ukrainian mines is provided for two variants – without and with the use of degassing equipment. The results of forecasting methane emissions from mines located in Ukrainian-controlled territories for the period up to 2040 are presented in Table 3.

Table 3

Methane emissions from mines up to 2040, million m³

Mine	Before modernization / After modernization			
	2025	2030	2035	2040
im. M.S. Surgaya	54.2 / 21.7	67.7 / 27.1	72.2 / 28.9	72.2 / 28.9
Pivdenno-Donbaska	1.9 / 1.9	2.1 / 2.1	2.1 / 2.1	2.1 / 2.1
Centralna	35.8 / 14.3	42.9 / 17.2	47.7 / 19.1	47.7 / 19.1
Krasnolimanskaya	29.8 / 11.9	31.7 / 12.7	33.5 / 13.4	
Kurakhivska	0.9 / 0.9	1.1 / 1.1	1.3 / 1.3	1.3 / 1.3

N 1/3 Novogrodovska	11.4 / 4.6	11.4 / 4.6	11.4 / 4.6	11.4 / 4.6
Kotlyarevskaya	15.2 / 6.0	16.1 / 6.4	16.1 / 6.4	16.1 / 6.4
Ukraine	3.1 / 3.1	3.3 / 3.3	3.3 / 3.3	3.3 / 3.3
Dobropilska	21.2 / 8.5	23.6 / 9.4	25.9 / 10.4	25.9 / 10.4
Almazna	33.1 / 13.2	39.7 / 15.9	49.4 / 19.8	49.4 / 19.8
Pioneer	14.6 / 7.3	17.1 / 6.8	20.5 / 8.2	20.5 / 8.2
Novodonetska	19.2 / 9.6	21.8 / 8.7	25.7 / 10.3	25.7 / 10.3
Belitskaya	9.2 / 4.6	14.8 / 5.9	18.5 / 7.4	18.5 / 7.4
Centralna	6.2 / 2.5	6.2 / 2.5	6.2 / 2.5	6.2 / 2.5
Severnaya	12.3 / 4.9	12.3 / 4.9	12.3 / 4.9	12.3 / 4.9
Toretska	5.7 / 2.3	5.7 / 2.3	5.7 / 2.3	5.7 / 2.3
Pokrovskoye	185.0 / 92.5	185.0 / 74.0	146.5 / 58.6	
Bilozirskaya	49.9 / 20.0	59.9 / 24.0	66.5 / 26.6	66.5 / 26.6
Krasnolimanske	15.9 / 6.4	15.9 / 6.4	15.9 / 6.4	
Toshkivska	2.6 / 2.6	3.5 / 3.5	3.5 / 3.5	3.5 / 3.5
Gorskaya	21.6 / 8.7	29.0 / 11.6	29.0 / 11.6	29.0 / 11.6
Zolotoye	25.8 / 10.4	31.0 / 12.4	31.0 / 12.4	31.0 / 12.4
Carbonite	13.6 / 5.4	18.2 / 7.3	18.2 / 7.3	
Privolianska	2.3 / 2.3	2.7 / 2.7	3.2 / 3.2	3.2 / 3.2
Novodruzheska	23.9 / 9.6	30.5 / 12.3	30.7 / 12.3	30.7 / 12.3
im.D.F. Melnikova	12.4 / 5.0	14.1 / 5.6	14.1 / 5.6	14.1 / 5.6
Stepova	45.0 / 18.0	22.5 / 9.0		
Pavlohradaska	31.4 / 15.7	12.5 / 5.0		
Yuvileyna	14.2 / 5.7	15.2 / 6.1	15.2 / 6.1	15.2 / 6.1
Blagodatna	20.0 / 10.0	20.0 / 8.0	20.0 / 8.0	20.0 / 8.0
Ternivska	18.5 / 9.3			
Samarska	22.1 / 11.1	22.1 / 8.0		
Dniprovaska	14.0 / 7.0	14.0 / 5.6	14.0 / 5.6	14.0 / 5.6
im. Heroyiv kosmosu	53.3 / 26.7	53.3 / 21.3	53.3 / 21.3	53.3 / 21.3
Zakhidno-Donbaska	50.4 / 20.2	46.2 / 18.5	46.2 / 18.5	46.2 / 18.5
im M.I. Stashkova	8.3 / 6.5			
Lisova	11.4 / 4.6	11.4 / 4.6		
Chervonohradaska	22.8 / 9.1	26.6 / 10.6	30.4 / 12.2	30.4 / 12.2
Stepova	38.0 / 15.2	49.4 / 19.8	57.0 / 22.8	
Buzhanskaya	0.5 / 0.5	0.5 / 0.5	0.5 / 0.5	0.5 / 0.5
Total:	977 / 424	1001 / 408	947 / 387	676 / 279

Methane output from coal production reaches 950–1000 million m³ in the period 2025–2035, and 675 million m³ in 2040.

With the implementation of degassing equipment in the modernized mines, it is possible to achieve methane emissions reductions of up to 440 million m³ in 2025, 410 million m³ in 2030, 390 million m³ in 2035 and up to 280 million m³ in 2040.

References:

1. Kulik M.M., Gorbulin V.P., Kirilenko O.V. (2017). *Konceptualni pidhodi do rozvitku energetiki Ukrayini (analitichni materialy)* [Conceptual approaches to energy

development in Ukraine (analytical materials)]. Kiev: Institut zagalnoyi energetiki NAN Ukrayini, 78 p. (in Ukrainian).

2. Makarov V. (2018). Optimization of technological development of coal mining in Ukraine. *Economic system development trends: the experience of countries of Eastern Europe and prospects of Ukraine*: monograph. Baltija Publishing, Riga, Latvia, pp. 345-363.

3. Makarov V.M., Perov M.O., Makortets'kyi M.M., Novytskyi I.Yu. (2010). Method of identification of promising mines of Ukraine. *Naukovyi visnyk NHU* [Scientific Bulletin of NMU], 6(116), pp. 123-127.

4. Kosarev V.V. (2003). Nova ghirnycha tekhnika Dondiprovughlemashu – osnova intensyfikaciji vydobutku vughillja [New mining equipment of Dongiprouglesh – the basis for the intensification of coal mining]. *Ugol' Ukrainy* [Coal of Ukraine], 9, pp. 5-9.

MATHEMATICAL STUDY OF CYLINDRICAL-PISTON WEAR GROUPS BY THE METHOD OF BOUNDARY ELEMENTS

Torina Vlada

graduate a PhD student of Kryvyi Rih
State Pedagogical University

Filatov Sergey

Ph.D., Associate Professor
Department of General Technical
Disciplines and Vocational Training
of Kryvyi Rih State Pedagogical University

Stratu Maxim

student of Kryvyi Rih
State Pedagogical University

Referring to American companies such as CRISS, VICON MARIO, WABCO and TEREX, which pay more attention to rationally improving the traction of heavy-duty dump trucks than to increasing the specific power of the engine by reducing friction in the cylindrical-piston group, I chose a topic that coincides with the program "Tacis" in the study of this area.

Tacis is a program developed by the European Union for the New Independent States and Mongolia to accelerate the development of harmonious and mutually beneficial economic and political ties between the European Union and these countries.

In 1995, within the framework of the Tacis program, it was decided to take global actions in the energy sector of Ukraine aimed at conserving energy.

In 1996, fuel consumption in Ukraine amounted to about 6.4 million tons of oil equivalent. This figure could increase 2.5 times and reach a value of approximately 16 million tons in 2010, if the forecasts of energy consumers are confirmed. Thus, moving to a free market economy, Ukraine needs to overcome additional economic difficulties caused by significant additional energy costs to the detriment of the trade balance.

Therefore, Ukraine has begun reforms in the energy sector, based on: the application of a pricing policy that reflects the true cost of energy; adoption of the Law on Energy Conservation in 1994; creation of the State Committee for Energy Conservation.

In addition, a project was launched in April 1996 under the Tacis program: the development of measures to improve fuel efficiency in the motor vehicle sector. It aims to assist the Ukrainian government in developing an appropriate framework for the implementation of energy saving actions targeted at commercial transport collective enterprises and private owners cars.

One of the areas of efficient fuel use is to improve the design of the engine, ie reduce the cost of friction in the cylindrical-piston group. It is known that the costs of friction in the cylindrical-piston group make up most of the other costs of the internal combustion engine. This is due to significant mechanical and thermal loads. It should also be borne in mind that the pistons moving in a straight line in the cylinders are subjected to alternating loads, which lead to wear of both cylinders and pistons in longitudinal and cross section. This indicates that the piston and cylinder of the internal combustion engine has an ovality and taper. The ovality of the cylinder is observed when during operation it is subjected to significant transverse forces that press the piston to the mirror of the cylinder. As a rule, the ovality occurs along the axis perpendicular to the axis of the piston pin.

Applying a mathematical model using the method of boundary elements, I developed a program (Appendix A), which I used to determine the stress-strain state of the elements of the cylindrical-piston group.

The program for the two-dimensional method of fictitious loads was transformed from Fortran to Turbo Pascal. The calculations were performed in five steps:

1. Determining the location of the positions of all boundary elements and the task for each of them boundary conditions in displacements or stresses.
2. Calculation of limiting coefficients of influence and construction of the corresponding system of linear equations taking into account boundary conditions on each element.
3. Solving a system of equations.
4. Calculation of displacements and stresses on each boundary element.
5. Calculation of coefficients of influence for the points set in the considered area and calculation of displacement and stresses in these points.

Construction of calculation schemes. Description of boundary contours. All boundary contours are approximated by rectilinear segments adjacent to each other. Each boundary segment (or part of a segment) is divided by NUM under segments - boundary elements. The locations of the elements are specified by specifying the coordinates x , at the start (XBEG, YBEG) and end (XEND, YEND) points of the segment, as well as the value of NUM ($NUM \geq 1$). Based on this data, the program automatically calculates the coordinates of the centers, lengths and orientations of the boundary elements.

The number of boundary segments is denoted by NUMBS. The program involves the use of no more than 50 limit elements. In general, the best results are obtained when all boundary elements have approximately the same length.

When setting the coordinates x , at the ends of the boundary segment it is necessary to take into account the rule of bypassing the boundary; a closed loop is bypassed counterclockwise if the area under consideration lies outside the circuit, and clockwise if the area under consideration lies inside the circuit.

Field points are given within the considered area of the point, ie points not on the boundary in which the displacements and stresses are calculated. Field points that are equidistant from each other along a straight line are specified by specifying the coordinates x , at the beginning of XBEG, YBEG and the end of XEND, YEND of this line, as well as the number of intermediate points NUMPB along the line. The number

of rectilinear segments used to specify fieldpoint locations is denoted as NUMOS. The program does not contain any restrictions on the number of NUMOS, and therefore the number of field points is arbitrary. At the same time, the program is designed so that it skips field points lying at distances less than the length of one element from the center of the boundary element, because at such distances the calculated results are inaccurate.

If there are symmetry conditions in the problem under consideration, then the amount of input data required for this problem can be reduced. To set the symmetry conditions, the KSYM parameter is used, which is determined based on the following conditions:

- KSYM = 1 means that the conditions of symmetry are absent or not imposed;
- KSYM = 2 means that the line $x = XSYM$, parallel to the x-axis, serves as the axis of symmetry;
- KSYM = 3 means that the line $y = YSYM$, parallel to the y-axis, serves as the axis of symmetry;
- KSYM = 4 means that both lines $x = XSYM$ i $y = YSYM$ serve as axes of symmetry.

If the problem has one axis of symmetry KSYM = 2 or KSYM = 3, the boundary elements should be defined only for half of the boundary contour; symmetrically arranged reflected elements are generated and taken into account in the program automatically according to the procedure described in the program. Similarly, if the problem has two symmetry axes KSYM = 4, the elements should be defined only for the quarter contour.

The program has two limitations associated with the location of boundary elements in problems with symmetry: boundary elements can not lie along the line of symmetry and can not cross it. For example, if one end of an element lies on a line of symmetry, then the other must lie outside that line. Field points, however, can be selected along the line of symmetry.

The program allows you to work with any sequential system of units, such as in the SI system. The input values for the limit displacements, if any, must be given in the same units used to specify the coordinates of the points, and the input values of the boundary stresses and initial stresses, if any, are given in the same units in which the Young's modulus is given. The calculated values of displacements and stresses will then have the appropriate units.

The program is built in such a way that all the necessary input data is entered through a text data file or directly into the specified line of the program. Data file "DATAN.txt" is created using any text editor capable of saving the file in the format "*.txt". One line of the file should contain only one value of the source data. The data are entered in the following order:

1. In line "118" of the program it is necessary to set the following control parameters:

- NUMBS - the number of rectilinear boundary segments, each of which contains at least one boundary element used to define boundary contours;
- NUMOS - the number of other segments, not on the boundary, along which the displacements and stresses are calculated:

- $$\left\{ \begin{array}{l} 1 - \text{symmetry conditions do not overlap,} \\ 2 - x = \text{XSYM serves as an axis of symmetry,} \\ 3 - y = \text{YSYM serves as an axis of symmetry,} \\ 4 - x = \text{XSYM i } y = \text{YSYM serve as axes of symmetry.} \end{array} \right.$$

2. At the beginning of the program it is necessary to set the elastic constants in line "5" and the position of the axes of symmetry, if any, line "118".

- PR - Poisson's ratio,
- E is the Young's modulus,
- XSYM - position of the axis of symmetry, parallel to the x-axis, XSYM is ignored if KSYM = 1 or 3;
- YSYM - the position of the axis of symmetry, the parallel axis y, YSYM is ignored if KSYM = 1 or 2.

3. In line "118" of the program it is necessary to set the initial voltages, if any, in the considered area. $PXX = \sigma_{xx}$, $PYY = \sigma_{yy}$, $PXY = \sigma_{xy}$.

4. Specified in the data file "DATAN. txt »information characterizing the problem under consideration (problem name), position and boundary conditions on boundary elements, positions of internal points, areas in which displacements and stresses are calculated:

- NUM - the number of evenly spaced boundary elements along a straight line segment; all elements within the segment must have the same boundary conditions,
- XBEG - coordinate x of the beginning of the segment;
- YBEG - coordinate at the beginning of the segment;
- XEND - coordinate x of the end of the segment;
- YEND - coordinate at the end of the segment;

$$\text{KODE=} \left\{ \begin{array}{l} 1 - \text{if specified } \sigma_s \text{ i } \sigma_n, \\ 2 - \text{if specified } u_s \text{ i } u_n, \\ 3 - \text{if specified } u_s \text{ i } \sigma_n, \\ 4 - \text{if specified } \sigma_s \text{ i } u_n, \end{array} \right.$$

- BVS - total tangential stress σ_s or tangential offset u_s ,
- BVN - full normal voltage σ_n or normal offset u_n .

The input of this data is repeated cyclically to describe the boundary conditions of all elements of NUMBS rectilinear segments.

The positions of the inner points of the region in which the displacements and stresses are calculated characterize the parameters:

- NUMPB - the number of equidistant points between the specified first and last points.
- XBEG - coordinate x of the first point on the line;
- YBEG - coordinate at the first point on the line;
- XEND - coordinate x of the last point on the line;
- YEND - coordinate at the last point on the line;

The data is entered until the entire number of NUMOS segments along which the displacements and stresses are calculated is described.

The program contains the main program and three subroutines. The main program controls all input and output operations, and also contains logical operations necessary to determine the position of the boundary element, build a system of algebraic equations and calculate unknown boundary parameters, displacements or forces, as well as displacements and stresses at all internal points through components of dummy loads. all boundary elements.

The calculations of the displacement and stress factors for the limit fi of the internal field points are implemented in the COEFF subroutine, and the results are used in the main program. The INITL subroutine is used at the beginning of these calculations in cases where the symmetry conditions are taken into account, so that the imaginary boundary elements are generated within the program. Operations with imaginary elements occur by sequentially referring to the COEFF subroutine after the appropriate determination of coordinates and orientation of imaginary elements. The SOLVE subroutine solves a system of algebraic equations built in the main program. The solution procedure is based on the Gaussian exclusion method without selecting the leading element.

References:

1. Car engines / II Timchenko, Yu.F. Гутаревич, К.С. Dolganov, MR Mudzhobaev / Ed. I.I. Timchenko. - H .: Osnova, 1995. - 464p.
2. Wong J. Theory of land vehicles: Пер. с англ.- М.: Мир, 1978. - 210с ..
3. Internal combustion engines: Theory of reciprocating and combined engines. Textbook for universities in the specialty "Internal combustion engines" / Vyubov DN, Ivashchenko NA, Ivin VI, Kruglov MG, Leonov OB, Madnov AA, Mizernyuk G. N., Orlin AS, Roganov SG, / Ed. A.S. Orlina, M.G. Круглова. - М .: Mashinostroenie, 1983.- 372 p.
4. Mikhlin SG Multidimensional singular integrals and integral equations. –М .: Fizmatgiz, 1962.- 254p
5. Robert Bosch GmbH, Stuttgart, 1999. - 196p.

ЕНЕРГІЯ З НІЗВІДКИ

Шахова Олена Валеріївна

викладач першої категорії

Циклової комісії авіаційного і радіоелектронного обладнання

Кременчуцький льотний коледж

Харківського національного університету внутрішніх справ

У сучасному світі енергетичні ресурси стали найважливішою валютою потреби людства в енергії. Корпорації заробляють на цьому мільярди доларів, використовуючи обмежені ресурси нашої планети. Люди звикли приймати такий стан речей, але чому ніхто не розглядає джерела енергії, які вивели б усіх нас на новий рівень?

Нікола Тесла не дарма вважається справжнім генієм, що змінив світ. Є думка, що у своїх дослідженнях він зайшов досить далеко, щоб творити справжні дива, але при цьому розгнівав своїх спонсорів. Існує історія про те, як в 1931 році Тесла зняв бензиновий двигун з автомобіля фірми Pirss Errou і замінив його електромотором змінного струму, таким чином створивши прототип електромобіля. Мотор не мав ніяких зовнішніх джерел живлення — фактично отримав енергію з нізвідки, при цьому вченому вдалося розігнати автомобіль до 150 кілометрів на годину. Тоді тесла сказав: "Наше завдання розвивати засоби отримання енергії із запасів, які вічні та невичерпні. Зараз я абсолютно впевнений, що реалізація цієї ідеї не за горами".

Рисунок 1. Нікола Тесла

Подія викликала справжній фурор в суспільстві. Газети на перебіг таврували Теслу, називали шарлатаном, а дехто навіть звинувачував винахідника в застосуванні чорної магії.

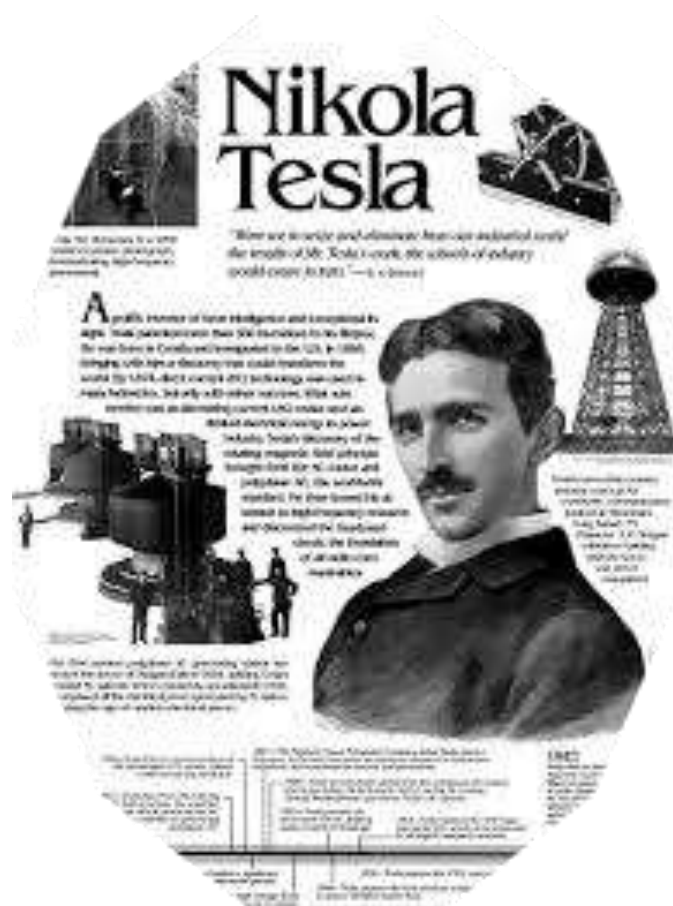

Рисунок 2. Газетний скандал Тесла

Тодішній спонсор досліджень вченого Джон Морган і зовсім заявив, що якщо на такий автомобіль не можна поставити лічильник, то йому це не вигідно. У відповідь на таку реакцію чутливий вчений зняв електромотор і більше не повертався до публічної презентації технології. Залишається питання: як йому вдалося створити щось подібне? Відповідно до класичної механіки, будь-яка точка простору нашого всесвіту має мінімальний рівень енергії, цей ресурс просто існує як даність, не вимагаючи поновлення і підкріплень. Як свідчить квантова механіка — витягти цю енергію з простору і використовувати не представляється можливим, але не всі вчені згодні з цим. Вищезгаданий Тесла вважав, що відповідь криється в розумінні структури простору і часу, зокрема — вакуумі, так званої порожнечі.

Підтвердити існування безмежної енергії з простору, яка так і чекає свого часу, неможливо, так само як і спростувати.

Рисунок 3. Джерело невичерпної енергії

Якщо все і справді настільки просто і все, що потрібно — це навчитися отримувати цю енергію з простору, але якщо людство відкриє собі доступ до невичерпного енергетичного ресурсу, то компанії, які продають нам цей ресурс, просто збанкрутують.

Залишається тільки здогадуватися, чи народиться людина, яка захоче піти проти продавців енергії.

ПОТЕНЦІАЛ «КИШЕНЬКОВИХ ПАРКІВ» У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМ УРБАНІЗАЦІЇ

Калатинець Ганна Олександрівна

Студентка 3-го курсу
Дніпровський національний
університет імені Олеся Гончара

Редько Вікторія Євгенівна

канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри туристичного
бізнесу та гостинності,
Дніпровський національний
університет імені Олеся Гончара

В сучасному світі відбуваються інтенсивні процеси урбанізації та міської забудови, основними негативними наслідками яких є надмірна концентрація промислових та інших інфраструктурних об'єктів на обмеженій природній території кожного окремого міста. Як наслідок, така негативна тенденція призводить до руйнування громадських територій із зеленими насадженнями у більшості великих міст, особливо мегаполісів. Так, стрімке зростання населення, непридатність навколишніх рекреаційних територій або ж, навпаки, їх значна віддаленість від місця проживання городян однозначно змінюють пріоритети споживачів щодо вибору місця проведення відпочинку. В розвинених країнах світу все більше обізнаних містян і туристів звертають увагу в бік інших, екологічніших способів відпочинку, насамперед, в межах свого постійного місця проживання. Це водночас обумовлює нагальну потребу в розширенні міських територій для організації зеленого урбанізованого відпочинку городян.

В Україні актуальною є потреба в реорганізації міського відпочинку та розробці реальних механізмів задля вирішення даної проблеми. Одним із таких механізмів є облаштування зелених рекреаційних куточків, де можна буде вдосталь насолодитися відпочинком у зонах з зеленим середовищем, зберігаючи власний час та гроші на здійснення тривалих подорожей в інші регіони країни.

Проблематиці організації урбаністичного зеленого туризму приділяється пильна увага багатьох вчених. Джеймс Хигхем й Майкл Лак, фахівці з екотуризму, вважають, що перетворені міські зони можуть бути достатньо придатними для організації на них екотуристичних місць лише у тому випадку, якщо вони є добре представлені, керовані та естетично атрактивні для потенційних відпочиваючих [1]. За думкою О Дже-Сонг, урбаністичний зелений туризм – це діяльність, яка посилює охорону природи та якість життя населення міста [2]. Так, під час Всесвітнього самміту з екотуризму, що проходив у Канаді,

експерти з туризму погодились, що урбанізований зелений відпочинок – це можливість зберегти біологічну та соціальну різноманітність, створювати нові зелені осередки та підтримувати вже існуюче навколишнє середовище через розумне використання туристичних ресурсів, а також загалом покращувати якість життя кожного окремого міста [3]. Тому однією з сучасних тенденцій розвитку урбанізованого міста є озеленення його території, призначеної для поліпшення добробуту та здоров'я їх жителів і тимчасових відвідувачів. У таких містах спостерігається низький рівень забруднення навколишнього середовища та парникових газів, вони сприяють екологічній та стійкій будівельній практиці, а їх громадяни отримують освіту та діють відповідно з екологічними критеріями. Тому озеленення міст є економічно ефективним та одночасно забезпечує екологічні й соціальні вигоди. Світова практика показує, що для відчуття городянами й гостями міст своєрідного з'єднання з природою, спокою та релаксації, повинні бути створені певні природні зони, перебуваючи в яких люди зможуть проводити вільний час та відпочивати [4].

Як зазначає Девід Вівер, урбанізовані території мають певний потенціал та екологічні переваги. Вони є складовою великої системи, яка може бути зосереджена на проблемі відновлення зелених осередків через відвідування їх в межах міста далеко від чутливих природних зон [4]. Інтегровані зелені насадження ефективніше використовуються та розподіляються більш справедливо. Автори дослідження [5] довели, що дизайн та споруди важливіші за розміри міського парку. Облаштування невеликих зелених зон в місті можуть виконати рекреаційні функції й задовольнити потребу у відпочинку. Такими зонами є «кишенькові» парки. Зважаючи на це, особливої популярності у великих містах набуває створення «кишенькових» парків, що являють собою невеликі земельні площі (до 0,4 га), перетворені на зелені території відповідно до місцевих потреб [6]. Термін «rocket park» або «vest rocket park» вперше з'явився ще в середині 1960-х. Через високу урбанізацію великих міст Європи, США та Канади вартість землі значно зростала, але навіть в найщільнішій забудові залишалися шматочки території, які були занадто малі або незручні для зведення нової будівлі. Ці ділянки використовувалися лише під стихійну парковку, звалище або взагалі ніяк не були задіяні. Іноді пустир виникав на місці зруйнованого старого будинку. Тому мешканцям міст на думку прийшла геніальна ідея: перетворення пустирів та незадіяних місць в зелені острівці – «кишенькові» парки. Зв'язок «кишенькових» парків з урбанізацією наведено на рис. 1. Відкрита та придатна для використання озеленена територія міста створює платформу для туристсько-рекреаційної діяльності, соціальної взаємодії, фізичної активності та відпочинку, а також потенційно для зменшення соціальної ізоляції, поліпшення згуртованості громади та позитивного впливу на загальні детермінанти здоров'я.

Рисунок 1. Потенціал «кишенькових парків» у вирішенні проблем урбанізації

Наприклад, в Лондоні, як одному із найпривабливіших туристичних міст, створено 100 кишенькових парків, що відкриті для всіх бажаючих. В 2019 р. Міністерство житлово-комунального господарства та місцевого самоврядування Великої Британії запропонувало гранти на кишенькові парки: зелені оазиси, з урахуванням потреб місцевого району [6].

Спільні зусилля, спрямовані на покращення екологічних умов у місті, можуть бути реалізовані за рахунок створення озелених територій, «кишенькових» парків» й значно вплинути на туристичну привабливість міста (рис. 2). Слід зазначити, що поняття «кишенькового» парку відсутнє в українському законодавстві, а тому і відсутні вимоги щодо норм його розбудови. Сучасні архітектори і дизайнери територій виділяють активний, пасивний і бонусний типи «кишенькових» парків. Подібну типологію у 2012 р ввела урбаністка Елісон Лефлер [7].

Рисунок 2. Переваги «кишенькових» парків

Хоча через маленьку площу «кишенькові» парки вважаються монофункціональними, але це не впливає на їхні властивості щодо туристичної атрактивності. Кожен «кишеньковий» парк унікальний і має бути розроблений з урахуванням потреб та обмежень району, в якому він знаходиться. В них можуть бути посаджені дерева, чагарники, обладнані сенсорні ділянки, фонтани, лавки, столики, скульптури тощо.

Головними рисами міського туриста є прагнення перебувати у звичайному середовищі, споглядання великої кількості різноманітних об'єктів за короткий проміжок часу, можливості використання гаджетів, мережі Інтернет, можливості самостійної організації подорожі, максимальне використання туристичного простору. Досвідчені урбаністичні туристи намагаються відвідати маловідомі або важкодоступні туристичні об'єкти в місті. Тому «кишенькові» парки можуть стати об'єктами туристичного інтересу як для організованих, такі і самодіяльних туристів різних вікових груп і вирішити деякі проблеми урбанізації.

Список літератури:

1. Higham, James & Michael, Luck. Urban Ecotourism: A Contradiction in Terms? *Journal of Ecotourism*. 2002. № 1 (1). P. 36-51 doi.org/10.1080/14724040208668111.
2. Oh Je, Seong. Urban Ecotourism: Applying Natural Ecological Resources to Tourism in Seoul, Korea. Thesis. Binghamton University. 2007. Web.
3. Дмитрук О. Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу: навч. посіб. Київ: Альтерпрес, 2004. 192 с.
4. Weaver, David. Mass and Urban Ecotourism: New Manifestations of an Old Concept. *Tourism recreation research*. 2005. 30 (1). 19-26.
5. Bai, Ni & Rosenblatt-Naderi, Jody. Small urban green space for restorative value in a sub-tropical Asian city. 2016. URL:

https://cardinalsolar.bsu.edu/bitstream/handle/123456789/200589/BaiN_2016-1_BODY.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

6. Pocket Parks. *Inherit*. URL: <https://www.inherit.eu/pocket-parks/> (Accessed 15 January 2021).

7. Исаченко, И. Карманные парки. Маленькие оазисы с большим потенциалом. *Pragmatica*: веб-сайт. URL: <https://pragmatika.media/karmannye-parki-malenkie-oazisy-s-bolshim-potencialom/> (дата звернення 12.02.2021).

ОЦІНКА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ РЕЛІГІЙНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Тарасова Валентина Віталіївна

доктор економічних наук, професор, професор кафедри туризму
Поліський національний університет, Україна

Ковалевська Ірина Миколаївна

кандидат економічних наук, старший викладач кафедри туризму
Поліський національний університет, Україна

Внутрішній туризм є пріоритетним напрямом розвитку в будь-якій країні. На нього у світі припадає 80-90 % поїздок. Витрати на внутрішній туризм в 5-10 разів перевищують витрати на міжнародний туризм. Основним регулятором цього виду туризму є проведення регіональної туристичної політики, стимулювання малого та середнього підприємництва у внутрішньому туризмі та організації екскурсійної діяльності. Значну базу внутрішнього туризму складають архітектурні пам'ятки, що збереглися до наших днів, більшість з яких являються культовими спорудами.

При розробці туристично-екскурсійних маршрутів на території України, найбільш важливими об'єктами є численні монастирі і храми, де зберігаються мощі святих, чудотворні ікони та інші реліквії. Найбільша цінність цих об'єктів визначається не їх місцезнаходженням, а мистецьким рівнем. Це стосується як архітектури, так і живописних та скульптурних робіт, створених відомими художниками і невідомими майстрами. Важливими туристичними об'єктами можуть виступати також поховання вищих ієрархів православної церкви [9].

Головними об'єктами для паломницьких маршрутів стають насамперед численні монастирі, що протягом тривалого часу залишалися своєрідними осередками духовності на території України. Практично у кожній країні релігійні об'єкти являють собою найбільш гарні архітектурні споруди і музеї, особливо за межами столиць і великих міст.

У каталозі туристичних об'єктів України поряд з 5285 архітектурно-історичними, природними і індустріальними пам'ятками указуються 1916 храмів. Тобто храми складають 27% усіх позначених пам'яток країни (табл. 1).

Таблиця 1

**Розподіл храмів і офіційного туристичного обслуговування
по регіонах України в 2019 році**

	Храми		Обслуговано туристів тур фірмами (осіб)				
	Кількість	%	Усього	внутрішніх	виїзних	в'їзних (іноземних)	екскурсантів
Україна	1916	100	1814827	301865	1498412	14550	64985
Захід	745	38,9	187892	108168	75033	4691	22773
Центр	724	37,8	1530917	170484	1351737	8696	30053

Схід	265	13,8	54373	11919	42417	37	5567
Південь	119	6,2	41645	11294	29225	1126	6592

Джерело: [8].

Для оцінки релігійного обслуговування більш наочною характеристикою є графічне зображення кількості храмів за допомогою кругової діаграми (рис. 1).

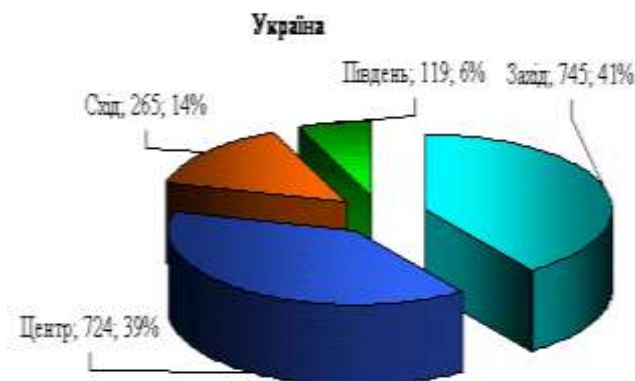

Рис. 1. Склад і структура розподілу кількості храмів за зонами
Джерело: власні дослідження.

Ці дані відображають склад і структуру розподілу всіх храмів по зонах України. Найбільша їх частина сконцентрована в основному у двох зонах: на Заході (41 %) і в Центрі (39 %).

Серед загальної кількості (1916) всіх храмів в Україні є 1298 церков, 142 собори, 255 костьолів, 156 монастирів, 57 синагіг, 14 мечетей, 26 святих місць. Логічно припускати, що кількість релігійних туристів і екскурсантів буде пропорційною числу цих храмів по областях і регіонах України. Але практично дійсність зовсім інша: абсолютна кількість (84,4 %) туристів сконцентрована в центральних областях (рис. 2).

Питома кількість релігійних туристів, яких обслужено туристичними фірмами не збігається з питомою кількістю храмів по всіх областях (рис. 3).

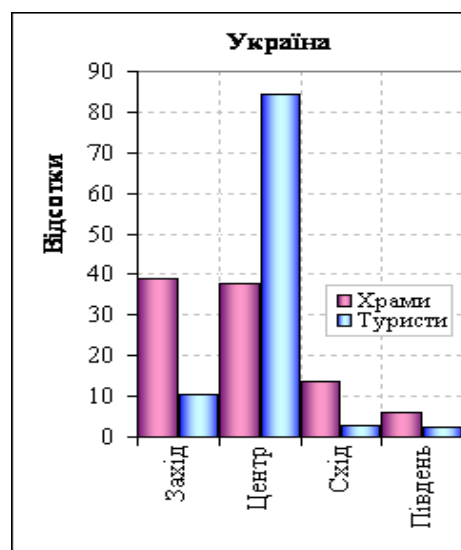

Рис. 2. Розподіл храмів і туристів

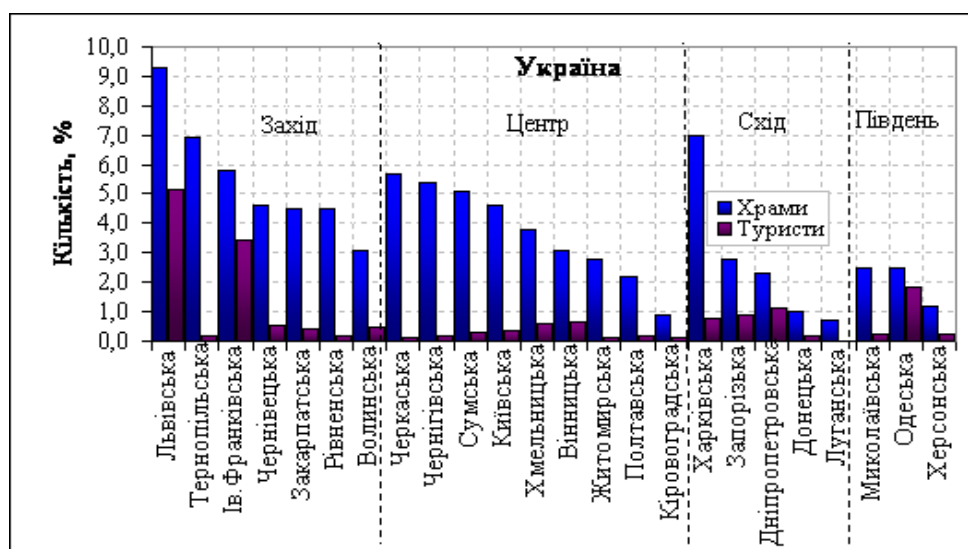

Рис. 3. Співвідношення храмів і релігійних туристів по зонах і областях України
Джерело: власні дослідження.

Дані діаграми показують загальний розподіл як храмів так і туристів по всіх регіонах України. Також бачимо відсутність пропорційності між ними. Це є свідченням того, що туристи, як правило, відвідують найбільш відомі храми, що є культовими спорудами, мають сакральні осередки, святі реліквії та чудотворні ікони Божої матері.

Загальна кількість туристів, що обслужено туристичними фірмами України, є неоднорідною за видовим складом. Вона складається з чотирьох груп туристів: внутрішніх, виїзних (зарубіжних), в'їзних (іноземних) та екскурсантів (рис. 4 і рис. 5).

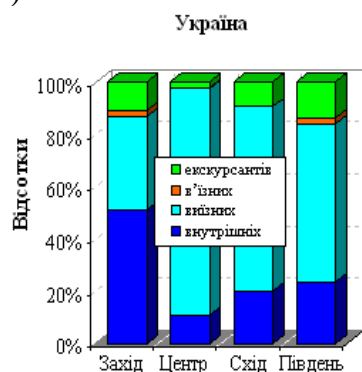

Рис. 4. Склад видів туристів по зонах

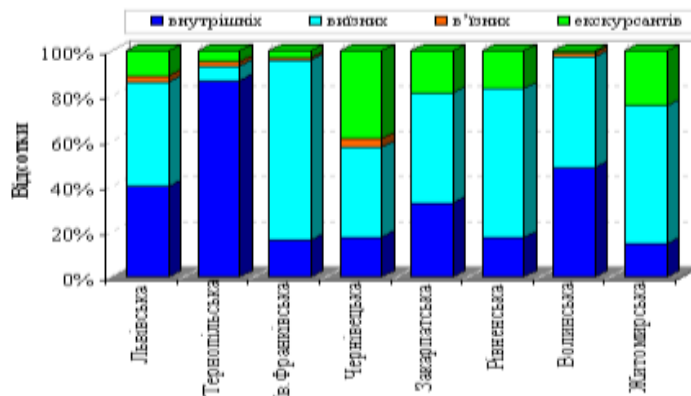

Рис. 5. Склад видів туристів по регіонах

Найбільший паломницький потік в Україні формують виїзні (зарубіжні) туристи, що прямують до пострадянських країн (Росії, Білорусі, Молдови та ін.) та Близьке зарубіжжя, тобто майже усі країни Європи і Близького Сходу. Близьке зарубіжжя і пострадянські країни складають основу (95 %) зарубіжних поїздок. Найбільшу популярність серед пострадянських країн має Росія (61 %), серед країни дальнього зарубіжжя – Італія (30 %), серед країни ближнього зарубіжжя – Польща (55 %).

Другим за величиною є потік прочан з Польщі до католицьких та греко-католицьких святинь переважно Західної України: храмів (Львова, Білої Церкви, Бердичіва, Полонного та інших міст), монастирів (Унівського, Крехівського Василіанського тощо) та 15 духовних світових центрів Богородиці, один з яких, Зарваницький духовний центр, особливо часто відвідується прочанами.

Щорічні паломницькі потоки до України формують також іудеї (прямують до синагг та цвинтарів Києва, Львова, Жовкви, Белза), хасиди (відвідують могили засновників хасидизму в Умані, Меджибіжі, Бердичіві, Житомирі, Новоград-Волинському та ін.) та прочани інших країн, які їдуть до центрів паломництва загальнодержавного і регіонального рівнів.

Висновки. Внутрішній туризм в Україні є галуззю економіки. Значну його базу складають культові споруди – численні монастирі і храми, де зберігаються мощі святих, чудотворні ікони та інші реліквії. В Україні станом на 2020 рік налічувалося 1916 храмів, що складають 27% усіх пам'яток країни. Найбільша їх частина сконцентрована, в основному, на Заході (41 %) і в Центрі (39 %). Загальна кількість туристів України, є неоднорідною за видовим складом. Найбільший (95 %) паломницький потік в Україні формують виїзні (зарубіжні) туристи, що прямують до пострадянських країн та Близьке зарубіжжя, тобто країн Європи і Близького Сходу. Найбільшу популярність серед пострадянських країн має Росія (61 %), серед країни ближнього зарубіжжя – Польща (55 %), серед країни дальнього зарубіжжя – Італія (30 %).

Список літератури

1. Івченко А. Україна. Путівник. К.: Картографія, 2007. 640 с.
2. Економічний аналіз туристичних підприємств: підручник / В. В. Тарасова, О. В. Скидан, І. К. Нестерчук, І. М. Ковалевська. Житомир : вид-во ЖНАЕУ, 2019. 371 с.
3. Любіцева О. О., Романчук С. П. Паломництво та релігійний туризм: навч. посібник. К.: Альтерпрес, 2011. 416 с.
4. Мальська М. П. Антонюк Н. В. Ганич Н. М. Міжнародний туризм і сфера послуг. К.: Знання, 2008. 661 с.
5. Міністерство культури та інформаційної політики України. URL: <http://www.irs.in.ua>. (дата звернення 22.01.2021).
6. Тарасова В., Ковалевська І. Регіональні особливості виїзного туризму в Україні. Економіка та суспільство, 2020. Вип. 22. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2020-22-56> (дата звернення 22.01.2021).
7. Тарасова В. В., Ковалевська І. М. Статистичне дослідження організації релігійного туризму в Україні. Інфраструктура ринку. 2021. № 51. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/51-2021>.
8. Туристична діяльність в Україні у 2020 році. Статистичний бюлетень. Київ: Державна служба статистики України, 2020. 76 с. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
9. Яроцький П. Л. Паломницький (релігійний) туризм в Україні: перспективи розвитку. / Релігієзнавство. Навчальний посібник. 2-ге вид. Київ, 2004. 268 с.

SCIENCE AND PRACTICE, PROBLEMS AND INNOVATIONS

Scientific publications

Materials of the VII – the International Science Conference «Science and practice, problems and innovations», Ottawa, Canada. 220 p. (February 25 – 27, 2021)

UDC 01.1

ISBN – 978-1-63732-138-6

DOI - 10.46299/ISG.2021.I.VII

Text Copyright © 2021 by the International Science Group(isg-konf.com).

Illustrations © 2021 by the International Science Group.

Cover design: International Science Group(isg-konf.com)©

Cover art: International Science Group(isg-konf.com)©

All rights reserved. Printed in the United States of America.

No part of this publication may be reproduced, distributed, or transmitted, in any form or by any means, or stored in a data base or retrieval system, without the prior written permission of the publisher.

The content and reliability of the articles are the responsibility of the authors. When using and borrowing materials reference to the publication is required. Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine, Russia and from neighboring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

The recommended citation for this publication is: Liubych V., Stratutsa Y.

The importance of triticale in diversification of grain production // Science and practice, problems and innovations. Abstracts of VII International Scientific and Practical Conference. Ottawa, Canada 2021. Pp. 10-12.

URL: <https://isg-konf.com>.